

SAMFUNNSØKONOMISKE STUDIER

35

FLYTTEMOTIVUNDERSØKELSEN

1972

SURVEY OF MIGRATION MOTIVES

1972

STATISTISK SENTRALBYRÅ
CENTRAL BUREAU OF STATISTICS OF NORWAY
OSLO 1977

FLYTTEMOTIVUNDERSØKELSEN

1972

SAMFUNNSØKONOMISKE STUDIER NR. 35

FLYTTEMOTIVUNDERSØKELSEN

1972

SURVEY OF MIGRATION MOTIVES

1972

STATISTISK SENTRALBYRÅ
CENTRAL BUREAU OF STATISTICS OF NORWAY
OSLO 1977

ISBN 82-537-0783-5

FORORD

I denne publikasjonen gis det en samlet framstilling av resultatene fra de analyser som er gjort i forbindelse med Flyttemotivundersøkelsen 1972. Undersøkelsen ble gjennomført av Statistisk Sentralbyrå og Norsk institutt for by- og regionsforskning (NIBR) i fellesskap. Den ble i hovedsak finansiert av Kommunal- og arbeidsdepartementet og Distriktenes utbyggingsfond.

En prosjektgruppe har stått for opplegg og gjennomføring av den statistiske undersøkelsen og for de analyser som legges fram her. Deltakerne i gruppen har vært konsulent Olaf Foss (Byrået), forsker Bjørn Reisz (NIBR), forsker Robert Salomon (NIBR), konsulent Erik Stordahl (Byrået) og konsulent Lars Østby (Byrået). De statistiske resultater av undersøkelsen er publisert i Flyttemotivundersøkelsen 1972, NOS A 617, Oslo 1974.

Statistisk Sentralbyrå, Oslo, 9. november 1977

Odd Aukrust

PREFACE

In this publication is given a complete presentation of the results of analyses of the Survey of Migration Motives 1972. This survey was performed by the Central Bureau of Statistics and the Norwegian Institute of Urban and Regional Research (NIBR) in co-operation. The survey was mainly financed by the Ministry of Local Government and Labour and the Regional Development Fund.

A project group has been responsible for the planning and accomplishing of the statistical survey, and for the analyses here being presented. Members of the group were Mr. Olaf Foss of the Bureau, Mr. Bjørn Reisz of NIBR, Mr. Robert Salomon of NIBR, and Mr. Erik Stordahl and Mr. Lars Østby of the Bureau. The statistical results of the survey are published in Survey of Migration Motives 1972, NOS A 617, Oslo 1974.

Central Bureau of Statistics, Oslo, 9 November 1977

Odd Aukrust

INNHold

	Side
Figurregister	11
Tabellregister	12
Publikasjoner og notater fra Flyttemotivundersøkelsen 1972	18
Sammendrag	19
Sammendrag på engelsk	24
1. Undersøkelsens bakgrunn	30
1.1. Innledning	30
1.2. Problemstillinger og målsetting	31
1.3. Undersøkelsens teoretiske referanseramme	35
1.3.1. Formålet med en referanseramme	35
1.3.2. Avgrensning av undersøkelsen	36
1.3.3. Noen teorier om flytting	38
1.3.3.1. Likevektsteorier	38
1.3.3.2. Mikro "push-pull"-teorier	40
1.3.3.3. Karriereteorier	43
1.3.4. Valg av kjennemerker	46
1.3.4.1. Teoretisk bakgrunn for valg og operasjonalisering	46
1.3.4.2. Kriterier for valg av kjennemerker ...	48
1.4. Undersøkelsens praktiske opplegg	50
2. Flyttemønsteret i Norge	51
2.1. Innledning	51
2.2. Flyttingene i Norge 1949-1974	51
2.2.1. Innledning	51
2.2.2. Flyttingenes demografiske sammensetning	54
2.2.3. Regionalt mønster	57
2.3. Flyttingene i 1971	58
2.3.1. Demografisk sammensetning	58
2.3.2. Regionalt mønster	60
3. Sammenlikninger mellom flyttere og ikke-flyttere	67
3.1. Innledning	67
3.2. Mobilitetsforskjeller etter demografiske kjennemerker ..	68
3.3. Utdanning	68
3.4. Tidligere flyttinger	71
3.5. Arbeid	73
3.6. Bolig og bosted	75
3.7. Oppsummering	79
4. Hovedgrunner til flyttingene	80
4.1. Generelt	80
4.2. De viktigste flyttegrunner	80
4.3. Viktigste oppgitte grunner til flytting, detaljert oversikt	82
4.4. Oppfølgingsspørsmål om flyttegrunnene	84
4.5. Situasjoner som forårsaker flytting	90
4.6. Samvariasjoner mellom livssyklusfase og oppgitte flyttegrunner	91

	Side
4.6.1. Hovedresultater	91
4.6.2. Samvariasjon mellom livssyklusfase og oppgitte flyttegrunner når en kontrollerer for ulikhet i ressurser	94
4.6.3. Samvariasjon mellom livssyklusfase og oppgitte flyttegrunner når en kontrollerer for ulikhet i omgivelser	96
4.7. Noen samvariasjoner mellom ressurser og oppgitte flyttegrunner	97
4.7.1. Næring, inntekt og sosioøkonomisk status	97
4.7.2. Utdanningsressurser	98
4.7.3. Boligforhold	99
4.8. Samvariasjoner mellom egenskaper ved omgivelsene og oppgitte grunner til flyttingen	101
4.8.1. Handelsfelt og type strøk for bostedet	101
4.8.2. Kommunetype	104
4.9. Oppsummering og konklusjoner	106
5. Endringer i levekår	110
5.1. Innledning	110
5.1.1. Teorier om årsaker til og formål med flytting ...	110
5.1.2. Metodiske problemer	115
5.1.3. Valg av kjennemerker for beskrivelse av levekår .	116
5.2. Oversikt over opplevd endring i levekårene	119
5.2.1. Endringer i alminnelige levekår	119
5.2.2. Viktigste forandringer til det dårligere/bedre og samlet levekårsendring	125
5.2.3. Endringer i boligforholdene	128
5.2.4. Urbanisering og endring i noen utvalgte levekårs-komponenter	133
5.2.5. Livssyklusfase før flytting og endring i noen utvalgte levekårskomponenter	136
5.2.6. Sosioøkonomisk status og endring i noen utvalgte levekårskomponenter	138
5.3. Yrkesdeltaking og arbeidsskifte	140
5.3.1. Innledning	140
5.3.2. Yrkesdeltaking	140
5.3.3. Arbeidsskifte	143
5.4. Endringer i arbeidsforhold	145
5.4.1. Innledning	145
5.4.2. Disponibel inntekt	146
5.4.3. Vurderte lønnsendringer	154
5.5. Oppsummering	160
6. Strukturendring og videreflytting	163
6.1. Strukturendringer i samfunnet som følge av flytting	163
6.1.1. Innledning	163
6.1.2. Endringer i bosetningsmønsteret	163
6.1.3. Endringer i næringsstrukturen	167
6.1.4. Flytteavstand	167
6.1.5. Oppsummering	172

	Side
6.2. Videreflytting	172
6.2.1. Innledning	172
6.2.2. Hvem er det som ønsker å flytte	173
6.2.3. Grunnene til framtidig flytting	176
6.2.4. Grunnene til å bli boende	178
6.2.5. Forventninger om videreflytting for flyttere og ikke-flyttere	179
6.2.6. Flytteplaner for hele befolkningen	185
6.2.7. Oppsummering	186
 Litteraturliste	 188
 Vedlegg 1	
A. Spørreskjema med svarfordelinger for flytterne ...	195
B. Spørreskjema med svarfordelinger for ikke-flytterne	211
 Vedlegg 2. Den praktiske gjennomføringen	219
1. Undersøkelsesopplegget	219
1.1. Hovedvariablene	219
1.2. Innholdet i spørreskjemaene	220
1.3. Definisjon av "flytter" og "ikke-flytter" ..	223
2. Beskrivelse av populasjon og utvalg	227
2.1. Populasjon	227
2.2. Utvalgsplan	227
2.2.1. Generelt	227
2.2.2. 1. trinn. Trekking av utvalgsom- råder	228
2.2.3. 2. trinn. Trekking av intervjuob- jekter	229
2.3. Presentasjon av utvalg og frafall	229
2.4. Muligheter og begrensninger ved bruk av materialet	230
Utkommet i serien SØS	232

CONTENTS

	Page
Index of figures	11
Index of tables	15
Publications and working papers from the Survey of Migration Motives 1972	18
Summary in English	24
1. The background of the survey	30
1.1. Introduction	30
1.2. The main issues and the purpose	31
1.3. The theoretical frame of references of the survey	35
1.3.1. The purpose of a frame of references	35
1.3.2. Delimiting the survey	36
1.3.3. Some theories on migration	38
1.3.3.1. Theories of balance	38
1.3.3.2. Micro push-pull theories	40
1.3.3.3. Theories of career	43
1.3.4. Choice of variables	46
1.3.4.1. Theoretic background for choice and operationalizing	46
1.3.4.2. Criteria for choice of variables	48
1.4. The practical plan for the survey	50
2. The migration pattern in Norway	51
2.1. Introduction	51
2.2. Migration in Norway 1949-1974	51
2.2.1. Introduction	51
2.2.2. The demographical composition of the migrations	54
2.2.3. Regional pattern	57
2.3. Migration in 1971	58
2.3.1. Demographical composition	58
2.3.2. Regional pattern	60
3. Comparisons of migrants to non-migrants	67
3.1. Introduction	67
3.2. Difference in mobility, by demographical variables	68
3.3. Education	68
3.4. Previous migrations	71
3.5. Work	73
3.6. Housing and place of residence	75
3.7. Summary	79
4. Main causes of migration	80
4.1. General	80
4.2. Main causes of migration	80
4.3. Main causes stated, detailed survey	82
4.4. Probing questions on causes of migration	84
4.5. Situations causing migration	90
4.6. Co-variation between life cycle phase and cause of migration	91

	Page
4.6.1. Main results	91
4.6.2. Co-variation between life cycle phase and stated causes of migration when controlling for difference in resources	94
4.6.3. Co-variation between life cycle phase and stated causes of migration when controlling difference in surroundings	96
4.7. Some co-variations between resources and stated causes of migration	97
4.7.1. Industry, income and socio-economic status	97
4.7.2. Educational resources	98
4.7.3. Housing conditions	99
4.8. Co-variations between environmental characteristics and stated causes of migration	101
4.8.1. Trade region and type of residential area of residence	101
4.8.2. Type of municipality	104
4.9. Summary and conclusions	106
5. Changes in living conditions	110
5.1. Introduction	110
5.1.1. Theories on reasons for and purpose with migration	110
5.1.2. Methodological problems	115
5.1.3. Choice variables for description of living conditions	116
5.2. Summary on changes experienced in the living conditions .	119
5.2.1. Changes in general living conditions	119
5.2.2. Main changes to the worse/better and total change in living conditions	125
5.2.3. Changes in housing conditions	128
5.2.4. Urbanization and change in some selected components in life conditions	133
5.2.5. Life cycle phase for migration and change in some selected components in life conditions	136
5.2.6. Socio-economic status and change in some selected components in life conditions	138
5.3. Participation in economic activity and change of work ...	140
5.3.1. Introduction	140
5.3.2. Employment situation	140
5.3.3. Change of work	143
5.4. Changes in working conditions	145
5.4.1. Introduction	145
5.4.2. Disposable income	146
5.4.3. Appraisal of changes in wage	154
5.5. Summary	160
6. Structural change, and future move	163
6.1. Structural changes in the community as a result of migration	163
6.1.1. Introduction	163
6.1.2. Changes in settlement pattern	163
6.1.3. Changes in industrial structure	167
6.1.4. Distance of migration	167
6.1.5. Summary	172

	Page
6.2. Future move	172
6.2.1. Introduction	172
6.2.2. Who wants to move again?	173
6.2.3. The causes of future move	176
6.2.4. The causes of staying	178
6.2.5. Expectations of future move for migrants and non-migrants	179
6.2.6. Migration plans for the total population	185
6.2.7. Summary	186
 References	 188
 Appendix 1.	
A. Questionnaire with straight runs, migrants	195
B. Questionnaire with straight runs, non-migrants ..	211
 Appendix 2. The actual execution of the survey	219
1. The design of the survey	219
1.1. The main variables	219
1.2. The contents of the questionnaires	220
1.3. Definitions of "migrant" and "non-migrant"	223
2. Description of population and sample	227
2.1. Population	227
2.2. Sampling plan	227
2.2.1. General	227
2.2.2. 1 stage. Drawing of sample area ..	228
2.2.3. 2 stage. Drawing of respondents ..	229
2.3. Presentation of sample and non-response ...	229
2.4. Possibilities and limitations in use of the material	230
 Issued in the series Samfunnsøkonomiske studier (SØS)	 232

FIGURREGISTER

	Side
2.1. Antall flyttinger i alt og for enkelte aldersgrupper. 1949-1973	55
2.2. Sammenliknbare alderspyramider for flyttere og hele be- folkningen. 1971	59
2.3. Bruttomobilitet for fylkene. 1971	61
2.4. Flyttestrømmer mellom fylkene. 1971	62
2.5. De største nettoflyttestrømmene mellom fylkene. 1971	66
4.1. Andel som oppgav arbeidsforhold og boligforhold som flytte- grunn, etter bostedets sentralitet	103
4.2. De viktigste oppgitte flyttegrunnene	107
4.3. Viktige flyttegrunner blant flyttere i ulike livssyklus- faser. Idealisert	108

INDEX OF FIGURES

	Page
2.1. Number of total migrations and migrations for some age groups. 1949-1973	55
2.2. Comparable age pyramids for migrants and the entire population. 1971	59
2.3. Gross mobility for counties. 1971	61
2.4. Migration streams between counties. 1971	62
2.5. The largest net migration streams between counties. 1971 ..	66
4.1. Share who stated working conditions and dwelling conditions as cause of migration, by the residence's proximity to service centres	103
4.2. The main causes of migration stated	107
4.3. Main causes of migration among migrants in different life cycle phases. Idealized	108

TABELLREGISTER

	Side
2.1. Flyttinger, mobilitet og flyttergruppens sammensetning. 1949-1974	53
3.1. Flyttere og ikke-flyttere i forskjellige aldersgrupper, etter utdanning. Prosent	69
3.2. Beregnet mobilitet i forskjellige aldersgrupper for alle personer og personer med høyere utdanning, etter alder. Prosent	70
3.3. Mobiliteten i grupper for alder og tallet på bosteder før og etter fylte 16 år. Prosent	72
3.4. Yrkesaktive flyttere og ikke-flyttere, etter yrke. Prosent	74
3.5. Flyttere og ikke-flyttere i forskjellige aldersgrupper, etter husholdningens disposisjonsforhold til boligen. Prosent	76
3.6. Andel som har støyproblemer blant flytterne og ikke-flytterne med forskjellig type strøk for bostedet. Prosent	77
4.1. Flyttere etter oppgitte grunner til flyttingen. Prosent ...	81
4.2. Flyttere etter oppgitte grunner til flyttingen, detaljert fordeling. Prosent	83
4.3. Flyttinger p.g.a. arbeidsforhold. Viktigste og medvirkende grunner i prosent av alle flyttinger	85
4.4. Flyttinger p.g.a. utdanningsforhold. Viktigste og medvirkende grunner i prosent av alle flyttinger	86
4.5. Flyttinger p.g.a. boligforhold. Viktigste og medvirkende grunner i prosent av alle flyttinger	87
4.6. Flyttinger p.g.a. bosteds- og miljøforhold. Viktigste og medvirkende grunner i prosent av alle flyttinger	88
4.7. Flyttinger p.g.a. familieforhold. Viktigste og medvirkende grunner i prosent av alle flyttinger	89
4.8. Flyttere i forskjellige livssyklusfaser før flyttingen og med forskjellig alder, etter viktigste grunn til flyttingen. Prosent	92
4.9. Prosentandel som oppgav utdanning som viktigste flyttegrunn i ulike livssyklusfaser	93
4.10. Yrkesaktive flyttere i forskjellige familiefaser og med ulik sosioøkonomisk status før flyttingen, etter utvalgte grunner til flyttingen. Prosent	95
4.11. Flyttere i forskjellige familiefaser før flyttingen og fra kommuner med ulik sentralitet, etter utvalgte grunner til flyttingen. Prosent	96
4.12. Flyttere i forskjellige inntektsgrupper før flyttingen, etter viktigste grunn til flyttingen. Prosent	98
4.13. Flyttere med forskjellige utdanningsplaner og utdanning, etter viktigste grunn til flyttingen. Prosent	99
4.14. Flyttere i ulike handelsfelt og type strøk for bosted før flytting, etter oppgitte grunner til flyttingen. Prosent ..	102
4.15. Estimerte utflyttingsrater fra kommunene i hver kommunetype, etter viktigste grunn til flyttingen. Promille	105

	Side
5.1. Flyttere i forskjellige livssyklusfaser før flyttingen, etter vurdering av husholdningens samlede levekårsendring. Prosent	120
5.2. Flyttere med forskjellig viktigste grunn til flyttingen, etter vurdering av husholdningens samlede levekårsendring. Prosent	121
5.3. Flyttere som mener husholdningen stort sett har det bedre etter flyttingen enn før, etter familietype, viktigste oppgitte grunn til flytting og endring i type strøk for bosted. Prosent av flyttere i alt i hver gruppe	124
5.4. Flyttere med forskjellig vurdering av den viktigste forandringen til det dårligere, etter vurdering av husholdningens samlede levekårsendring. Prosent	126
5.5. Flyttere med forskjellig vurdering av den viktigste forandringen til det bedre, etter vurdering av husholdningens samlede levekårsendring. Prosent	127
5.6. Flyttere med forskjellig viktigste grunn til flyttingen, etter hustype for boligen før og etter flyttingen. Prosent	129
5.7. Flyttere i forskjellige handelsfelt før flyttingen, etter disposisjonsforhold til boligen før og etter flyttingen. Prosent	131
5.8. Flyttere med forskjellig endring i type strøk for bosted, etter husholdningens botetthet før og etter flyttingen. Prosent	133
5.9. Andel av alle flyttere med forskjellig endring i type strøk for bostedet, som mener at utvalgte forhold har bedret seg ved flyttingen. Prosent	135
5.10. Andel av alle flyttere med forskjellige livssyklusfaser før flytting, som mener at utvalgte forhold har bedret seg ved flyttingen. Prosent	137
5.11. Andel av alle flyttere med forskjellig sosioøkonomisk status for husholdningen før flyttingen, som mener at utvalgte forhold har bedret seg ved flyttingen. Prosent	139
5.12. Sysselsettingsprosjenter før og etter flytting og stabilitet i sysselsettingen for menn og kvinner i grupper for utvikling i ekteskapelig status	141
5.13. Ulike grupper av flyttere, etter kjønn. Prosent	144
5.14. Inntektsnivå før flytting og endring i gjennomsnittlig månedsinntekt for arbeidsskifterne, etter oppgitt grunn for flyttingen og endring i type strøk for bosted	150
5.15. Inntektsnivå før flytting og endring i gjennomsnittlig månedsinntekt for mannlige og kvinnelige arbeidsskiftere, etter oppgitt grunn til flyttingen	152
5.16. Inntektsnivå før flytting og endring i gjennomsnittlig månedsinntekt for arbeidsskiftere i ulike aldersgrupper, etter alder	153
5.17. Arbeidsskiftere med forskjellig viktigste oppgitte grunn til flyttingen, etter vurdert endring i lønnsnivå. Prosent	155
5.18. Arbeidsskiftere i grupper for viktigste oppgitte grunn til flyttingen og endring i type strøk for bostedet, etter vurdert endring i lønnsnivå. Prosent	156

	Side
5.19. Arbeidsskiftere i grupper for alder og endring i type strøk for bostedet, etter vurdert endring i lønnsnivå. Prosent	157
5.20. Arbeidsskiftere med forskjellig kjønn, etter vurdert endring i lønnsnivå. Prosent	159
6.1. Flyttere i forskjellige grupper for type strøk for bostedet, etter type strøk for bostedet etter flyttingen. Prosent	165
6.2. Flyttere i forskjellige grupper for kjønn og alder, etter endring i type strøk for bostedet. Prosent	166
6.3. Flyttere med forskjellig viktigste oppgitte grunn til flytting, etter flytteavstand. Prosent	168
6.4. Flyttere i forskjellige grupper for kjønn og alder, etter flytteavstand. Prosent	169
6.5. Flyttere med forskjellig vurdering av husholdningens samlede levekårsendring, etter om de tror de kommer til å flytte igjen. Prosent	174
6.6. Andelen som tror at de helt sikkert eller antakelig kommer til å flytte igjen i grupper for forskjellig viktigste grunn til flyttingen. Prosent	175
6.7. Flyttere med forskjellig viktigste grunn til flyttingen, og som tror de kommer til å flytte igjen, etter grunn til videreflytting. Prosent	177
6.8. Flyttere og ikke-flyttere i forskjellige grupper for kjønn og alder, etter om de tror de kommer til å flytte i framtida. Prosent	180
6.9. Flyttere og ikke-flyttere i forskjellige grupper for alder og utdanning, etter om de tror de kommer til å flytte i framtida. Prosent	181

INDEX OF TABLES

	Page
2.1. Migration, mobility and composition of the migrant group. 1949-1974	53
3.1. Migrants and non-migrants in different age groups, by education. Per cent	69
3.2. Estimated mobility in different age groups for all persons and persons with higher education, by age. Per cent	70
3.3. Mobility in groups for age and number of places of residence before and after the age of 16. Per cent	72
3.4. Economically active migrants and non-migrants, by occupation. Per cent	74
3.5. Migrants and non-migrants in different age groups, by tenure status. Per cent	76
3.6. Share with noise disturbances among migrants and non-migrants with different types of residential area. Per cent	77
4.1. Migrants by stated causes of migration. Per cent	81
4.2. Migrants by stated causes of migration, detailed distribution. Per cent	83
4.3. Migrations caused by working conditions. Main and participating reasons in per cent of all migrations	85
4.4. Migrations caused by educational conditions. Main and participating reasons in per cent of all migrations	86
4.5. Migrations caused by dwelling conditions. Main and participating reasons in per cent of all migrations	87
4.6. Migrations caused by environmental conditions. Main and participating reasons in per cent of all migrations	88
4.7. Migrations caused by family conditions. Main and participating reasons in per cent of all migrations	89
4.8. Migrants in different life cycle phases before the migration and at different age, by main cause of migration. Per cent	92
4.9. Percentage stating education as main cause of migration in different life cycle phases	93
4.10. Economically active migrants in different family phases and with different socio-economic status before the migration, by selected causes of migration. Per cent	95
4.11. Migrants in different family phases before migration and from municipalities with different proximity to service centres, by selected causes of migration. Per cent	96
4.12. Migrants in different income groups before migration, by main cause of migration. Per cent	98
4.13. Migrants with different plans of education and education, by main cause of migration. Per cent	99
4.14. Migrants in different trade regions and type of residential area before migration, by stated causes of migration. Per cent	102

	Page
4.15. Estimated rates of out-migration from municipalities of different types, by main cause of migration. Pro mille	105
5.1. Migrants in different life cycle phases before migration, by appraisal as to overall change in living conditions of household. Per cent	120
5.2. Migrants with different cause of migration, by appraisal as to overall change in living conditions of the household. Per cent	121
5.3. Migrants who believe that the household mainly is better off after migration than before, by type of family, main cause of migration stated and change in type of residential area. Per cent of all migrants in each group	124
5.4. Migrants with different appraisal of the main change to the worse, by appraisal as to overall change in living conditions of household. Per cent	126
5.5. Migrants with different appraisal of the main change to the better, by appraisal as to overall change in living conditions of the household. Per cent	127
5.6. Migrants with different main cause of migration, by type of dwelling before and after migration. Per cent	129
5.7. Migrants in different trade regions before migration, by tenure status before and after migration. Per cent	131
5.8. Migrants with different change in type of residential area, by housing density of the household before and after migration. Per cent	133
5.9. Share of all migrants with different change in type of residential area, who believe that selected conditions have improved by migration. Per cent	135
5.10. Share of all migrants with different life cycle phases before migration, who believe that selected conditions have improved by migration. Per cent	137
5.11. Share of all migrants with different socio-economic status for the household before migration, who believe that selected conditions have improved by migration. Per cent	139
5.12. Employment rates before and after migration and stability in employment for men and women in groups for development in marital status. Per cent	141
5.13. Different groups of migrants, by sex. Per cent	144
5.14. Income level before migration and change in average monthly income for persons having changed their working place, by stated cause of migration and by change in type of residential area	150
5.15. Income level before migration and change in average monthly income for men and women having changed their working place, by stated cause of migration	152
5.16. Income level before migration and change in average monthly income for persons having changed their working place, in different age groups, by age	153
5.17. Persons having changed their working place, with different main cause of migration stated, by appraisal as to change in income level. Per cent	155

	Page
5.18. Persons having changed their working place, in groups for main cause of migration stated and change in type of residential area, by appraisal as to change in income level. Per cent	156
5.19. Persons having changed their working place in groups for age and change in type of residential area, by appraisal as to change in income level. Per cent	157
5.20. Persons having changed their working place, with different sex, by appraisal as to change in income level. Per cent .	159
6.1. Migrants in different groups for type of residential area, by type of residential area after migration. Per cent	165
6.2. Migrants in different groups for sex and age, by change in type of residential area. Per cent	166
6.3. Migrants with different stated cause of migration, by distance of migration. Per cent	168
6.4. Migrants in different groups for sex and age, by distance of migration. Per cent	169
6.5. Migrants with different appraisal as to overall change in living conditions of the household, by possibility of future move. Per cent	174
6.6. Share who believe that they certainly or probably will move again, in groups for different main cause of migration. Per cent	175
6.7. Migrants with different main cause of migration, and who believe in a future move, by cause of future move. Per cent	177
6.8. Migrants and non-migrants in different groups for sex and age, by possibility of future move. Per cent	180
6.9. Migrants and non-migrants in different groups for age and education, by possibility of future move. Per cent	181

Publikasjoner og notater fra Flyttemotivundersøkelsen 1972

Publikasjoner

Statistisk Sentralbyrå 1974: Flyttemotivundersøkelsen 1972, NOS A 617. Her er resultatene fra undersøkelsen lagt fram i form av 150 tabeller.

Statistisk Sentralbyrå 1974: Flyttemotivundersøkelsen 1972. Statistisk Ukehefte nr. 8, 12 s. Melding i Ukeheftet i forbindelse med at resultatene ble offentliggjort.

Østby, L. 1974: Hvem flytter i Norge? Tendenser i flyttergruppenes sammensetning etter 1950. Artikler nr. 73.

Østby, L. 1975: Flyttingene i Norge 1971 og 1949-1973. Rapport 3 fra Flyttemotivundersøkelsen 1972. Statistiske analyser nr. 13.

Notater

Foss et.al. 1974: Flyttemotivundersøkelsen 1972. Rapport 2. Teori og metode. Statistisk Sentralbyrå ANO/IO 74/43.

Stordahl, E. 1975: Flyttemotivundersøkelsen 1972. Rapport 4. Flytting til og fra 121 Askim/Mysen handelsdistrikt i 1971. En prøveundersøkelse for Flyttemotivundersøkelsen 1972. Statistisk Sentralbyrå ANO/IO 75/30.

Foss, O. 1975: Flyttemotivundersøkelsen 1972. Rapport 5. En studie av noen endringer i levekår ved arbeids- og bostedsskifte. Statistisk Sentralbyrå ANO/IO 75/42.

Østby, L. og Reisz, B. 1975: Flyttemotivundersøkelsen 1972. Rapport 6. Hovedresultater. Statistisk Sentralbyrå ANO/IO 75/46.

Så langt opplaget rekker vil en kunne få disse notatene ved å henvende seg til Statistisk Sentralbyrå.

SAMMENDRAG

Bakgrunnen for undersøkelsen, vurderingene ved valget av problemstillinger og den teoretiske referanserammen er gjennomgått i kapittel 1.

Den offentlige oppmerksomhet ble på slutten av 1960-tallet rettet mot utviklingen i bosetningsmønsteret og den betydningen flyttingene hadde for samfunnet og den enkelte. Spesielt ble det fra sentrale planleggingsinstanser etterlyst mer kunnskap om flyttingene. Den løpende statistikk gir et tilstrekkelig grunnlag for å si hva som skjer på regionalt nivå, mens en hadde langt dårligere opplysninger på individnivået. Her fantes enkelte studier innen avgrensede områder, og det var små muligheter til å si hva som var spesielt og hva som var generelt ved disse undersøkelsene.

Ut fra en nærmere vurdering av disse behovene og etter en prioritering blant de temaene vi kunne ta opp, ble vi stående ved følgende problemstillinger som grunnlag for Flyttemotivundersøkelsen 1972.

1. Hvilke grunner flytterne oppgir for flytting
2. Hvilke positive og negative forandringer som skjer i flytternes situasjon ved flyttingen
3. Flyttemønsteret må gis en bedre beskrivelse enn den løpende statistikk gir grunnlag for. Særlig vet en lite om de enkelte flyttestrømmers sammensetning etter annet enn rendemografiske kjennemerker
4. Kunnskap om sider ved flyttingene som har vært viet mindre oppmerksomhet, bl.a. flytting mellom byområder
5. De konsekvenser flyttingene kan få for regional planlegging
6. Bolig- og bostedspreferanser og holdning til flytting i framtida
7. Grunnlag for regionale befolkningsprognoser

Disse problemstillinger kan angripes på forskjellige måter, men de ligger alle til rette for en intervjuundersøkelse på utvalgsbasis.

Flyttemotivundersøkelsen 1972 ble gjennomført med primær oppgave å kartlegge motivene for individuelle flyttinger. Vi har også kartlagt de flyttinger som er foretatt, og de vurderinger som var knyttet til dem og til valg av tilflyttingssted. Prosjektet har hatt som mål å skaffe til veie kunnskaper om hele det mønsteret de registrerte flyttinger danner.

Det kan rettes flere innvendinger mot det å basere seg på flytternes egen situasjonsopplevelse når en skal finne flytteårsaker. Innvendingene bygger dels på at de individuelle beslutningene bare i begrenset grad vil gjenspeile de politiske og andre prosessene som skaper flyttefremmende situasjoner. En må dessuten forutsette at flytterne etter en viss tid kan huske og gjengi riktig de vurderingene som ble foretatt. Data på makronivå bidrar imidlertid lite til forklaringen av det nyanserte mønsteret som flyttingene mellom regionene danner, mens individdataene

kan gi forbedret grunnlag for forklaring av hva som skjer på makroplanet.

I kapittel 2 beskrives flyttingene i perioden 1949-1974, men spesiell vekt på 1971. Dette gjøres for å gi et bilde av den populasjon vårt utvalg er trukket fra, og for å vise hvordan flyttingene dette året står i forhold til flyttingene ellers i etterkrigstida.

Det viser seg at den "reelle" mobiliteten (antall flyttinger i forhold til folketallet når en holder fast kommunestruktur) har økt med om lag 1/3 fra 1950. En stor del av denne økingen skyldes imidlertid at de mobile aldersgruppene har hatt en stadig økende andel av befolkningen. Det har hele tida vært en utvikling i retning av mindre forskjeller i mobilitet mellom kjønnene, og en øking i mobiliteter blant familier med små barn. Året 1971 betegner et foreløpig vendepunkt for flyttingenes virkning på bosettingsmønsteret. Nettoinnflyttinger til Oslo/Akershus kulminerte på slutten av 1960-tallet, og hovedstadsregionen har hatt nettoutflytting fra 1971. Samtidig har de tradisjonelle utflyttingsområdene fått redusert sin nettoutflytting, og noen har også fått et innflyttingsoverskudd.

I 1971 ble det registrert 191 000 flyttinger. Dette tilsvarer 4,9 prosent av middelfolkemengden. De mest mobile aldersgruppene var 0-4 og 20-29 år, og kvinner 15-19 år. For hver 5-årsgruppe mellom 25 og 60 år hadde mennene høyest mobilitet. Nord-Norge, Bergen/Hordaland og Oslofjordfylkene hadde høyere mobilitet enn gjennomsnittet. Relativt flest flyttere var det mellom nabofylker og dessuten mellom Nord-Norge og Østlandet/Sørlandet. De største nettoflyttestrømmene i absolutte tall gikk fra Oslo/Akershus til de øvrige Østlandsfylker, og fra Nordland til nabofylkene og Oslofjordfylkene.

Hovedsiktemålet med Flyttemotivundersøkelsen 1972 er altså å kaste lys over flytteårsaker på individnivå. Det praktiske opplegg av undersøkelsen er beskrevet i vedlegg 2. Ved hjelp av strukturerte spørreskjema er et utvalg av flyttere og ikke-flyttere intervjuet.

Intervjuobjektene er spurt om oppvekstforhold, bostedserfaring, familieforhold, grunner til flyttingen, grunner til valg av tilflyttingssted, kostnader ved flyttingen, vurdering av resultatene ved flytting for framtidige flytteplaner. De ble dessuten bedt om å gi opplysninger som muliggjør sammenlikninger av bolig- og bostedsforhold, arbeidsforhold og økonomiske forhold før og etter flyttingen.

I denne undersøkelsen ble en flytter definert som en person i alderen 16-74 år (født i tidsrommet 1/1 1897 - 31/12 1955) som har fått registrert en flytting fra en norsk kommune til en annen i 1971. Som referansegruppe ble trukket et utvalg av den norske befolkning i alderen 16-74 år som ikke hadde registrert noen flyttinger over kommunegrenser i 1971.

Til sammen ble 2 894 flyttere intervjuet (etter et frafall på 21 prosent av de uttrukne intervjuobjekter) mens 1 315 ikke-flyttere ble intervjuet (fracfall på 16 prosent). Sammenliknet med opplysninger om frafall i tidligere Byråundersøkelser, er dette tall en kan si seg rimelig fornøyd med.

En tilnæringsmåte for studiet av flytteårsaker, er å undersøke forskjellene mellom de som flytter og de som ikke flytter. En slik sammenlikning er gjennomført i kapittel 3. Som en følge av undersøkelsens opplegg, må det tas visse forbehold ved slike sammenlikninger, men på en lang rekke områder kan vi påvise betydelige forskjeller mellom flyttere og ikke-flyttere.

Det er kjent fra den løpende flyttestatistikken at flytting er vanligst innen bestemte aldersgrupper (16-29 år), men fra våre data går det fram at familiestatus og eventuelle barns alder også betyr mye for mobiliteten. Barnløse flytter oftere enn ektepar med barn, og blant de med barn er flytting vanligst mens barna er riktig små (yngste barn 0-2 år). De som får barn tidlig blir også tidlig lite mobile. De som har en langvarig utdanning har sin mest mobile periode seinere enn andre, og de har høyere mobilitet enn resten av befolkningen gjennom alle aldersgrupper opp til 74 år.

Forskjellene mellom flyttere og ikke-flyttere når det gjelder forhold knyttet til bolig og arbeid kan oppsummeres ved å si at flytterne er mindre etablerte. Relativt mange av dem finnes i yrker med hyppige skift av arbeidssted, eller arbeidsgiver. Ikke-flytterne finner vi oftere i yrker med sterke bånd mellom bosted og arbeidssted, og blant personer med flere enn én jobb. Det er karakteristisk for flytteren at han bor i en bolig han ikke eier. Hustypen spiller langt mindre rolle enn disposisjonsforholdet. Den manglende etablerthet viser seg også ved at flytterne har langt flere tidligere flyttinger enn ikke-flytterne. Samsynligheten for å være flytter i én periode øker altså sterkt med antall flyttinger i fortida.

I tillegg til å kaste lys over flytteårsakene ved å sammenlikne flyttere og ikke-flyttere har vi også analysert de årsakene flytterne selv har oppgitt som grunn for sin siste flytting. Dette er emnet for kapittel 4. Flyttinger på grunn av arbeidsforhold og boligforhold er de dominerende og er oppgitt som grunn av henholdsvis 35 prosent og 27 prosent av flytterne. Familie-, utdannings- og miljøforhold svarer hver seg for om lag 10 prosent av flyttingene. Nesten ingen oppgir service- og kommunikasjonsforhold eller klima som flyttegrunn. Flyttegrunnene varierer med livssyklusfase. Mens mindre barn stort sett er passive med-flyttere, flytter tenåringer vesentlig på grunn av arbeid, utdanning og giftemål. Ungdommen for øvrig flytter også på grunn av arbeid, dels

utdanning og giftemål. Inngåelse av ekteskap nevnes som flyttegrunn av nesten bare kvinnelige flyttere, og dette er den eneste store forskjellen mellom de to kjønns flyttemotiver. Bolig og miljø betyr også mye som flyttegrunn for de yngre, og spesielt for de som har små barn. Middelaldrende flytter også vesentlig på grunn av arbeid, bolig og miljø. For de eldre aldersgruppene betyr etter hvert arbeid mindre som flyttegrunn. Bolig- og miljøforhold og helse- og familieforhold er særlig viktige flyttegrunner for disse aldersgruppene.

Arbeidsforhold er den klart viktigste flyttegrunnen i landets spredtbygde og mest perifere strøk. I mer tettbygde og sentrale strøk avtar arbeidsforhold som flyttegrunn mens bolig- og miljøforhold oppgis som flyttegrunn av mange. Arbeidsforhold oppgis som flyttegrunn av et flertall blant de som før flytting var tilknyttet primærnæringene. Denne gruppa har videre en meget lav mobilitet.

De fleste flyttinger synes å ha sitt utspring i trivielle og mindre problematiske situasjoner. Totalt er det likevel mange av flyttingene som er mer eller mindre ufrivillige og som vil kunne by på problemer for flytteren.

I opplegget av undersøkelsen ble det lagt vekt på å belyse de endringer som flyttingene fører med seg. I kapittel 5 blir noen sider ved endringer i tilværelsen for folk som flytter, analysert.

Godt over halvparten av flytterne mente at de totalt sett fikk det bedre etter flyttingen enn før. Det var en lavere andel som fikk forbedring i og med flyttingen blant enkeltpersoner enn blant familieflytterne. Det var relativt flere som oppgav at levekårene var bedret i og med flyttingen blant de som flyttet til mindre urbaniserte steder enn det var blant de øvrige flytterne. Blant dem som flyttet til mer urbaniserte strøk var det en stor andel som fikk forbedret arbeids- og servicetilbudet, mens det var relativt få som fikk forbedret boligstandard, råderetten over boligen og barns leke- og utfoldelsesmuligheter. Det omvendte er tilfelle ved flytting til mindre urbaniserte steder. Andelen som har forbedret sin økonomiske situasjon er omtrent den samme uansett om en flyttet til mer urbaniserte eller mindre urbaniserte strøk.

De flytterne som fikk et skifte i arbeidssituasjonen som følge av flyttingen, er gjort til gjenstand for spesielle analyser. Det viste seg at halvparten av disse flytterne fikk forbedret lønnsnivået, mens 15 prosent fikk dårligere lønnsforhold i og med flyttingen. Størst inntektsøkning ved flyttingen oppnådde de yngste flytterne, menn og personer som flyttet til steder som ikke var "mer urbaniserte" enn fraflyttingsstedet.

Blant de øvrige gruppene var det flere som hadde enn inntektsutvikling som gjør det lite rimelig å tro av ønske om inntektsøkning var en

særlig betydningsfull drivkraft bak arbeidsskiftene.

Blant dem som flyttet fordi de ble uten arbeid før flyttingen ble det oppnådd en mindre øking i gjennomsnittsinntekten enn blant dem som flyttet på grunn av andre arbeidsforhold. Denne forskjellen var størst blant de yngste.

Kapittel 6 tar opp to ulike sider ved flyttingene som den løpende statistikken gir få opplysninger om.

I mange diskusjoner om strukturendringer (f.eks. endringer i næringsfordelingen eller bosetningsmønsteret) i samfunnet, trekkes flyttingene inn som en viktig faktor.

Slik vi registrerer flyttingene, hadde de i 1971 svært liten virkning på disse endringsprosessene. Sett for hele landet under ett var det et overskudd av flyttinger fra tettsteder til spredtbygde områder. Ser vi på de enkelte handelsfelt, skriver dette overskottet seg fra flyttinger med utgangspunkt i kommuner i østre handelsfelt, i resten av landet bidrar flyttingene i noen grad til tettstedsveksten. Noen virkning på næringsstrukturen kunne ikke spores i noen av de grupper vårt flytterutvalg kan deles inn i. Konklusjonene under dette avsnittet støtter opp under det bildet vi ellers har forsøkt å tegne av flyttingene som resultat av mangslungne prosesser og hvor nettovirkningen ofte er ubetydelig i forhold til det antall individer som tar del og til de store endringer de fører med seg for den enkelte deltaker.

Analysen av holdningene til videreflytting bidrar til å forklare noen av forskjellene mellom flyttere og ikke-flyttere som vi tidligere har nevnt. Blant personer som har flyttet tidligere, betraktes tilsynelatende flytting som en naturlig utvei for å løse problemer. Det er også en stor grad av konsistens mellom forhold knyttet til den registrerte flyttingen og forhold knyttet til videreflytting. De som regner med å flytte igjen, tror ofte at det vil være samme årsak til den neste flyttingen som det var til den siste de foretok, og det er de gruppene som har høyest mobilitet som oftest tror de vil flytte igjen i framtida.

SUMMARY

The background of the survey and of the selection of problems are described in chapter 1 together with a review of the theoretical frame of reference.

Towards the end of the 1960's the changes in the settlement pattern and the socio-economic and individual effects of migration, drew considerable public attention.

Especially the central planning institutions expressed need for better knowledge about the migration processes. Current statistics form an adequate basis for describing interregional migration streams while knowledge at the individual level was insufficient. A few studies within limited areas existed on this level, but it was difficult to decide to what extent the results are valid outside the areas studied.

A close appraisal of the need for knowledge led to the selection of the following subjects for study in this survey.

1. The migrants' own stated causes of migration
2. Positive and negative changes in the migrants' situation in connection with the migration
3. The migration pattern must become subject to a more complete description than is possible on basis of the current statistics. In particular we lack information about the composition of the various migration streams by other characteristics than the purely demographic
4. Aspects of migration behaviour previously not devoted particular attention, for example migration between urban areas
5. Possible consequences of migration processes for regional planning
6. Locational and dwelling preferences, and attitudes towards future move
7. Knowledge to improve the basis for regional population forecasts

These approaches to the problem of migration can be studied in different ways, but they all lend themselves to the employment of an interview sample survey.

The main purpose of the Survey of Migration Motives 1972 was to provide knowledge concerning the motivation of individual migrants. We have also studied characteristics of the migrations performed, and the decisions that led up to them and to the choice of place of destination. The project aimed at providing information about the total pattern formed by the registered migrations.

Several objections may be raised to the method of basing knowledge of causes of migration on the migrants' own statements of their

motives. The objections partly refer to the fact that the individual decisions hardly reflect the political and other processes promoting migration situations. In addition, we assume that the migrants after some time will be unable to remember and express correctly the actual appraisals made. Data on macro level give, however, inadequate explanations of the varied pattern of the migrations between regions, while data about the individual can help explain what happens on the macro level.

In chapter 2 the migrations during the period 1949-1974 are described, and in particular those in 1971. The purpose of this is to present a picture of the population from which the sample is drawn, and to show the relationship between the migrations during this year and the total post-war migration.

The "real" mobility (number of migrations in relation to the population when the municipal structure is fixed) shows an increase of about 1/3 from 1950. A large part of this increase, however, is caused by the mobile age groups' ever-increasing share of the population. During the period there has been a trend towards less difference in mobility between the sexes, and an increase in the mobility of families with young children. The year 1971 marks a turning point with regard to migrations' influence on the settlement pattern.

Net migration to Oslo/Akershus culminated towards the end of the 1960's, and the region of the capital has had net out-migration to the rest of the country since 1971. At the same time there was a reduction in the net migration out of traditional emigration areas, and some of them even developed a surplus of in-migrants.

191 000 migrations were registered in 1971. This corresponds to 4.9 per cent of the average population. The age groups 0-4 years and 20-29 years, and for women also 15-19 years showed the highest mobility. Men had higher mobility than women in all five-year groups between 25 and 60 years. Northern Norway, Bergen/Hordaland and the counties around Oslofjorden had higher mobility than the average for the country. The largest number of migrations, relatively speaking, took place between neighbouring counties and also between Northern Norway and the counties in the Eastern and Southern Norway.

In absolute figures the largest net migration flows went from Oslo/Akershus to the other counties in Eastern Norway, and from Nordland to its neighbouring counties and the counties around Oslofjorden.

The principal aim of the Survey of Migration Motives 1972 is to investigate the causes of migration at the individual level. The design of the survey is described in appendix 2. A sample of migrants and non-migrants was interviewed in accordance with formal questionnaires. The respondents were asked about conditions during their childhood, their

experiences in regard to dwellings and family status, causes of migration, motives for their choice of the new place of residence, costs of migration, and an evaluation of how the effects of the migration may influence their plans for future migrations. The respondents were also asked for information which makes it possible to make comparisons of housing, place of residence, working conditions and economic conditions before and after moving.

In this survey a migrant is defined as a person aged from 16 to 74 years, (i.e. born in the period 1/1 1897 to 31/12 1955) who is registered as having moved from one Norwegian municipality to another in 1971. A reference group was constituted by a sample drawn from the Norwegian population aged 16 to 74 years who were not registered as having moved across municipality borders in 1971.

A total number of 2 894 migrants were interviewed (after a loss of 21 per cent non-respondents) and 1 315 non-migrants were interviewed (after a loss of 16 per cent non-respondents). Compared with non-response in previous Bureau surveys, these figures seem to be satisfactory.

One way of investigating the causes of migration is to examine the differences between the migrants and the non-migrants. Such a comparison is made in chapter 3. Due to the design of the survey, some reservations have to be made concerning such comparisons, but many significant differences between migrants and non-migrants can be pointed at.

According to the current migration statistics migration is most frequent in certain age groups (16-29 years), but our data also prove the mobility to be strongly influenced by family status and the age of the children. Childless persons move more often than (married) couples with children, and among the latter migration mostly occurs when the children are very young (youngest child 0-2 years). Persons having children at an early age, are also losing their mobility early. Persons with education of long duration have their most mobile period later than others, and they have a higher mobility than the rest of the population in all age groups up to 74 years.

The observed differences in dwelling and working conditions between migrants and non-migrants can be summed up by saying that the migrants are less established. Many of them are to be found in occupations with a high frequency of change in place of work and employer. Non-migrants are more often found in occupations with close ties between place of work and place of residence, and among persons with more than one job. The migrant is characterized by not owning the dwelling he lives in. Type of dwelling is less significant than the ownership. That the migrants are not so well established is also manifested through the fact

that the migrants have a greater number of previous migrations than the non-migrants. The probability of being migrant in one period increases with previous migrations.

In addition to illuminating the causes of migration by comparing migrants and non-migrants, we have also analysed the causes reported by the migrants themselves. This is the subject of chapter 4. Migrations motivated by working conditions and housing conditions are most frequent, and these conditions are stated as causes by 35 per cent and 27 per cent of the migrants, respectively.

Family situation, educational conditions and environmental conditions each causes about 10 per cent of the migrations. Very few give service and communicational conditions or climate as cause of migration. The causes of migration vary with stage in the life cycle. While small children are mostly passive co-migrants, the teen-agers usually move because of work, education and marriage. Young people on the whole move for the same reasons. With few exceptions only female migrants mention marriage as cause of migration, and this is the only important difference in migration motives between men and women. Dwelling and environmental conditions are significant causes for young people, and especially for those who have small children. Work, dwelling and environment are migration motives also for the middle-aged. For the older age groups working conditions gradually lose their significance as migration motive. Dwelling and environment, health and family are important factors in the migration motives of these age groups. Working conditions are the most frequently reported reason to move from the most remote and sparsely populated areas in the country. In more densely populated and central areas there is a smaller relative number that states working conditions as migration motive, while the number mentioning dwelling and environmental motives is relatively larger. Working conditions are reported as motive by a majority among persons who were linked to farming, forestry and fishing industries before the migration. This group moreover shows a very low mobility.

Most migrations seem to originate from ordinary and less problematic situations. Altogether, there are nevertheless a great number of migrations which are more or less involuntary, and problematic for the migrant.

In designing the survey we attached considerable importance to the illumination of the changes brought about through the migrations. In chapter 5 some aspects of the changes in the migrants' living conditions are analysed.

More than half of the migrants considered themselves to be better off after the migration than before.

Relatively fewer single persons than family members improved their living conditions through the migration. Among those who moved into less urbanized areas there was a larger proportion who reported an improvement of the general level of living than among other migrants. Among those who migrated to more urbanized areas, a great proportion improved their access to work and service facilities, while relatively few experienced a betterment of their housing standard, a higher degree of disposal of the dwelling or better conditions for the children. We find opposite pattern for those who migrated to less urbanized areas. The share with improved economic status is approximately the same among migrants to urbanized and less urbanized areas.

The migrants who had a change in their working situation are made subjects of particular analyses. One half of these migrants had an increase in their wage level, while 15 per cent had their wages reduced in connection with the migration. The youngest migrants, men and migrants who moved to "less urbanized areas", had the greatest increase in income.

Several among the other migrant groups had an income development which makes it unlikely that the prospect of income improvement was an important migration motive.

Those who moved because of loss of employment obtained less increase in the average income than those who moved for other reasons connected with employment. This difference was biggest among the youngest.

Chapter 6 discusses two different aspects of migration about which the current statistics give little information. In discussions of structural changes in the society (i.e. changes in the industrial structure or in the settlement pattern) the migrations are often referred to as an important factor.

The migrations that were registered had little influence on these structural changes in 1971.

When regarding the whole country, we find a surplus of migrations from densely populated areas to sparsely populated areas. If we consider the different trade regions, it turns out that this surplus can be ascribed to migrations from municipalities in the Eastern trade region, whereas the migrations in the rest of the country to some extent contribute to the growth in densely populated areas. No influence on the industrial structure was to be found for any group of our sample of migrants. The conclusions in this section support our general impression that the migrations are the results of complex processes, and that the net effect is often insignificant compared to the number of persons participating and to the changes experienced by each individual.

The analysis of attitudes to further moves contributes to an explanation of some of the differences between migrants and non-migrants previously mentioned. Among persons who have moved earlier, migrations apparently are considered to be a natural way to solve problems. There also is a high degree of consistency between conditions linked to the registered migration and conditions concerning further move.

Persons who believe they will move again, often report the same reason for the future move as they did for their latest move. It is the groups with the highest mobility which most often think they are going to move again in the future.

1. UNDERSØKELSENS BAKGRUNN

1.1. Innledning

Hovedresultatene fra Flyttemotivundersøkelsen er lagt fram i tabellpublikasjonen, Statistisk Sentralbyrå 1974 a. Dessuten er det gjort noen analyser i de trykte publikasjonene som er nevnt foran. Det er også utført mer analytisk arbeid, som hittil bare delvis er tilgjengelig i form av interne arbeidsdokumenter.

Denne publikasjonen gir en samlet presentasjon av de analytiske arbeidene og de konklusjoner vi på grunnlag av Flyttemotivundersøkelsen 1972 mener å kunne trekke om flyttingene i Norge, deres årsaker og virkninger.

Publikasjonen er bygd opp med en gjennomgåelse av undersøkelsens målsetting og teorigrunnlag i innledningskapitlet. Det vil også finnes en del teoretiske betraktninger i tilknytning til de enkelte problemstillingene i noen av de seinere kapitlene.

Det praktiske opplegg av undersøkelsen er gjennomgått i vedlegg 2. Vi legger vekt på å definere utvalget og redegjøre for de praktiske hensyn som i stor grad ble bestemmende for undersøkelsens utforming. Spørreskjemaet (trykt som vedlegg 1A og 1B) blir gjennomgått, og det blir gitt en kort vurdering av datakvaliteten.

I kapittel 2 gis en forholdsvis kortfattet beskrivelse av flyttingene i Norge i tida etter 2. verdenskrig, og spesielt av flyttingene i 1971. Deretter følger en sammenlikning mellom flyttere og ikke-flyttere for å vise hvilke grupper det er som flytter (kap. 3).

De to neste kapitlene presenterer de viktigste resultatene fra undersøkelsen. I det ene (kap. 4) studerer vi de oppgitte grunnene til flytting, og hvordan de samvarierer med livssyklusfase, ressurser og egen-skaper ved de områder som flytterne bodde i før flytting. I det andre (kap. 5) er hovedtemaet endringer i flytternes levekår. Studiet av slike endringer har vært et viktig tema for undersøkelsen. Resultatene som legges fram vedrører endringer i objektivt målbare forhold som yrkesdel-taking, inntekt, boligstandard osv. og i flytternes subjektive oppfatning av endringene.

Det siste kapitlet (kap. 6) tar opp to avgrensede temaer som vi tidligere ikke har hatt mye kunnskap om. Det gjelder endringer i næringsstruktur og bosettingsmønster som følge av flyttingene og flytternes og ikke-flytternes planer om flytting i framtida.

1.2. Problemstillinger og målsetting

Den endring i befolkningens bosettingsmønster som pågår i Norge i dag, er ikke raskere enn den var i 1950- og 1960-åra, og det er indikasjoner (Østby 1970, s. 84-85) på at det sannsynligvis ikke har vært vesentlig lavere mobilitet tidligere på 1900-tallet enn det var omkring 1970. Opinion, politikere og forskere følger imidlertid utviklingen med større oppmerksomhet nå enn et tiår tilbake i tida. Årsaken til dette kan blant annet være at en er blitt mer klar over også de problemer som skapes gjennom flyttingene. Videre er det sannsynlig at problemene er kumulative, og etter hvert føles akutte både i fra- og tilflyttingsområdene.

Endringer i næringsstruktur og regional fordeling av arbeidsmuligheter er en viktig drivkraft bak flyttingene, og har sammenheng med sider av samfunnets organisering som en ikke skal drøfte her. Utdanningsnivået er økende, og vi får en stadig større gruppe som er kvalifisert for yrker som kan utøves på et begrenset antall steder. Spredning av informasjon om forholdene andre steder i landet skjer nå mye lettere enn tidligere, og mange av dem som overveier å flytte vil ha kunnskap om alternative tilflyttingsmuligheter. Dette kan blant annet føre til at flyttemønsteret forandrer seg, og at flyttergruppen nå har en annen sammensetning enn den hadde for 10-20 år siden.

Ved hjelp av løpende ajourføring av Det sentrale personregister har en mulighet til å følge den omlokalisering som pågår mellom kommunene. Dette gir tilstrekkelig kvantitativ kunnskap om de regionale endringer i bosettingsmønsteret. Disse endringene er preget av en sentralisering, eller urbanisering, på både høyt og lavt regionalt nivå. Andelen av befolkningen bosatt i tettsteder har økt fra 46 prosent i 1930 til 57 prosent i 1960 og 66 prosent i 1970. Denne utvikling avspeiler både lokal konsentrasjon og konsentrasjon omlandets store sentra. Det har fram til de siste åra vært netto utflytting spesielt fra Nord-Norge, men også fra Trøndelag og Vestlandet til de sentrale deler av Østlandet og noen få andre såkalte pressområder. På slutten av 1960-tallet skjedde det en foreløpig kulminasjon med et par år med nedgang i folketall i Nord-Norge.

Denne utviklingen har velkjente konsekvenser for så vel fra- som tilflyttingsområdene. De problemer som skapes har oftest både en sosial og en teknisk side, og kan oppsummeres slik:

Områder som preges av konsentrasjon har en rekke pressproblemer. På boligmarkedet er det lange køer og usunne prisforhold, arbeidsmarkedet preges av mangel på arbeidskraft og høy gjennomtrekk, det er problemer på begge disse markeder i forbindelse med mangel på byggegrunn og manglende kontroll over grunnutnyttningen. Pressområdene får sin vesentligste

befolkningstilvekst i bestemte aldersgrupper, og utbyggingsmønsteret vil ofte være preget av kortvarige, sterke behov for bestemte institusjoner, behov som etter få år avløses av andre.

Denne ensidige alderssammensetning er dessuten med på å skape sosiale problemer og trivselsproblemer. Disse problemer har også sammenheng med at flytterne ofte har forlatt et stabilt sosialt system. De moderne byområdene skaper sjelden noe som kan erstatte bygdesamfunnets nære kontakter innen større familier og mellom familier (primære relasjoner). Disse kontaktene utgjør grunnlaget for et stabilt kontrollsystem. Bysamfunnets kontaktformer er mindre stabile og er vokst fram som middel i et interessefelleskap mer enn som et mål i seg selv. Konsentrasjonsområdene har selvfølgelig ofte også fordeler av innflyttingen. For å utnytte disse, må utviklingen være noenlunde jamn, og en må kjenne den over lengre sikt.

Fraflyttingsområdenes problemer vil være like alvorlige, og minst like vanskelige å løse. Når folketallet synker under et visst nivå, blir grunnlaget for mye av den mest nødvendige samfunnsservice borte. Derved blir tilværelsen komplisert også for dem som primært ikke ønsker å flytte. Det er ofte de mest ambisjonsrike og økonomisk mest aktive som flytter, slik at det er den framtidige ryggraden i lokalsamfunnet som forsvinner. Spesielt er det ungdommen som flytter, og dette gir en "forgubbet" aldersstruktur som i sin tur gjør det mindre attraktivt å flytte tilbake. Den ensidige demografiske og sosiale sammensetning som blir resultatet, har klare negative trekk.

Mot denne bakgrunn har spørsmålet om ønskeligheten av det påviste utviklingsmønster fått en sentral plass i den offentlige debatt.

Fra mange hold er det uttrykt ønske om å påvirke utviklingen i en retning som samfunnet og det enkelte individ kan være bedre tjent med. I St.meld. 6 (1970-71) "Om arbeidet med prøvesentrene og utviklingsområdene" heter det: "De omfattende endringer i bosetningen har skapt en rekke problemer av økonomisk og sosial art .... Langsiktige løsninger må knyttes til omfattende undersøkelser og analyser av de krefter som påvirker utviklingen og en grundig planlegging basert på aksepterte og realistiske målsettinger." Dette er konkretisert på denne måten i mandatet for de fem landsdelkomitéene:

"Legge fram forslag om tiltak for å lede bosettingsutviklingen i en retning som både tar tilstrekkelige samfunnsøkonomiske hensyn og samtidig legger vesentlig vekt på å utvikle trivsel og velferd." (Se f.eks. NOU 1972:33 s. 1.)

St.meld. 87 (1966-67) "Om distriktsplanlegging" har et avsnitt om behov for forskning og utredning hvor det heter (s. 36): "Det må konstateres at viktige problemstillinger i relasjon til den regionale utvikling

og myndighetenes behandling av de problemer denne reiser, ennå savner en nærmere avklaring. Det er et stort behov for en nærmere klarlegging av årsakssammenhenger og utviklingstendenser når det gjelder sammenhengen mellom den alminnelige samfunnsutviklings- og lokalisering- og bosettingsendringene." På s. 22 i nevnte St.meld. understrekes at det er nødvendig med en økt forskningsinnsats for å bidra til å klarlegge spesielt de geografiske aspekter ved denne samfunnsutvikling. Det er utført betydelige analyser av lokaliseringendringer og andre strukturelle endringer i næringslivet, og resultatene har fått anvendelse i distriktspolitikken. Kunnskapsgrunnlaget når det gjelder bosettingsendringene er, som sitatene viser, langt dårligere, spesielt fordi en klarlegging av årsakssammenhenger krever en meget omstendelig analyse.

For å gjøre seg opp en mening om de krefter som styrer utviklingen, og dermed få opplysninger om hva en må påvirke for å endre den, må en vite hvilke motiver folk har for sine avgjørelser.

Det kunnskapsbehov som her er beskrevet med sitater holdt i nok så generelle vendinger, må spesifiseres før det kan bli egnet grunnlag for en konkret undersøkelse. Vi har blant de mange problemstillinger som sitatene kan lede til, festet oss ved følgende som mest aktuelle av dem vi ville ha mulighet til å ta opp. De utgjør derfor grunnlaget for Flyttemotivundersøkelsen 1972.

1. Hvilke grunner flytterne oppgir for flytting
2. Hvilke positive og negative forandringer som skjer i flytternes situasjon ved flyttingen
3. Flyttemønsteret må gis en bedre beskrivelse enn den løpende statistikk gir grunnlag for. Særlig vet en lite om de enkelte flyttestrømmers sammensetning etter annet enn rendemografiske kjennemerker
4. Kunnskap om sider ved flyttingene som har vært viet mindre oppmerksomhet, bl.a. flytting mellom byområder
5. De konsekvenser flyttingene kan få for regional planlegging
6. Bolig- og bostedspreferanser og holdning til flytting i framtida
7. Grunnlag for regionale befolkningsprognoser

Disse problemstillinger kan angripes på forskjellige måter, men de ligger alle til rette for en intervjuundersøkelse på utvalgsbasis. Flyttemotivundersøkelsen ble gjennomført med primær oppgave å kartlegge motivene for individuelle flyttinger. Vi har også kartlagt de flyttinger som er foretatt, og de vurderinger som var knyttet til dem og til valg av tilflyttingssted.

Prosjektet har hatt som mål å skaffe til veie kunnskaper om hele det mønsteret de registrerte flyttinger danner, ikke bare om det relativt lille antall flyttinger som har med tømning av lokalsamfunn å gjøre, selv

om det jo er her en finner de mest dramatiske konsekvenser. Det legges vekt på så vel de positive som de negative endringer flyttingen har skapt.

Med den undersøkelsesplan vi har valgt, har vi holdt en lang rekke problemstillinger utenom. Vårt utgangspunkt har vært en intervjuundersøkelse på utvalgsbasis som skulle gi resultater som er representative for hele landet. Dette er valgt framfor en undersøkelse med andre teknikker hvor analyser på aggregatplan hadde vært naturlig, og hvor flytting analyseres bare i forhold til egenskaper ved de regioner som personene flytter fra og til. Slike undersøkelser vil gjerne kunne si mer om de enkelte regioners utvikling i folketall fordi alle flyttinger i et gitt tidsrom tas med i analysen, men vi fjerner oss lenger fra den enkelte beslutningstaker. Det finnes allerede en del analyser på aggregatnivå, mens representative flytteundersøkelser for hele landet på individnivå har vært savnet.

De forklaringer vi finner vil ofte være direkte knyttet til individet. På den måten kan vi få lagt for liten vekt på forhold som er knyttet til omgivelsene, og som har dannet rammen om individets beslutninger.

Med vårt analysenivå kunne vi valgt forskjellige angrepsmåter og konsentrert oppmerksomheten om forskjellige sider ved flytteprosessen. Ved å forsøke å gi utsagn som er representative for hele landet, er vi avhengige av mange intervjuer på forskjellige steder.

Et så nøye strukturert spørreskjema som en må ha når en bruker et stort antall opplærte intervjuere, legger klare begrensninger på de resultatene som kan forventes. Dette gjelder særlig der vi ikke spør om enkle hendinger, men hvor vi vil måle meninger eller holdninger. Klarest er begrensningene der vi ber intervjuobjektene oppgi grunnene til flyttingen. Her vil vi sannsynligvis bare få med den utløsende faktor i en lang årsakskjede hvor en av de tidligere feltene i kjeden godt kan være den viktigste. Dette er en ulempe som en må avfinne seg med dersom målsettingen om en landsomfattende, representativ undersøkelse skal nås.

Det er altså mange andre spørsmål som kunne vært stilt i en annen type utvalgsundersøkelse, og det er også mange andre problemstillinger som vi med vår undersøkelsesplan kunne ha belyst. En del av disse ble testet i prøveundersøkelsen, men forkastet fordi våre spørsmål fungerte for dårlig. (Foss et.al. 1974 vedlegg 1.) Dette gjelder viktige problemstillinger som tidligere flyttehistorie og motiver for tidligere flyttinger og den geografiske fordeling av flytternes personlige kontakter. Andre problemstillinger har vi ikke tatt opp; f.eks. ambisjoner på andre områder enn utdanning, og vi har heller ikke fått noen tilfredsstillende behandling av temaet "tilbakeflytting". Med de ressurser vi har disponert, og med de mulige bruksområder vi har sett for våre resultater, har disse problemstillinger blitt lavt prioritert.

Tidligere er det ved Norsk institutt for by- og regionforskning utført flere analyser av flyttemotiv og holdninger til flytting. Disse er dels utført innen små områder og dels som ledd i andre undersøkelser. De har sin fordel og sin begrensning ved å være intensive studier av små grupper hvor en kan få en omhyggelig analyse av alle aktuelle forhold og en god oversikt over flytterens situasjon, men det er vanskelig å skille det som har generell gyldighet fra det som er spesielt for hvert sted. En landsomfattende flyttemotivundersøkelse vil gi økt utbytte av de "case-studies" som er foretatt, og vil representere et viktig referansmateriale for seinere undersøkelser av denne art. Ett av formålene ved vår undersøkelse har derfor vært å utforme en slik referanseramme. At den virker som referanseramme, vises ved at lokalt orienterte undersøkelser bruker en del av våre spørsmål for å sammenlikne egne resultater med tall som gjelder på landsbasis.

Byrået har som generell målsetting å skape et best mulig data-grunnlag for de beslutninger som tas av offentlig og privat administrasjon. Med dette som grunnlag utarbeides i dag befolkningsframskrivinger som et viktig hjelpemiddel for oversiktsplanleggingen for aktuelle administrative regioner. Framskrivningene har sin betydning både ved å antyde framtidige folketall, og ved å vise konsekvensene av at utviklingen får gå som før. Disse framskrivingers usikkerhet øker med avtakende regionstørrelse og lengden på tidsrommet for framskrivningen. Den mest usikre komponent utgjøres av flyttingene. Med en omhyggelig analyse av dagens flyttemotiver, er det også mulig å gi sikrere utsagn om framtidig flytting og dermed få bedre grunnlag for framskrivingene.

1.3. Undersøkelsens teoretiske referanseramme

1.3.1. Formålet med en referanseramme

Variasjonsbredden for mulige undersøkelsestemaer i en flyttemotivundersøkelse er like stor som for sosial atferd i det hele tatt. Selv innenfor ett avgrenset tema eller emneområde kan det finnes et overveldende antall aktuelle forskningsproblemer. Det er med andre ord nødvendig å foreta et utvalg av problemstillinger dersom fruktbare resultater skal kunne oppnås med den forskningsmetodikk og de tekniske hjelpemidler som står til rådighet.

Felles for de ulike tilnærminger til valg av temaer og problemstillinger er at de springer ut av kunnskap eller forestillinger om virkeligheten og det aktuelle tema, som dels betraktes som gitte forutsetninger og dels som mer eller mindre problematiske antakelser. Dette er problemstillingens referanseramme. Referanserammen bør presenteres for at

temavalget og andre viktige valg i forskningsprosessens seinere faser skal være forståelige for andre enn planleggerne av undersøkelsen.

Den teoretiske referanserammen er et nødvendig arbeidsredskap for planleggerne. Den angår ikke bare valg av problemstilling, men ligger også til grunn for en serie viktige praktiske beslutninger.

Innsamlingen av data ved intervjuundersøkelser risikerer erfaringsmessig å bli så omfattende at det kan være vanskelig å få oversikt over datamengden. I den første intervjuundersøkelsen om flytting i Norge, som nytter et landsomfattende utvalg av flyttere, er det særlig fristende å favne så vidt som mulig. Kapasitets- og ressursrammer gjør det imidlertid nødvendig å begrense undersøkelsens omfang. Begrensningene innebærer at det på forskjellige planleggingstrinn treffes valg som til slutt fører fram til den endelige og detaljerte undersøkelsesplanen. Det framstår her et generelt og uløselig objektivitetsproblem. Ingen undersøkelse kan gjøres så omfattende at ikke dette avgrensingsproblemet oppstår, og de valgene som må treffes vil med nødvendighet preges av planleggerens problemoppfatninger. Andre planleggere vil kunne gjøre andre valg og ende opp med en undersøkelsesplan som skiller seg fra den foreliggende på alle punkter (Johansson 1970, Hellevik 1971). På denne bakgrunn er det ønskelig å redegjøre for de teoretiske betraktninger som har ligget bak de viktigste avgjørelsene i utviklingen av en plan for Flyttemotivundersøkelsen.

Vi har ikke tatt sikte på å lage noen generell teori om flytting. Noen slik teori som også er operasjonell, finnes heller ikke. Vi har imidlertid drøftet og støttet oss på bruddstykker av teoretiske arbeider som sammen med egne betraktninger utgjør undersøkelsens teoretiske ramme. Denne teoretiske rammen bør gjøre det mulig å vurdere avgrensingsproblemet på et generelt plan. Den utgjør premisene for de valg som er tatt, og undersøkelsen er "objektiv" bare på disse premisser og ikke i noen absolutt forstand. For brukerne av undersøkelsens rapporter er det derfor viktig å reise spørsmål om hvilke problemstillinger som ikke er dekket, hvilke variable som ikke er tatt opp og hvilke tilnæringsmåter som kunne vært brukt, men som er forlatt til fordel for andre. En redegjørelse for referanserammen vil forhåpentlig bidra til en nøktern bruk av undersøkelsens resultater.

1.3.2. Avgrensing av undersøkelsen

I dette kapitlet skal vi gjøre rede for noen av de teoretiske betraktningene som gikk forut for det endelige valg av problemstillinger og variable. Når undersøkelsesplanen i hovedtrekkene er gitt, er denne avgrensingen den mest problematiske ut fra ønsket om å være objektiv.

Undersøkelsen er først og fremst ment som et bidrag til studiet av årsakene til den geografiske mobiliteten som registreres i Norge. Vi har valgt å nytte en undersøkelsesplan som legger vekten på studiet av individuelle beslutningsprosesser. Studiet av politiske, økonomiske og andre prosesser, som skaper flyttefremmende situasjoner for individene, er tilgodesett bare i den grad de gjenspeiles i data om de individuelle beslutningene. Undersøkelsen bygger m.a.o. på en antakelse om at studiet av flyttebeslutninger på individnivå kan bidra til forståelsen av årsaksfaktorene bak forandringene i bosettingsmønsteret.

Denne forutsetningen er ikke uproblematisk. Objektive strukturelle faktorer (f.eks. egenskaper ved og endringer på bolig- og arbeidsmarkedet) kan ofte styrespolitisk, men det kan individuelle holdninger og preferanser i mye mindre grad. Flytternes egen "definisjon av situasjonen" gir bare en indirekte, subjektiv og lite nøyaktig beskrivelse av de rammer som prosesser i storsamfunn og omgivelser danner omkring de individuelle atferdsbeslutninger. Individenes valgsituasjoner kan videre tenkes å bli påvirket av slike faktorer uten at en opplever det på denne måten. Stabile strukturelle forhold som individene ikke har umiddelbar innflytelse på, kan således tenkes i liten grad å bli oppfattet som årsak til deres handlinger. Det er rimeligere å tro at en del slike strukturelle rammebetingelser blir betraktet som "gitt virkelighet" og at årsakene derfor blir knyttet til endringer i personlige og familiære forhold. (Dolven 1974 s. 1 ff, Tetzchner et.al. 1974 s. 89 ff, Åberg 1972a s. 5 ff.) Vi støter også på problemer som gjelder generelt når et individ på etterhånd skal forklare en beslutning der det har stått overfor valg mellom flere alternativer. Festinger (1957) har satt fram teorien om at beslutninger i slike situasjoner rasjonaliseres. Beslutningen skaper kognitiv "dissonance" som automatisk erstattes med "consonance". Beslutningen "forklares" på en slik måte at den framstår som akseptabel og riktig. (Mills 1970, se også Tetzschner et.al. 1974, s. 89.)

Når vi likevel har basert undersøkelsen på flytternes egen situasjonsopplevelse, har det flere årsaker. Eksempelvis knytter det seg stor usikkerhet til forsøkene på å avlede årsaksforklaringer så vel fra objektive data om flytterne og flyttestrømmenes sammensetning (f.eks. seleksjonsstudier) som fra data om nettoflytting og regionale variasjoner i strukturelle betingelser (makrostudier). Studier av prosesser på storsamfunnsnivå (endringer i næringsstruktur, "modernisering" etc.) kan bidra til å forklare hovedtrekkene i endringene i bosettingsmønsteret over noe lengre tid. De bidrar imidlertid lite til å forklare det nyanserte mønster som flyttestrømmene danner og de prosesser som settes i gang når endringer på makronivå bringer individer og grupper inn i et samspill med omgivelsene som fører til beslutninger om flytting eller en form for tilpassing på bostedet.

Alle tilnæringsmåter har feil og svakheter. Den direkte metoden, å spørre et landsrepresentativt utvalg av flytterne selv, er ikke tidligere nyttet i Norge. Selv om denne måten ikke gir grunnlag for analyse av en del små, men interessante og viktige flyttestrømmer, kan vi oppnå en mer representativ dekning av det nyanserte flyttemønsteret. Dermed vil vi bidra til å belyse hva som faktisk skjer på individnivå, og som er med på å danne de sammenhenger og mønstre som kan studeres på makronivå. Således kan denne undersøkelsen bidra med et forbedret grunnlag til forklaring av de funn som gjøres på makroplanet.

Den tilnærmingen vi har valgt til studiet av flytteårsaker på mikronivå er basert på flytternes egne oppgaver over flyttegrunner og en selektiv beskrivelse av den situasjonen beslutningen fant sted i. Grunnlaget for utvalg av beskrivelselementer er det redegjort for seinere i dette kapitlet. I tillegg er undersøkelsen ment å skulle legge et grunnlag for analyse av de endringer som flyttingene fører med seg for de individer som flytter. Vi er først og fremst opptatt av slike endringer som medfører bedre eller forverrede levekår for individet. Valget av levekårskomponenter har bl.a. vært styrt av de antakelser vi har hatt om årsakene til at flyttingene kom i stand. Vi har antatt at forhold som er av så stor betydning at de fører til flytting, også veier tungt i individenes samlede vurdering av sine levekår.

Ved valg av begreper og variable og ved operasjonaliseringen av dem, er vi dels påvirket av funn i andre typer av flyttestudier og de ulike forklaringstyper som finnes. Vi har også drøftet bruk av mer omfattende modeller og teorier med sikte på å få til en fastere forankring av de valg og avgrensinger vi har foretatt. Dette arbeidet har ikke resultert i noen generell teori om flytting. Når dette stoffet presenteres, er det fordi det inneholder resonnementer som kan klargjøre den tankegangen som ligger bak den ferdige undersøkelsesplanen og det konkrete innholdet i de spørreskjemaer som er nyttet.

Forskjellige modeller og teorier om flytting er gjennomgått av bl.a. Hoffmann-Nowotny (1970), Jackson (1969), Jakobsson (1969), Jansen (1970) og Østby (1970).

1.3.3. Noen teorier om flytting

1.3.3.1. Likevektsteorier

De fleste forsøk på å analysere flyttinger tar som utgangspunkt at én region på forskjellige vis er mer attraktiv enn en annen. Med dette utgangspunktet og med oppmerksomheten rettet mot nettoutflyttingene er en ikke i stand til å forklare de flyttingene som går mot nettostrømmenes retning. Nesten hver flyttestrøm har en motsatt rettet og tilnærmet like

stor flyttestrøm. Det vil si at for nesten alle regioner på kommune-nivået eller høyere er antall flyttere inn til regionen og antall flyttere ut omtrent like mange. Dette ble påvist allerede i 1885 av Ravenstein (s. 199).

Det synes derfor mer fruktbart å ta utgangspunkt i bruttostrømmene og i egenskaper ved flytterne (Petersen 1969, s. 259 ff). Flyttømstere er forskjellig for eldre og yngre, for personer med høy og lav utdanning, for gifte og ugifte etc., fordi personer med ulike egenskaper stiller ulike krav til kvaliteter ved bostedet. Saunders (i Spengler and Duncan 1956, s. 219-229) betrakter som en potensiell flytter "every person who has a discrepancy between his scale of living and his standard of living ...." (s. 223). Saunders' teori er en teori om "sosial likevekt". Ubalanse i en befolkning mellom ønsket levestandard og faktisk levestandard skaper et "befolkningsstrykk" som igjen utløser mekanismer og prosesser som fører til opprettelse av likevekt. Dersom de individuelle ulikevektstilstander skal føre til flytting, må forskjellige betingelser være oppfylt. Den viktigste betingelsen er "the capacity for free movement, the quality of being movable" (s. 221). Ingen uoverstigelige barrierer eller skranker må stå i veien for den "ønskede" omlokalisering. Således må det bl.a. finnes

- i) transportmuligheter,
- ii) et psykisk beredskap for oppløsning av alle tilvante bånd som medfører motvilje mot å forlate stedet,
- iii) tilgang på informasjon om potensielle tilflyttingsområder.

Listen er forlenget av andre forfattere. Kapasitet for flytting er ujevnt fordelt i befolkningen. Noen grupper har egenskaper som utgjør lettere overførbare aktiva enn andre grupper (f.eks. bestemte typer utdanning).

Flere forfattere har vært opptatt av liknende "likevektsbetraktninger" (f.eks. Eisenstadt 1954). En eller annen form for misforhold mellom aspirasjoner eller behov og den faktiske situasjon søkes rettet med en tilpassingsreaksjon. Misforholdet kan være relativt i sammenlikning med muligheter på andre bosteder eller i sammenlikning med grupper som det er nærliggende å nytte som referanse. Fra et sosialpsykologisk synspunkt er opplevelsen av tilfredshet og trivsel eller vantrivsel og utilfredshet avhengig av hvilke sammenlikninger en trekker. I disse sosialpsykologiske resonnementene har en nyttet begrepet "relative deprivation" om en følelse av underlegenhet i forhold til grupper som det ellers er naturlig å sammenlikne seg med (f.eks. som tilhører samme sosiale lag). Se f.eks. Israel (1963 s. 182 ff og 1969 s. 25-27). Dersom flytting blir valgt som tilpassingsreaksjon, må den forventede forbedring være stor nok

til å kompensere for de skranker av materiell og psykologisk karakter som må overvinnnes ved flyttingen (kostnader).

1.3.3.2. Mikro "push-pull"-teorier

I mange forsøk på å forklare flyttinger har det vært vanlig å skille mellom to ulike typer faktorer som påvirker beslutningen om å flytte. Den ene typen er såkalte "push"-faktorer (frastøtningsfaktorer). Dette er faktorer som bidrar til ønske om eller behov for å forlate en bestemt situasjon. Den andre typen er de såkalte "pull"-faktorer (tiltrekningsfaktorer) som bidrar til ønske om å tre inn i en bestemt situasjon. En antar gjerne at individene implisitt eller eksplisitt bygger sin flyttebeslutning på en form for nettokalkyle. I denne kalkylen veies den nytte individet mener det har av arbeid, bolig, sosiale relasjoner etc. i sin nåværende livssituasjon mot den nytte individet regner med å få i en alternativ situasjon på et annet sted. Beslutninger om å flytte kan antas å følge en bedømmelse av mulighetene som bedre på det alternative stedet (tilflyttingsstedet) enn på det nåværende bostedet. Når flytting ikke kommer i stand, kan det antas at individet ikke kjenner til noe sted der mulighetene er så mye bedre at det er verd kostnadene ved flytting, eller at barrierene som må overstiges ved flytting i alle tilfelle er for høye for individet.

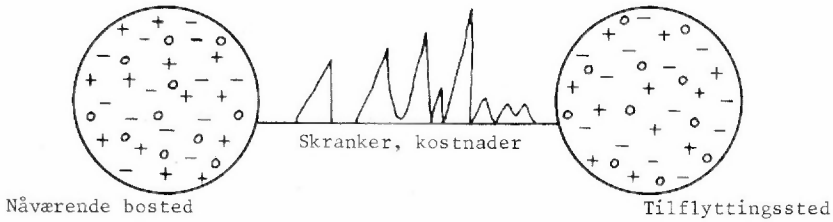
At en beslutningsprosess overhode kommer i gang kan skyldes at det på det "alternative bostedet" oppstår muligheter som vurderes som bedre enn tilsvarende muligheter på nåværende bosted, eller at kunnskapen om muligheter på alternative bosteder utvides. Det skapes med andre ord "pull"-faktorer. Det kan imidlertid også tenkes at individets nåværende situasjon forverres, slik at de alternativer som hittil har vært vurdert som dårligere kommer til å framstå som bedre. I slike tilfeller kan en snakke om at "push"-faktorer gjør seg gjeldende.

Den mest omfattende teori om individuelle flyttebeslutninger etter "push-pull"-tankegangen er formulert av Lee (1969). De samme resonnementene som Lee's teori bygger på, ligger bak mange eldre og nyere tilnærminger til studiet av flytting. Dette gjelder også Flyttemotivundersøkelsen 1972. Lee's teori er ikke så original, men den er nyttig og klargjørende fordi nokså selvfølgelige resonnementer bringes sammen i et forsøk på å lage en helhetlig teori.

De faktorene som inngår i en beslutningsprosess som kan føre til flytting, deler Lee inn i fire grupper:

1. Faktorer knyttet til fraflyttingsstedet
2. Faktorer knyttet til tilflyttingsstedet
3. Skranker eller kostnader forbundet med flyttingen ('intervening obstacles')
4. Personlige faktorer

De tre første gruppene av faktorer er skjematisk illustrert på figuren:

På hvert sted finnes en rekke faktorer som virker stabiliserende på individer som bor der og tiltrekkende på folk fra andre steder(+). Et tilsvarende sett faktorer virker frastøtende på innbyggerne og potensielle flyttere fra andre steder (-). Et tredje sett med faktorer er hovedsakelig likegyldige (0).

Noen av faktorene virker generelt, det vil si at de påvirker alle individer på om lag samme måte. Andre faktorer virker ulikt på forskjellige individer. Hvilke faktorer som er positive, negative eller likegyldige og den innbyrdes vektfordeling de tillegges, vil variere med personlige egenskaper. Det bør likevel være mulig å skille ut grupper av individer som reagerer tilnærmet likt på de samme generelle sett med faktorer på fra- og tilflyttingsstedet.

Erikson (1971) mener at de faktorene som blir tatt i betraktning kan skilles i to hovedgrupper, det nåværende og alternative stedets 'lokalverdi' og 'arbeidsverdi'. Med et steds lokalverdi mener Erikson stedbundne faktorer som har avgjørende innflytelse på individenes levekår generelt (servicetilbud, kulturtilbud og andre muligheter for fritidssystemer, kontaktmuligheter, klima, utdanningstilbud etc.). Med arbeidsverdi mener han egenskaper ved det stedlige arbeidsmarkedet som vurderes som viktige forutsetninger for å kunne oppnå gode levekår på stedet (tilbudet av arbeidsplasser, hvilken lønn en kan oppnå, hvilke typer arbeid og hvilke arbeidsmiljøer som tilbys etc.).

En sammenlikning av nåværende bosted med alternative steder m.h.t. lokalverdi og arbeidsverdi kan forventes å falle ut om lag som i tabellen på neste side.

Bostedets arbeidsverdi sammenliknet med det alternative stedet		Bedre	Lik	Dårligere
Bostedets lokalverdi sammenliknet med det alternative stedet	Bedre	Blir	Blir	?
	Lik	Blir	Blir	Flytter
	Dårligere	?	Flytter	Flytter

Flytting er i de fleste tilfeller forbundet med kostnader av ulik art. Kostnadene kan være av emosjonell karakter, f.eks. i tilknytning til oppbrudd fra tilvante miljøer og sosiale kontaktnett. De kan også være knyttet til materielle og fysiske barrierer (flytteavstand, økonomiske utlegg ved selve flyttingen, tilegnelse av ny bolig og etablering på det nye stedet etc.). Den forventede nettogevinst av en flytting må derfor være stor nok til å gi kompensasjon også for de kostnader flyttingen fører med seg. Karakteren og opplevelsen av slike barrierer vil variere med personlige kjennetegn hos individene.

Det er vanskelig å tenke seg en klassifisering av steder på bakgrunn av en objektiv registrering av pluss- og minusfaktorer. Lee understreker at det ikke så mye er de faktiske forholdene på de aktuelle stedene som tas i betraktning, som individenes subjektive oppfatning av disse forholdene. De subjektive vurderinger kan forstås bare på bakgrunn av individenes egne referanserammer. De samme forhold kan godt tenkes å bli vurdert svært ulikt av ulike individer.

Egenskaper ved individene har også betydning for hvilke faktorer som tas i betraktning og tillegges vekt i en beslutningsprosess. Slike egenskaper kan være utdanning, arbeidserfaring, alder, livssyklusfase, fritidsinteresser, kontakter osv. Individene gjør med andre ord et utvalg av faktorer som de lar inngå i avgjørelsen. Ved siden av de forhold som er nevnt foran, vil dette utvalget være preget av individenes kunnskap om stedene, deres tidligere erfaring og deres situasjon før flyttingen. I denne utvelgelsesprosessen vil fraflyttingsstedet stå i en særstilling. Lokalverdien til et sted har en tendens til å øke med økende botid på stedet. Både kunnskapene om de mulighetene stedet kan by på og evnen til å bruke disse mulighetene øker med botiden. Det samme gjelder tallet og kanskje kvaliteten på personkontakter. Sannsynligvis tilpasses også individene til stedet ved å utvikle de interesser og behov som stedet kan tilfredsstillere. Noen av fordelene og ulempene ved et sted kan bare erkjennes ved å bo der. Kunnskapene om tilflyttingsstedet vil sjelden være perfekte, mens det nåværende bostedet kan underkastes en mangesidig vurdering.

Når en studerer flyttebeslutninger er det ugjørlig å ta i betraktning alle de ulike individuelle referanserammer som er i virksomhet. Det må i de fleste tilfeller foretas et "minimumsutvalg" av faktorer som er antatt å være mest mulig generelle, dvs. at de er basert på en tenkt referanseramme som inneholder elementer som er felles for flest mulig individuelle referanserammer. Valget av faktorer kan også være styrt av egenskaper ved de grupper eller problemstillinger det er mest aktuelt å studere.

1.3.3.3. Karriereteorier

"Push-pull"-teoretikerne legger vekt på at individets egenskaper avgjør hva det søker etter i omgivelsene og hvordan det oppfatter omgivelsenes innhold av muligheter. De resonnerer vi skal samle under betegnelsen karriereteorier, tar utgangspunkt i at individenes egenskaper endrer seg over tid og at kravene til og opplevelsen av omgivelsene er ulike på ulike tidspunkt i menneskenes liv.

Hägerstrand (1969) har formulert en modell som viser individenes livsbane fra fødsel til død som en vandring i tid og rom. Ved hvert tidspunkt i livsbanen krever individets virksomheter (livsopphold, utdanning, sosialt samvær, rekreasjon etc.) at individet rent fysisk befinner seg i omgivelser som tilbyr muligheter for virksomhetene. Mange av de muligheter ("stasjoner") individet spør etter på ulike tidspunkter, vil være mindre utbredt i rommet eller finnes bare på et fåtall steder. Realisering av individuelle "livsprogram" medfører derfor ofte forflyttinger mellom "stasjoner" i rommet.

Individenes "livsprogram" kan betraktes som opphav til en serie med valg som individene foretar for å maksimere sine verdier. Til sammen danner kjedene av individuelle handlingsvalg individenes karrierer (Becker 1963, Brox 1971). Ved hvert tidspunkt står individene overfor et begrenset antall valgmuligheter. Når et valg er gjort, åpner det seg et mulighetsområde for nye valg som delvis er influert av de foregående. De valg som treffes, står ikke isolert fra hverandre i tidsperspektivet, men er sammenhengende ledd i gjennomføringen av kortere eller lengre deler av individenes "livsprogram" (Hägerstrand 1972). Beslutninger om å flytte bør derfor betraktes som en følge av en serie valg handlinger som ledd i gjennomføringen av et "livsprogram" og ikke som isolerte hendinger. Individene gjennomløper karrierer som sorterer ut noen til flyttere og andre til bofasthet. Becker (1963), som vi delvis har lånt vårt begrepsapparat fra, resonnerer på liknende måte i sine studier av kriminalitet. Rekruttering til kriminelle roller betraktes av Becker som en prosess som kan pågå over lengre tid og hvor de mest konsekvensrike beslutninger godt

kan være fattet langt tilbake i tiden - i en tidlig fase av karrieren.

I individenes biografier finner vi en veksling mellom relativt konsentrerte perioder da viktige valg treffes, og lengre perioder preget av stabilitet (Hägerstrand 1972). Det er m.a.o. ikke slik at de karriere-trinn som innebærer muligheter for valg med konsekvenser for den romlige lokaliseringen er tilfeldig fordelt over livsbanen. Hägerstrand (1972) påviser at de viktigste valgperioder i Sverige har vært knyttet til en "mobil femtonårsperiod fram til trettiofemårsalderen" (s. 26). I denne perioden treffes ofte utdannings- og yrkesvalg. Dessuten stiftes gjerne familie, og søking etter arbeidsplass og bostedsmiljø finner ofte sted i denne perioden.

I disse periodene, hvor de viktigste karrierevalg treffes, er det også rimelig å vente at en finner individenes mest geografiske mobile perioder. Denne forventningen styrkes av en rekke empiriske studier. En får også bekreftet at tilbøyeligheten til å flytte hovedsakelig grupperer seg omkring bestemte faser i individenes livssyklus og omkring bestemte begivenheter i individenes liv (se f.eks. Kristensen 1971 og Rossi 1955).

I det følgende skal vi bringe noen resonnementer som et forsøk på å klarlegge de mekanismene som fører til ulike "livsprogram" og tilsvarende karrierer og med konsekvenser for individenes geografiske mobilitet.

Individenes frihet til å treffe valg er begrenset av en rekke forhold. De muligheter og restriksjoner som kanalisere de individuelle valgene er viktige å forstå dersom ulike karrieretyper skal bli oppfattet som logiske (Brox 1971, Hägerstrand 1972).

Visse grunntrekk i individenes "livsprogram" er biologisk bestemt eller mer eller mindre fast normert fra samfunnets side. I den tidlige barndommen er avhengigheten av foreldrene total, og det er ikke fruktbart å snakke om noen valgfrihet. Visse trekk ved alderdommen bidrar også til å begrense valgfriheten.

Enkelte grunnleggende beslutninger er forankret i samfunnets mer formelle regelverk. Dette gjelder først og fremst inntreden i utdannings-systemet ved syvårsalderen og på arbeidsmarkedet eller i ekteskapet etter endt utdanning. Når dette regelverket ikke etterleves, betraktes det som avvik som i en eller annen forstand utløser reaksjoner fra samfunnets side. Innefor dette regelverket har individene ganske fritt spillerom for eget valg (utdanningsvalg, yrkesvalg etc.). Hvert viktig valg legger grunnlaget for et sett med konsekvenser. Noen slike konsekvenser har et romlig aspekt. Prinsipielt kan vi si at hvert valg (hver "korsvei") innebærer overgang fra ett stedbundet atferdsmønster til et annet stedbundet atferdsmønster. Når slike karrierebeslutninger fører til flytting, henger det sammen med den ulike romlige fordeling av atferdsmuligheter.

Noen valg som i prinsippet er frie, har ganske sterke uformelle regler (normer og forventninger) knyttet til seg (flytting fra foreldrehjemmet, inngåelse av ekteskap, barneavl etc.). Det bør være grunnlag for å si at de karriereelementer som hittil er beskrevet er ganske generelle i den mening at de fleste mennesker i en eller annen forstand gjennomlever en livssyklus som ligger innenfor det mulighetsområdet de definerer. De enkelte valgene innenfor dette mulighetsområdet, det romlige startpunktet ved hver "korsvei" og det romlige mønster av muligheter, er de faktorer som avgjør hvor vidt de individuelle karrierene fører til geografisk mobilitet.

De individuelle valg som treffes ved hvert punkt i karrieren, innenfor de rammer som er definert av de mer grunnleggende valgene, gjelder for eksempel utdanning, yrke, barnetall og levemåte mer generelt. Mange av disse valgene er knyttet til egenskaper i det geografiske rommet og definerer for framtida et geografisk mulighetsområde for individets atferd. Enkelte valg er mer irreversible og retningsgivende for det etterfølgende karriereforløpet enn andre. Et eksempel på slike valg er utdanning. Andre valg er mindre bindende og lettere å fravike, f.eks. servicepreferanser, valg av arbeidsgiver etc.

Alle disse valgene er, sammen med den samfunnsmessig normerte atferd, med på å skape et nyansert mønster av individuelle karrierebaner som i alle stadier er avhengig av egenskaper ved de stedene som velges som bosted. Fordi geografiske områder i ulik grad har de egenskaper som etterspørres, fører enkelte stadier i de individuelle karrierebanene for noen individer til flytting fra bostedet.

I Beckers teori om karrierer som fører til kriminalitet nyttes også barrierebegrepet. Når det gjelder flytting, er det f.eks. antakelig slik at ulike faser i livssyklusen innebærer ulik anledning til å flytte. I det tidlige barnestadiet er selvfølgelig bostedet helt bestemt av foreldrenes situasjon. I ungdomsårene står en imidlertid friere fra familieband. Flyttebarrierer knyttet til livssyklusfase er til stede i mindre grad i denne perioden enn både før og siden. Ekteskap og særlig barn i skolepliktig alder binder husholdningen til bostedet. Dette er en livssyklusfase med mange flyttebarrierer. I seinere livssyklusfaser endrer dette seg igjen. Andre barrierer kan være av psykisk, fysisk og materiell art. Økonomiske forhold og sosial eller emosjonell bundethet til stedet er faktorer som sammen med andre bestemmer evnen til å flytte. Sosial bundethet kan eksemplifiseres bl.a. med et sterkt og kvalitativt høyverdig sett av sosiale relasjoner eller ulike typer forpliktelser eller bånd til familie eller venner på stedet (se Hannan 1970). Barrierer kan ofte utgjøres av velferdseffekter ved bofasthet som konkurrerer med forventede effekter av flytting.

1.3.4. Valg av kjennemerker

1.3.4.1. Teoretisk bakgrunn for valg og operasjonalisering

Flyttemotivundersøkelsen er en tverrsnittundersøkelse. Det dynamiske ved flytting (kariereperspektivet) kan dekkes ved at undersøkelsen har representert de fleste viktige "korsveier" i et vanlig livsforløp. Ved valg av variable og sammenhenger som det er viktig å studere, trenger vi en teori om hendingsforløpet ved hvert kritisk (m.h.t. flytting/bøfasthet) karrieretrinn. I de teoretiske funderinger vi har gjort oss, har vi lånt begrepsapparat og tankegang fra Colemans teori om frambrakt sosial endring (Coleman 1971). Vi har dessuten hentet resonnementer fra den såkalte Nordjyllandundersøkelsen (Kristensen 1971) og den svenske Levnadsnivåundersøkningen (Johansson 1970). Colemans teori er i forenklet utgave tillempet til bruk på individnivå i flere undersøkelser etter at Flyttemotivundersøkelsen ble påbegynt høsten 1971 (se f.eks. Ringen 1973). I den formen vi og andre har anvendt den, er teorien beslektet med bytteteori, en sosiologisk teoretisk retning som baserer seg på økonomiske resonnementer (se Seierstad 1967, Blau 1968). Individet betraktes innenfor denne retningen som en rasjonell enhet som handler for å maksimere sin velferd.

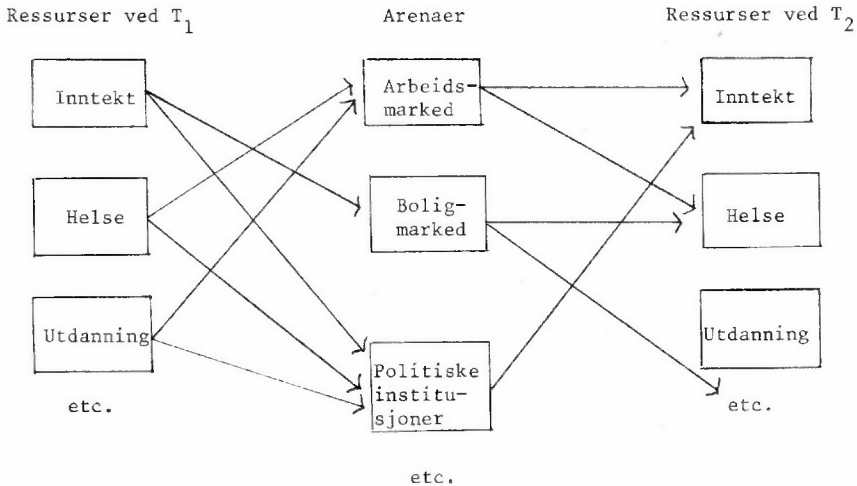
Individet yter bidrag til ulike delsystemer som det er medlem av og blir til gjengjeld belønnet av systemene, f.eks. arbeidsmarkedet (se f.eks. Åberg 1972a). Bak individers atferd ligger en beregning av fordeler og ulemper (ytelser og gjenytelser) basert på individets egne kunnskaper og verdier. Individenes atferd kan vurderes som logisk og forståelig bare når deres egne premisser legges til grunn. Individenes kunnskap om relasjonen handling-konsekvenser i ulike situasjoner har forskjellige kilder og er mer eller mindre aktivt ervervet. Erfaringer med handlinger i situasjoner som har mange fellestrekk med den aktuelle, er en viktig tilegningsmåte ("læring") (se Homans 1958). Aktiv situasjonsbestemt tilegnelse og bearbeiding av ny kunnskap er en annen. Ofte vil en kombinasjon av begge tilegningsmåter være til stede. Generelt vil verdiorientering og/eller kunnskapsmengde og -type variere fra individ til individ, slik at to individer vil kunne velge ulike løsninger i situasjoner som objektivt sett er like. Individenes deltaking i systemet ventes opprettholdt bare så lenge nettobalansen mellom belønning og innsats blir vurdert som mer tilfredsstillende enn ved deltakelse i alternative systemer (se f.eks. Simon 1957, s. 173).

I tillegg til verdistruktur og kunnskaper om konsekvenser av ulike handlinger m.h.t. gitte mål, er individets grad av måloppnåelse avhengig av de ressurser det besitter. (Ressursbegrepet er her brukt noe snevrere enn hos enkelte andre forfattere. Kristensen lar f.eks. begrepet

omfatte den type kunnskap som er omtalt her, så vel som individets verdier.)

I Colemans terminologi disponerer individene til en hver tid over et gitt sett av ressurser. Disse ressursene kan settes inn i form at aktiviteter på egnede handlingsarenaer. Aktiviteten på arenaene resulterer i avkastning i form av behovstilfredsstillelse og et nytt sett av ressurser som kan investeres i neste periode.

Ressursene kan være utdanning, inntekt, helse etc. Ressursene konverteres på korresponderende arenaer: arbeidsmarkedet, boligmarkedet, gjennom politiske institusjoner etc. Tankegangen kan illustreres ved en enkel figur:

Figuren viser individets ressurser ved tidspunkt T_1 . Disse ressursene nytter individet til å utføre aktiviteter på ulike handlingsarenaer. Aktivitetene gir som utbytte et nytt sett ressurser ved tidspunkt T_2 , som kan nyttes til umiddelbar behovstilfredsstillelse eller investeres på nytt i områdets arenaer (evt. andre områders arenaer ved flytting).

Med et gitt sett personlige ressurser er avkastningen avhengig av hvilke handlingsarenaer som er tilgjengelige og de tilgjengelige arenaenes struktur. Utdanning er i liten grad et middel til å oppnå økonomisk avkastning dersom det ikke finnes et arbeidsmarked å investere denne ressursen på. Arbeidsmarkedets struktur avgjør hvordan ressursen utdanning kan anvendes og hvor nytting ressursen er for individet.

De forskjellige fasene i livssyklusen og hvert trinn i den kjeden av beslutninger som danner individets karriere, definerer sine spesielle premisser for individets ressursbehov og -situasjon, og således dets krav til omgivelsene (arenaer og arenastrukturer).

Det trinn i livssyklusen og de beslutninger som er tatt og etterlevet (eller planlagt etterlevet) framstår således som viktige kjennemerker når formålet er å studere flytteårsaker på individnivå. Bak et slikt resonnement ligger antakelsen om at relasjonen ressurser/arenaer kan studeres som de levekår individet har ved hvert stadium, målt ved slike egenskaper som vi antar at de ulike stadier genererer ulike krav til. Kristensen (1971) sammenfatter dette resonnementet slik: "... at mennesker inngår i forskjellige livssyklusfaser, og at man i disse faser foretar rasjonelle afvejsninger af, hvilke levevilkår der kan opnås i de lokale omgivelser contra andre steder, med de givne ressourcer som husstanden råder over materielt og immaterielt, og at man dernæst handler ud fra denne afvejning ved at beslutte sig til enten at flytte eller at blive" (s. 26). Levekårene kan således betraktes som et mål for kvaliteten av det samspill som foregår mellom livssyklusgruppene (med gitte ressurser) og omgivelsene. I sammenheng med flytting vil individenes ressurssituasjon også være en viktig indikator på den mobilitetskapasitet som finnes hos individet (se kap. 1.3.3.1).

Med Colemans begrepsapparat kunne vi utviklet og presisert resonnementene nær opp til en omfattende teori om flytting. (Dette er forsøkt gjort i et arbeidsnotat fra levekårsundersøkelsen, Asheim 1974.) Colemans teori har imidlertid i hovedsak tjent som en hjelp til å strukturere problemområdet og danne kriterier for valg og operasjonisering av de sentrale variable. Den enkle framstillingen som er gitt her, er dekkende for det arbeidsgrunnlaget vi hadde under planleggingen av Flyttemotivundersøkelsen.

1.3.4.2. Kriterier for valg av kjennemerker

Når det gjelder valg av kjennemerker til å beskrive stadier i livsbane og karriere, og til å representere individenes levekår, har vi delvis vært bundet av rammer som er gitt ved andre deler av undersøkelsesplanen. De ulike flyttestrømmene er representert slik at de i svært forskjellig grad kan bli gjenstand for særlig dyptgående analyse. Egenskaper som er spesielle for mindre strømmer er derfor utelukket til fordel for egenskaper som antas å være mer generelt virkende, og som kan gi grunnlag for fruktbare analyser på vårt aggregeringsnivå. Valget av utdanning, arbeid og "normal" livssyklus i foregående avsnitt er således betinget av de teoretiske og empiriske indikasjoner på at disse egenskapene

generelt bidrar sterkt til å danne "det typiske" ved de ulike stadiene i livsbanen. Valg eller endringer når det gjelder disse egenskapene har vist seg å være blant de hendinger som oftest fører til flytting.

Det samme kravet til representativitet har vi også stilt til utvalget av levekårskomponenter. I tillegg har vi, som tidligere nevnt, basert oss på flytternes egen veiling av de ulike komponentene, slik at faktorer som er hyppig oppgitt som flyttegrunn også er antatt å bety mye for det samlede levekårsbildet.

Vi skal nevne noen viktige konsekvenser av våre valg når disse to kriteriene legges til grunn.

Når det gjelder studiet av endringer, kan vi vanskelig fange opp og gi en dekkende beskrivelse av de mer dramatiske, interkulturelle flyttinger mellom svært ulike samfunnstyper, f.eks. fra typiske bygdesamfunn til storbyene. Flere andre, mindre strømmer vil måtte nøye seg med en lite inngående behandling på tross av at de fra flere synsvinkler er interessante og viktige å studere.

Når vi baserer oss på det som er opplevd og rapportert som viktig av individene selv, kan vi også rammes av en skjevhet p.g.a. den bearbeidningen som ofte skjer når retrospektive spørsmål besvares (se Foss et.al. 1974 s. 44.) I individenes situasjonsbeskrivelser er faren til stede for at de utløsende faktorer overvurderes eller er de eneste som nevnes. Langvarige negative endringer på flere områder kan skape situasjoner som takles med gradvis tilpassing og tilvenning, men som bidrar sterkt til den flytteberedskap som utløses i det øyeblikk en tilleggsfaktor gjør seg gjeldende. Den utløsende "tilleggsfaktor" oppleves imidlertid som den egentlige flytteårsak. De flyttingene som er preget av ufrivillighet er kanskje karakterisert ved at det bare er et fåtall faktorer som vurderes negativt ved bostedet før flyttingen. Dersom en ved studium av endringer nytter bare disse faktorene som mål, vil en risikere å finne, ikke bare et unyansert mønster, men at alle eller de aller fleste flyttingene har en positiv virkning på de totale levekårene. Fordi flyttinger alltid er forbundet med kostnader kan vi forvente at minstekravet for flytterne er at de i alle fall får forbedret det forholdet som oppfattes som årsaken til flyttingen.

Disse effektene er viktige potensielle skjevheter ved vårt materiale. De er imidlertid delvis avhjulpet ved bruk av enkelte spørsmål hvor intervjuobjektene blir bedt om å gi uttrykk for totalvurderinger. Ved kartleggingen av endringer har vi i en serie spørsmål bedt om vurdering av endringene langs en rekke komponenter som ellers i undersøkelsen er lite inngående behandlet. En må imidlertid ha for øye at også disse komponentene er et lite, bevisst utvalg.

1.4. Undersøkelsens praktiske opplegg

Det praktiske opplegget er gjennomgått i vedlegg 2 og de viktigste delene skal nevnes også her. Opplegget skal ut fra det som sies tidligere i kap. 1 ta sikte på å kaste lys over flytteårsaker på individnivå. Opplysningene vi samler inn om de enkelte individene samles i tre hovedgrupper.

1) Generelle kjennemerker. Dette er objektive opplysninger knyttet til den enkeltes livssyklus, til individuelle ressurser og til de geografiske områdene som individet handler innenfor.

2) Atferdsopplysninger er konsentrert om flytteatferden, både i 1971 og tidligere.

3) Vurderingsopplysningene tar opp hvordan individene vurderer ulike sider ved sin situasjon før og etter flyttingen.

Innenfor alle tre hovedgruppene er informasjonen samlet gjennom intervjuer basert på spørreskjema. Det ble utarbeidd ett skjema for flyttere og ett for ikke-flyttere (vedlegg 1A og 1B). Skjemaet for ikke-flytterne består av et utvalg av de spørsmålene som flytterne fikk, slik at en har grunnlag for å sammenlikne de to gruppene.

Siden formålet med undersøkelsen har vært å gi et bilde av flyttingene i Norge uten spesiell vekt på enkelte flyttergrupper, måtte utvalget trekkes slik at vi kunne generalisere til den norske, voksne flytterbefolkning. Vi måtte derfor bruke et nøye strukturert spørreskjema og et stort antall intervjuere. Til feltarbeidet ble Statistisk Sentralbyrås faste intervjuerkorps brukt.

Selvstendige flyttinger foretas sjelden av personer under 16 år, og av praktiske grunner valgte vi å ha 75 år som øvre aldersgrense. Flyttinger som skjer innenfor den enkelte kommune blir registrert i mindre utstrekning enn flyttinger mellom kommuner, og de blir ikke bearbeidd for statistikkformål. Som grunnlag for vårt utvalg, og dermed for alle slutninger som trekkes, er alle personer fra og med 16 til og med 74 år som fikk registrert en flytting fra én norsk kommune til en annen i 1971.

Som referansegruppe ble trukket et utvalg av den norske befolkning i samme aldersgruppe, men som ikke hadde fått registrert noen flytting over kommunegrensene i 1971. Denne gruppa skal brukes som sammenlikning med flytterne slik at en får bedre oversikt over hva som kjenner tegner flytterne i forhold til de som ikke flytter. De to utvalgene kan også veies sammen til å bli et representativt utvalg av den samlede norske befolkning med alder 16-74 år.

Byråets vanlige utvalgsplan (se Tamfoss 1970) ble fulgt med de tillemplinger som var nødvendige av hensyn til at vår populasjon var flyttere (se vedlegg 2 for nærmere gjennomgåelse av disse tillemplingene).

Det ble trukket et tilfeldig, selvveiende utvalg på i alt 3 672 personer som i 1971 hadde flyttet inn i et av Byråets utvalgsområder. Med kontroll for ikke å få med flyttere, ble det trukket 1 562 personer fra registeret over de bosatte i disse utvalgsområdene.

Det ble ikke oppnådd intervju med 778 av flytterne og 247 av ikke-flytterne. Frafallsprosentene er da henholdsvis 21 og 16. Den viktigste frafallsgrunn for flytterne var at intervjuobjektet hadde flyttet videre til en ukjent adresse eller en adresse som ikke kunne nås av Byråets intervjuerkorps.

2. FLYTTEMØNSTERET I NORGE

2.1. Innledning

I dette kapitlet skal vi beskrive flyttingene i Norge i perioden 1949-1974. Spesielt vil vi legge vekt på året 1971 fordi undersøkelsens utvalg er trukket blant dem som flyttet, henholdsvis ikke flyttet, i 1971. Med denne beskrivelsen ønsker vi å gi et bilde av den populasjon vårt utvalg skal representere. Flyttemassens sammensetning og flyttingenes retning forandrer seg gradvis med tida. Flyttemønsteret i etterkrigstida er gjennomgått for å undersøke om året 1971 skiller seg mye eller lite fra flyttingene de foregående og etterfølgende år. Disse to temaene er gitt en grundig behandling av Østby (1974 og 1975). Her skal bare hovedtrekkene gjengis. For en detaljert beskrivelse viser en spesielt til Østby (1975).

2.2. Flyttingene i Norge 1949-1974

2.2.1. Innledning

Registrering av flytting i Norge skjer med hjemmel i lov om folke- registrering m.v. fra 1946. Ifølge den loven har en plikt til å melde alle flyttinger såvel innen som mellom kommuner. I praksis blir ikke flyttinger innen kommunene rapportert særlig godt, og det blir derfor ikke laget statistikk over annet enn flytting mellom kommunene. Kommunegrensen er et nyttig registreringskriterium innen mange deler av administrasjonen, for likningsvesen, trygdekontor, skole osv. For den enkelte flytter har ikke det å krysse en kommunegrense særlig betydning, og det er derfor et litt kunstig kriterium som må oppfylles for å bli regnet som flytter. I praksis kommer alle lange flyttinger inn, mens bare en del av de korte blir registrert. Denne delen avtar med avtagende flytteeavstand.

Lenge før vi fikk folkeregistre i alle landets kommuner, hadde en del storbyer slike med hjemmel i fattigloven. Oslo kommune har gjort

en studie av flyttingene til og fra Oslo 1912-47 (Oslo kommunes statistiske kontor 1948). Det synes, med de forbehold som må tas, at den samlede mobilitet for Oslo var høyere i mellomkrigsårene enn seinere. Folketellingene mellom 1865 og 1960 har alle hatt spørsmål om hvor folk var født. Andelen som var bosatt i fødestedskommunen var 77,4 prosent i 1865, og har avtatt fra 63,6 prosent i 1920 til 59,8 prosent i 1960. Dette vitner om en ikke særlig raskt økende mobilitet. En viss nedgang i andelen må en vente. Når levealderen blir lengre, får en også en lengre bofast periode etter ungdomsmobiliteten.

Mobiliteten, som oppfattes som karakteristisk for det høyt teknifiserte samfunn vi har i dag, er altså slett ikke ny, og mye tyder på at den relativt sett ikke er vesentlig høyere i dag enn den har vært tidligere i etterkrigstida.

Med de unntak som er nevnt, har vi muligheter til å følge flyttingenes utvikling over tid bare fra 1949. I tabell 2.1 er samlet noen tall som skal brukes til å beskrive utviklingen av mobiliteten og flytternes sammensetning fra 1949 til 1974.

Fordi flytting er knyttet til kommunegrensekryssing, vil også mobiliteten være avhengig av kommuneinndelingen til enhver tid. I den perioden vi har data for, er det skjedd en reduksjon i kommunetallet fra 744 til 443, og dette må en forsøke å ta hensyn til ved sammenlikninger over tid. Som følge av at de fleste forandringer har ført til at kommunene er blitt større, har en i slutten av perioden "mistet" stadig flere korte flyttinger, mens langveisflyttingene selvfølgelig er upåvirket av grenseendringene.

Utviklingen i den registrerte mobiliteten i perioden har vært ganske ujevn, men med en viss stigning. Dersom vi forsøker å holde kommunestrukturen konstant ved å regne flyttingene for de enkelte år om til kommuneinndelingen i 1972, får vi et bilde som i kol. 4 (tabell 2.1). Stigningen i mobiliteten blir her klarere; den er økt med ca. 1/3, fra 36 promille i begynnelsen av perioden til 47-48 promille i slutten. Det kan være grunn til å tro at noe av økingen skyldes bedre registrering. 1960 og 1970 skiller seg ut fordi det ved folketellingene disse årene ble oppdaget mange flyttinger fra foregående tiårsperiode, og folketellingen får trolig konsekvenser også for tallet det følgende år. En har reell nedgang i mobiliteten i 1958-59, 1964, og stabile rater 1971-74. Nedgangen 1958-59 har sammenheng med lavkonjunktur disse årene. Det lave tall i 1964 kan ha sammenheng med administrative endringer ved folkeregistrene.

Tabell 2.1. Flyttinger, mobilitet og flyttergruppens sammensetning. 1949-1974 *Migration, mobility and composition of the migrant group. 1949-1974*

År Year	Tallet på kommuner Number of municipalities	Tallet på flyttinger Number of migrations	Mobilitet, i 0/00 Mobility, 0/00	Korrigert ¹⁾ mobilitet, i 0/00 Corrected ¹⁾ mobility, 0/00	Andel blant flytterne i 0/00 Proportion of migrants, 0/00				Medianalder i år Mean age, years	
					Kvinner Females	Eneflyttere Single persons	Hovedflyttere Heads of families	Ugifte Never married	Menn Males	Kvinner Females
1949	744	140 204	43,3	35,1	572	560	138	637	27	24,5
1950	744	144 619	44,2	35,7	561	541	145	647	26,5	24,5
1951	744	149 270	45,3	36,5	564	559	140	631	26	24,5
1952	744	135 686	40,8	33,2	564	519	151	620	26,5	24
1953	744	149 546	44,5	35,9	564	506	155	611	26	24,5
1954	744	149 303	44,0	35,5	559	493	159	603	26	24
1955	744	157 432	45,9	37,0	555	501	157	605	26,5	23,5
1956	744	166 512	48,1	38,9	557	507	155	615	26	23,5
1957	744	170 709	48,9	39,5	564	522	150	627	26	23
1958	743	158 456	44,9	36,6	560	498	158	618	25	22,5
1959	743	160 938	45,3	37,0	560	494	158	615	25	22,5
1960	732	186 527	52,0	43,4	556	511	152	627	24,5	22
1961	731	164 710	45,6	37,0	549	459	164	608	24,5	22,5
1962	705	177 247	48,7	40,4	549	479	159	612	24,5	22
1963	689	179 852	49,1	40,8	546	465	163	605	24,5	21,5
1964	525	160 533	43,5	39,0	543	463	163	607	24	22
1965	466	169 399	45,4	42,9	538	462	163	607	23,5	22
1966	460	173 845	46,3	43,8	535	458	165	607	23	21,5
1967	454	180 657	47,7	45,2	533	445	170	590	23	21,5
1968	451	182 584	47,7	46,1	538	424	177	569	23	21,5
1969	451	189 003	48,8	47,4	534	419	179	565	22,5	21
1970	451	232 100	59,9	57,7	518	460	168	565	23	21
1971	449	191 156	48,8	47,4	519	395	188	536	23	21,5
1972	444	190 175	48,4	48,4	519	400	188	539	23	22
1973	444	190 513	48,1	48,1	516	388	193	526	23	22,5
1974	443	192 964	48,4	48,4	513	384	194	533	23,5	22,5

1) Beregnede tall for hvordan mobiliteten ville vært dersom en i hele perioden hadde hatt kommunegrensene pr. 1/1 1972. (Berge 1973.)

1) Estimated figures on how the mobility would have been if the municipality borders had been as per 1 January 1972. (Berge 1973.)

Det kan synes overraskende at det ikke har vært noen øking i mobiliteten siden 1971, og det har heller ikke vært svingninger i takt med de konjunktursvingningene som vi har hatt. Vi skal imidlertid se i kapittel 2.2.3. at flyttingene etter 1971 har hatt en helt annen betydning for regional omfordeling av befolkningen enn tidligere. Nettoflyttemønsteret har forandret seg på samme måte i flere av våre naboland, mens bruttomobiliteten har økt betydelig, f.eks. i Finland.

2.2.2. Flyttingenes demografiske sammensetning

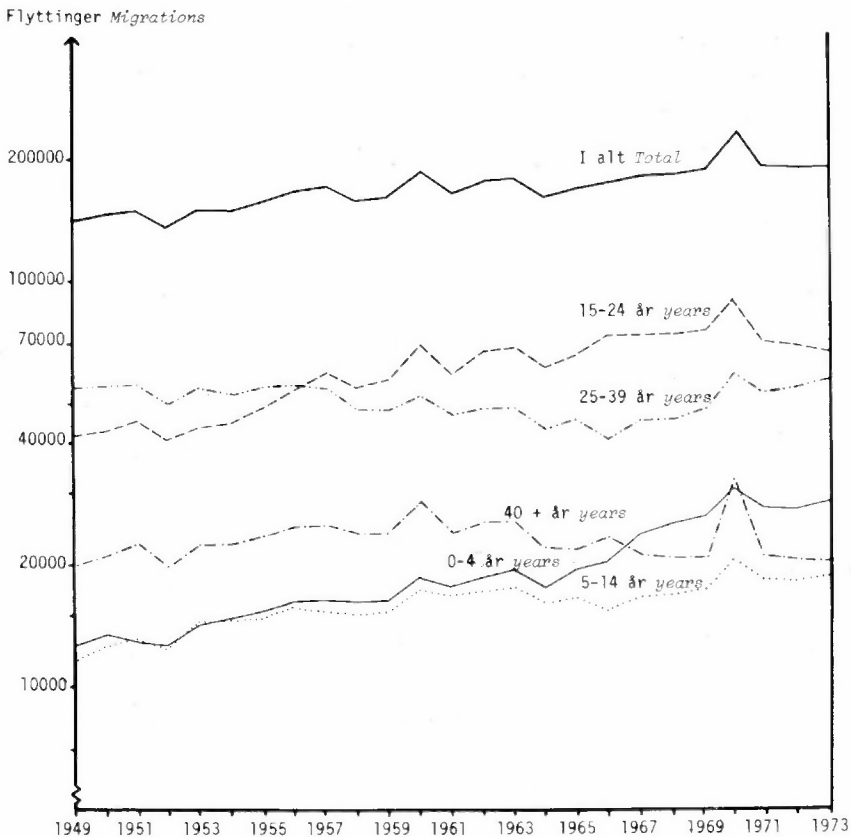
Sammensetningen av flyttemassen har også forandret seg noe over tiden. Tabell 2.1 viser at det omkring 1950 var 57 prosent kvinner og 64 prosent ugifte blant flytterne. Begge disse andelene har sunket i hele perioden, og var i 1974 henholdsvis 51 og 53 prosent. En bør spesielt legge merke til at nedgangen er nokså jamn gjennom hele perioden og ikke spesielt stor de årene en har mange kommunesammenslutninger. Utviklingen er altså uavhengig av kommunestrukturen og beskriver reelle endringer i sammensetningen av flytterne. Andelen kvinner i befolkningen har hele tiden vært litt over 50 prosent. Nedgangen i kvinnes andel av flytterne skyldes altså ikke endringer i befolkningens sammensetning, men at menn og kvinner har en stadig mer sammenfallende mobilitet. Andelen ugifte har sunket vesentlig fordi ekteskapsalderen har sunket i perioden, men flere andre forhold kan ha virket i samme retning. En lavere ekteskapsalder gir også relativt færre medlemmer i den mest mobile gruppen; unge, ugifte kvinner.

Utviklingen i andelen ugifte blant flytterne må sees i sammenheng med endringene i andelen som flytter alene. Andelen som flytter alene har sunket fra 56 til 40 prosent; antallet har holdt seg temmelig konstant på ca. 80 000 fram til 1970, og har deretter sunket noe. Hele økingen i flyttertallet skyldes altså at flere familier flytter, mens det gjennomsnittlige antall flyttende medlemmer i familier som flytter samlet, har ligget konstant mellom 3,2 og 3,3. I tillegg til det utviklingen i ekteskapsalderen kan bety, mener vi at disse trekk viser at vi har hatt en "normalisering" av flytteprosessen. Det å flytte har i dag ikke samme preg av å skulle tilfredsstille elementære økonomiske behov for flertallet av flyttere. En del rene desperasjonsflyttinger finnes nok fortsatt, men det er ingen stor andel av de samlede flyttinger. En generell bedring av levestandarden har gjort det lettere for familier å flytte, spesielt vil dette ha betydning ved forstadsdannelsen i våre storbyers omegnskommuner. Byveksten har etter 1945 vært slik at en stadig større del av forstadsdannelsen må skje utenfor bykommunen, til tross for de kommunegrenseendringer som har funnet sted. Videre har en hatt

et generelt økende informasjonsnivå om tilflyttingsmuligheter. Så lenge flyttingene er preget av usikkerhet eller pionérvirksomhet, er det lettest for enslige å ta sjansen; jo sikrere alle forhold rundt flyttingen er, desto lettere er det for familier å delta. Det som betraktes som en økende mobilitet, skyldes altså i hovedsak at en har hatt øking blant de relativt stabile grupper; det er familieflyttingene som har økt.

Mobiliteten i de forskjellige aldersklassene har hatt en noe ulik utvikling, i tråd med de prosesser som ble nevnt i avsnittet foran. Figur 2.1 viser antallet flyttinger for noen grove aldersgrupper i tida etter 1949.

Figur 2.1. Antall flyttinger i alt og for enkelte aldersgrupper, 1949-1973
Number of total migrations and migrations for some age groups, 1949-1973

Om vi hadde sett på tall for mobiliteten, ville vi også da fått en sterk øking for små barn, noe øking fram til 1960-tallet for unge voksne, og ellers stabile tall eller svak nedgang. Den mest mobile gruppa har hele tida vært kvinner mellom 20 og 24 år, med over 20 prosent de fleste år mellom 1955 og 1970. Innenfor de fleste aldersgrupper har menn og kvinner nokså lik utvikling i mobilitet. Det er unntak for de mest mobile aldersgrupper, her har det skjedd en klar utjamning av mobilitetsforskjeller mellom kjønnene. Utjamningen som er skjedd for ungdom og unge voksne er den vesentligste årsak til at kvinnes mobilitet i 1974 var bare 5 prosent høyere enn mennenes, mot 30 prosent høyere omkring 1950.

Tallene for mobilitetens utvikling vil, som det har gått fram av det som er sagt foran, være avhengige av alderssammensetningen i befolkningen. Fra 1950 og utover var det de små fødselskullene fra 1930-åra som utgjorde den mest mobile del av befolkningen. Fra omkring 1960 begynte de store fødselskullene fra krigen og den første etterkrigstida å nå den mobile alder, og dette førte selvfølgelig til at samlet flyttertall og mobiliteten økte. For å gi mulighet til å sammenlikne utviklingen over tid uten å bruke tall som påvirkes av alderssammensetningen, skal begrepet "forventet antall flyttinger" innføres. Dette begrepet skal bety det gjennomsnittlige antall flyttinger et nyfødt barn må regne med å gjøre i livet dersom flyttetilbøyeligheten i hver aldersklasse holder seg konstant slik den var i fødselsåret, og dødeligheten er konstant. Dette mål er analogt med netto-reproduksjonstallet, som er det antall jenter ei nyfødt jente kan forventes å føde dersom fruktbarheten i fødselsåret for de enkelte aldersklasser holder seg konstant, og en tar hensyn til at noen vil dø før utløpet av den reproduktive periode.

Dersom flyttetilbøyeligheten (på grunnlag av de gjeldende kommunegrenser) holder seg uendret gjennom hele livsløpet til de som ble født i 1974, kan guttene regne med å flytte over en kommunegrense 3,2 ganger, mens tallet er 3,5 for jentene. Tallet for jentene er nede igjen på nivået fra 1950, for guttene har det økt med om lag 0,6 i registreringsperioden, og er fortsatt på høyde med tallene for 1960-åras begynnelse. For begge kjønn samlet, er tallene nede igjen på nivået fra midt på 1950-tallet. Det vi har sett som en øking i registrert mobilitet, skyldes altså i stor grad endringer i befolkningens sammensetning etter alder. Tar en hensyn til aldersfordelingen, er det nedgang i den registrerte flyttetilbøyelighet fra omkring 1960. Det er ikke mulig å ta hensyn til både kommunegrenseendringer og alderssammensetning samtidig. Dersom endringene i kommunegrensene hadde hatt den samme innflytelse på de registrerte flyttingene for alle aldersgrupper, kunne vi

reduisert forventet antall flyttinger med den samme prosentandel som mobiliteten blir redusert med fra kolonne 3 til 4 i tabell 2.1.

2.2.3. Regionalt mønster

Det mest karakteristiske trekk ved flyttingene mellom regioner, det være seg landsdeler, fylker, handelsdistrikter eller kommuner, er at det alle steder hvor det er en strøm av noen størrelse i én retning, også vil være en strøm i motsatt retning. (Første gang påvist av Ravenstein, 1889.) Det bildet som noen ganger gis av flyttingene, som elver som renner én retning, bygger på betraktninger bare av nettoflyttingene.

I registreringsperioden har flyttingen mellom landsdelene steget sterkere enn den samlede mobilitet, selv når vi tar endringene i kommunestruktur i betraktning. Når vi bryter flyttingene ned på de enkelte regioner, kommer de fire siste åra (1971-1974) fram som klart avvikende fra de foregående. Dette gjelder utpreget nettoflytteresultatet, men også i noen grad for antallet inn- og utflyttere. Mellom 1950 og 1970 hadde Østlandet et innflyttingsoverskott på mellom 4 000 og 6 000 de fleste åra, med de høyeste tall i slutten av perioden. Denne nettoinnflyttingen var i 1973 snudd til en svak nettoutflytting. Sterkest bedring i flyttebalansen hadde Nord-Norge, som etter årlig tap på 2 000-5 000 det meste av perioden 1950-70, faktisk hadde nettoinnflytting i 1973. Sørlandet hadde tidlig på 1950-tallet et balansert flyttemønster, og de siste åra har innflyttingsoverskottet vært mellom 600 og 1 000. I forhold til folketallet er dette det største innflyttingsoverskottet. Vestlandet har hatt nettoutflytting det meste av perioden, og det kan ikke spores noen stor endring de siste åra. I 1972 og 1973 var dette den landsdelen som hadde det største utflyttingsoverskottet. Trøndelag var et betydelig utflyttingsområde fram til begynnelsen av 1960-tallet. Fra da av har landsdelen hatt tilnærmet balanse de fleste åra. De to fylkene i Trøndelag har imidlertid hatt en svært ulik utvikling, og kan derfor nevnes som eksempel på store regionale forskjeller innen en landsdel. Mens de to Trøndelagsfylkene i begynnelsen av 1950-åra hadde omtrent like store utflyttingstap, gikk Nord-Trøndelag etter hvert over til å bli et meget betydelig utflyttingsfylke. Utflyttingen fra Sør-Trøndelag gikk omtrent like sterkt tilbake som den økte i nabofylket. Det var her Trondheims vekst som dominerte utviklingen. I den aller siste tida har nettoinnflyttingen til Sør-Trøndelag stoppet, mens Nord-Trøndelag er blitt et betydelig innflyttingsområde. Innenfor Nord-Trøndelag er tilveksten konsentrert spesielt om de store kommunene på østsida av Trondheimsfjorden.

En klar og langvarig utvikling fra stort utflyttingsoverskott til nettinnflytting har også Hedmark og Oppland hatt, på bekostning av Oslo-området. Oslo/Akershus, som enkelte år på slutten av 1960-tallet hadde opp til 60 prosent av den samlede befolkningstilvekst i landet, hadde i 1974 en nettoutflytting til resten av landet på 3 000 personer. De nordnorske fylkene har alle hatt en sterkt bedret flyttebalanse 1972-74.

Fylkene og landsdelene har fått en sterkt bedret balanse i flyttemønsteret. Svært summariske data på kommunenivå antyder at vi finner igjen mye av den samme utjamning i flyttemønsteret her. Såvel antallet kommuner med nettoutflytting som størrelsen på deres utflytting, er i nedgang.

2.3. Flyttingene i 1971

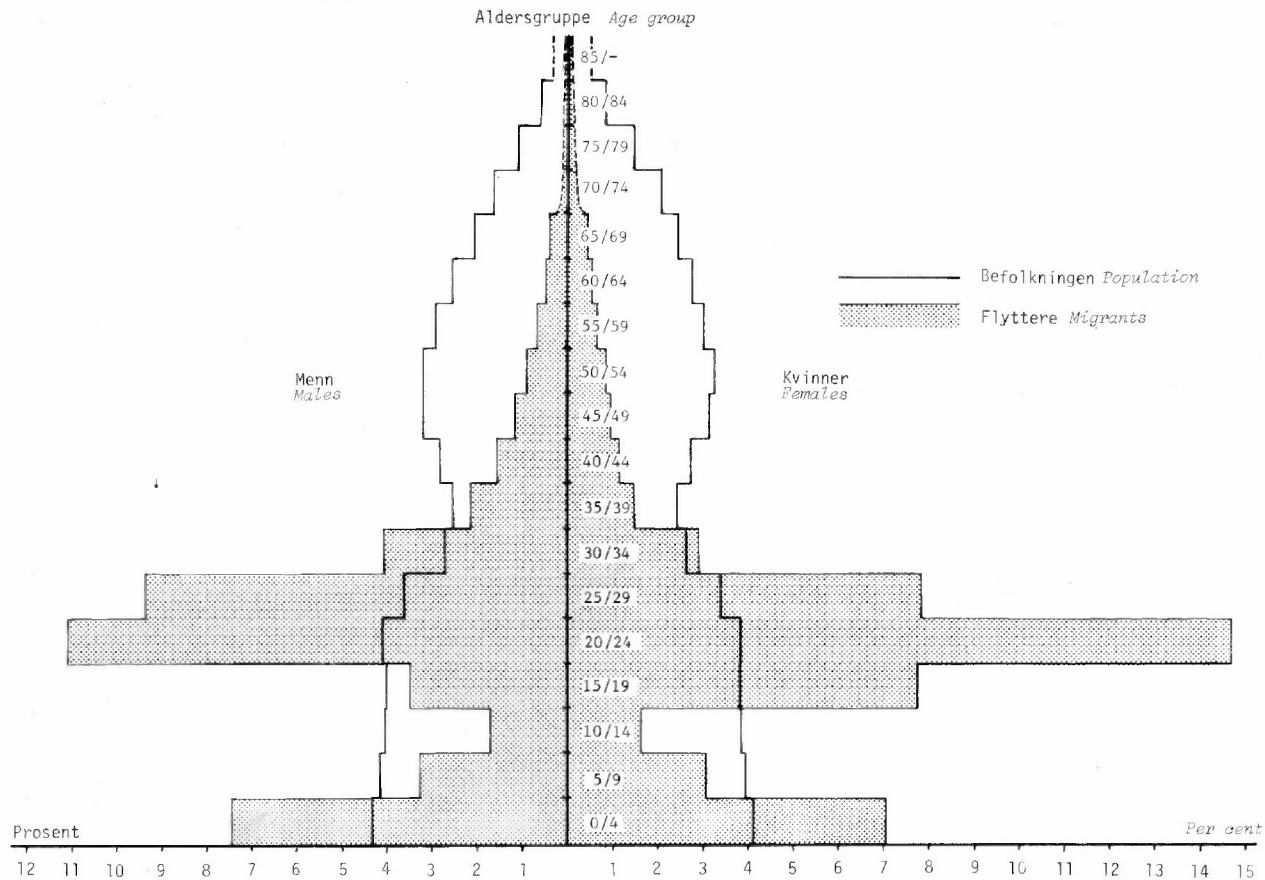
2.3.1. Demografisk sammensetning

I 1971 utgjorde tallet på flyttinger 4,9 prosent av middelfolkemengden dette året. I tråd med det som er sagt foran, var flyttingene konsentrert om enkelte aldersgrupper, som vist i figur 2.2. Aldersgruppa 15-29 år hadde i 1971 52,6 prosent av flyttingene mot bare 21,1 prosent av befolkningen. Medianalderen blant flytterne var om lag 22 år, mot 32 år i hele befolkningen.

Den yngste aldersgruppa (0-4 år, se figur 2.2) har en mobilitet som nærmer seg det dobbelte av gjennomsnittet for hele befolkningen. Dette henger selvfølgelig sammen med foreldrenes flyttinger. Foreldrene vil ofte være relativt unge og nygifte, og i en livssyklusfase hvor de vil gjøre både kortveisflyttinger av hensyn til boligene (i stor utstrekning flytting til forsteder) og lengre flyttinger til steder hvor de akter å bli boende (f.eks. flytting tilbake til oppvekststedet).

Gruppene 5-9 år og 10-14 år har lavere mobilitet enn gjennomsnittet for befolkningen, noe som bl.a. har sammenheng med at foreldrene unngår å flytte fordi de betrakter skifte av skole som en ulempe for barna. Dersom en ser på de ettårige aldersgruppene, er det en klar nedgang i mobilitet fram til skolealderen, og nedgangen fortsetter til 12-13-årsalderen. Stigningen fra 16 år er svak de to første åra. Det er altså ikke skolegangen alene som forklarer mobiliteten for disse aldersgruppene. Gruppa 15-19 år har en mobilitet som er klart høyere enn gjennomsnittet. Dette skyldes den meget høye mobiliteten hos 18- og 19-årige kvinner. I denne alderen er forskjellene mellom mobiliteten for menn og kvinner mest markert. Årsakene til denne forskjellen kan være mange. Det er fortsatt færre kvinner enn menn under utdanning i denne alderen, og det er færre kvinner med en avsluttet yrkesutdanning. En stor del av kvinnene i disse aldersklassene må derfor søke arbeid på

Figur 2.2. Sammenliknbare alderspyramider for flyttere og hele befolkningen, 1971 *Comparable age pyramids for migrants and the entire population, 1971*

de relativt få stedene som har et rikelig tilbud av arbeidsplasser for ukvalifisert kvinnelig arbeidskraft. Gutter som ikke søker utdanning kan lettere absorberes i det hjemlige arbeidsmiljø. Forskjellen i ekteskapsalder og det at kvinner oftere enn mennene flytter ved inngåelse av ekteskap har også betydning.

Også blant flytterne mellom 20 og 24 år er det overskott av kvinner, men overskottet er absolutt og relativt mindre enn i aldersgruppa under. Aldersgruppa 20-24 år er den mest mobile av alle. Svært mange i begynnelsen av 20-åra står i ferd med å avslutte utdanningen og etablere seg på arbeidsmarkedet, og eventuelt også i ferd med å stifte familie. I disse situasjonene oppfattes flytting ut av foreldrehjemmet som naturlig, og det vil ofte være nødvendig å skifte bostedskommune. Forskjellen mellom menns og kvinners mobilitet har nok også i denne gruppa noe sammenheng med forskjellig ekteskapsalder.

I hver aldersgruppe fra 25 til 60 år har menn noe høyere mobilitet enn kvinner. Forskjellen vil i noen grad kunne forklares ved at ektefeller flytter samtidig, og at ektemannen oftest er noen år eldre enn hustruen. Begge kjønn har en meget jamm nedgang i mobilitet med stigende alder, som figur 2 viser. For menn er det en liten øking i mobiliteten fra gruppa 60-64 år til 65-69 år. Denne økingen er neppe tilfeldig, men utslag av økende mobilitet i forbindelse med overgang til pensjonsalderen. En slik øking i mobiliteten har lenge vært kjent i andre land, f.eks. det store antall pensjonister i USA som flytter til Florida. Når kvinner over 60 år jamt over har litt høyere mobilitet enn menn, kan dette ha sammenheng med inntreden i enkestanden og at det er en situasjon som gjør tilbakeflytting til et oppvekstmiljø naturlig. For personer i disse aldersgruppene er det imidlertid snakk om meget lav mobilitet (om lag 1 prosent) og meget små forskjeller mellom gruppene.

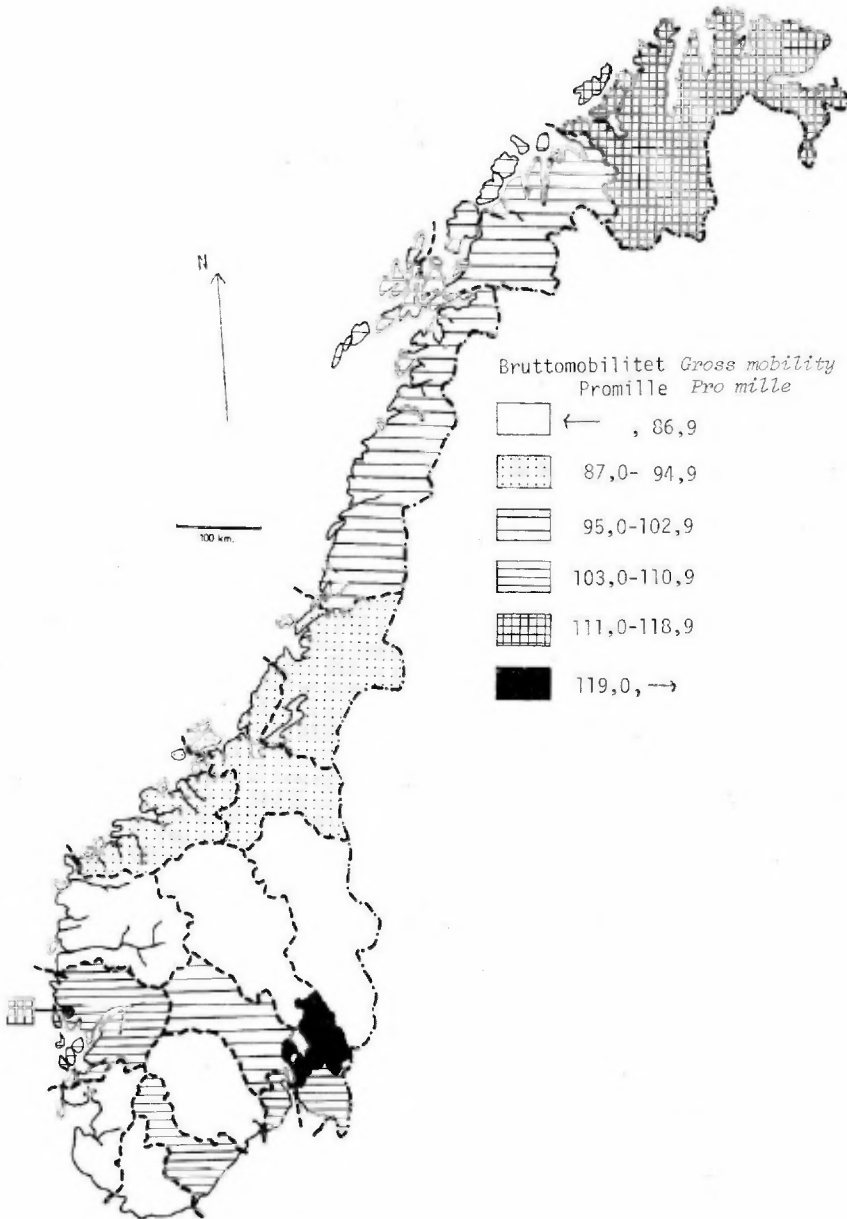
2.3.2. Regionalt mønster

Mobiliteten for fylkene (summen av inn- og utflyttinger for hver kommune i forhold til folketallet) varierte i 1971 mellom 80 promille i Rogaland og 139 promille i Akershus, (figur 2.3).

Dersom Oslo/Akershus også her behandles som ett fylke, får Finnmark høyest mobilitet med 118 promille. Under gjennomsnittlig mobilitet (98 promille) hadde Hedmark, Oppland, Telemark, Vest-Agder, Rogaland og fylkene fra Sogn og Fjordane og nordover til og med Nord-Trøndelag.

Forskjeller i mobilitet mellom fylkene kan forklares med faktorer som til dels er uten tilknytning til flyttingene i seg selv, de kan f.eks. skyldes kommunegrensenes beliggenhet i forhold til tettstedene.

Figur 2.3. Bruttomobilitet¹⁾ for fylkene.1971 *Gross mobility¹⁾ for counties. 1971*

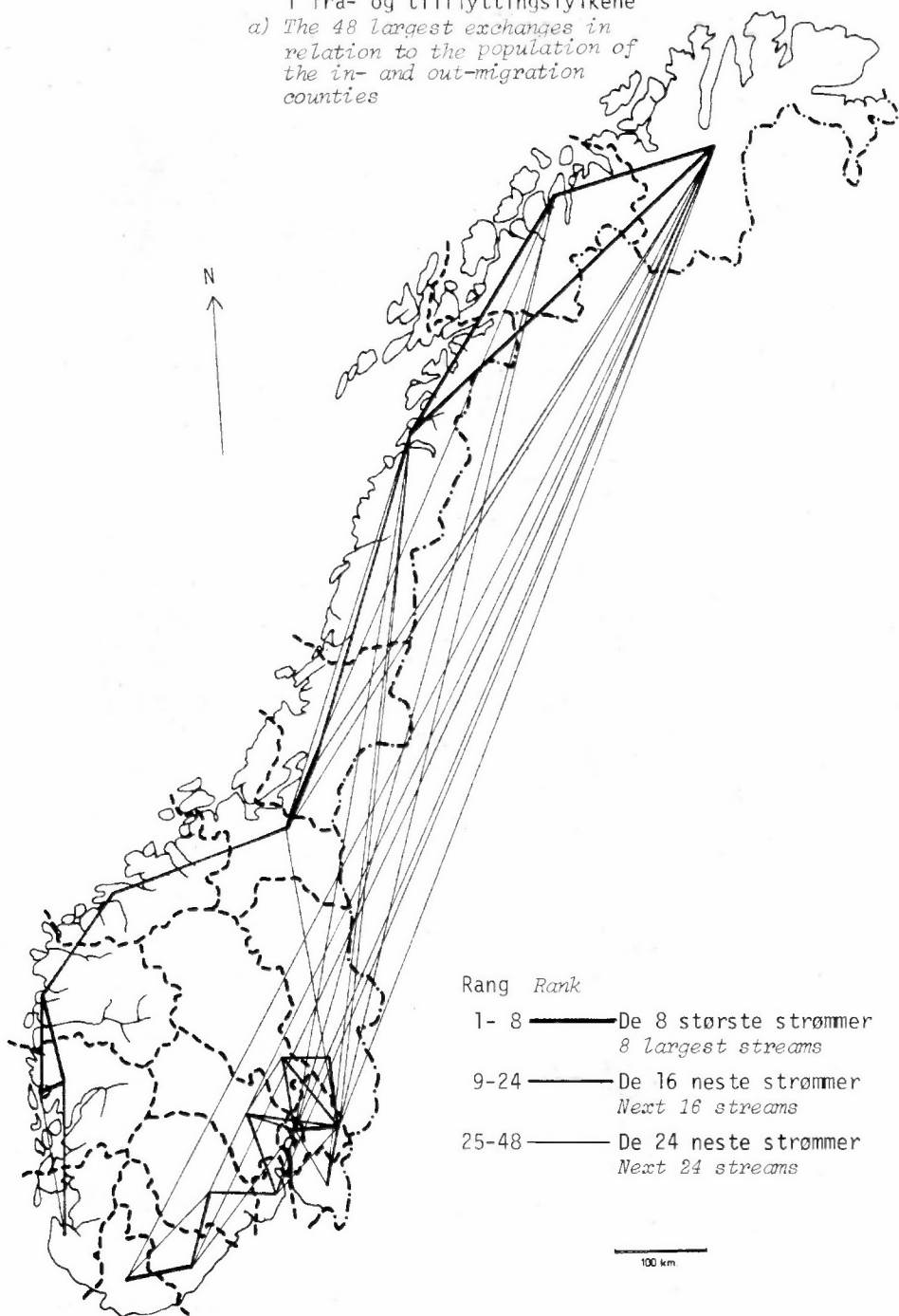

1) Bruttomobilitet er summen av inn- og utflyttinger for hver kommune i promille av fylkets folketall 1/1 1972 *Gross mobility is the total of in- and out-migrations as proportion of the county's population per 1 January 1972*

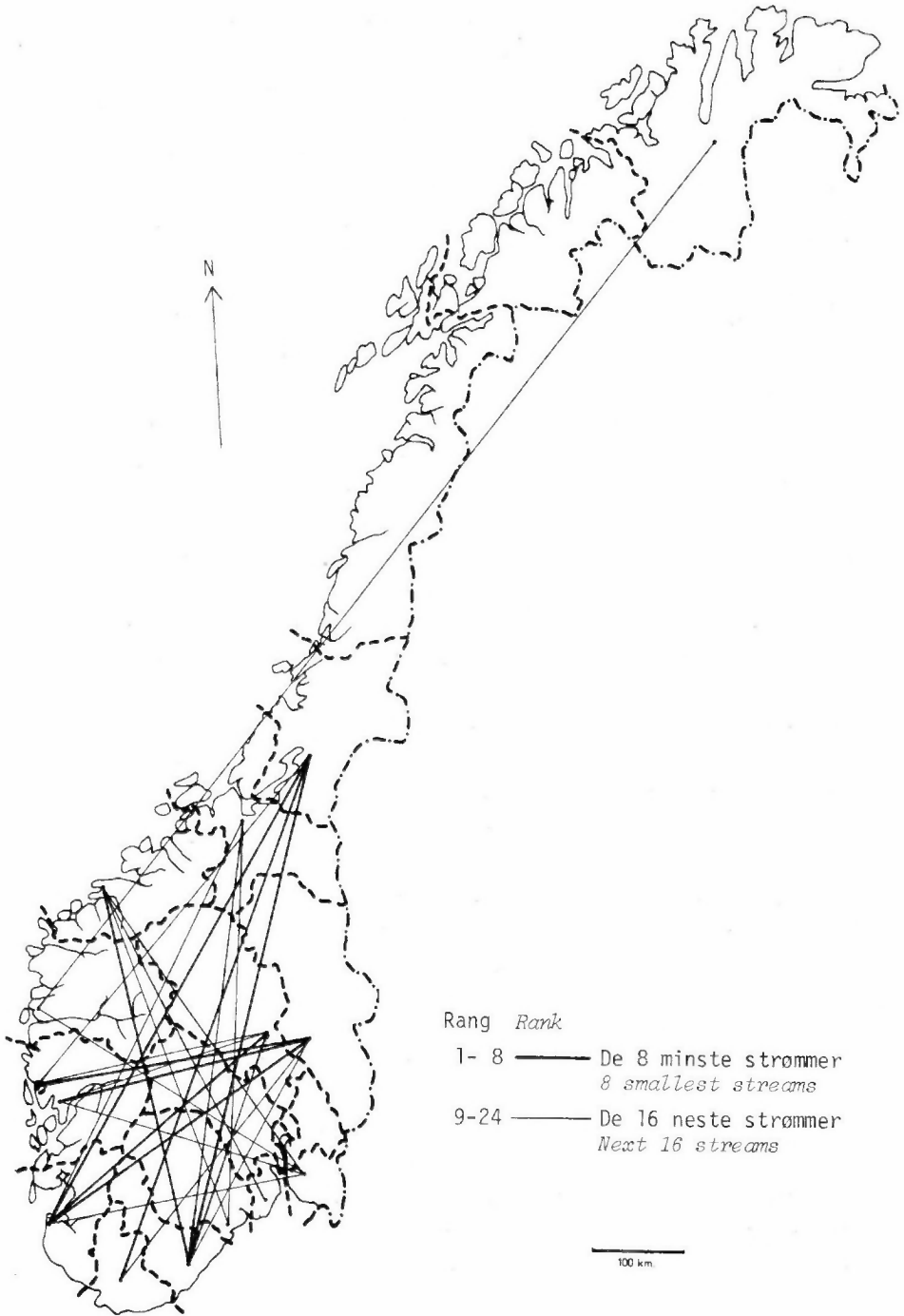
Figur 2.4. Flyttestrømmer mellom fylkene. 1971 *Migration streams between counties. 1971*

a) De 48 største utvekslinger i forhold til folketallet i fra- og tilflyttingsfylkene

a) *The 48 largest exchanges in relation to the population of the in- and out-migration counties*

Figur 2.4b. De 24 minste utvekslingene i forhold til folketallet i fra- og tilflyttingsfylkene *The 24 smallest exchanges in relation to the population of the in- and out-migration counties*

Den relativt høye mobilitet i Oslo/Akerhus og Bergen/Hordaland skyldtes for en stor del forstadsdannelsen rundt de to store byene og boligmangel i sentrum. Med helt lik flytteeatferd vil fylker med små kommuner (i areal) få registrert høyere mobilitet enn fylker med store kommuner. Vestfold har små kommuner slik at det vil være svært lett å komme over en kommunegrense selv ved helt korte flyttinger. Fylket har også noen byer med trange grenser hvor en får registrert den samme type av utflytting som rundt Oslo og Bergen. Den høye mobiliteten i Finnmark har bl.a. sammenheng med at fylket har kommuner som er små i folketall og store i areal, slik at en f.eks. sjelden kan skifte arbeidskommune uten å skifte bostedskommune. Videre får Finnmark i perioder formidlet store grupper midlertidig arbeidskraft til fiskeforedlingsbedriftene i sesongen. Det kan være vanskelig å anslå hvor mange av disse som melder flytting, men det kan dreie seg om inntil 20 prosent av fylkets samlede antall flyttinger.

Vi skal også se litt nærmere på strømmene mellom de enkelte fylkespar. De absolutte tallene vil her være av nokså liten interesse fordi de i hovedsak avspeiler antall innbyggere i fra- og tilflyttingsfylkene. Vi har derfor beregnet flyttestrømmenes størrelse i forhold til disse to folketallene. Det er gjort rede for beregningsmåten (i Østby 1975, s. 15).

For å lette oversikten, vises her to kart med de største (figur 2.4.a) og minste (figur 2.4b) relative strømmene mellom fylkene.

Vi ser av figur 2.4a at de største flyttestrømmene var av to typer. Den ene typen gikk mellom nabofylker, og var stort sett større jo mindre avstanden er mellom de tett bosatte områdene i fylkene. Oslo hadde dessuten mange flyttere også til og fra fylker som ikke tilhører de nærmeste nabofylkene. De fleste av de aller største strømmene tilhørte denne typen. Den andre typen var strømmene mellom fylkene i Nord-Norge på den ene sida og Trøndelag, Østlandet og Sørlandet på den andre. Når så mange av Finnmarks strømmer kom med, kan nok dette ha en viss sammenheng med at Finnmarks folketall er meget lavt i forhold til utvekslingsfylkene og at det er få alternative tilflytningssteder innenfor fylkets grenser. Selv om kartet tolkes på denne bakgrunn, står det fast at flyttingene fra Finnmark, i noe mindre grad Nordland og Troms, ofte hadde fjerntliggende flyttemål. Flyttingene til og fra disse fylkene var av en helt annen art enn f.eks. flyttingene til og fra det indre Østlandet, som hadde ett dominerende nærliggende utvekslingsområde (Oslo-regionen). Etter 1971 har Nord-Norges innslag blant de største strømmene blitt noe mindre dominerende, men flyttinger til og fra Nord-Norge er fortsatt lite avhengige av avstanden.

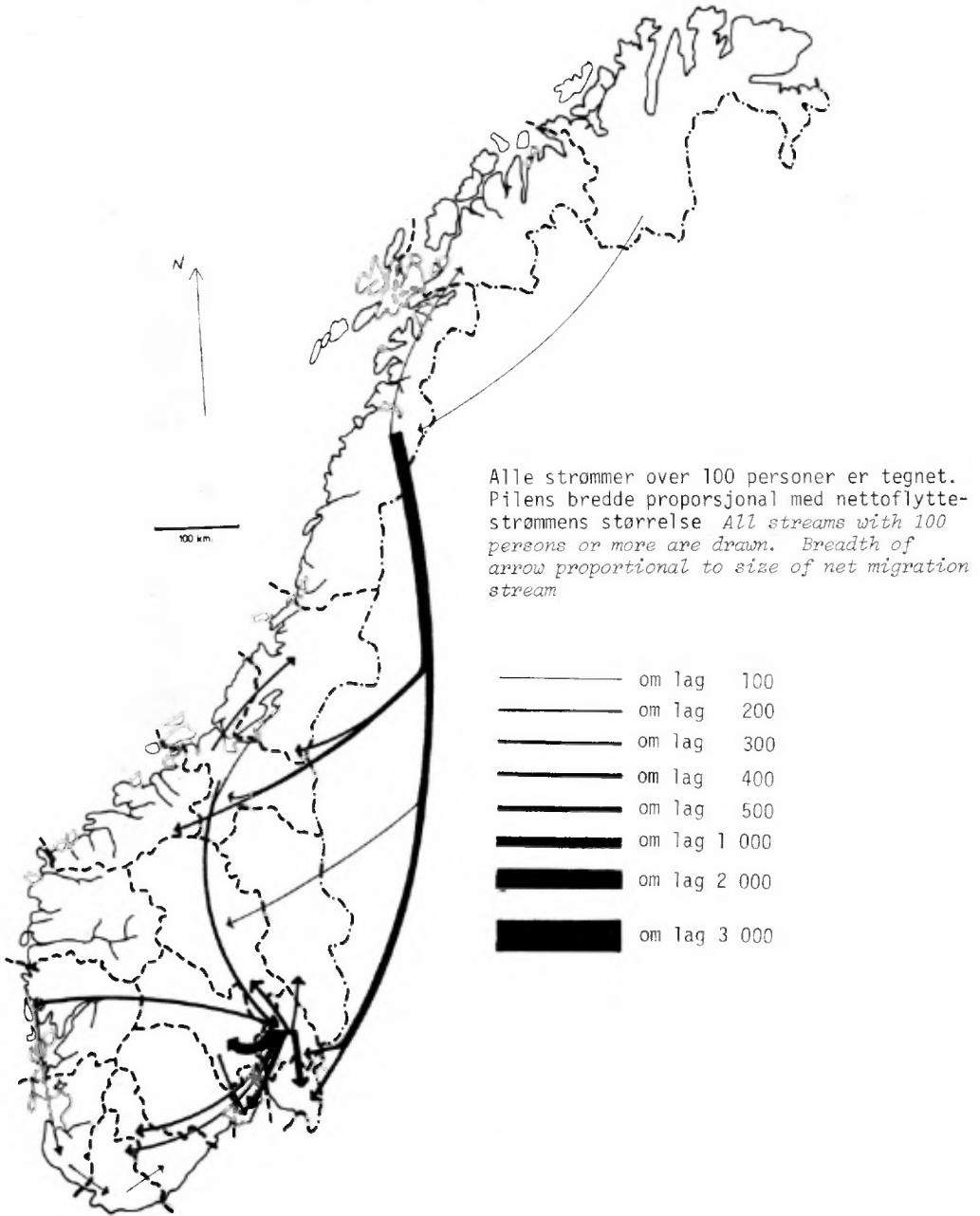
Ser vi på kartet over de minste strømmen (figur 2.4b), var det mange av de aller minste som hadde sitt ene endepunkt i Hedmark/Oppland, eller i Nord-Trøndelag som næringsmessig og ved sin beliggenhet i forhold til et dominerende utvekslingsområde likner på det indre Østlandet. Det andre endepunkt for de minste strømmene var ofte Agder/Rogaland.

Avstanden hadde tilsynelatende liten betydning når vi ser bort fra flytting mellom nabofylker. De fleste fylker har stor utveksling med sine nabofylker, og dessuten med Oslo-området og Nord-Norge. De minste utvekslingene hadde en over mellomlange avstander, spesielt over Langfjella. Det var f.eks. langt hyppigere flytting mellom Agder/Rogaland og fylkene i Nord-Norge enn det var mellom Agder/Rogaland og det indre Østlandet.

Østby (1970, s. 108-119) har analysert avstandens betydning ved flytting mellom fylkene i 1966-67. Det mønster som der beskrives, og de avvik som registreres fra det en skulle vente ut fra folketall og avstand, er i hovedsak de samme som er vist for 1971, og som kan vises for seinere år. Dersom en skal forklare forskjeller i relativ utveksling, må altså andre egenskaper enn folketall og innbyrdes fysisk avstand trekkes inn. Blant forhold som kan ha betydning for den lave utvekslingen mellom det indre Østlandet og Sør-Vestlandet, kan nevnes at det er store historisk og materielt betingede kulturelle forskjeller mellom områdene, f.eks.: jordbruksstruktur, husmannsvesen, klassestruktur, industrialisering, religiøsitet osv. Disse forskjeller kommer også fram i andre sammenhenger (når det gjelder fertilitet, se Berge 1974). Dette kan medføre at mønsteret vil være forholdsvis stabilt.

Selv om nettoutflyttingene sier oss lite om den enkelte beslutningstaker, er de brukbare for studier av regionale endringer i bosetting. I figur 2.5 har vi derfor vist hvilke fylker de største nettoutflyttestrømmene i landet går mellom. Alle strømmen med større nettoresultat enn 100 personer er tatt med. Flest av de store strømmene gikk fra Oslo/Akershus og Nordland, med 7 hver av de i alt 23 som står på kartet. Nordland hadde nettoutflytting til alle fylker unntatt Finnmark, størst til Østfold med nesten 400. Oslo/Akershus hadde et betydelig tap til de nærmeste fylkene. Østfold, Buskerud og Vestfold hadde hver en nettoinnflytting mellom 500 og 1 000 personer fra hovedstadsområdet. En del av dette skyldtes forstadsdannelse i kommuner innenfor Oslos dagpendlingsomland, en del hadde også sammenheng med utflytting av arbeidsplasser fra Oslo. Nettotapet var mindre til fylker som ligger lenger fra Oslo, og det var nettoinnflytting til Oslo/Akershus fra Rogaland og nesten alle fylkene langs kysten nordover. Det eneste unntak i 1971 var Sogn og Fjordane. De fleste øvrige strømmen som er avmerket gikk til eller fra Agder og Rogaland. Begge Agder-fylkene hadde små overskott i

Figur 2.5. De største nettoflyttestrømmene mellom fylkene. 1971 *The largest net migration streams between counties, 1971*

utvekslingen med de fleste andre fylker, mens Rogaland ikke hadde noe spesielt sterk nettoutflytting. Etter 1971 er utflyttingene fra Oslo/Akershus blitt enda mer dominerende, men Nordland beholder noen store strømmer på kartene også fra de seinere åra.

3. SAMMENLIKNINGER MELLOM FLYTTERE OG IKKE-FLYTTERE

3.1. Innledning

En kan nærme seg problemet med å finne årsakene til folks flyttinger ved å se hva som skiller flytterne fra de som ikke flytter. Ved denne undersøkelsen har vi anledning til å gjøre slike sammenlikninger for helt andre slags kjennemerker enn de som den løpende statistikk gir opplysninger om. Slike sammenlikninger er imidlertid ikke uproblematiske. Den definisjonsmessige forskjell mellomflyttere og ikke-flyttere trenger ikke å være fruktbar, og vi må sammenlikne forholdene for flytterne før flytting (en gang i 1971) med forholdene for ikke-flytterne på intervju-tidspunktet (ved årsskiftet 1972-73). Vi kan heller ikke vite noe om hvordan det hadde gått med flytteren dersom flyttingen ikke hadde funnet sted. Dette bør en være oppmerksom på ved sammenlikning av resultatene fra undersøkelsens to utvalg.

Det skal også understrekes at forskjellen mellom de to gruppene ikke på noen måte er absolutt. Intervjuobjektene plasseres i sine respektive grupper bare ut fra om de har eller ikke har fått registrert flytting i 1971. De fleste (68 prosent) av ikke-flytterne har flyttet tidligere i voksen alder, og mange vil utvilsomt flytte i framtida. Av flytterne er det 14 prosent som flytter for første gang som voksne i 1971. De to gruppene trenger altså ikke ha vesentlig forskjellig flytteeatferd selv om den definisjonsmessige forskjellen er klar. Begrunnelsen for valget av gruppene er gitt i vedlegg 2.

Når disse innvendinger er nevnt, skal det også sies at det er mange svært klare forskjeller mellom flyttere og ikke-flyttere.

Sammenlikninger mellom flytterne og befolkningen under ett, kan gjøres svært detaljert på grunnlag av den løpende statistikk, men det er mulig å gjøre dem bare for de få kjennemerker som flyttemeldingene inneholder (se kapittel 2 og Østby 1975). På grunnlag av intervjumaterialet i Flyttemotivundersøkelsen 1972 kan vi la sammenlikningene omfatte en lang rekke kjennemerker; både demografiske og andre. En begrensning ved disse sammenlikningene er at de bare bygger på utvalg av populasjonene, og at vi på grunn av den statistiske usikkerheten må holde seg til relativt grove grupper. Foss et.al. (1974 s. 35-37) har en gjennomgåelse av

hvor fint materialet kan deles opp med gitte grenser for usikkerheten. De to typer av sammenlikninger supplerer hverandre godt, og her skal vi kommentere en del av tabellene i Statistisk Sentralbyrå (1974a), som inneholder tall for flyttere og ikke-flyttere.

3.2. Mobilitetsforskjeller etter demografiske kjennemerker

Det er høyere mobilitet blant yngre enn blant eldre. Dersom vi ser på familietype innen hver aldersgruppe, viser resultatene fra Flyttemotivundersøkelsen 1972 (Statistisk Sentralbyrå 1974a, tabell 2) at det er en underrepresentasjon av familietypen ektepar med barn blant flytterne. For begge de to gruppene 16-24 år og 25-39 år utgjør prosentandelen ektepar med barn blant flytterne om lag 2/3 av den tilsvarende prosentandelen blant ikke-flytterne. Dette betyr at flyttetilbøyeligheten er mindre for ektepar med barn enn for andre familietyper.

Om vi i tillegg til familietype trekker inn eventuelle barns alder, får vi en ytterligere nyansering av bildet. Det er stor forskjell i mobilitet mellom personer med og uten barn særlig i aldersgruppa 25-39 år. De som får barn tidlig, blir også tidlig lite mobile, de som lever alene eller bare sammen med ektefelle får en lengre mobil periode. Blant de som har barn, er det forholdsvis flere blant flytterne som har yngste barn i gruppa 0-2 år enn det er blant ikke-flytterne. Tilsvarende har flytterne en meget klar underrepresentasjon blant dem med yngste barn mellom 7 og 15 år. En får her bekreftet antakelsene om at nystiftede familier har relativt høy mobilitet mens barna er små, og at spesielt familier med barn i barne- og ungdomsskolealderen har lav mobilitet.

3.3. Utdanning

Flere teorier går ut på at mobiliteten øker med økende utdanning (Neymark 1961, Solstad 1968). Dette forklares dels ved seleksjon ved begavelse, og dels ved at de med høy utdanning er kvalifisert for arbeid som tilbys på et begrenset antall steder og som er av en slik art at det er naturlig å flytte mellom disse stedene i karriereøymed. Den siste teorien har fått helt klar empirisk bekreftelse. Data som skulle belyse den første er ikke så entydige. Intervjuobjektene i flyttemotivundersøkelsen er spurt om fullført utdanning og planer for utdanning i framtida. Resultatene av spørsmålet om utdanningsplaner er vanskelige å tolke, men vi skal her se nærmere på fullført utdanning. (For definisjon av utdanningsnivå, se Statistisk Sentralbyrå 1974a, s. 12.)

Tabell 3.1. Flyttere og ikke-flyttere i forskjellige aldersgrupper, etter utdanning. Prosent *Migrants and non-migrants in different age groups, by education. Per cent*

Alder Age	I alt Total	Utdanning Education					Uopp- gitt Not re- por- ted	Tallet på per- soner som svarte Number of respon- dents	
		Folke- skole- nivå Pri- mary school, lower stage level	Fram- halds- skole- nivå Con- tinu- ation school level	Real- skole- nivå Se- con- dary school, lower level	Arti- ums- nivå Se- con- dary school, upper stage level	Høyere nivå Higher level			
Flyttere: <i>Migrants:</i>									
16-19 år	<i>years</i>	100	3	22	61	13	-	1	336
20-24 "	"	100	2	28	31	28	10	1	918
25-29 "	"	100	5	31	14	24	25	1	803
30-39 "	"	100	13	30	10	21	24	2	441
40-54 "	"	100	27	31	12	15	13	2	248
55-74 "	"	100	42	25	9	12	8	4	148
Alle	<i>All</i>	100	9	29	24	22	15	1	2 894
Ikke-flyttere: <i>Non-migrants:</i>									
16-19 år	.....	100	6	15	60	17	-	2	91
20-24 "	.....	100	7	36	22	27	7	1	120
25-29 "	.....	100	9	44	17	20	7	3	118
30-39 "	.....	100	27	38	14	14	6	1	210
40-54 "	.....	100	39	32	14	9	5	1	375
55-74 "	.....	100	52	23	11	9	3	2	401
Alle	.....	100	33	30	17	13	5	2	1 315

Kopi av tabell 4 i Statistisk Sentralbyrå 1974a.

Tabell 3.1 viser at utdanningens betydning for mobiliteten er meget liten for de aller yngste flytterne i undersøkelsen (aldersgruppa 16-19 år), men økende med alder. Fordelingen på utdanning for de yngste viser ingen signifikante forskjeller mellom flyttere og ikke-flyttere. For neste aldersgruppe (20-24 år) er det en overvekt av de med lav utdanning (høytframhaldsskolenivå) blant ikke-flytterne i forhold til flytterne. Denne forskjellen øker opp til 40 år, men avtar så for personer som er eldre. Klart høyere mobilitet enn gjennomsnittsbefolkningen har personer med høyere utdanning; examen artium og minst 1½ års spesialutdanning.

Vi har i en tidligere rapport gitt detaljerte beskrivelser av hvordan mobiliteten forandrer seg med alderen (Østby 1975, s. 11-14). I det foregående avsnittet har vi vist til at flyttetilbøyeligheten varierer med utdanningsnivået. På grunnlag av vårt materiale kan vi beregne hvor mange flyttere og ikke-flyttere det i alt er med utdanning på ulike nivå innen

hver aldersklasse. Mobiliteten er så regnet ut på dette grunnlaget. Resultatene er vist i tabell 3.2, hvor vi for å vise metodens anvendbarhet, også har beregnet mobiliteten for alle utdanningsgrupper under ett og fordelt den etter alder til sammenlikning med den registrerte mobilitet for de samme aldersgrupper.

Beregningene er usikre for grupper hvor vi har få intervjuer; særlig de to yngste aldersgruppene av ikke-flyttere.

Tabell 3.2. Beregnet mobilitet¹⁾ i forskjellige aldersgrupper for alle personer og personer med høyere utdanning²⁾, etter alder. Prosent *Estimated mobility¹⁾ in different age groups for all persons and persons with higher education²⁾, by age. Per cent*

	Alder Age				
	20-24	25-29	30-39	40-54	55-74
Beregnet mobilitet for personer med høyere utdanning <i>Estimated mobility for persons with higher education</i>	25	58	19	7	2,5
Beregnet mobilitet for alle <i>Estimated mobility, total</i>	16	14	5	1,5	1
Registrert ³⁾ for alle <i>Registered³⁾, total</i>	16	12	5	1,8	1

1) Mobiliteten for ei gruppe er tallet på flyttere i gruppa i prosent av tallet på personer i alt i gruppa. 2) Examen artium og minst 1½ års spesialutdanning. 3) Beregnet på grunnlag av flyttemotivundersøkelsens data, Statistisk Sentralbyrå 1974a.

1) *The mobility for a group is the number of migrants in per cent of the number of all persons in the group. 2) Secondary school, upper stage and at least 1½ year of specialized education. 3) Estimated on data from The Survey of Migration Motives, Central Bureau of Statistics 1974.*

Vi har ikke særlig høyere mobilitet for de med høyere utdanning blant de yngste. Dette kommer sikkert av at mange enda er under videreutdanning. De med høyere utdanning, avslutter utdanningen ofte i slutten av 20-åra, og dette vil være innledning til en høyt mobil periode med søken etter både bolig og arbeidsplass. (For de uten videregående utdanning begynner denne søkeperioden ved slutten av tenårene.) I denne gruppa vil mange være i ferd med å stifte familie, og de er trolig svært mobile på arbeidsmarkedet.

Vi har altså i materialet relativt sett svært mange flyttere blant personer med høyere utdanning, med unntak for de aller yngste. Denne seleksjon er svært stabil, de med høyere utdanning har en mobilitet som er 2,5-4 ganger høyere enn totalbefolkningen i alle grupper over 25 år.

Det at tabell 3.2 viser god overensstemmelse mellom beregnet og registrert mobilitet, må tas som tegn på at beregningsmåten kan brukes i dette tilfellet. Vi kan også slå fast at mobiliteten avtar sterkt med alderen også for de med høyere utdanning, men at den hele tida ligger på et høyere nivå enn for andre jevnaldrende.

Som forklaring på denne forskjellen, kan nevnes forhold av nokså ulik art. Det er klart at de med høyere utdanning har ressurser som er sterkt etterspurt. Disse ressursene er lett overførbare fra sted til sted, og det er anledning til å benytte dem på flere steder. Det er videre trolig at personer med høyere utdanning gjennom selve utdanningsprosessen ofte har mistet kontakten med oppvekststedet og miljøet der, og dessuten ofte har måttet flytte for å få utdanning. Slike flyttinger skal ikke alltid registreres, men de har sikkert like stor betydning for den videre flyttekarriere som de registrerte flyttingene. En kan dessuten også tenke seg at folk med høyere utdanning i sterkere grad enn andre er orientert mot arbeidsmiljø mer enn boligmiljø, og at deres holdninger og preferanser ofte er blitt slik at selve bostedet tillegges liten vekt. Dessuten er dette ressurssterke personer som kan få mer ut av de fleste bosteder enn det de ressursvake kan. De kan derfor flytte med tro på å få fullt tilfredsstillende materielle forhold også på det nye bostedet, uten i særlig grad å være avhengig av sosiale bånd eller av boerfaring.

3.4. Tidligere flyttinger

Sammenhengen mellom antall tidligere flyttinger og mobilitet, belyses i noen grad i tabell 3.3. Her har vi beregnet mobiliteten i prosent for personer gruppert etter alder og antall bosteder¹⁾. Det må igjen understrekes at metoden kan gi nokså stor usikkerhet for enkelttall, spesielt for de yngste, hvor vi har få ikke-flyttere i alderen 16-19 år. Resultatene viser likevel en brukbar overensstemmelse med den aldersspesifikke mobilitet, og det er både i tabell 3.3 og i grunnlagstabellen god konsistens mellom de tall som kommer fram.

Om lag 1/3 av befolkningen har flyttet én eller flere ganger i løpet av oppveksten (før fylte 16 år). Andelen som ikke har flyttet i oppveksten øker fra 55 prosent for de yngste (16-19 år) til 70 prosent for de over 55 år, slik at det er grunn til å anta at flyttinger i barndommen var vanligere i perioden etter 1945 enn det var i mellomkrigstida. I tabell 3.3 viser de to første kolonnene at de som flyttet i oppveksten også ser ut til å ha en noe høyere mobilitet som voksne.

1) For ikke-flytterne er regnet antall bosteder inntil intervjutidspunktet, for flytterne antall bosteder før siste flytting ble foretatt.

Tabell 3.3. Mobiliteten* i grupper for alder og tallet på bosteder før og etter fylte 16 år. Prosent *Mobility*‡ in groups for age and number of places of residence before and after the age of 16. Per cent

Alder	Age	Tallet på bosteder før fylte 16 år		Tallet på bosteder etter fylte 16 år		Alle All	
		<i>Number of places of residence before the age of 16</i>		<i>Number of places of residence after the age of 16</i>		Beregnet <i>Estimated</i>	Registrert <i>Registered</i>
		1	2+	1	2+		
16-19 år	years	8,7	8,7	3,8	22,1	8,5	8,4
20-24 "	"	15,7	18,6	8,9	20,7	16,1	15,9
25-29 "	"	14,6	16,1	9,8	15,7	14,7	12,0
30-39 "	"	4,7	6,5	1,1	6,5	5,0	5,0
40-45 "	"	1,6	1,7	0,3	2,2	1,6	1,8
55-74 "	"	0,9	1,2	0,3	1,2	0,9	1,0
Alle All	.....	5,1	6,7	2,4	6,4	5,3	5,3

For flyttere er regnet tallet på bosteder før siste flytting.

Beregnet på grunnlag av tabell 8, Statistisk Sentralbyrå 1974a.

* Dvs. tallet på flyttere i 1971 i prosent av alle i gruppa.

‡ *The mobility is the number of migrants in 1971 in per cent of all persons in the group.*

På grunnlag av våre data kan vi anslå at andelen som aldri har skiftet bostedskommune, ligger på litt mindre enn 25 prosent blant befolkningen i alderen 16-74 år. Med unntak av tenåringene, varierer denne andelen nokså lite med alderen.

Det er 32 prosent av ikke-flytterne som aldri har flyttet i voksen alder, 33 prosent har flyttet 1-2 ganger og 35 prosent har flyttet 3 ganger eller fler. For å få sammenliknbare tall, må vi for flytterne gi en fordeling hvor den siste flytting i 1971 ikke teller med. Tallene blir da henholdsvis 14, 48 og 38 (tabell 8, Statistisk Sentralbyrå 1974a). Til tross for at flytterne i gjennomsnitt er yngre enn ikke-flytterne, har de flere flyttinger bak seg i voksen alder enn ikke-flytterne.

Til tross for betydelig høyere mobilitet for 20-åringene enn tenåringene, har tenåringene en sterkere tendens til å flytte flere ganger dersom de først flytter. Mobiliteten blant flergangsflytterne synker hele tiden med økende alder, mens den er høyest i gruppa 25-29 år for personer som ikke har flyttet tidligere i voksen alder. Det ligger forholdsvis få observasjoner (22) til grunn for anslaget over antall ikke-flyttere i denne aldersgruppa uten flyttinger i voksen alder. Dette tallet er derfor, sammen med mobiliteten for 16-19-åringene som har flyttet tidligere i voksen alder, nok det mest usikre i tabellen. Etter 30-årsalderen er det svært få som flytter for første gang. Når vi grupperer etter antall bosteder før 16 år og etter 16 år

innen de enkelte aldersgrupper (tallene ikke gjengitt her), får vi i noen grupper svært små tall, men det kan se ut som flytting i oppveksten fører til økt mobilitet.

Vi har altså funnet at sannsynligheten for at en person skal være flytter et år, stiger med antall ganger vedkommende har flyttet i fortida. Det kan synes rimelig å tro at virkningen av tidligere flyttinger blir mindre jo lenger det er siden de ble foretatt. Imidlertid er mobiliteten selv blant personer over 55 år høyest for de som har flyttet i oppveksten, også når en kontrollerer for tallet på flyttinger etter fylte 16 år. Samvariasjonene mellom tallet på flyttinger i oppveksten og i voksen alder finnes faktisk, om enn svak, også i den eldste gruppa.

3.5. Arbeid

Forhold omkring yrke og sysselsetting tillegges avgjørende betydning for mobilitet og flytteeatferd (se kap. 5, Foss et.al. 1974 s. 21 og Østby 1970 s. 60-61). Bestemte yrker setter bestemte krav til utdanningen, mange yrker kan utøves bare på et begrenset antall steder, og yrkesvalget har betydning for inntekt, valgmuligheter på boligmarkedet osv. De forskjellene mellom flyttere og ikke-flyttere som skal kommenteres i det følgende, kan derfor ikke tilskrives bare forskjeller i forholdet til arbeidsmarkedet. Med de metoder vi bruker, vil det ikke være mulig å beregne virkningen av hvert enkelt ledd i en så komplisert sammenheng. Det finnes imidlertid en del forskjeller i flytteeatferd mellom yrkesgrupper, og det er også interessante likheter mellom gruppene.

Tabell 3.4 viser den andel de enkelte yrkesgrupper har blant yrkesaktive flyttere og ikke-flyttere. Det er særlig to grupper med forskjellig andel blant flyttere og ikke-flyttere. Personer med arbeid i primærnæringene har en andel blant flytterne som bare er 1/6 av andelen blant ikke-flytterne. Vi har for få flyttere i denne yrkesgruppa til å lage en fordeling som også tar hensyn til aldersstrukturen, men forskjellen er så stor at den ikke kan skyldes alder alene. Personer med teknisk, vitenskapelig, humanistisk og kunstnerisk arbeid er sterkt overrepresentert blant flytterne, og forskjellen her er også så stor at alderen alene ikke kan være forklaringen. Aldersfordeling for de enkelte yrkesgrupper er gitt i Statistisk Sentralbyrå 1974c, tabell 19. Viktigere enn forskjeller i aldersfordelingen er nok at denne høyt mobile yrkesgruppa også gjennomgående har høy utdanning, om lag halvdelen på universitets- og høgskolenivå (tabell 21 op.cit). Personer med arbeid i primærnæringene har stort sett kortvarig utdanning, bare om lag 15 prosent har utdanning ut over ungdomsskolenivå. Tabell 3.4 viser også at personer med industri-, bygge- og anleggsarbeid har noe lavere mobilitet enn gjennomsnittet, og dette er ei gruppe som også har lav utdanning (tabell 20 op.cit).

Tabell 3.4. Yrkesaktive flyttere og ikke-flyttere, etter yrke. Prosent
Economically active migrants and non-migrants, by occupation. Per cent

Yrke <i>Occupation</i>	Flyttere <i>Migrants</i>	Ikke-flyttere <i>Non-migrants</i>
Teknisk, vitenskapelig, humanistisk og kunstnerisk arbeid <i>Professional, technical and related work</i>	30	12
Administrasjons- og forvaltningsarbeid, bedrifts- og organisasjonsledelse <i>Administrative, executive and managerial work</i> .	4	5
Kontorarbeid <i>Clerical work</i>	11	11
Handelsarbeid <i>Sales work</i>	8	9
Jordbruks-, skogbruks- og fiskearbeid <i>Agriculture, forestry and fishing</i>	2	13
Transport- og kommunikasjonsarbeid <i>Transport and communication</i>	8	9
Industri-, bygge- og anleggsarbeid, gruve- og sprengningsarbeid <i>Manufacturing, construction, mining and quarrying</i>	25	32
Servicearbeid <i>Services, sport and recreation work</i>	10	8
Militært arbeid og arbeid som ikke kan identifiseres <i>Military work and work not specified</i>	2	1
Uoppgitt <i>Not reported</i>	0	0
I alt <i>Total</i>	100	100
Tallet på personer som svarte <i>Number of respondents</i>	1 891	739

Kopi av tabell 11 i Statistisk Sentralbyrå 1974a.

Det er en nær sammenheng mellom yrke og næring med de grove grupperinger som brukes i flyttemotivundersøkelsen. Fordelingen av flyttere og ikke-flyttere på næringsgrupper viser de samme hovedtrekk som yrkesgrupperingen. Det kan synes overraskende at andelen av sysselsatte i bygge- og anleggsvirksomhet er lik blant flyttere og ikke-flyttere (tabell 10 Statistisk Sentralbyrå 1974a) til tross for at disse arbeidsplassene i sin natur er mobile, og til tross for at gjennomsnittlig antall år i nåværende virksomhet er lavere enn i sammenliknbare næringsgrupper (Statistisk Sentralbyrå 1974c, tabell 24). En vesentlig del av forklaringen på dette må ligge i den store andelen pendlere som denne gruppa har; bostedet holdes fast til tross for at arbeidsstedet kan flytte langt.

Heller ikke når det gjaldt arbeidsløshet, var det forskjell mellom flyttere og ikke-flyttere. Blant de yrkesaktive i begge grupper hadde 7-8 prosent vært arbeidsledige i løpet av en toårsperiode (tabell 12

Statistisk Sentralbyrå 1974a). Det kan hende at forskjeller i retning av høyere mobilitet blant arbeidsløse avdekkes ved nøyere studier innen grupper av flyttere og ikke-flyttere, men om disse forskjellene er vesentlige, burde de kommet fram også her.

Når det gjelder yrkesaktivitet, er det en nokså klar forskjell mellom flyttere og ikke-flyttere. Flytterne innen alle aldersgrupper hadde før flyttingen en høyere yrkesaktivitet enn ikke-flytterne, noe som nok henger sammen med at det innen alle grupper er flest ugifte blant flytterne. Dette forklarer også at det blant flytterne i alle aldersgrupper er færre enn blant ikke-flytterne som har husarbeid som viktigste gjøremål. Som vist i kapittel 5.3, endrer dette forhold seg ved flyttingen.

Det er grunn til å tro at jo flere bånd en har til sitt bosted, jo vanskeligere vil det være å finne et annet sted som gir de samme muligheter, og jo lavere vil mobiliteten bli. F.eks. antok vi at personer med biyrke ville ha vanskeligere for å flytte enn personer som bare hadde ett yrke. Data fra flyttemotivundersøkelsen viser at ikke-flytterne, både for yrkesaktive og husmødre, oftere har biyrke enn flytterne. Forskjellen er signifikant mellom sumtallene for flytterne og ikke-flytterne, og den er også konsistent innen nesten alle aldersgrupper. Forskjellen er spesielt stor for husmødre i de midtre aldersgrupper (25-54 år) (Statistisk Sentralbyrå 1974a, tabell 9). Dette antyder at den økonomiske fordel som muligheten til biyrke for ett eller flere familiemedlemmer er, virker stabiliserende. Slike muligheter er bl.a. avhengig av næringsstrukturen på stedet, og av godt kjennskap til næringslivet der.

3.6. Bolig og bosted

Forskjellen mellom flyttere og ikke-flyttere er særlig stor når det gjelder forhold som har med boligen¹⁾ å gjøre. Boligmotiverte flyttinger er i stor grad korte tilpassingsflyttinger innen ett arbeidsmarked. Slike flyttinger er antakelig i større grad enn andre preget av frivillighet, de skjer i alt vesentlig for å få bedre boligforhold, langt sjeldnere fordi en må flytte for overhodet å få en bolig (se kap. 4). Mange av de faktorer som hindrer folk fra å flytte langt, virker ikke på samme måte overfor kortveisflyttinger. Kortveis boligflyttinger skjer særlig innenfor våre større byregioner.

De tydeligste forskjellene mellom flyttere og ikke-flyttere har en for disposisjonsforhold til boligen (tabell 3.5) og støyforhold (tabell 3.6).

1) For flytterne, før flytting.

Tabell 3.5. Flyttere og ikke-flyttere i forskjellige aldersgrupper, etter husholdningens disposisjonsforhold til boligen.
 Prosent *Migrants and non-migrants in different age groups, by tenure status. Per cent*

Alder Age	I alt Total	Disposisjonsforhold til boligen <i>Tenure status</i>					Tallet på per- soner som svarte Number of res- pon- dents
		Eier av bo- ligen <i>Owner occupier</i>	Van- lig leie- for- hold <i>Tenant</i>	Tjeneste- bolig, internat eller framleie <i>Employ- ers' dwelling, boarding house or sub- tenant</i>	Annet dispo- si- sjons- for- hold <i>Other tenure status</i>	Uopp- gitt <i>Not reported</i>	
Alle flyttere: <i>All migrants:</i>							
16-24 år <i>years</i>	100	26	45	24	5	0	1 254
25-39 " "	100	15	56	24	5	0	1 244
40-54 " "	100	27	46	25	1	1	248
55-74 " "	100	35	40	18	5	2	148
Alle <i>All</i>	100	22	50	23	5	0	2 894
Alle ikke-flyttere: <i>All non-migrants:</i>							
16-24 år	100	47	43	8	2	-	211
25-39 "	100	57	35	6	2	-	328
40-54 "	100	71	25	3	1	0	375
55-74 "	100	70	24	3	3	-	401
Alle	100	64	30	4	2	0	1 315

Kopi av tabell 19 i Statistisk Sentralbyrå 1974a.

Disposisjonsforholdet måles for hele husholdningen, og forskjellene mellom de to grupper kan derfor reelt være enda større fordi det særlig blant de yngste flytterne er mange som flytter ut av foreldrehjemmet. Innenfor alle aldersgrupper er det 2-3 ganger større andel som eier boligen blant ikke-flytterne enn blant flytterne. Om lag halvparten av flytterne innen alle aldersgrupper hadde vanlig leieforhold, som også omfatter aksjeleiligheter og innskuddsleiligheter. For ikke-flyttere er andelen med leieforhold langt lavere enn for flytterne, og den synker med økende alder. Eneste unntaket er den yngste aldersgruppa, og fra kapittel 4 vet vi at boligforhold betydde nokså lite som flyttemotiv for disse.

Den mest usikre boform er tjenestebolig, internat og framleie. De som bor slik har 3-6 ganger høyere mobilitet enn gjennomsnittsbefolkningen i de samme aldersgrupper. Igjen er det de yngste som ser ut til oftest å bli utsatt for så ustabile boligforhold.

Tabell 3.6. Andel som har støyproblemer blant flytterne og ikke-flytterne med forskjellig type strøk for bostedet. Prosent
Share with noise disturbances among migrants and non-migrants with different types of residential area. Per cent

Type strøk for bostedet <i>Type of residential area</i>	Andel blant flytterne med støy- problemer ¹⁾ <i>Migrants with noise distur- bances¹⁾</i>	Andel blant ikke- flytterne med støy- problemer ²⁾ <i>Non- migrants with noise distur- bances²⁾</i>
Spredtbygd <i>Sparsely populated</i>	22	9
Mindre tettsted (200-2 000 innbyggere) <i>Densely populated (200-2 000 inhabitants)</i> ...	31	14
Liten by (2 000-20 000 innbyggere) <i>Densely populated (2 000-20 000 inhabitants)</i>	35	24
Større by (20 000-100 000 innbyggere) <i>Densely populated (20 000-100 000 inhabitants)</i>	39	20
Stor by (over 100 000 innbyggere med for- steder) <i>Densely populated (more than 100 000 inhabitants incl. suburbs)</i>	47	38
Alle <i>All</i>	34	18

Bygger på tabell 22 i Statistisk Sentralbyrå 1974a.

1) De som svarer ja på enten spørsmål 63 eller 64 (vedlegg 1A), eller på begge. 2) De som svarer ja på enten spørsmål 37 eller 38 (vedlegg 1B), eller på begge.

1) *Those who answer yes on either question 63 or 64 (appendix 1A), or on both.* 2) *Those who answer yes on either question 37 or 38 (appendix 1B), or on both.*

Tabell 3.6 viser hvor stor andel av flytterne og ikke-flytterne som var plaget av støy i boligen. Støyproblemene kan skrive seg fra na-boer, f.eks. dårlig lydisolering i boligen eller fra omverdenen, f.eks. trafikkstøy. Intervjuobjektene grupperes også etter type strøk for bostedet for å vise hvordan støyplagen varierer fra spredtbygde strøk til storbyer.

Spørsmål av denne type er for overfladiske til å kunne tillegges særlig vekt når det gjelder å fastslå hvor stor andel av befolkningen som plages av støy, men kan brukes til å sammenlikne støyplager for forskjellige

grupper. Innen alle typer strøk for bosted er det langt flere flyttere enn ikke-flyttere som har støyproblemer, forskjellen er på 10-20 prosentpoeng for de enkelte gruppene.

Andelen som har støyproblemer er større i store enn i små tettsteder, og størst for storbyene. Absolutt og relativt er forskjellen mellom flytterne og ikke-flytterne minst for storbyene, slik at støyproblemer ser det ut til at storbyboerne må regne med.

Ved å trekke inn tabellen over boligforhold før og etter flytting for flytterne (kapittel 5.2), ser vi at fordelingen etter disposisjonsforhold for flytterne på tilflyttingsstedet likner litt mer på ikke-flytterne enn tilfellet var før flytting, men at forskjellen fortsatt er stor. Også de andre indikatorer på boligkvalitet viser at flytterne som gruppe får det litt bedre etter flyttingen enn før, men at de fortsatt har langt dårligere boforhold enn ikke-flytterne.

Både flytterne og ikke-flytterne gav en vurdering av boligforholdene. Jamnt over er ikke-flytterne bedre fornøyd med boligen enn flytterne er før flytting; 81 prosent av ikke-flytterne og 62 prosent av flytterne synes at boligforholdene var gode eller svært gode. Denne fordelingen kan tenkes å være avhengig av hvor i landet boligen ligger, og vurderingen av boligforholdene er derfor fordelt etter handelsfelt og sentralitet (tabellene 23 og 24, Statistisk Sentralbyrå 1974a). Ikke-flytterne hadde størst andel fornøyde innen alle gruppene i disse to tabellene, men forskjellen var relativt liten i midtre og nordre handelsfelt, og den ble mindre med synkende sentralitet.

Når vi ser på reisetiden til kommunens sentrum, får vi et bilde av sentralitet på et mye lavere regionalt nivå. Flyttere og ikke-flyttere i hvert handelsfelt fordeles etter reisetidsavstand til kommunesenteret. I alle handelsfelt er det de mest sentralt bosatte innen kommunene som har høyest flytteintensitet. Forskjellene mellom handelsfeltene er for små til å kunne komme tydelig fram i en utvalgsundersøkelse av dette omfang. Nå kan de valgte mål for sentralitet være dårlig egnet til å skille mellom områder med ulik mobilitet, men det ser etter vår undersøkelse ut til at sentraliteten på lavt nivå (innen kommunen) har større betydning enn den regionale sentralitet slik den kan måles ved avstand fra sentra av en viss størrelsesorden. (Tabell 24, Statistisk Sentralbyrå 1974a.)

Vi har også målt bostedets kommunikasjonsstilbud gjennom intervjuobjektene vurdering av disse. Det hefter en del usikkerhet ved slike vurderingsspmål (Foss et.al. 1974 s. 45). Dette gjelder særlig valg av referanseramme for sammenlikning og rasjonalisering av det valg (flytting - ikke-flytting) som er gjort. Tabellene 27 og 28 (Statistisk Sentralbyrå 1974a) viser at forskjellen mellom flytternes og ikke-flytternes vurderinger av kommunikasjonsforholdene varierer såpass mye mellom

handelsfelt og sentralitetsnivå at forskjellig oppfatning av spørsmålet ikke alene kan være fullgod forklaring. Det kommer her fram at ikke-flytterne vurderer kommunikasjonsforholdene nokså likt uavhengig av handelsfelt og sentralitetsnivå, mens flytterne fra kommuner i nordre handelsfelt og fra kommuner med lav sentralitet er mye mer misfornøyd enn andre flyttere. Det ser altså ut til at de som flytter fra de strøk i landet som har de dårligste kommunikasjonsforhold også er misfornøyd med disse, mens de som ikke flytter heller ikke vurderer kommunikasjonsforholdene som spesielt dårlige.

3.7. Oppsummering

Selv om en, som nevnt innledningsvis, må ta visse forbehold med sammenlikningen, har vi funnet betydelige forskjeller mellom de to utvalgene.

Flytterne kjennetegnes ved å være lite etablerte på det sted de flytter fra. En får fram en mer nyansert sammenheng mellom alder og flytting, hvor det viser seg at familier med barn som nærmer seg skolealderen er stabile uavhengig av foreldrenes alder, mens nygifte familier ofte er mobile. Sammenhengen mellom utdanningens lengde og mobilitet bekreftes. De med høyere utdanning har spesielt høy mobilitet når det gjelder personer som er kommet over den mest mobile periode i begynnelsen av 20-åra. Det vil spille en viktig rolle at personer med høy utdanning har ressurser som gjør at de forholdsvis lett kan få seg gode boligforhold eller miljøforhold ved skifte av bosted. Andre må ofte finne seg i forverringer innen ett område (f.eks. miljø for barna) for å få forbedringer på et annet (f.eks. boligforholdene).

At flytterne er mindre fast etablert enn ikke-flytterne, viser seg også ved at flytterne har hatt flere tidligere bosteder enn ikke-flytterne med samme alder. Dette gjelder for bosteder både i oppveksten og som voksne. Vi finner lav mobilitet innen yrker som representerer et fast bånd mellom bosted og arbeidssted (jordbruk) og høy innen yrker hvor tilknytningen til arbeidet og arbeidsstedet er lav. Noe annet som følger lav mobilitet, er forekomsten av byrke. Det krever godt kjennskap både til arbeidsliv og personer på et sted for å få det, og en kan ikke regne med å få det igjen på et nytt bosted.

Hvor fast en er etablert på boligmarkedet måles best med disposisjonsforholdet til boligen. Innenfor alle aldersgrupper vil det være en meget klar overvekt av eiere av boligen blant de som ikke flytter. Denne egenskapen skiller langt bedre mellom de to gruppene enn det hus-type gjør.

4. HOVEDGRUNNER TIL FLYTTINGEN

4.1. Generelt

I dette kapittel skal vi se på hvilke flyttegrunner som oppgis av et representativt utvalg av dem som flyttet mellom norske kommuner i 1971.

Vårt utgangspunkt er individet som står i en valgsituasjon: Skal vedkommende flytte eller bli boende? Hva avgjør til slutt valget som personene treffer? Når vi summerer opp de valg en rekke personer foretar, hvilke mønstre avtegner seg da? Individet handler ofte sammen med andre individer (som sammen danner et hushold). Halvparten av flytterne i utvalget flyttet sammen med andre. For disse vil det ofte være husholdets totale situasjon som er avgjørende for de valg som treffes. Enheten i analysen blir derfor enten individet alene eller individet sammen med resten av husholdningen.

Vi har i denne undersøkelsen konsentrert oppmerksomheten om flytternes egne utsagn om hvorfor flyttingen kom i stand. Metodiske problemer ved denne framgangsmåten er diskutert i vedlegg 2.

Vi vil understreke at flyttegrunnene kan være svært sammensatte. Selv om en person oppgir skifte av arbeid som flyttegrunn, kan flyttingen også skyldes ønske om å skifte bolig, bomiljø, komme vekk fra familien o.l. Den oppgitte flyttegrunn kan være den utløsende faktoren som avgjorde det endelige valget. Andre forutgående vurderinger kan imidlertid ha hatt like stor betydning for beslutningen om å flytte. Ved å basere analysen på individenes subjektive vurderinger går vi m.a.o. ikke særlig langt tilbake i årsakskjeden. For å fange opp noen av problemene ved sammensatte motiver ble individene ikke spurt om den viktigste, men de viktigste grunnene til flyttingen. Likevel oppgav 66 prosent bare én flyttegrunn.

4.2. De viktigste flyttegrunner

Utgangspunktet for denne analysen er svarene på følgende spørsmål: "Hva var de viktigste grunner til at De/husholdningen besluttet å flytte fra ..... (kommunens navn)". Dersom intervjupersonen oppgav flere grunner, ble vedkommende bedt om å angi hvilke av grunnene som var viktigst. I tabell 4.1 er gjengitt de viktigste og nest viktigste oppgitte grunner til flyttingen.

Som en ser av tabell 4.1 skiller to forhold seg klart ut som viktigste grunn til skifte av bosted, nemlig arbeidsforhold og boligforhold. Til sammen forklarer disse to forhold nær 2/3 av alle flyttingene.

Tabell 4.1. Flyttere etter oppgitte grunner til flyttingen. Prosent
Migrants by stated causes of migration. Per cent

Oppgitte grunner <i>Stated causes</i>	Viktigste grunn <i>Principal cause</i>	Nest viktigste grunn <i>Second principal cause</i>
Familieforhold <i>Family conditions</i>	12	10
Helseforhold <i>Health conditions</i>	2	2
Utdanningsforhold <i>Educational conditions</i>	9	6
Arbeidsforhold <i>Working conditions</i>	35	26
Boligforhold <i>Housing conditions</i>	27	29
Bosteds- og miljøforhold <i>Environmental conditions</i>	8	20
Andre grunner <i>Other causes</i>	7	7
Uoppgitt <i>Not reported</i>	0	-
I alt <i>Total</i>	100	100
Tallet på personer som svarte <i>Number of respondents</i>	2 894	956

Også om vi ser på nest viktigste grunn til flyttingene er det arbeidsforhold og boligforhold som dominerer. Boligforhold blir oftest oppgitt som nest viktigste grunn til flyttingen. En ser også at mens bosteds- og miljøforhold relativt sjelden ble oppgitt som viktigste flyttegrunn, er disse faktorene av stor betydning koplet sammen med andre flyttegrunner.

Familieforhold oppgis som viktigste flyttegrunn av 12 prosent av flytterne, mens utdanningsforhold oppgis av 9 prosent. Helseforhold som viktigste flyttegrunn oppgis bare av 2 prosent av flytterne.

Resultatene foran samsvarer i hovedtrekk med resultatene fra en rekke mindre omfattende flyttestudier hvor arbeidsforhold, boligforhold og familieforhold har gått igjen som viktigste flyttegrunner. (Se bl.a. Arnljot 1969, Aubert og Karlsen 1965, Brox 1966, Dolven 1965, 1968a, 1974, Kristensen 1971, Salomon 1969.)

Mens de fleste studier konkluderer med at arbeidsforhold oftest oppgis som viktigste flyttegrunn kan det nevnes at Boligundersøkelsen 1967 (Statistisk Sentralbyrå 1968) viste at boligforholdene var den viktigste flyttegrunn (50 prosent nevnte dette forhold, 14 prosent arbeidsforhold). At boligforholdene ble så sterkt understreket henger antakelig sammen med undersøkelsens tematiske innhold, og definisjonen av flytting som omfatter alle flyttinger og ikke bare kryssing av en kommunegrense.

I Sverige har Gerger foretatt en undersøkelse som både ut fra definisjon av flyttere, utvalgsenhet og utvalgsprosedyre er velegnet til å sammenliknes med Flyttemotivundersøkelsen 1972 (Gerger 1969). De oppgitte grunner til flyttingen fordelte seg slik:

- 45 prosent arbeidsforhold
- 21 prosent boligforhold
- 18 prosent familieforhold
- 9 prosent miljøforhold
- 4 prosent utdanningsforhold
- 1 prosent andre årsaker
- 2 prosent uoppgitt

Også i Gergers studie kan bolig- og arbeidsforhold forklare størstedelen av flyttingene. Arbeidsflyttingene er imidlertid enda mer utpreget enn i Norge. Derimot inntar boligflyttingene og utdanningsflyttingene en mer dominerende plass i det norske flyttebildet. Selv om det er variasjoner i svarmønsteret fra undersøkelse til undersøkelse kan vi nå trekke en konklusjon som har stor allmenn gyldighet: Ved flytting fra en kommune til en annen er arbeidsforhold oftest den viktigste flyttegrunn, dernest er boligforhold av meget stor betydning. Om lag 2/3 av alle flytterne flytter p.g.a. bolig- og arbeidsforhold.

4.3. Viktigste oppgitte grunner til flytting, detaljert oversikt

I det følgende skal vi se nærmere på hva som skjuler seg bak de enkelte hovedflyttegrunner. I tabell 4.2 har vi gjengitt den detaljerte fordeling av oppgitte grunner under hver hovedgruppe. Helseforholdene er ikke tatt med i tabellen, da knapt 2 prosent av flytterne oppgav dette som grunn til flyttingen.

Av tabell 4.2 framgår det at av dem som først og fremst flyttet p.g.a. familieforhold, oppgav 61 prosent ekteskapsinngåelse som viktigste grunn, mens 10 prosent oppgav skilsmisse. Bak kategorien "annet" under familieforhold skjuler det seg bl.a. stell og pass av syke og dødsfall i familien. Slike forhold er av betydning som nest viktigste flyttegrunn og opptrer f.eks. ofte når boligforhold oppgis som viktigste flyttegrunn.

Detaljspesifikasjonen under arbeidsforhold som viktigste flyttegrunn har ikke vært særlig heldig, idet 46 prosent som oppgav denne grunnen er havnet i kategorien "annet". Vi skal imidlertid via oppfølgings-spørsmålene komme tilbake til dem som oppgir arbeidsforhold som flyttegrunn i et seinere avsnitt, da arbeidsflyttingene utgjør en viktig del av de totale flyttinger.

Tabell 4.2. Flyttere etter oppgitte grunner til flyttingen, detaljert fordeling. Prosent *Migrants by stated causes of migration, detailed distribution. Per cent*

Oppgitte grunner <i>Stated causes</i>	Viktigste grunn <i>Principal cause</i>	Nest viktigste grunn <i>Second principal cause</i>
Familieforhold: <i>Family conditions:</i>		
Inngåelse av ekteskap <i>Marriage</i>	61	46
Skilsmisse, separasjon <i>Divorce, separation</i>	10	1
Annet <i>Unspecified</i>	29	53
I alt <i>Family conditions, total</i>	100	100
Tallet på personer som svarte <i>Number of respondents</i>	347	96
Utdanningsforhold: <i>Educational conditions:</i>		
Flyttet for å komme nærmere skoler <i>To get closer to schools</i>	59	57
Annet <i>Unspecified</i>	41	43
I alt <i>Educational conditions, total</i>	100	100
Tallet på personer som svarte <i>Number of respondents</i>	269	54
Arbeidsforhold: <i>Working conditions:</i>		
Ble uten arbeid på stedet <i>Loss of employment</i> ..	17	7
Ble forflyttet, beordret, eller forfremmet <i>Transfer or promotion</i>	11	2
Flyttet for å få kortere/lettere arbeidsreise <i>To get shorter/easier travel to work</i>	9	23
Flyttet for å få bedre lønn <i>To improve pay</i>	5	7
Flyttet for å få bedre forhold på arbeidsplassen ellers <i>To improve other working conditions</i> ..	12	15
Annet <i>Unspecified</i>	46	46
I alt <i>Working conditions, total</i>	100	100
Tallet på personer som svarte <i>Number of respondents</i>	1 018	246
Boligforhold: <i>Housing conditions:</i>		
Ble uten bolig på stedet <i>Loss of dwelling</i>	18	9
Flyttet for å få bedre boligforhold <i>To improve housing conditions</i>	30	33
Flyttet for å få egen bolig <i>To get a dwelling of their own</i>	34	27
Annet <i>Unspecified</i>	18	31
I alt <i>Housing conditions, total</i>	100	100
Tallet på personer som svarte <i>Number of respondents</i>	766	276
Bosteds- og miljøforhold: <i>Environmental conditions:</i>		
Ønsket å bo på et bestemt sted eller på en annen type sted <i>Wanted to live in a certain place, or in a different type of place</i>	44	30
Ønsket å bo nærmere slekt og venner <i>Wanted to live closer to relatives and friends</i>	20	21

Tabell 4.2 (forts.). Flyttere etter oppgitte grunner til flyttingen, detaljert fordeling. Prosent *Migrants by stated causes of migration, detailed distribution. Per cent*

Oppgitte grunner	Viktigste grunn	Nest viktigste grunn
Bosteds- og miljøforhold (forts.) <i>Environmental conditions (cont.)</i>		
Ønsket bedre service- og kommunikasjonsforhold <i>Wanted better service and transportation facilities</i>	4	14
Annet <i>Unspecified</i>	32	35
I alt <i>Environmental conditions, total</i>	100	100
Tallet på personer som svarte <i>Number of respondents</i>	225	195
Andre grunner: <i>Other causes:</i>		
Generell mistriivsel <i>Unspecified discontent</i>	25	27
Hadde bare midlertidig opphold på fraflyttingsstedet <i>Had temporary residence in the place of origin</i>	27	17
Annet <i>Unspecified</i>	48	56
I alt <i>Other conditions, total</i>	100	100
Tallet på personer som svarte <i>Number of respondents</i>	201	71

Kopi av tabell 29, Statistisk Sentralbyrå 1974a.

Den nest viktigste hovedgruppa av flyttegrunner var boligforhold. De dominerende grunnene i denne gruppa var ønsket om bedre boligforhold eller egen bolig, henholdsvis 30 prosent og 34 prosent av personene som oppgav boliggrunner, nevnte disse forholdene som viktigste grunn. Det var imidlertid også ca. 18 prosent som flyttet fordi de ble uten bolig bl.a. ved at tidsbegrensede leiekontrakter gikk ut, eller at flytteren ble oppsagt fra leiligheten.

Blant personer som oppgav "bosteds- og miljøforhold" var det ønsket om å bo et bestemt sted eller en annen type sted som hyppigst ble oppgitt som flyttegrunn. Det er også interessant å merke seg at bare 4 prosent av disse flyttet fordi de ønsket bedre service- og kommunikasjonsforhold.

4.4. Oppfølgingsspørsmål om flyttegrunnene

De av flytterne som svarte at arbeidsforhold, utdanningsforhold, boligforhold, bosteds/miljøforhold, familieforhold, service- og kommunikasjonsforhold eller helseforhold var blant de viktigste grunnene til flytting, ble også stilt oppfølgingsspørsmål som skulle gi ytterligere detaljer om flyttegrunnene. For hvert av oppfølgingsspørsmålene kunne intervjuobjektene oppgi inntil tre grunner. Intervjuobjektene skulle dessuten angi hvilke grunner de mente var viktigst, nest viktigst og

3. viktigst innen hver gruppe. En person som svarte at han/hun flyttet p.g.a. arbeidsforhold kunne altså angi tre rangerte grunner til flyttingen hvor alle grunnene hadde med arbeidsforhold å gjøre. Om vedkommende også hadde oppgitt boligforhold som en av de viktigste grunnene til flyttingen, kunne intervjuobjektet også oppgi tre rangerte grunner til flyttingen, hvor alle grunnene hadde med boligforhold å gjøre osv. I tabellene 4.3-4.7 har vi slått sammen nest viktigste og 3. viktigste oppgitte grunn til hva vi kaller medvirkende grunner.

I tabell 4.3 ser vi at en stor del av arbeidsforholdsflytterne flyttet i forbindelse med avansement i arbeidet, ønske om kortere arbeidsreise eller ved at de begynte i arbeid etter endt skolegang. En ser at bare 2,6 prosent nevner lønn eksplisitt som viktigste grunn til flyttingen, mens for ytterligere 2,6 prosent er det en medvirkende flyttegrunn. Misnøye med arbeidsforholdene og det at det er vanskelig å avansere oppgis som flyttegrunn av en del av flytterne.

Tabell 4.3. Flyttinger p.g.a. arbeidsforhold. Viktigste og medvirkende grunner i prosent av alle flyttinger *Migrations caused by working conditions. Main and participating reasons in per cent of all migrations*

Oppgitte grunner <i>Stated causes</i>	I alt <i>Total</i>	Vik- tigste <i>Main</i>	Med- virkende <i>Participating</i>
Arbeidsplassen ble flyttet, nedlagt <i>Working place moved, laid down</i>	2,8	2,5	0,3
Oppsagt, permittert, forflyttet p.g.a. rasjonalisering, innskrenkning <i>Dismissed, given notice, transferred owing to rationalizing, reduction</i> ..	1,0	0,9	0,1
Oppsagt, permittert, av andre grunner <i>Dismissed, of other causes</i>	2,7	2,5	0,2
Forfremmelse/tilbud om bedre arbeid <i>Promotion/offered better work</i>	8,3	6,4	1,9
Misfornøyd med lønn <i>Discontent with wages</i>	5,2	2,6	2,6
Misfornøyd med arbeidsforhold <i>Discontent with working conditions</i>	5,1	2,7	2,4
Vanskelig å avansere <i>Difficult to advance</i>	5,4	2,2	3,2
Ønsket kortere arbeidsreise <i>Wanted shorter way to working place</i>	8,5	6,0	2,5
Flytting eneste mulighet for å få brukbart arbeid <i>Migration only possibility to get satisfying work</i>	8,6	5,6	3,0
Ble pensjonert <i>Was pensioned</i>	0,4	0,4	0,0
Begynte i arbeid etter endt skolegang <i>Started to work after leaving school</i>	6,3	5,3	1,0
Startet egen virksomhet <i>Started own industry</i> ...	1,2	1,1	0,1
Overtok slektingers virksomhet <i>Took over relatives' industry</i>	0,8	0,6	0,2
Annet <i>Other</i>	5,1	4,1	1,0
Flytting på grunn av arbeidsforhold i alt <i>Migration owing to working conditions, total</i>		42,9	
Tallet på personer som svarte <i>Number of respondents</i>	2 894		

De tre første kategoriene i tabellen gjenspeiler situasjoner som er oppstått uten flytternes kontroll. En kan anta at disse flyttingene er ufrivillige og mer problematiske enn de øvrige flyttingene som skjer p.g.a. arbeidsforhold.

Tabell 4.4. Flyttinger p.g.a. utdanningsforhold. Viktigste og medvirkende grunner i prosent av alle flyttinger *Migrations caused by educational conditions. Main and participating reasons in per cent of all migrations*

Oppgitte grunner <i>Stated causes</i>	I alt <i>Total</i>	Vik- tigste <i>Main</i>	Med- virkende <i>Participating</i>
For dårlige utdanningsmuligheter på stedet <i>Inferior educational possibilities</i>	3,4	2,5	0,9
Ingen utdanningsmuligheter på stedet <i>No educational possibilities</i>	5,3	4,6	0,7
Ønsket kortere vei til utdanningsstedet <i>Wanted shorter way to school</i>	2,0	0,9	1,1
Tilflyttingsstedet har spesielt gode skoler <i>The place of destination has very good schools</i>	3,8	1,9	1,9
Annet <i>Other</i>	2,4	2,0	0,4
Flytting på grunn av utdanningsforhold i alt <i>Migration owing to educational conditions, total</i>		11,9	
Tallet på personer som svarte <i>Number of respondents</i>	2 894		

I tabell 4.4 er svarene på spørsmål for de som svarte utdanningsforhold som flyttegrunn gjengitt. Vi ser at alle kategoriene i grunnen dreier seg om tilgjengelighet til steder med skoler av en ønsket standard. Kategorien "var ingen utdanningsmuligheter på stedet" vil nok dekke noen tilfeller der flyttingene er ufrivillige, og antakelig de mest problematiske flyttingene i forbindelse med utdanning.

Grunnene til flyttinger p.g.a. boligforhold varierer sterkt. I tabell 4.5 er de mest ufrivillige flyttingene plassert først i tabellen. Oppsigelser eller leiekontrakter som ikke kan fornyes, brann eller kondemnering eller et boligmarked som gjør at folk ikke greier å skaffe bolig på stedet er faktorer som bidrar til mer eller mindre ufrivillige flyttinger. 4,7 prosent av flytterne oppgav tidsbegrenset leiekontrakt som viktigste grunn til at de flyttet p.g.a. boligforhold. Det at det ikke er mulig å få bolig på stedet er den viktigste boligflyttegrunn for 1,3 prosent av flytterne og medvirkende flyttegrunn for 4,3 prosent av flytterne. I tillegg til de mer ufrivillige flyttingene i tabell 4.5 er det en rekke mellomformer, f.eks. at boligen var for dyr eller umoderne/dårlig, lite egnet for barn eller for liten eller for stor.

Tabell 4.5. Flyttinger p.g.a. boligforhold. Viktigste og medvirkende grunner i prosent av alle flyttinger *Migrations caused by dwelling conditions. Main and participating reasons in per cent of all migrations*

Oppgitte grunner <i>Stated causes</i>	I alt <i>Total</i>	Vik- tigste <i>Main</i>	Med- virkende <i>Participating</i>
Ble oppsagt fra boligen, tidsbegrenset leie- kontrakt <i>Given tenant notice, time limited</i> <i>tenancy agreement</i>	5,4	4,7	0,7
Boligen brant, kondemnert <i>Dwelling burned</i> ...	0,4	0,3	0,1
Var ikke mulig å få bolig på stedet <i>Im-</i> <i>possible to find a dwelling</i>	5,6	1,3	4,3
Boligen var for liten <i>Dwelling too small</i>	11,2	5,8	5,4
Boligen var for stor <i>Dwelling too big</i>	0,5	0,3	0,2
Boligen var for dyr <i>Dwelling too expensive</i> ..	2,7	1,3	1,4
Boligen var umoderne, dårlig <i>Dwelling old-</i> <i>fashioned, bad</i>	6,0	2,4	3,6
Ønsket å bo i en annen hustype <i>Wanted to live</i> <i>in another type of dwelling</i>	4,0	1,0	3,0
Fikk tilbud om bedre bolig på tilflyttings- stedet <i>Offered better dwelling on the place</i> <i>of destination</i>	7,7	3,2	4,5
For å få egen leilighet/hus <i>Wanted own</i> <i>dwelling/house</i>	17,2	12,6	4,6
Boligen var lite egnet for barn <i>Dwelling not</i> <i>suitable for children</i>	5,3	1,4	3,9
Dårlig forhold til huseier <i>Bad relationship</i> <i>to the house-owner</i>	0,7	0,3	0,4
Bodde i tjenestebolig/arbeidsgivers bolig <i>Lived in employer's dwelling</i>	3,1	1,5	1,6
Annet <i>Other</i>	2,2	1,4	0,8
Flytting på grunn av boligforhold i alt <i>Migration owing to dwelling conditions, total</i>		37,5	
Tallet på personer som svarte <i>Number of respondents</i>	2 894		

Det at boligen var for liten var enten viktigste eller medvirkende flyttegrunn for 11 prosent av flytterne. Flytting for å få egen leilighet eller hus er av betydning for flyttingen til 17 prosent av alle flytterne, enten som viktigste eller medvirkende flyttegrunn.

Tabell 4.6. Flyttinger p.g.a. bosteds- og miljøforhold. Viktigste og medvirkende grunner i prosent av alle flyttinger *Migrations caused by environmental conditions. Main and participating reasons in per cent of all migrations*

Oppgitte grunner <i>Stated causes</i>	I alt <i>Total</i>	Vik- tigste <i>Main</i>	Med- virkende <i>Participating</i>
Ønsker å bo mer sentralt <i>Wanted to live more central</i>	3,2	2,1	1,1
Ønsket å bo mindre sentralt <i>Wanted to live less central</i>	1,7	0,9	0,8
Ønsket bedre/flere fritidsmuligheter <i>Wanted better/more recreational possibilities</i>	2,3	0,8	1,5
Ønsket bedre muligheter for lek og utfoldelse for barn <i>Wanted better possibilities for playing and development for children</i>	3,4	2,0	1,4
Farlige trafikkforhold <i>Dangerous traffic conditions</i>	1,7	0,5	1,2
Mye støy og forstyrrelser <i>Much noise and disturbances</i>	2,2	0,6	1,6
Sterk forurensing <i>Heavy pollution</i>	1,3	0,6	0,7
Dårlig klima <i>Bad climate</i>	1,0	0,3	0,7
Dårlig miljø <i>Bad environment</i>	1,9	0,7	1,2
Kjente ikke folk på stedet <i>Did not know any on the place</i>	1,1	0,3	0,8
Trivdes ikke i boligområdet <i>Discontent with the dwelling area</i>	3,2	1,3	1,9
Ønsket miljøforandring <i>Wanted change in the environment</i>	3,9	2,3	1,6
Ønsket å bo nærmere familie eller venner <i>Wanted to live closer to family or friends</i>	8,2	5,2	3,0
Ønsket å bo i et roligere strøk <i>Wanted to live in a more quiet area</i>	2,5	0,9	1,6
Annet <i>Other</i>	0,9	0,7	0,2
Flytting på grunn av bosted og miljøforhold i alt <i>Migration owing to dwelling and environmental conditions, total</i>		19,2	
Tallet på personer som svarte <i>Number of respondents</i>	2 894		

Flyttinger p.g.a. bosteds- og miljøforhold er gjengitt i tabell 4.6. Bortsett fra at ønsket om å bo nærmere familie eller venner var av betydning for flyttingen for 8 prosent av flytterne, viser tabell 4.6 en stor spredning og prosentvis liten oppslutning om hver enkelt av de øvrige flyttegrunnene. Noen flytter p.g.a. farlige trafikkforhold, støy og forurensning, altså p.g.a. klare mangler ved omgivelsene. Noen ønsker å

bo mer sentralt, mens noen ønsker å bo mindre sentralt. Bare 1 prosent av alle flytterne nevnte dårlig klima som viktigste eller medvirkende flyttegrunn. Det er et tall en bør merke seg, da klimaforhold av og til tillegges stor vekt som flytteårsak i den allmenne debatten om flyttinger.

Tabell 4.7. Flyttinger p.g.a. familieforhold. Viktigste og medvirkende grunner i prosent av alle flyttinger *Migrations caused by family conditions. Main and participating reasons in per cent of all migrations*

Oppgitte grunner <i>Stated causes</i>	I alt <i>Total</i>	Vik- tigste <i>Main</i>	Med- virkende <i>Participating</i>
Giftermål <i>Marriage</i>	9,7	9,6	0,1
Familieforøkning <i>Family increase</i>	2,0	1,0	1,0
Barna/noen av barna flyttet hjemmefra <i>Children/ some of the children moved from their parents</i> .	0,2	0,1	0,1
Flyttet selv hjemmefra <i>Moved from home</i>	1,4	0,5	0,9
Skilsmisse/separasjon <i>Divorce/separation</i>	1,3	1,3	-
Dødsfall i familien <i>Death in family</i>	1,4	1,4	-
Uoverensstemmelser i familien <i>Disagreements in the family</i>	0,6	0,4	0,2
Flyttet etter andre familiemedlemmer <i>Moved after other family members</i>	3,0	2,6	0,4
Annnet <i>Other</i>	2,3	2,0	0,3
Flytting på grunn av familieforhold i alt <i>Migration owing to family conditions, total ...</i>		18,9	
Tallet på personer som svarte <i>Number of respondents</i>	2 894		

Størstedelen som flytter p.g.a. familieforhold flytter ved inngåelse av ekteskap. Det gjelder for nær 10 prosent av alle flytterne. Det at barna eller en selv flyttet hjemmefra oppgis sjelden som flyttegrunn. Heller ikke skilsmisse eller dødsfall i familien opptrer som flyttegrunn for særlig stor andel av flytterne.

Totalt var det bare 4,1 prosent av flytterne som oppgav service- og kommunikasjonsforhold som flyttegrunn. 1,7 prosent flyttet p.g.a. dyre eller ubehagelige reiser, sjeldne ruteavganger eller dårlig eller ingen veiforbindelse. Det var heller ikke mange som oppgav helseforhold som flyttegrunn.

Et hovedinntrykk etter å ha gjennomgått oppfølgingsspørsmålene er at de fleste flyttingene er mindre problematiske. Det gjelder flyttinger p.g.a. endt skolegang, for å få bedre arbeid, for å skaffe seg egen bolig,

giftermålo.1. Tabellene har også vist at en del flyttinger foretas p.g.a. dårlige utdanningsmuligheter på bostedet, dårlige arbeidsforhold, støy osv. Disse flyttingene forteller om klare mangler ved fraflyttingsstedet. Dog har ikke situasjonen vært slik at vi vil regne med at flytterne har følt seg tvunget til å forlate bostedet ufrivillig.

En del av flyttingene har et større preg av ufrivillighet. Det gjelder særlig flyttinger p.g.a. oppsigelser fra jobb eller bolig. En må anta at slike flyttinger er mer problematiske for flytterne enn de fleste øvrige flyttinger. Noen spesialanalyse av de mest ufrivillige flyttingene har vi ikke foretatt.

4.5. Situasjoner som forårsaker flytting

I det følgende skal vi undersøke om det er noen systematisk sammenheng mellom de situasjoner flytterne er i før flyttingen og de oppgitte flyttegrunnene. For å lette framstillingen har vi delt kjennemerker ved individet og dets omgivelser i tre grupper.

Individuelle ressurser

Med individuelle ressurser tenkes det på faktorer som virker bestemmende på de muligheter og begrensninger individet står overfor, bl.a. for mobilitet. Det kan være utdanning, økonomi, eienomsforhold, vennekrets, helse o.l. Ressursene kan betraktes som mål i seg selv, men også som midler for å nå nye mål.

Livssyklusfase

Hvilken fase en befinner seg på i livssyklusen kan også betraktes som en ressurs. I visse faser av livet er det langt lettere å flytte enn i andre faser. Som vist i kapittel 3, er det store variasjoner i flyttefrekvens i de ulike livssyklusfaser.

Omgivelser

Omgivelsene virker også bestemmende for individets muligheter og begrensninger for mobilitet. Eksempler på egenskaper ved omgivelsene kan være det lokale arbeidsmarked eller boligmarked, det kan være egenskaper ved boligstrøket eller individets vennekrets.

I det følgende vil vi benytte begrepene ressurser, livssyklus og omgivelser til å betegne situasjonene før flyttingen. Vi skal så se om det er noen samvariasjon mellom disse faktorene og de oppgitte grunner til flyttingen.

Når en skal studere viktigheten av de ulike flyttemotiver for grupper som befolkningen kan deles i, kan en gjøre det ved å beregne flytterater for hvert enkelt motiv for hver enkelt gruppe, og så sammenlikne disse ratene. Framgangsmåten forutsetter at en kan dele flytterne og totalbefolkningen i grupper etter de samme kjennemerker. I analysen her har vi ikke brukt en slik framgangsmåte, men bare sett på fordelingen på flyttemotiver for de gruppene som vårt utvalg av flyttere kan deles i. Det betyr at vi bare kan trekke slutninger om den relative viktighet av hvert flyttemotiv for den enkelte gruppe av flyttere. Forskjellen i den relative fordeling på flyttemotiv mellom flyttere fra to grupper av befolkningen kan ikke tolkes slik at den gruppe som viser høyest andel for et gitt motiv også har den høyeste flyttetilbøyelighet for dette motivet, og omvendt. Om dette er riktig vil avhenge av hvor nær hverandre den samlede mobiliteten for gruppa er.

Den andre tilnæringsmåten med å se på ratene for ulike grupper er fulgt i en utnyttelse av flyttemotivundersøkelsen, resultater for prognoseformål¹⁾.

4.6. Samvariasjoner mellom livssyklusfase og oppgitte flyttegrunner

4.6.1. Hovedresultater

Vi skal nå se om flytterne oppgir ulike flyttegrunner ved ulike stadier i livssyklusfasen. Vi har allerede nevnt at visse faser i individenes livssyklus er preget av bestemte valg. Eksempler er valg av utdanning, ekteskapsinngåelse, arbeid og bolig. I tabell 4.8 får vi fram variasjoner i svarmønsteret både etter familiefase og alder.

Faktorer forbundet med arbeid er blant de hyppigste oppgitte grunnene til flytting for flytterne på alle stadier i livssyklusen vi har data for. Arbeidsforhold er den vanligste flyttegrunn blant gifte med hjemmeboende barn (39 prosent), men andelen er også høy for enslige (34 prosent) og gifte uten barn (30 prosent). Allerede i tenårene foretar mange sine første valg som har direkte med yrkeskarriere å gjøre. Til tross for at Norge i 1971 kunne betraktes som et utdanningssamfunn skyldes 38 prosent av de flyttingene ugifte tenåringer foretok, arbeidsforhold.

Det er visse forskjeller mellom kjønnene når det gjelder arbeidsflyttinger. Blant mannlige flyttere er det relativt flere som flytter p.g.a. arbeidsforhold enn blant kvinnelige. Særlig gjelder det i de yngste alderskategoriene. Med økt alder utjevnes forskjellene (Statistisk Sentralbyrå, 1974a, tabell 31).

1) Erik Stordahl har med utgangspunkt i Flyttemotivundersøkelsen 1972 beregnet flytteintensiteter for ulike grupper av befolkningen for prognoseformål. Se Stordahl, 1976.

Tabell 4.8. Flyttere i forskjellige livssyklusfaser før flyttingen og med forskjellig alder, etter viktigste grunn til flyttingen.
 Prosent *Migrants in different life cycle phases before the migration and at different age, by main cause of migration.*
 Per cent

Familiefase før flyttingen <i>Family phase before migration</i>	Alder <i>Age</i>	I alt <i>Total</i>	Viktigste oppgitte grunn <i>Main cause stated</i>				Tallet på personer som svarte <i>Number of respondents</i>
			Arbeid <i>Work</i>	Utdanning <i>Education</i>	Bolig og miljø <i>Dwelling and environment</i>	Annet <i>Other</i>	
Enslige <i>Single</i>	16-19	100	38	22	15	25	281
	20-24	100	32	19	19	30	503
	25-39	100	36	8	23	33	290
	40-74	100	29	1	32	38	108
Alle enslige <i>All single</i>	.....	100	34	15	21	30	1 182
Gifte uten barn <i>Married, without children</i>	16-19	100	28	22	28	22	18
	20-24	100	26	11	46	17	161
	25-39	100	34	6	47	13	225
	40-74	100	25	-	48	27	81
Alle gifte uten barn <i>All married, without children</i>	.....	100	30	7	46	17	485
Gifte med barn <i>Married, with children</i>	16-19	100	29	15	29	27	34
	20-24	100	33	8	44	15	248
	25-39	100	41	3	45	11	716
	40-74	100	36	4	40	20	204
Alle gifte med barn <i>All married, with children</i>	.....	100	39	4	43	14	1 202
Alle <i>All</i>	.....	100	35	10	34	21	2 869
Uoppgitt <i>Not reported</i>							25

Arbeidsflyttingene blir oppgitt mer sjeldent blant de eldste flytterne enn i andre alderskategorier. Det gjelder imidlertid ikke for den eldste alderskategorien av gifte med barn. Dessverre har vi ikke gode nok data til å kunne analysere situasjonen spesielt for pensjonistene. Det eneste vi kan si er at det er svært få arbeidsflyttere målt i absolutte tall blant personer over 67 år i materialet.

Utdanning er en aktivitet som betyr noe for en stadig større del av befolkningen. I 1960 var det f.eks. 12 497 studenter ved akademiske læresteder. I 1971 var det tilsvarende tallet 33 008 (Lindbekk, 1975). Størstedelen av utdanningen finner sted tidlig i livssyklusen. Det

gjenspeiles da også ganske klart av våre data om utdanning som flyttegrunn for ulike livssyklus-kategorier. Utdanningens betydning som flyttegrunn blant flytterne avtar ved økende alder. Det framgår både av tabell 4.8 og 4.9.

Tabell 4.9. Prosentandel som oppgav utdanning som viktigste flyttegrunn i ulike livssyklus-faser *Percentage stating education as main cause of migration in different life cycle phases*

			Tallet på personer som svarte <i>Number of respondents</i>	
Enslige	16-24 år	years	20 prosent	784
<i>Single</i>	25-74 "	"	6 "	398
Alle enslige <i>All single</i>			15 prosent	1 182
Gifte uten barn	16-24 år	.....	12 prosent	179
<i>Married, without children</i>	25-74 "	.....	5 "	306
Alle gifte uten barn <i>All married, without children</i>			7 prosent	485
Gifte med barn	16-24 år	.....	9 prosent	282
<i>Married, with children</i>	25-74 "	.....	3 "	920
Alle gifte med barn <i>All married, with children</i>			4 prosent	1 202
Alle <i>All</i>			10 prosent	2 869

Utdanning oppgis altså som viktigste flyttegrunn av mange unge, men andelen synker for unge gifte og enda mer for unge gifte med barn. Likevel kan en merke seg at selv når de unge gifte med barn flytter, oppgis utdanning relativt oftere enn blant enslige flyttere over 25 år. Vi kan si at aldersvariabelen slår enda sterkere ut enn familiefasevariabelen.

Også når det gjelder andel med utdanningsflyttinger er det en klar forskjell mellom kjønnene i de yngre aldersgrupper. Blant unge mannlige flyttere er det en større andel (20 prosent) enn blant unge kvinnelige flyttere (14 prosent) som flyttet p.g.a. utdanning¹⁾. Dette henger dels sammen med at så stor del av de unge kvinnelige flytterne flytter p.g.a. andre forhold som f.eks. ekteskapsinngåelse. Fordi unge kvinner totalt flytter langt oftere enn unge menn var det likevel en større andel av samtlige unge kvinner (2 prosent) enn av samtlige unge menn (1,4 prosent) som flyttet p.g.a. utdanning i 1971. For eldre alderskategorier blir forholdet omvendt, men ikke så markert (Stordahl, 1976).

1) Utrechnet på grunnlag av tabell 31 i Statistisk Sentralbyrå, 1974a.

I hvilken grad bolig- og miljøforhold oppgis som flyttegrunn avhenger sterkt av alder og livssyklusfase.

En hovedtendens i tabell 4.8 er at tenåringsene oppgir bolig- og miljøforhold som flyttegrunn i langt mindre grad enn flyttere i øvrige livssyklusfaser. Dog oppgis bolig- og miljøforhold langt oftere som flyttegrunn av gifte enn av ugifte tenåringsflyttere.

Også for andre enslige flyttere under 40 år har bolig- og miljøforhold en mindre framtreddende plass som flyttegrunn. For gifte over 20 år er flyttinger p.g.a. bolig og miljøforhold svært framtreddende. For alle gifte flyttere over 20 år forklarer bolig- og miljøforhold 40 prosent av flyttingene, mens det tilsvarende tallet for hele materialet er 34 prosent.

Bak kategorien annet i tabell 4.8 skjuler det seg en del informasjon bl.a. om familieforhold som flyttegrunn. Av våre råtabeller som ikke presenteres her, framgår det at av samtlige som flyttet p.g.a. ekteskapsinngåelse var 84 prosent yngre enslige uten hjemmевærende barn, 74 prosent var kvinner og 68 prosent var under 25 år. Når det gjelder flytting p.g.a. skilsmisser, dødsfall i familien og andre familieforhold var spredningen langt større.

Helseforhold som flyttegrunn blant flytterne varierer klart med alder. Knappt 1 prosent av de unge flytterne oppgir helseforhold som viktigste flyttegrunn, mens 10 prosent av flytterne over 40 år flytter p.g.a. helseforhold (Statistisk Sentralbyrå, 1974a, tabell 31).

4.6.2. Samvariasjon mellom livssyklusfase og oppgitte flyttegrunner når en kontrollerer for ulikhet i ressurser

Vi har vist at den relative betydning av de oppgitte flyttegrunner varierer med ulike faser i livssyklusen. Nå kunne det tenkes at de variasjoner vi har presentert egentlig kunne forklares ved andre forhold enn livssyklusvariasjoner. Det kunne f.eks. tenkes at ens ressurser varierte så klart sammen med variasjoner i livssyklusfasen at de refererte samvariasjoner mellom livssyklusfase og oppgitte flyttegrunner egentlig kunne forklares ved variasjoner i flytternes ressurser. Før å få klarhet i dette kan vi kontrollere for ressurser.

Samlet har vi en rekke ressursvariabler i vårt materiale. Det kan være opplysninger om yrke, inntekt, utdanning, boligstandard o.l. Den variabel som vi mener best gir uttrykk for individenes totale ressurser er sosioøkonomisk status. I denne rapporten bygger vi på en klassifisering av yrker etter sosioøkonomiske kjennetegn knyttet til de enkelte yrkene. Klassifiseringen er framkommet etter en undersøkelse av deler av yrkesbefolkningen i 1960 (Skrede, 1971).

Tabell 4.10. Yrkesaktive flyttere i forskjellige familiefaser¹⁾ og med ulik sosioøkonomisk status før flyttingen, etter utvalgte grunner til flyttingen. Prosent *Economically active migrants in different family phases¹⁾ and with different socio-economic status before the migration, by selected causes of migration. Per cent*

Familiefase <i>Family phase</i>	Flytternes sos.øk. status <i>Migrants' socio- economic status</i>	Oppgitt flyttegrunn <i>Stated cause of migration</i>		
		Arbeids- forhold <i>Working condi- tions</i>	Bolig-og miljøfor- hold <i>Dwelling and environ- mental con- ditions</i>	Tallet på personer som svarte <i>Number of respondents</i>
Enslige <i>Single</i>	Høy <i>High</i> Ikke høy <i>Not high</i>	26	25	346
Alle enslige <i>All single</i>		36	22	485
Gifte uten barn <i>Married, without children</i>	Høy ..... Ikke høy	30	48	212
Alle gifte uten barn <i>All married, without children</i>		24	52	136
Gifte med barn <i>Married, with children</i>	Høy ..... Ikke høy	28	50	348
Alle gifte med barn <i>All married, with children</i>		41	43	387
Alle <i>All</i>	Høy ..... Ikke høy	34	48	286
Alle <i>All</i>		38	45	673
Alle <i>All</i>		33	38	945
Alle <i>All</i>		34	35	907
Alle <i>All</i>		33	36	1 852

1) I tabellen har vi bare brukt familiefase, da tallene ville bli for usikre om vi også splittet på alder. Det kan imidlertid nevnes at kategorien enslige stort sett består av unge enslige og at svarene for de eldre enslige i liten grad påvirker hovedtendensen i tabellen.

1) In this table we have only used family phase because the figures would be too uncertain if we splitted on age. However, we can add that the category single mainly consists of young singles and that the answers for the elder singles to a small extent influence the main trend in the table.

Tabell 4.10 er bare basert på den yrkesaktive delen av flytterne. Tabellen viser hva vi allerede har påvist, nemlig at de oppgitte flyttegrunner varierer med flytternes familiefase, men variasjonene går i noe forskjellig retning om flytterne har høy sosioøkonomisk status eller ikke. Blant flytterne med høy status er det en større andel blant gifte uten

barn og en enda større andel blant gifte med barn som flytter p.g.a. arbeidsforhold, enn blant de enslige flytterne. For de øvrige flytterne er forholdet omvendt. Arbeidsforhold spiller størst rolle som flyttegrunn blant de enslige (36 prosent). Andelen er noe mindre blant gifte flyttere med barn (34 prosent) og langt mindre blant gifte flyttere uten barn (24 prosent).

Når det gjelder bolig- og miljøflyttingene er mønsteret helt sammenfallende for de to statusgruppene, og slik vi allerede har beskrevet.

4.6.3. Samvariasjon mellom livssyklusfase og oppgitte flyttegrunner når en kontrollerer for ulikhet i omgivelser

På tilsvarende måte som vi har gjort for ressurs skal vi også kontrollere for omgivelsene. Som omgivelsesvariabel kan benyttes type strøk for bosted, handelsfelt, kommunetype eller kommunens sentralitet. I det følgende skal vi bare nytte det sistnevnte kjennemerket.

Tabell 4.11. Flyttere i forskjellige familiefaser før flyttingen og fra kommuner med ulik sentralitet, etter utvalgte grunner til flyttingen. Prosent *Migrants in different family phases before migration and from municipalities with different proximity to service centres, by selected causes of migration. Per cent*

	Sentralitet for fraflyttings- kommunen <i>Proximity to service centres for the out- migration muni- cipality</i>	Arbeids- forhold <i>Working condi- tions</i>	Bolig- og miljøfor- hold <i>Dwelling and envi- ronmental conditions</i>	Tallet på personer som svarte <i>Number of respondents</i>
Enslige <i>Single</i>	Høy <i>High</i>	29	25	750
	Middels <i>Medium</i> ...	39	14	217
	Lav <i>Low</i>	47	12	209
	Alle enslige <i>All single</i>	34	21	1 176
Gifte uten barn <i>Married, without children</i>	Høy	26	55	355
	Middels	39	25	67
	Lav	42	16	62
	Alle gifte uten barn <i>All married, without children</i> ..	30	46	484
Gifte med barn <i>Married, with children</i>	Høy	33	53	839
	Middels	49	23	203
	Lav	57	17	156
	Alle gifte med barn <i>All married, with children</i>	39	43	1 198
Alle <i>All</i>	35	34	2 858	

I tabell 4.11 får vi et helt konsistent mønster for hver av familiefasene når vi kontrollerer for sentralitet: Arbeidsforholdenes betydning som flyttegrunn er relativt minst ved høy sentralitet for bostedskommunen før flytting. Dette gjelder for alle faser i familiesyklusen. Det omvendte mønster avtegner seg helt konsistent når det gjelder flytting p.g.a. bolig- og miljøforhold. Forskjellen i mønsteret er meget betydelig når utgangssituasjonen er forskjellig. Enslige flyttere fra kommuner med middels og lav sentralitet oppgir i liten grad bolig- og miljøforhold som viktigste flyttegrunn, mens bolig- og miljøforhold er den viktigste flyttegrunn for svært mange gifte som flytter fra sentrale kommuner.

4.7. Noen samvariasjoner mellom ressurser og oppgitte flyttegrunner

4.7.1. Næring, inntekt og sosioøkonomisk status

Blant flyttere som arbeidet i primærnæringene før flyttingen, oppgav 52 prosent arbeidsforhold som flyttegrunn. Tilsvarende tall for flyttere fra sekundær- og tertiærnæringene var 33 og 34 prosent. For flyttere fra disse næringene var imidlertid flyttinger p.g.a. bolig- og bostedsforhold relativt langt viktigere enn blant flytterne fra primærnæringene.

Ut fra tabell 4.10 kan en se at andelen som flytter p.g.a. arbeidsforhold er omtrent den samme for flytterne i de to statuskategoriene vi nytter, mens en noe høyere andel av høystatusflytterne flytter p.g.a. bolig- og miljøforhold. Blant de enslige flytterne med høy status er det en mindre del som flytter p.g.a. arbeidsforhold enn blant de øvrige enslige flytterne. Blant de gifte flytterne er andelen som flytter p.g.a. arbeidsforhold høyest blant de med høy status.

Om vi bruker inntekt som ressursmål ser vi at flyttere med lav inntekt har en relativt større andel arbeidsforholdsflyttinger enn de med middels inntekt og en noe større andel enn de med høy inntekt. Boligforhold blir derimot oftere oppgitt som flyttegrunn av flyttere med høy inntekt enn av de øvrige flytterne. Det samme gjelder bosteds- og miljøforhold.

Utdanningens betydning som flyttegrunn blant flytterne avtar noe med økt inntekt. Det gjelder også om vi kontrollerer for livssyklus.

Tabell 4.12. Flyttere i forskjellige inntektsgrupper før flyttingen, etter viktigste grunn til flyttingen. Prosent *Migrants in different income groups before migration, by main cause of migration. Per cent*

Egen månedlig disponibel inntekt <i>Own monthly disposable income</i>	I alt <i>Total</i>	Viktigste oppgitte grunn <i>Main cause stated</i>					Tallet på personer som svarte <i>Number of respondents</i>
		Arbeidsforhold <i>Working conditions</i>	Utdanning <i>Education</i>	Bolig og Dwell- <i>ling</i>	Bosted og miljø <i>Environ- ment</i>	Andre forhold <i>Other condi- tions</i>	
Høy (kr 2 000 el. mer) <i>High (kroner 2 000 or more)</i>	100	37	5	31	11	16	620
Middels (kr 1 000-1 999) <i>Medium (kroner 1 000-1 999)</i>	100	31	11	27	7	24	1 170
Lav (under kr 1 000 ingen inntekt) <i>Low (under kroner 1 000 no income)</i>	100	39	12	23	6	20	975
Alle <i>All</i>	100	35	10	26	8	21	2 765
Ubesvart <i>Not reported</i>	129						

4.7.2. Utdanningsressurser

Det er rimelig å anta at flyttere med høyere utdanning eller aspirasjoner om høyere utdanning oftere enn de øvrige flytterne flytter p.g.a. utdanning. Men kan det tenkes at det også er en sammenheng mellom utdanning/aspirasjoner og øvrige flyttegrunner?

I tabell 4.13 har vi informasjon om flytternes utdanning, utdanningsplaner og viktigste flyttegrunner. Med lav utdanning menes utdanning på ungdomsskolenivå, med høy utdanning menes utdanning på gymnasnivå eller høyere.

Som ventet oppgir flyttere med planer om gymnas eller høyere utdanning langt oftere utdanning som flyttegrunn enn de flytterne som har lavere utdanningsaspirasjoner.

Tabell 4.13. Flyttere med forskjellige utdanningsplaner og utdanning, etter viktigste grunn til flyttingen. Prosent *Migrants with different plans of education and education, by main cause of migration. Per cent*

Utdanningsplaner <i>Plans of education</i>	Nå- vær. ut- dan. <i>Pre- sent edu- cation</i>	I alt <i>Total</i>	Viktigste grunn <i>Main cause</i>				Tallet på per- soner som svarte <i>Number of res- pondents</i>
			Ar- beid <i>Work</i>	Utdan- ning <i>Edu- cation</i>	Bolig- miljø <i>Dwel- ling envi- ron- ment</i>	Annet <i>Other</i>	
Utdanningsplaner på ungdomsskolenivå eller ingen utdanningsplaner <i>Plans of education on secondary school, lower stage level, or no educational plans</i>							
	Lav <i>Low</i>	100	37	4	39	20	1 484
	Høy <i>High</i>	100	40	7	34	19	763
		100	38	5	38	19	2 247
Utdanningsplaner på gymnas eller høyere nivå <i>Plans of education on secondary school, upper stage or higher level</i>							
	Lav	100	31	29	21	19	208
	Høy	100	29	29	26	16	315
		100	30	29	25	16	523
Alle <i>All</i>		100	36	10	35	19	2 770
Ubesvart <i>Not reported</i>							124

4.7.3. Boligforhold

Av flytterne som eier sin bolig er det en langt mindre andel som flytter på grunn av boligforhold og miljøforhold enn blant dem som har annet disposisjonsforhold til boligen. Det kan nevnes at blant eierne var det 21 prosent som flyttet på grunn av bolig- og miljøforhold, mot 43 prosent for flyttere med vanlige leieforhold og 31 prosent for flyttere som bodde i tjenestebolig, internat o.l. Dette forholdsvis lave tallet for internat o.l. må skyldes at det gjennomgående er de yngste som bor slik, og blant dem er ikke boligforhold en viktig motivgruppe. Forskjellen mellom eiere og leiere blir klart bekreftet om vi kontrollerer for individets og husholdets sosioøkonomiske status. Riktignok oppgir flyttere med høy og middels sosioøkonomisk status noe oftere bolig- og miljøforhold enn lavstatusflyttere, men forskjellen er ikke særlig stor og langt mindre enn forskjellen mellom eiere og leiere.

Også om vi kontrollerer for type strøk for bosted blir forskjellen mellom eiere og ikke-eiere av boligen stående. Det eneste som bør nevnes i den forbindelse er at blant de som flyttet fra leid bolig i byer og større tettsteder, flyttet 41 prosent på grunn av bolig- og miljøforhold, mens blant de som flyttet fra leid bolig i spredtbygde strøk og små tettsteder (under 2 000 innbyggere) var det tilsvarende tallet 34 prosent. Med andre ord: Det er større sannsynlighet for at grunnen til flytting er boligforhold blant flyttere som ikke eier sin bolig enn blant flyttere som eier sin bolig. Denne sannsynligheten blir særlig stor for flyttere fra leid bolig i byer og større tettsteder.

Av flytterne som hadde gode boligforhold før flyttingen venter vi en lavere andel som flytter på grunn av boligforhold. Denne forventningen blir klart bekreftet i vårt materiale. Ut fra tabeller som ikke presenteres her framgår det at av dem som hadde gode boligforhold før flyttingen var det 20 prosent som oppgav boligforhold som viktigste flyttegrunn, blant flyttere med middels boligforhold var det 32 prosent og av de med dårlige boligforhold var det hele 46 prosent. Tendensen blir opprettholdt om vi kontrollerer for handelsfelt, men den kommer klarest til uttrykk i østre handelsfelt.

At det er størst andel som oppgir boligforhold som flyttegrunn blant flytterne fra de større tettstedene og byene og særlig på Østlandet, er ikke særlig overraskende. Dette kan i noen grad skyldes at vi her har trange kommunegrenser rundt noen av byene, og at vi dermed får registrert en relativt stor andel av de flyttingene som skjer innenfor byens arbeidsmarked. Mobiliteten er like høy på Østlandet som ellers i landet, slik at forklaringen ikke kan være at Østlandet har like mange boligmotiverte flyttinger, men færre flyttinger av de øvrige grunnene. I og rundt østlandsbyene finner vi også de trangeste boligmarkedene og den største andelen med blokkleiligheter. Tidligere studier har vist at folks boligpreferanser går i retning av eneboliger og andre hus med bakkekontakt. (Statistisk Sentralbyrå 1968 og 1974b, Dolven, 1968a og 1974.) I østlandsområdet er derfor gapet mellom boligtilbudene og folks preferanser størst. I dette området blir boligen i stadig større utstrekning brukt som en ressurs som kan konverteres i en bedre bolig. Derfor opplever en at også blant flyttere som hadde en tilfredsstillende bolig i østlandsområdet, er det hele 27 prosent som flyttet på grunn av boligforhold.

At det er en sammenheng mellom boligtype og andel som oppgir boligforhold som flyttegrunn framgår flere steder i vårt materiale. Bl.a. viser det seg at mens 14 prosent av flytterne fra våningshus på gårdsbruk flyttet på grunn av boligforhold, var tilsvarende tall for flyttere fra frittliggende eneboliger 24 prosent, fra kjedehus, rekkehus o.l. 31 prosent, fra boligblokk 37 prosent og fra annen hustype 19 prosent. Det kan også

nevnes at vi får en liknende forskjell når det gjelder bosteds- og miljøforhold som flyttegrunn. Mens 6 prosent av flytterne fra våningshus og eneboliger flyttet på grunn av bosteds- og miljøforhold, så var denne andelen 12 prosent for de som flyttet fra blokk.

4.8. Samvariasjoner mellom egenskaper ved omgivelsene og oppgitte grunner til flyttingen

4.8.1. Handelsfelt og type strøk for bostedet

Vi har allerede i tabell 4.11 sett at andelen som oppgir de ulike flyttegrunnene varierer sterkt etter bostedskommunenes sentralitet. I det følgende skal vi utdype spørsmålet om sammenhenger mellom bosted og flyttegrunner. Vi har valgt å bruke handelsfelt og type strøk for bostedet som kjennemerker i den forbindelse. Begge kjennemerkene er nyttet i tabell 4.14. Tabellen viser at blant flytterne fra midtre og nordre handelsfelt var det en langt større andel som oppgav arbeidsforhold som flyttegrunn enn blant flytterne fra de øvrige handelsfelt. Andelen arbeidsflyttinger var størst for flyttere fra spredtbygde strøk. Det gjaldt innen alle handelsfelt. Av tabell 4.14 framgår det videre at selv flyttere fra byer og tettsteder i Nord-Norge relativt oftere oppgir arbeidsforhold som flyttegrunn enn flyttere fra spredtbygde strøk i østre handelsfelt.

Når det gjelder boligforhold er tendensen den motsatte. Boligforhold blir oppgitt som flyttegrunn i langt større grad av flyttere fra østre og vestre handelsfelt enn av de øvrige. Den andel flyttere som oppgav boligforhold er størst i storby i østre handelsfelt (Oslo), hvor 51 prosent av flytterne la mest vekt på boligforholdene, mindre i storby i vestre handelsfelt (38 prosent) og enda mindre i midtre handelsfelt (25 prosent).

Flytting på grunn av familieforhold ble oppgitt noe oftere blant flyttere fra østre og vestre handelsfelt, mens det motsatte var tilfelle for utdanningsforhold.

Om vi slår sammen kategoriene i tabell 4.14 kan vi konstruere en figur med fordeling av flyttegrunner etter bosted før flyttingen. Hvis vi kaller bostedene i østre og vestre handelsfelt for sentrale og bostedene i midtre og nordre handelsfelt for mindre sentrale, får vi følgende kategorier: sentral storby (Bergen, Oslo), sentral by/tettsted, spredtbygd i sentrale strøk, mindre sentral storby (Trondheim), mindre sentral by/tettsted og spredtbygd i mindre sentrale strøk.

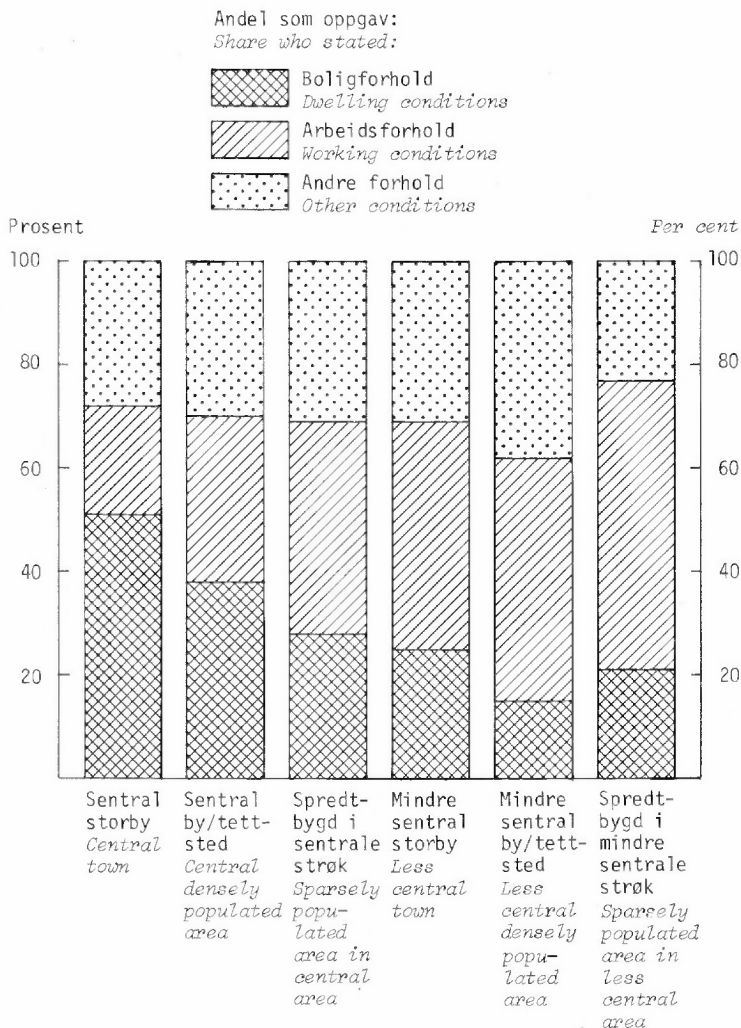
Tabell 4.14. Flyttere i ulike handelsfelt og type strøk for bosted før flytting, etter oppgitte grunner til flyttingen. Prosent
Migrants in different trade regions and type of residential area before migration, by stated causes of migration. Per cent

Handelsfelt Trade region	Type strøk ¹⁾ for bosted før flytting Type of residential area ¹⁾ before migration	I alt Total	Ar- beids- for- hold Wor- king condi- tions	Fami- lie- for- hold Family condi- tions	Utdan- nings- forhold Educa- tional condi- tions	Bo- lig- for- hold Dwel- ling condi- tions	Annet Other	Tallet på per- soner som svarte Number of res- pondents
Østre Eastern	Spreddbygd Sparsely populated	100	39	14	6	31	10	261
	Byer og tett- steder Den- sely popu- lated	100	32	12	8	41	7	970
	Storby Town	100	21	13	5	51	10	365
		100	30	12	7	42	9	1 596
Vestre Western	Spreddbygd Sparsely populated	100	46	15	9	24	6	136
	Byer og tett- steder Den- sely popu- lated	100	32	13	11	32	12	387
	Storby Town	100	32	11	14	38	7	72
		100	35	13	11	30	11	595
Midtre Central	Spreddbygd Sparsely populated	100	55	5	9	26	5	89
	Byer og tett- steder Den- sely popu- lated	100	48	9	17	15	11	195
	Storby Town	100	44	9	5	25	17	59
		100	49	8	13	20	10	343
Nordre Northern	Spreddbygd Sparsely populated	100	57	6	15	15	11	65
	Byer og tett- steder Den- sely popu- lated	100	46	10	17	15	12	213
	Storby Town	-	-	-	-	-	-	-
		100	49	9	17	15	11	278
Uoppgitt	Unreported ..		(12)	(15)	(3)	(27)	(2)	59
Alle	All		35	12	9	35	9	2 876

1) Spreddbygd - steder med færre enn 200 innbyggere. Byer og tettsteder - tettsteder med 200-99 999 innbyggere. Storby - 100 000 eller flere innbyggere - Oslo, Bergen og Trondheim.

1) Sparsely populated - less than 200 inhabitants. Densely populated - 200-99 999 inhabitants. Town - 100 000 or more inhabitants - Oslo, Bergen and Trondheim.

Figur 4.1. Andel som oppgav arbeidsforhold og boligforhold som flyttegrunn, etter bostedets sentralitet *Share who stated working conditions and dwelling conditions as cause of migration, by the residence's proximity to service centres*

Ut fra tabell 4.14 og figur 4.1 kan vi oppsummere følgende. Hvilke flyttegrunner flytterne oppgir som den viktigste, varierer etter handelsfelt og type strøk for bosted før flyttingen:

Arbeidsforhold som flyttegrunn oppgis oftest av flyttere fra spredtbygde områder i de minst sentrale strøk og mest sjelden for flyttere fra sentrale storbyer. Selv flyttere fra byer og tettsteder i Nord-Norge oppgir oftere arbeidsforhold enn flyttere fra spredtbygde strøk

i østre handelsfelt.

Boligforholdene betyr relativt mer som flyttegrunn for flyttere fra østre handelsfelt enn i noe annet handelsfelt, mer i stor by enn i spredtbygde strøk. Boligforholdene er av relativt liten betydning i nordre handelsfelt, uansett type strøk for bosted før flytting. Utdanningsforholdene betyr mest for flyttere fra nordre handelsfelt, minst i østre.

4.8.2. Kommunetype

Hittil har vi holdt oss til handelsfelt og type strøk for bosted som omgivelseskjennemerker. Vi kan imidlertid også nytte Statistisk Sentralbyråsinndeling i kommunetyper (Rideng 1974) til å indikere noe om egenskaper ved omgivelsene. Fordelen ved kommunetype som kjennemerke er at en i tillegg til å gi motivfordelingen blant flytterne fra hver kommunetype også kan estimere utflyttingsrater for hver kommunetype etter viktigste grunn til flyttingen. For det sistnevnte formålet har Stordahl utarbeidd motivspesifikke flytterater for de ni kommunetypene (Stordahl 1976). Resultatene er presentert i tabell 4.15. Tabellen er beregnet på grunnlag av motivfordeling fra Flyttemotivundersøkelsen 1972, samlet antall registrerte utflyttere i 1971 og samlet folketall for kommunene i hver av Byråets ni kommunetyper. Det må påpekes at tallene har betydelig usikkerhet, blant annet fordi utvalgsplanen ikke sikrer de forskjellige kommunetyper tilstrekkelig representativitet i utvalget.

Tabell 4.15 viser at egenskaper ved arbeidsmarkedet bidrar sterkest til utflyttingen fra de primærnæringsdominerte kommunene. Vi ser også at disse kommunetypene har de høyeste flytteratene under kategorien ble uten arbeid på stedet, som understreker kommunenes relativt vanskelige arbeidsmarkedsforhold. De mer sentrale og næringssterke kommunene med sterkt innslag av industri og/eller servicearbeidsplasser har tilsvarende utflyttingsrater på om lag det halve. Arbeidsplassene og særlig etableringene av nye arbeidsplasser i sekundær- og tertiærsektoren lokaliseres hovedsakelig til sentra. De ikke-sentrale områder, som domineres av primærnæringsene, får relativt få nyetableringer samtidig med at den sterke rasjonaliseringen og strukturendringer innen jordbruk, skogbruk og fiske fører til færre arbeidsplasser.

Kommunenes tilbud av ulik utdanning er positivt korrelert med befolkningsunderlaget. Dette bør langt på vei forklare de store nivåforskjellene i de utdanningsspesifikke flytteratene mellom eksempelvis landbrukskommunene og fiskerikommunene på den ene side og de sentrale kommunene på den annen.

Tabell 4.15. Estimerte¹⁾ utflyttingsrater fra kommunene i hver kommunetype, etter viktigste grunn til flyttingen. Promille Estimated¹⁾ rates of out-migration from municipalities of different types, by main cause of migration. Pro mille

Kommunetype før flyttingen Type of municipality before migration	I alt Total	Viktigste oppgitte grunn Main cause reported									Tal- let- på per- soner svar- te Num- ber of res- pon- dents
		Ble uten ar- beid på det Loss of em- ploy- ment	Andre ar- beid for- hold Other king condi- tions	Fami- lie- hold Fami- ly condi- tions	Helse- for- hold Health condi- tions	Ut- dann- ings- for- hold Edu- cational condi- tions	Bolig- og for- hold Dwel- ling condi- tions	miljø- for- hold Envi- ron- mental condi- tions	Andre grun- ner Other cau- ses	Uopp- gitt Un- por- ted	
1. Landbrukskommuner Agricultural municipalities ..	43	5	19	4	0	6	4	3	2	0	140
2. Mindre sentrale, blandede land- bruks- og indu- strikommuner Less central, mixed agricultu- ral and manufac- turing municipali- ties	40	3	14	5	2	4	5	3	4	0	199
3. Sentrale, bland- ede landbruks- og industrikommuner Central, mixed agricultural and manufacturing municipalities ..	42	3	15	6	1	3	9	2	3	0	141
4. Fiskerikommuner Fishing municipi- palities	50	6	23	5	2	7	2	3	2	0	88
5. Mindre sentrale industrikommuner Less central manufacturing municipalities ..	45	3	11	4	2	9	7	5	4	0	134
6. Sentrale industri- kommuner Central manufacturing municipalities ..	42	2	11	7	2	2	13	3	2	0	306
7. Særlig sentrale, blandede tjeneste- yttings- og indu- strikommuner Highly central, mixed service and manufacturing municipalities ..	54	3	12	6	1	3	21	5	3	0	1 174

1) Beregnet på grunnlag av flyttemotivundersøkelsens data og de registrerte flyttingene i 1971, se Stordahl 1976.

1) Estimated on basis of data from Survey of Migration Motives and the registered migration in 1971, see Stordahl 1976.

Tabell 4.15 (forts.). Estimerte¹⁾ utflyttingsrater fra kommunene i hver kommunetype, etter viktigste grunn til flyttingen. *Promille Estimated¹⁾ rates of out-migration from municipalities of different types, by main cause of migration. Pro mille*

Kommune- type før flyt- tingen	I alt	Viktigste oppgitte grunn									Tal- let på per- soner som svar- te
		Ble uten ar- beid på ste- det	Andre ar- beids- for- hold	Fami- lie- for- hold	Helse- for- hold	Ut- dann- ings- for- hold	Bolig- for- hold	Bo- steds- og miljø- for- hold	Andre grun- ner	Uopp- gitt	
8. Øvrige blandede tjeneste- yttings- og indu- strikom- muner <i>Other mixed service and manu- facturing municipi- palities</i>	49	3	17	5	1	6	10	3	4	0	548
9. Andre kom- muner <i>Other municipi- palities</i>	50	2	21	4	0	11	6	3	4	0	151
Alle <i>All</i> ..	48	3	14	6	1	4	13	4	3	0	2 881

1) Se note 1, side 105.

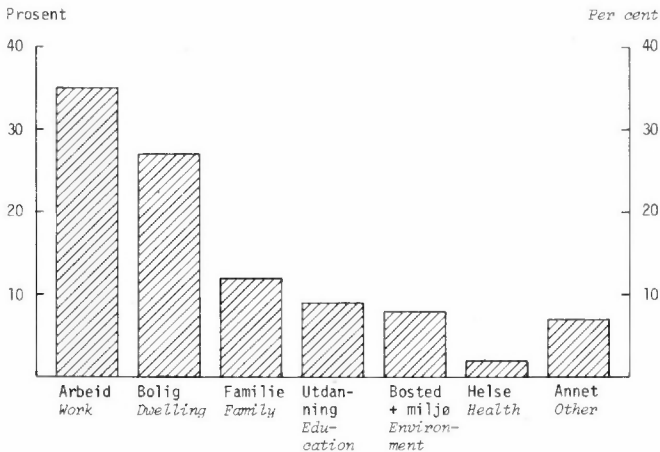
1) See note 1, page 105.

4.9. Oppsummering og konklusjoner

I dette kapitlet har vi analysert de viktigste grunnene flytterne har oppgitt for flyttinger de foretok mellom norske kommuner i 1971.

Fordelingen av oppgitte flyttegrunner i denne undersøkelsen skiller seg ikke særlig fra resultatene fra tidligere flyttestudier i Norge og utlandet. Som vist i figur 4.2 er det flyttinger på grunn av arbeidsforhold og boligforhold som er de mest dominerende. Til sammen forklarer de to forhold nær 2/3 av alle flyttingene. Familieforhold, særlig inngåelse av ekteskap, utdanningsforhold og bosteds- og miljøforhold er hovedgrunnen for store deler av de øvrige flytterne. Bosteds- og miljøforhold blir ikke nevnt som viktigste flyttegrunn av så mange av flytterne. Slike forhold opptrer imidlertid ofte som medvirkende flyttegrunn.

Figur 4.2. De viktigste oppgitte flyttegrunnene *The main causes of migration stated*

For å forsøke å få orden på de faktorer som kan virke inn på personers flyttevalg har vi nyttet begrepene livssyklusfase, ressurser og omgivelser.

Om vi følger individene gjennom ulike faser av livssyklusen framtrer en del særtrykk for hver fase. For det første er flyttefrekvensene langt større for ungdom enn for de øvrige aldersgruppene. For det andre varierer andelen som oppgir bestemte flyttegrunner fra den ene livssyklusgruppa av flytterne til den neste.

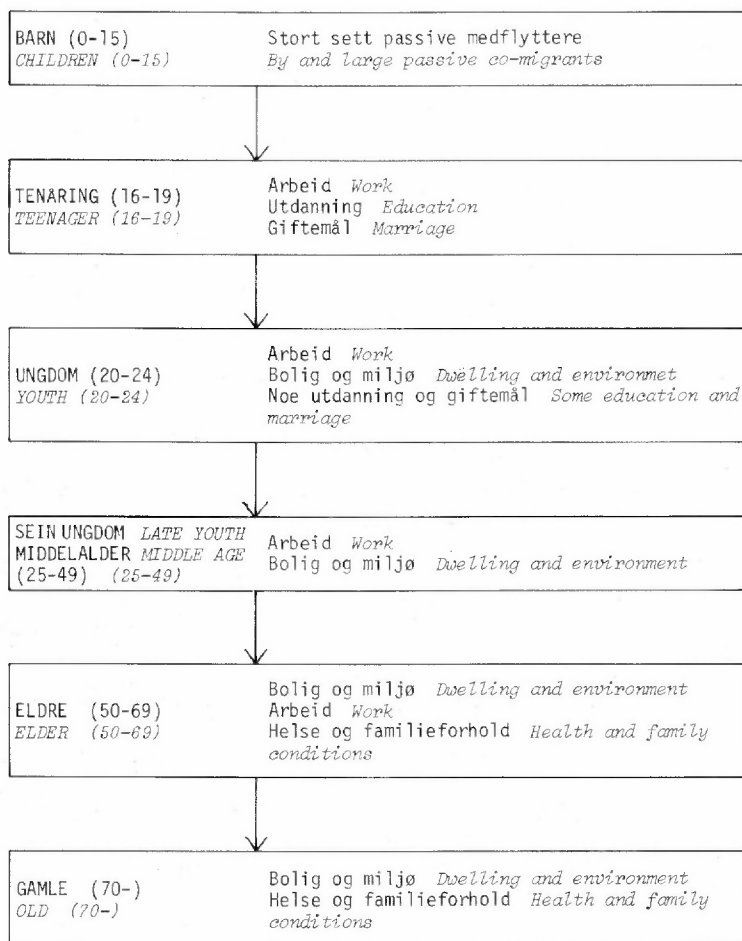
I figur 4.3 har vi noe forenklet prøvd å vise variasjoner i flyttegrunner fra fase til fase i livssyklusen. Vi har ingen data direkte om barns flyttegrunner, men vi kan likevel konstatere at barn stort sett er passive medflyttere til resten av familien.

Tenåringene flytter stort sett på grunn av arbeid, utdanning og giftemål. Det er en langt større andel av tenåringsjentene som flytter på grunn av giftemål enn guttene. Derimot oppgir en større andel av tenåringsguttene enn tenåringsjentene utdanning som flyttegrunn.

I ungdomsfasen betyr fremdeles arbeid, utdanning og giftemål mye som flyttegrunn for mange. I tillegg er det i denne fasen mange som oppgir bolig- og miljøforhold som viktigste flyttegrunn. Store deler av flytterne er gift i denne fasen eller flytter nettopp på grunn av giftemål. Kravene til boligen blir dermed langt større enn for enslige. Det kan nevnes at mens 19 prosent av enslige flyttere i alderen 20-24 år oppgav bolig- og miljøforhold som viktigste flyttegrunn, var andelen ca. 45 prosent blant gifte flyttere i samme alderskategori.

Figur 4.3. Viktige flyttegrunner blant flyttere i ulike livssyklus-faser. Idealisert *Main causes of migration among migrants in different life cycle phases. Idealized*

I den seine ungdomsfasen og blant middelaldrende synker andelen enslige flyttere. De viktigste flyttegrunnene i denne fasen knytter seg derfor utelukkende til arbeid og bolig- og miljøforhold. Det samme gjelder også i neste fase i livssyklusen, i alle fall så lenge flytterne er under pensjonsalderen. Blant de eldre oppgis bolig- og miljøforhold og arbeidsforhold fremdeles ofte som viktigste flyttegrunn. En merker seg imidlertid at det blant de eldre flytterne er en større andel som flytter på grunn av helse og av at familieforhold igjen begynner å bli en viktig flyttegrunn for mange. Med familieforhold menes nå stort sett ekteskapsoppløsning ved skilsmisse eller dødsfall og at en del eldre f.eks. flytter hjem til sine barn. Vi har svært få observasjoner om de eldste

flytterne, da eldre totalt sett flytter svært lite, men det er klart at når pensjonsalderen nås, faller arbeidsforhold bort som flyttegrunn. En del flytter fra sine boliger fordi boligen ikke lengre svarer til deres behov eller fordi helsen svikter. Mange flyttinger av denne typen foregår innen kommunene og er således ikke blitt registrert i denne undersøkelsen.

Vi har også sett om det er noen samvariasjon mellom flytternes ressurser og de grunner de oppgir til flyttingen. Om vi betrakter nærings-tilknytning som en ressursvariabel er utslagene klare. Blant flyttere som tidligere arbeidet i primærnæringene oppgav 52 prosent arbeidsforhold som flyttegrunn, mens tilsvarende andel fra de øvrige næringer var i underkant av 34 prosent. I den forbindelse kan vi minne om at andelen flyttere fra primærnæringene er svært lav. Man kan si at sysselsatte i denne næringen er mindre flyttevillige enn sysselsatte i andre næringer. Men når de først flytter så er det på grunn av arbeidsforhold for mer enn halvparten av dem.

Om vi bruker sosioøkonomisk status eller inntekt som mål for flytternes ressurser blir ikke utslagene særlig store. Andelen som flytter på grunn av arbeidsforhold er temmelig lik enten flytteren har høy, middels eller lav inntekt. Flytting på grunn av bolig-og miljøforhold er noe mer utbredt blant høystatusflytterne enn de øvrige, men forskjellen er ikke stor.

I dette kapitlet har vi også sett på samvariasjoner mellom utdanning og utdanningsaspirasjoner og oppgitte flyttegrunner. Om vi sammenlikner flytterne med høy og lav utdanning er det liten forskjell i svarmønster for oppgitte grunner til flyttingen. Om vi derimot ser på utdanningsplanene viser det seg at det er en langt større andel av flyttere med høye utdanningsaspirasjoner som flyttet på grunn av utdanning enn blant de øvrige. Blant de med lavere aspirasjoner var det på sin side en langt større andel som oppgav bolig-og miljøforhold som flyttegrunn.

En siste ressursvariabel vi har nyttet, er boligforhold. Det viser seg at blant flyttere som hadde gode boligforhold, er det en langt mindre andel som flytter på grunn av bolig-og miljøforhold enn blant øvrige flyttere.

At flyttegrunnene varierer sterkt etter bostedets beliggenhet, er klart illustrert i figur 4.1. Arbeidsforhold framtrer som viktigste flyttegrunn for store deler av flytterne i landets mest perifere deler. I de mer sentrale byer er andelen som oppgir arbeidsforhold betraktelig lavere. Med bolig-og miljøforhold er det omvendt. I de sentrale byene og tettstedene oppgis bolig-og miljøforhold som flyttegrunn av halvparten av flytterne, mens andelen synker til om lag 20 prosent for de mer

perifere områdene. Disse svarandelene gjenspeiler fundamentale forhold på arbeids- og boligmarkedet forskjellige steder i Norge. Mens periferien ofte byr tilfredsstillende boligforhold, men ikke arbeid, er situasjonen den motsatte i de mest sentrale byene. Om vi hadde registrert alle flyttinger - også innen kommuner - ville andelen av boligflyttingene i de sentrale byområdene blitt enda større. Andelen boligflyttinger i periferien ville antakelig også ha økt.

De fleste flyttingene synes å ha sitt utspring i trivielle og mindre problematiske situasjoner. Totalt er det likevel mange av flyttingene som er mer eller mindre ufrivillige og som vil kunne by på problemer for flytteren. Det vil derfor være av interesse å få flytterens utsagn om situasjonen etter flyttingen og å se om det skjer noen endringer i levekårene i og med flyttingen. Den problemstillingen blir tatt opp i neste kapittel.

5. ENDRINGER I LEVEKÅR

5.1. Innledning

5.1.1. Teorier om årsaker til og formål med flytting

Vi vet fra før lite om hvilke skjebner som møter flytterne på deres nye bosteder, hvor omfattende forandringer flyttingene fører til i deres tilværelser og hvordan flytterne selv vurderer disse forandringene. Ved flere anledninger er imidlertid behovet for slik kunnskap blitt påpekt (se f.eks. Kommunal- og arbeidsdepartementet 1972, bl.a. s. 148).

Særlig i mobilitetsstudier som bygger på tradisjonell økonomisk arbeidsmarkedsteori har det vært en tendens til at årsakene til mobiliteten hovedsakelig har vært søkt i egenskaper ved selve arbeidssituasjonen (Tetzschner et.al. 1974, s. 103), og den økonomiske teorien er blitt tillagt det synspunktet at personer, når de velger arbeid, søker å maksimere sitt netto økonomiske utbytte. Mobiliteten er derfor i stor utstrekning blitt "forklart" ved eksistensen av relative lønnsdifferanser, støttet av bl.a. en mengde studier på aggregert nivå som viser sammenheng mellom nettomobilitet og regionale lønnsforskjeller (Rottenberg 1968, s. 56, Hillestrøm 1972)¹⁾.

På den ene siden har vi altså økonomenes klassiske antakelse om at individet streber etter å maksimere sin vinning, og at dette er bakgrunnen for at det er mobilitet på arbeidsmarkedet. "Every man's interest would prompt him to seek the advantageous and to shun the disadvantageous

1) Rottenberg (1968) gir en oversikt over den økonomiske teorien og drøfter noe av den kritikken som er framsatt, bl.a. mot den vekten som tillegges lønnsdifferanser og mot noen av teoriens forutsetninger.

employment" (Adam Smith, sitert etter Rottenberg (1968), s. 50). Fordi det i økonomiske analyser har vært vanlig å nytte lønn som instrument for allokering av arbeidskraft, er økonomene blitt tillagt det synspunkt at arbeidskraftens mobilitet i hovedsak er motivert av lønnsforskjeller i arbeidsmarkedet. Dette har ført både til en diskusjon og kritikk av den økonomiske teorien og en omfattende forskning omkring individers motivasjon for arbeidsskifter og de lønsmessige konsekvensene av slike skifter for de mobile individene (Rottenberg 1968, Hillestrøm 1972, Rundblad 1964).

På den andre siden har vi studier på individnivå som viser at ikke enhver lønnsdifferanse er tilstrekkelig som mobilitetsinsitament. Det er bl.a. lønnsforskjellens relative størrelse som avgjør hvorvidt den fører til arbeidsskifte (Rundblad 1964, Parnes and Spitz 1969). Slike undersøkelser viser også at det ikke er tilstrekkelig å se på de økonomiske faktorene alene som mobilitetsstimuli (se referanser hos Tetzschner et.al. 1974, s. 52). Særlig må dette gjelde når vi har å gjøre med arbeidskraftmobilitet som medfører bostedsskifte, og bostedsskifte for personer som ennå ikke har noen tilknytning til arbeidsmarkedet.

Undersøkelser på individnivå viser til overmål at "economic man", etter den populære oppfatning, er en sjelden figur på arbeidsmarkedet (Parnes 1954 og Johansson 1968). Et svar på denne konfrontasjonen med virkeligheten har bl.a. vært å streke under at det sosialpsykologiske postulatet om nyttemaksimering gjelder individets totale velferd og ikke bare lønnsnivået. Men lønnsdifferansene hevdes fremdeles å være den utslagsgivende faktor, ceteris paribus: "Other things equal, it can be a correct description of real life behaviour to say that workers make job choices with reference to relative prices" (Rottenberg 1968, s. 58). Når mobile arbeidstakere viser en "ikke-maksimerende" atferd i forhold til lønnsfaktoren (dvs. får dårligere eller uendret lønn), forventes det m.a.o. at andre velferdsfaktorer er maksimert (f.eks. arbeidsmiljø, arbeidstid etc.).

Dersom mennesket er "maksimerende" i denne "vide forstand" og alle de forhold gjelder som til sammen skaper økonomenes forutsetninger om "perfekt konkurranse", skulle eksisterende lønnsdifferanser bare skyldes slike "kompensasjonsmekanismer" eller individuelle forskjeller i produktivitet.

Ingen økonom vil imidlertid påstå at modellenes forutsetninger om "perfekthet" er en god beskrivelse av virkeligheten. I praksis er det en rekke faktorer som hindrer mobilitet (rett og slett et ønske om å bli boende på stedet, ulike kostnader etc.) og som hindrer "rasjonell atferd" (manglende valgfrihet, dårlig informasjon etc.) fra den mobiles side (se f.eks. Tetzschner et.al. 1974 og Hillestrøm 1972). Det vil således som oftest være flere konsekvenser av enn årsaker til en flytting (også en

arbeidskraftflytting) og mange av konsekvensene vil være utilsiktede.

Rødseth (1969) redegjør for en enkel økonomisk mobilitetsteori hvor beslutninger om flytting/bofasthet blir betraktet som investeringsbeslutninger, der lønnsomheten av en geografisk flytting for en arbeidstaker avgjøres av lønnsdifferansen, flyttekostnadene og arbeidstakerens tidshorisont. Ifølge denne teorien er det i og for seg ikke tilstrekkelig at arbeidstakeren oppnår en lønnsgevinst ved å flytte, men det essensielle er hvorvidt denne merinntekten i løpet av arbeidstakerens tidshorisont er stor nok til å oppveie flyttekostnadene.

I praksis vil tidshorisonten være forskjellig for ulike arbeidstakere, og som et mål for denne kan en sette

pensjonsalder minus faktisk (opnådd) alder.

En flytting vil være økonomisk lønnsom når

flyttekostnader-er mindre enn-lønnsdifferansen-ganger-tidshorisont.

Arbeidstakeren er økonomisk indifferent i forhold til alternativene flytting/ikke-flytting når lønnsdifferansen i løpet av tidshorisonten er akkurat stor nok til å dekke flyttekostnadene.

Teorien forutsetter med andre ord at en eldre arbeidstaker trenger en større lønnsdifferanse enn en yngre for å motivere en flytting, når flyttekostnadene er de samme.

Flyttekostnadene er i prinsippet alle ekstrakostnader ved å flytte til regionen med høyest lønnsnivå (f.eks. økt husleie, høyere prisnivå, lavere boligstandard, miljøforhold, økt reisetid til og fra arbeidet etc.).

Noen av de "ikke-økonomiske" kostnadene kan en også anta virker forskjellig på unge og eldre, enkeltpersoner og familier etc., og stort sett i retning av at eldre og familier krever større lønnsdifferanser enn yngre og enkeltpersoner for å motivere en flytting. Det er f.eks. vanlig å anta at miljømessige faktorer stimulerer flytting blant unge og ugifte, mens det ofte antas at de virker begrensende på eldre og giftes mobilitet.

En empirisk konsekvens av dette resonnementet vil være at mobiliteten synker med stigende alder og er lavere for gifte enn for enkeltpersoner. Dette er også bekreftet i flere undersøkelser, både når det gjelder geografisk mobilitet og arbeidskraftmobilitet (se f.eks. Furåker 1972, Klakeg 1975). Det skulle imidlertid også føre til en forventning om at eldre og gifte arbeidstakere som flytter, oppnår større lønnsøkning enn yngre og ugifte.

Det viktigste ved Rødseths teori er innføringen av tidshorisonten ved beslutninger om flytting/ikke-flytting. Rødseth peker ellers på nødvendigheten av å trekke inn andre enn økonomiske forhold når en vil forklare individuelle flyttebeslutninger.

Ved sammenlikninger av bostedet og alternative steder, vil bostedet alltid stå sterkt fordi det koster å flytte, materielt og emosjonelt, og kanskje spesielt fordi en gjennom erfaring har oppnådd en effektiv tilpasning: En har lært å utnytte bostedets muligheter, slått røtter og justert sine behov i samsvar med bostedets tilbud.

Å flytte innebærer dessuten alltid et element av risiko. Tilværelsen på et mulig tilflyttingssted vil i de fleste tilfelle være vanskeligere å forutsi enn tilværelsen på bostedet. Vi har å gjøre med en generell menneskelig egenskap: desto dårligere forutsetninger vi har for å forutsi konsekvensene av en endring i tilværelsen, desto større er sannsynligheten for at vi foretrekker situasjonen slik den er, fordi konsekvensene av denne situasjonen er mulige å forutsi fra egen erfaring (se Stinchcombe 1968, s. 123).

Jo mer omfattende forskjellene mellom bostedet og de mulige alternative stedene er, og jo dårligere informasjonsgrunnlaget for en eventuell beslutning er, jo sterkere insitament vil vi derfor anta må til for at en flytting skal komme i stand. Resonnementet peker også på et prioriteringskriterium ved valg mellom ellers likeverdige tilflyttingssteder: Det er mest sannsynlig at det best kjente blir valgt.

At dette resonnementet kan anvendes på flytting finner støtte i en mulig tolkning av noen norske undersøkelsesresultater. Når folk blir bedt om å redegjøre for sine bostedspreferanser, velger de seg mindre og oversiktlige steder framfor storbyen. Stort sett ønsker de å bli boende på det stedet de er vant til. Folk som har flyttet fra sitt opprinnelige bosted, ønsker imidlertid gjerne å flytte tilbake (Dolven 1968a og 1974, Statistisk Sentralbyrå 1968)¹⁾

Resonnementet er imidlertid ikke komplett før en tar i betraktning at det også kan være forbundet med risiko å bli boende (se f.eks. Saunders 1956, s. 222). Risikoen kan være knyttet til ens personlige situasjon, eller stedets/lokalsamfunnets situasjon kan være slik at framtida fortoner seg som usikker.

På denne bakgrunn skulle vi vente at de aller fleste flyttinger, og i alle fall slike hvor bostedet har vært et reelt valgalternativ, blir foretatt med en sikker forventning om at totalresultatet blir godt. Det synes derfor umiddelbart ikke å være urimelig om vi fant at den overveiende delen av flytterne faktisk mener å ha oppnådd bedre levekår på det nye bostedet enn de hadde på fraflyttingsstedet²⁾.

1) Det er store problemer forbundet med tolkingen av slike hypotetiske spørsmål. Se f.eks. Dolven (1968b). En generell oversikt over problemet er gitt av Foss (1974). 2) I Dagbladet 12/2-74 understreker Ottar Brox dette synspunktet med støtte bl.a. i sin egen forskning i Nord-Norge. Han viser til at folk stort sett ikke flytter uten å ha forvissnet seg om at de vil oppnå en bedre levestandard. Hans poeng er imidlertid at folk ikke definitivt flytter dersom de kan oppnå en rimelig (ikke nødvendigvis bedre) økonomisk tilpasning på bostedet (Brox 1974).

At vi ikke uten videre kan stille opp en slik forventning skulle framgå av det foregående og vil dessuten bli nærmere behandlet seinere i dette kapitlet. Nedenfor har vi punktvis satt opp de viktigste situasjonene hvor premissene for flyttebeslutningen ikke gir anledning til å vente et så entydig resultat som antydnet foran:

i) Ungdomsflytting fra foreldrehjemmet. Den tilværelsen en har vokst opp i vil som regel stå i en særstilling i forhold til seinere tilværelser. Den første etablerte tilværelsen etter utflyttingen vil m.h.t. totale levekår, i liten grad være sammenliknbar med den tilværelsen en flyttet fra.

ii) Flytternes mål er avgrenset og kortsiktig. Vi tenker oss at flyttingene ikke først og fremst er motivert av ønske om en umiddelbar og total levekårsforbedring, men om realisering av delmål i et mer omfattende livsprogram, f.eks. et visst utdanningsnivå. Vi tror at disse flyttingene i det vesentligste blir foretatt av unge, uetablerte personer og at informasjonssøking og vurdering av tilflyttingsstedet først og fremst konsentreres om egenskaper som er relevante for målsettingen (utdanningstilbud, boligtilbud i nærheten av lærestedet etc.). En kan godt tenke seg at disse flytterne kalkulerer med et redusert levekårsnivå totalt sett, i en overgangsperiode.

iii) Informasjonsgrunnet er mangelfullt eller skjevt. Flyttinger over lange avstander kan være motivert gjennom tredje- og fjerdehåndsopplysninger om tilflyttingsstedet eller om bare et utvalg av egenskaper ved tilflyttingsstedet. Et eksempel på det siste er flyttinger motivert gjennom regionale forskjeller i inntektsmuligheter, men uten kjennskap til forskjeller i levekostnadsnivå (se f.eks. Hietala 1973). Informasjonen setter flyttemålet i et gunstigere lys enn det fortjener.

iv) Bostedet var ikke et reelt valgalternativ. Disse flyttingene er preget av at flytterne selv hadde liten innflytelse på beslutningen. Beordring og forflytting innenfor visse yrker kan høre til i denne kategorien. Likeså manglende utdanningstilbud på et nivå som det "normalt" ikke kreves flytting for å oppnå.

I denne kategorien finner vi også "typetilfellet" fra den distriktspolitiske debatten, hvor bostedets arbeidsverdi har sunket relativt eller absolutt og nødvendiggjort flyttinger som neppe hadde kommet i stand av andre grunner.

v) Det har inntrådt hendinger som har påvirket levekårene uavhengig av bostedsskiftet. Et eksempel kan være sykdom.

Det er et normativt spørsmål hvorvidt fravær av levekårsforbedring for flyttere med noen av disse kjennetegnene skal betraktes som "akseptabelt" eller om det må ses på som et velferdsproblem. Om det f.eks. er

"naturlig" å akseptere dårligere levekår i en periode fordi det ikke finnes utdanningstilbud på bostedet er i alle fall avhengig av hvilket ønsket utdanningsnivå det er som gjør flytting nødvendig.

5.1.2. Metodiske problemer

Konsekvensene av en flytting for individer eller husholdninger må alltid vurderes mot de mål individene eller husholdningene hadde med sin beslutning (se forrige kapittel). To individer som oppnådde om lag samme inntektsendring, kan oppleve resultatet av flyttingen forskjellig dersom f.eks. den ene flyttet for å oppnå en umiddelbar inntektsøkning, mens den andre flyttet for å skaffe seg utdanning på et bestemt nivå, og kanskje kalkulerte med å gå ned i inntekt i utdanningsperioden. Eksemplet illustrerer hvor vanskelig det er, ved hjelp av kartlegging av faktiske endringer med en felles målestokk for alle flytterne, å si hvilke flyttere som kan sies å ha hatt en "vellykket" og hvilke som har hatt en "mislykket" flytting.

Dette gjelder også mer generelt enn eksemplet viser. Folk vurderer goder, varer og tjenester ulikt og de setter opp sine mål med ulikt tidsperspektiv.

For å kunne si noe om den relative "vellykketheten" av flyttingene for forskjellige flyttergrupper, må vi kjenne "preferansestrukturen" hos de ulike gruppene, det vil si hvordan hvert individ (eller hver gruppe i gjennomsnitt) vurderer verdien av et gode (f.eks. utdanning) i forhold til andre goder (f.eks. umiddelbar heving av materiell standard). Selve grunnlaget for at det overhode foregår flyttinger i et samfunn, nemlig at tilbudet av goder er romslig ulikt fordelt og at ulike geografiske områder har ulike kombinasjoner av tilbud, fører til at individene må velge mellom forskjellige kombinasjoner av goder. En er ofte tvunget til å forsake noe til fordel for noe annet. I kapittel 5.2.2 er det f.eks. vist at ved flytting til mer urbaniserte strøk enn fraflyttingsstedet, er sannsynligheten for å oppnå et bedre tilbud av service og arbeid større enn sannsynligheten for å oppnå f.eks. bedre leke- og utfoldelsesmuligheter for barn, bedre boligstandard, større råderett over boligen etc. Det omvendte er tilfelle ved flytting til steder som er mindre urbaniserte enn fraflyttingsstedet. Sannsynligheten for å oppnå ulike forbedringer i tilværelsen varierer også med personlige ressuser og preferanser, og det kan være systematiske forskjeller mellom de to typene av flyttestrømmer (til mer/mindre urbanisert sted) m.h.t. slike egenskaper. At det er regionale forskjeller i betingelsene for å realisere ulike profiler av levekår, er imidlertid godt dokumentert (se f.eks. ERU 1974 og Dolven 1974).

Når en studerer virkninger av flytting på ett eller noen få kjennemerker, f.eks. inntekt, og finner at det innenfor enkelte flyttergrupper er et større antall som får dårligere vilkår eller ikke oppnår noen forandring, er én av flere mulige forklaringer knyttet til variasjoner i preferansestruktur eller tidsperspektivet på realiseringen av preferansene. Blant unge flyttere vil øyeblikkets preferansestruktur ofte være preget av fjernere mål i mer langsiktige livsprogram. Ønsker om på lengre sikt å oppnå høy materiell standard (f.eks. enebolig, stor bil etc.) kan føre til at materiell standard i øyeblikket tillegges liten verdi i forhold til deltakelse i aktiviteter (f.eks. utdanning) som er ledd i realiseringen av delmål i seinere faser av livsprogrammet.

Av mer prinsipiell karakter er diskusjonen om bruk av "subjektive" kontra "objektive" indikatorer. Vi har berørt dette problemet i neste avsnitt. For en mer prinsipiell drøfting, se Ringen 1975.

5.1.3. Valg av kjennemerker for beskrivelse av levekår

Levekårsbegrepet kan analyseres fra to prinsipielt ulike synsvinkler. På den ene siden kan de tilstander som summerer seg opp til individenes levekår betraktes som tilstander som vurderes etter den umiddelbare behovstilfredsstillelse de gir individet. Tilstandene er etterstrebbelsesverdige mål. På den annen side kan de samme tilstandene betraktes som midler til å nå andre mål (behovstilfredsstillelse, nye ressurser etc.) (Erikson 1971). Den første synsmåten er behovsorientert, den andre ressursorientert.

Som eksempel kan vi nytte god helse. God helse er et mål i seg selv og en viktig komponent i individenes velferd. Det er bl.a. et resultat av at materielle, fysiologiske og psykologiske behov er kontinuerlig tilfredsstilt. Midlene til å tilfredsstille slike behov (og skape forutsetninger for god helse) er f.eks. utdanning, inntekt, gode bolig- og arbeidsforhold etc. God utdanning er et middel til å oppnå et godt arbeidsforhold og unngå økonomiske bekymringer. Utdanning gir også kunnskap om atferdsmønstre som påvirker helsetilstanden. God inntekt danner en forutsetning for gode materielle kår, f.eks. en tilfredsstillende bolig, og et riktig kosthold og andre faktorer som påvirker helsen. Men god helse er også et middel, en ressurs. Helsetilstanden har betydning for individets arbeidsmarkedsstatus, tidsbruk, utgiftsbudsjett, evnen til å pleie sosiale kontakter etc.

Valget mellom de to synsmåtene får avgjørende innflytelse både på operasjonalisering, måling og analyse av levekårene. Valg av levekårsdefinisjon har også innflytelse på utvalget av levekårskomponenter til undersøkelsen.

Måling av levekår som nivået for behovstilfredsstillelse hos individene er det vanskeligste sett fra et metodisk synspunkt. Vi skal se litt nærmere på hva de to tilnæringsmåtene fører til og begrunne de valg vi selv har gjort.

I psykologen Maslows (1954) teori om behovstilfredsstillelse er de menneskelige behovene presisert og gruppert på følgende måte:

- i) Fysiologiske behov (næring, søvn, bolig etc.)
- ii) Trygghetsbehov (stabilitet i sysselsetting, primærgruppetilknytning etc.)
- iii) Sosiale behov (få og gi hengivenhet, samhørighet etc.)
- iv) Respekt- og verdsettingsbehov (av seg selv og andre)
- v) Selvrealiseringsbehov (personlig utvikling og vekst, skapende virksomhet, kunnskap for kunnskapens egen skyld etc.)

Listen over behov er kumulativ, slik at opplevelsen av behov på ett nivå (f.eks. sosiale behov) forutsetter at behovene på nivåene under er tilfredsstilt. Teorien forutsetter at det er skadelig for menneskene å oppleve altfor lav grad av behovstilfredsstillelse innenfor behovskategoriene i-iv. For disse behovskategoriene finnes det også et metningspunkt hvor videre tilfredsstillelse har negative effekter på levekårene (f.eks. helsen). Behovskategori v) skiller seg fra de øvrige fire ved at behovene ikke har noen øvre grense.

En svakhet ved denne tilnærmingen til velferdsmåling er at det er vanskelig å etablere en felles referanseramme for de individ som studeres. Det vil eksistere individuelle forskjeller og kulturelt betingede forskjeller med hensyn til hvordan de ulike behov skal tilfredsstilles og når de skal anses tilfredsstilte. På behovsnivå v) vil de individuelle forskjeller gjøre seg meget sterkt gjeldende.

Med et mulig unntak for de mest fundamentale behov, vil det ved operasjonaliseringen være problem forbundet med bestemmelsen av hvilke behov og former for behovstilfredsstillelse som skal anses som representative innenfor de ulike behovskategorier. Det er her vanskelig å unngå en normativ innflytelse på valgene. Selv om en, som Maslow, kan stille opp en liste over fundamentale menneskelige behov på bakgrunn av vitenskapelige teoridannelser, oppstår det altså problemer i operasjonaliseringsfasen. Når en kommer opp på et behovsnivå hvor en kan snakke om individuelle forskjeller på "smak og behag"-nivå, lar det seg ikke en gang gjøre å krystallisere ut et generelt sett med behovsgrupper som er felles for de fleste individene. Når en skal sammenlikne ulike gruppers levevilkår, må en forutsette at alle individene har samme verdier og behov. Ikke en gang for de mest fundamentale behov er denne forutsetningen uproblematisk.

Et siste problem skal nevnes i forbindelse med bruk av et behovsorientert levekårsbegrep. Likhet i behovstilfredsstillelse (f.eks.

konsum av varer og tjenester) kan dekke over betydelige ulikheter m.h.t. hvilke motprestasjoner (kostnader) som er avkrevd de ulike individ. En gitt inntekt eller boligstandard kan frambringes med materielle og sosiale kostnader av svært ulik størrelse og betydning, avhengig bl.a. av personlige egenskaper ved individene.

De problemene som er nevnt kan i noen grad omgås ved å gå ut fra de undersøkte individenes egne oppfatninger av hvilke behov de har og i hvilken grad disse behovene er tilfredsstilt. I så fall får en teoretisk én målestokk for hvert enkelt individ. Individenes egne opplevelser av sin situasjon kan imidlertid ikke tolkes som uttrykk for deres faktiske levekår, men må ses i lys av de prosesser som skaper individuelle behov og aspirasjoner. Utover de grunnleggende fysiologiske behov virker sosiale og psykologiske mekanismer på behovsdannelsen slik at det er vanskelig å bestemme hvilke behov som er "reelle" og hvilke som er "overførte" og erstattelige etc. (Johansson 1970, Kristensen 1971). Ulike individer kan oppleve samme situasjon på svært ulik måte, f.eks. på grunn av variasjoner i aspirasjonsnivå.

Dersom en velger å måle individenes levekår på en slik måte at en får en felles målestokk for alle individer, støter en på de teoretiske og praktiske problemer som er nevnt foran. Dette gjelder i særlig grad når en går utover de primære behov for mat, klær og husrom. Selv på dette nivået oppstår problemer når en kommer opp over et visst minstemål av behovstilfredsstillelse. Det er imidlertid enklere å måle egenskaper ved individenes faktiske situasjon enn deres holdninger og opplevelser. En slik framgangsmåte er derfor å foretrekke dersom det er mulig å overvinne de vanskelighetene som er forbundet med en behovsorientert levekårsdefinisjon.

Et analytisk redskap som gjør operasjonaliseringsproblemet mindre kontroversielt, er ressursbegrepet. Ved å betrakte individets levekår som de ressurser det disponerer over, er interessen konsentrert om hvordan det står seg i konkurransen med andre individer om de goder som er i sirkulasjon i samfunnet. En unngår å ta standpunkt til hvilke behov individene har og når de skal anses som tilfredsstilte, og en har flere holdpunkter når en skal velge kriterier for utvalg av levekårskomponenter. Individets ressurser er nødvendige, men ikke tilstrekkelige betingelser for dets levekår. Ressursene må settes aktivt inn i form av handlinger på en eller flere av de arenaer som er tilgjengelige. Valg av ressurskomponenter kan foretas på bakgrunn av kunnskap om de viktigste arenaer i ulike samfunnstyper, om hvilke ressurser som er "vanlige input" og gir god avkastning i en normalsituasjon.

Også her vil en måtte ta i betraktning hva slags lokalsamfunn som er tilstrekkelig representert i undersøkelsen. F.eks. vil en i

flyttemotivundersøkelsen anta at lokalsamfunn hvor naturalhusholdningen fremdeles har en viss plass, er av svært begrenset betydning. For å bli stående igjen med et rimelig antall kjennemerker som skal kartlegges, er det nødvendig å gjøre et strategisk utvalg, dvs. velge slike ressurser som er anvendelige på flest mulig arenaer og som gir muligheter for så allsidig bruk som mulig. Spesielt er vi opptatt av slike ressurser som kan konverteres til nye og andre ressurser (f.eks. utdanning).

Vi kan summere opp resonnementene foran på følgende måte: Det er lettere å skaffe til veie kunnskap om hvilke ressurser som er "nyttige" på de vanligste handlingsarenaene i samfunnet enn om individenes behov. Resurser kan måles som individenes faktiske situasjon, mens individuell behovstilfredsstillelse kommer til uttrykk gjennom individenes egne opplevelser. Det bør således være lettere å få objektive, sammenliknbare mål for individenes ressurser enn for deres behovstilfredsstillelse.

De resonnementene vi anførte i forrige kapittel om individuelle samfunnsstrukturer, gjør det imidlertid vanskelig å trekke konklusjoner av sammenlikninger mellom ulike grupper med hensyn til endring i faktiske forhold. Når det gjelder sammenlikninger av situasjoner før og etter flyttingen for samme individ har vi derfor også i stor grad basert oss på individenes egne opplevelser for å oppnå én målestokk for hver individ.

I dette kapitlet har vi således nyttet både "subjektive" og "objektive" indikatorer på levekårsendring. I begge høve har vi forsøkt å gjøre et utvalg av kjennemerker som vi tror flytterne selv vurderer som viktige fordi de er hyppig oppgitt som grunn til flyttingen, og som i henhold til teori og empiriske erfaringer er av grunnleggende betydning for levekårene og således forventes å ha en sentral plass i beslutningen om bostedsskifte og bostedsvalg. Valget har falt på forhold knyttet til arbeid, økonomi og bolig, og flytternes vurdering av den totale levekårsendring som har funnet sted.

5.2. Oversikt over opplevd endring i levekårene

5.2.1. Endringer i alminnelige levekår

I det følgende skal vi ta utgangspunkt i hvordan flytterne selv vurderte endringer i sine alminnelige levekår. Vi antar at totalvurderingen av situasjonen etter flytting sammenliknet med situasjonen før vil være avhengig av bl.a. egenskaper ved flytterne selv, deres situasjon før flyttingen, viktigste oppgitte grunn til flyttingen og flytteretning (forholdet mellom fra- og tilflyttingssted). Flytting vil i svært mange tilfelle finne sted med sikte på å oppnå forbedring eller unngå en forverring av ett eller flere forhold. En kan derfor vente at en samlet vurdering av alle forandringer ved flyttingen ofte vil gi som resultat at levekårene

gjennomgående har bedret seg.

Flytterne ble i undersøkelsen bedt om å gi en samlet vurdering av forandringene av en del forhold som har betydning for levekårene. Flytterne skulle også gi en samlet vurdering av endringer i levekår som svar på spørsmålet: "Mener De at De/husholdningen stort sett har det bedre eller dårligere i dag enn før De/dere forlot forrige bostedskommune?" (spm. 48, vedlegg 1A).

Tabell 5.1 viser hvordan svarfordelingen på dette spørsmålet er for flyttere i ulike livssyklusfaser.

Tabell 5.1. Flyttere i forskjellige livssyklusfaser før flyttingen, etter vurdering av husholdningens samlede levekårsendring. Prosent *Migrants in different life cycle phases before migration, by appraisal as to overall change in living conditions of the household. Per cent*

Livssyklusfase før flyttingen <i>Life cycle phase before migration</i>	I alt <i>Total</i>	Mener at husholdningen stort sett har det <i>Believe that the living conditions of the household by and large are</i>				Tallet på personer som svarte <i>Number of respondents</i>
		bedre enn før flyttingen <i>better off before migration</i>	om- trent som flyttingen <i>nearly as before migration</i>	dårligere enn før flyttingen <i>worse than before migration</i>	Uopp- gitt <i>Un- reported</i>	
Yngre, enslige <i>Younger, single</i>	100	56	38	5	1	1 174
Yngre, gifte uten hjemmeboende barn <i>Younger, married, without children living at home</i>	100	63	33	3	1	413
Yngre, gifte med hjemmeboende barn <i>Younger, married, with children living at home</i>	100	60	35	5	0	998
Eldre, gifte med hjemmeboende barn <i>Elder, married, with children living at home</i>	100	45	48	7	-	117
Eldre, gifte uten hjemmeboende barn <i>Elder, married, without children living at home</i>	100	51	43	6	-	72
Eldre, enslige <i>Elder, single</i> ..	100	52	41	4	3	106
Uopp- gitt <i>Unreported</i>	100	:	:	:	:	14
Alle <i>All</i>	100	58	36	5	1	2 894

Kopi av tabell 58, Statistisk Sentralbyrå 1974a.

I alt oppgir 58 prosent at de stort sett har det bedre enn før flyttingen, 36 prosent mener at forholdene stort sett er som før og 5 prosent sier at de har fått det dårligere. Det er blant de yngre (under 45 år) at det er relativt flest som opplever forbedring av levekårene og særlig i gruppa yngre gifte uten hjemmeboende barn. Snaut halvparten av flytterne i den eldre gruppa opplever forbedring. En mulig forklaring på at en relativt mindre andel av de "eldre" flytterne fikk forbedret sine alminnelige levekår, kan være at denne gruppa har gjort unna den fasen da det inntrådte særlige forandringer i tilværelsen (etablering, boligsøking), mens det blant de "yngre" flytterne er mange som flytter nettopp for å skaffe seg grunnleggende goder, som en skikkelig bolig, en bedre tilpasning på arbeidsmarkedet etc. Vi kan få et inntrykk av denne sammenhengen ved å se på forholdet mellom vurdert endring i levekårene og de oppgitte grunner til flyttingen (tabell 5.2).

Tabell 5.2. Flyttere med forskjellig viktigste grunn til flyttingen, etter vurdering av husholdningens samlede levekårsendring. Prosent *Migrants with different cause of migration, by appraisal as to overall change in living conditions of the household. Per cent*

Viktigste grunn <i>Main cause</i>	I alt <i>Total</i>	Mener at husholdningen stort sett har det <i>Believe that the living conditions of the house- hold by and large are</i>				Tallet på per- soner som Uopp- gitt <i>Un- re- por- ted</i>	Tallet på per- soner som Uopp- gitt <i>Un- re- por- ted</i>
		bedre enn før <i>better off than before</i>	om- trent som flyt- tingen <i>nearly the same as before</i>	dår- ligere enn før flyt- tingen <i>worse than before</i>	Uopp- gitt <i>Un- re- por- ted</i>		
Ble uten arbeid på stedet <i>Loss of employment</i>	100	56	35	8	1	172	
Andre arbeidsforhold <i>Other working conditions</i>	100	54	42	4	0	846	
Familieforhold <i>Family conditions</i>	100	59	38	3	0	344	
Boligforhold <i>Dwelling conditions</i>	100	66	31	3	0	766	
Bosteds- og miljøforhold <i>Environmental conditions</i>	100	67	29	4	0	225	
Andre grunner <i>Other causes</i>	100	49	39	10	2	536	
Uoppgitt <i>Unreported</i>	100	:	:	:	:	5	
Alle <i>All</i>	100	58	36	5	1	2 894	

Kopi av tabell 59, Statistisk Sentralbyrå 1974a.

Det viser seg at vurderingene av den samlede levekårsendring varierer ganske mye etter hvilke grunner flytterne hadde for skifte av bosted (tabell 5.2). Relativt minst andel med forbedring har en blant flyttere som oppgav "andre grunner". Om lag halvparten av disse flytterne vurderte husholdningens situasjon etter flyttingen som bedre enn før flyttingen. I denne kategorien finner vi bl.a. flyttere som oppgav helse og utdanning som viktigste grunn. At denne kategorien flyttere i mindre grad enn andre opplevde forbedringer av sine samlede levekår, kan forklares på ulike måter. Det er rimelig å anta at f.eks. utdanningsflyttingene ikke blir foretatt ut fra en målsetting om en total bedring av levekårene på kort sikt. Først og fremst tar en i betraktning det ene målet; få bedre muligheter for utdanning, og i den perioden utdanningen varer er en kanskje til og med innstilt på å oppleve en faktisk forverring av levekårene totalt sett. Eksempelvis vil vi anta at boligforholdene og den økonomiske situasjon ofte vil være problematiske i denne perioden.

Blant flyttere som oppgav "ble uten arbeid på stedet" og "andre arbeidsforhold" er andelen som oppgir at de har fått forbedret sine samlede levekår noe større enn for gruppa "andre grunner", men ikke mye over halvdel. I en del tilfeller vil vi her stå overfor flyttinger hvor fraflyttingsstedet ikke var noe reelt valgalternativ, og hvor valg av bosted har vært bestemt av mulighetene til å få tilfredsstillende arbeid. Vi tenker f.eks. på flyttinger forårsaket av bedriftsnedleggelse, innskrenkninger og beordringer.

Personer som flyttet på grunn av boligforhold og bosteds- og miljøforhold fikk relativt hyppigst levekårsforbedring. Om lag to tredjedeler av disse flytterne opplevde sin samlede levekårssituasjon som bedre etter flyttingen. Det er grunn til å tro at disse flyttingene er vel planlagt, og at flytterne ofte har en bedre total oversikt over konsekvensene av flyttingen enn andre flyttere. Vi vet at disse flyttingene relativt ofte skjer over korte avstander, og bærer preg av å være tilpasningsflyttinger innenfor et arbeidsmarked. Disse flyttingene skjer m.a.o. ofte innen et område hvor flytterne er relativt godt kjent fra før. Vi kan også fastslå at det er en relativt større andel som opplevde forbedringer i levekårene generelt blant dem som oppgav at de var godt kjent på tilflyttingsstedet enn blant dem som hadde dårlig kjennskap til det (tabell 62, Statistisk Sentralbyrå 1974a).

Resultatene viser også at det er klar sammenheng mellom grad av kjennskap til tilflyttingsstedet og flytteavstand, og at levekårsforbedring opptrer relativt hyppigst blant personer som flytter kort (tabell 63, Statistisk Sentralbyrå 1974a).

"Boligforholdsflyttinger" vil ofte være ledd i en etableringsprosess slik at vi også i noen grad får støtte for de resonnementer vi knyttet til tabell 5.1.

Andelen som opplevde forbedring i de totale levekårene varierer med det handelsfelt flytterne var bosatt i før flytting (tabell 60, Statistisk Sentralbyrå 1974a). Blant flytterne fra kommuner i østre og vestre handelsfelt opplever om lag 60 prosent bedring i sine levekår, mot snaut 50 prosent blant flytterne fra kommuner i midtre og nordre handelsfelt.

Når nordre handelsfelt har relativt færre fornøyde flyttere, kan en del av forklaringen være at flytterne fra kommunene i Nord-Norge flytter så mye lengre enn flytterne ellers i landet.

Dette henger også sammen med at fordelingen av flyttegrunnene varierer fra handelsfelt til handelsfelt. Østre handelsfelt har størst andel med boligforhold som flyttegrunn. Nordre handelsfelt har et betydelig innslag av arbeids- og utdanningsflyttinger.

Både når det gjelder generell levekårsendring og endring i de enkelte komponenter som inngår i levekårene, skal vi legge vekt på hvordan andelen med bestemte endringer varierer m.h.t. flytternes endring i type strøk for bosted fra før til etter flyttingen (flytteretning). Vi skal ta utgangspunkt i den generelle vurderingen.

Tabell 5.3 viser at andelen som "stort sett" har fått det bedre bare er om lag halvparten blant dem som har flyttet til et "mer urbanisert" sted enn fraflyttingsstedet, mens den er om lag to tredjedeler blant dem som flyttet til et "mindre urbanisert" sted og ligger et sted mellom disse ytterpunktene for dem som flytter til "like urbant sted". Dette er en meget klar antydning om hva slags flyttinger som gir best resultater etter flytternes vurdering.

Tidligere i dette kapitlet har vi studert variasjoner i andelen med opplevd levekårsbedring etter fase i livssyklusen. I tabell 5.3 tar vi utgangspunkt i viktigste grunner til flyttingen, endring i type strøk for bosted fra før til etter flytting, og andel som vurderte de allmenne levekår som bedre etter flyttingen. Av de oppgitte grunnene har vi tatt for oss "boligforhold" og "arbeidsforhold" som er de gruppene som ble oppgitt hyppigst. Videre har vi redusert tallet på kategorier av endring i type strøk til tre: Tilflyttingsstedet er mer, like eller mindre "urbanisert" enn fraflyttingsstedet.

Vi har en inndeling i fire familietyper, der vi tar hensyn til intervjuobjektens ekteskapelige status og om de har egne barn boende hjemme (se Statistisk Sentralbyrå 1974a, s. 11).

Tabell 5.3. Flyttere som mener husholdningen stort sett har det bedre etter flyttingen enn før, etter familietype, viktigste oppgitte grunn til flytting og endring i type strøk for bosted. Prosent av flyttere i alt i hver gruppe *Migrants who believe that the household mainly is better off after migration than before, by type of family, main cause of migration stated and change in type of residential area. Per cent of all migrants in each group*

	Arbeidsforhold			Boligforhold			Alle forhold					
	<i>Working conditions</i>			<i>Dwelling conditions</i>			<i>Conditions, total</i>					
	Like	Mindre		Like	Mindre		Like	Mindre				
Mer	urb.	urb.	Alle	urb.	urb.	Alle	urb.	urb.	Alle			
urb.	Equ-	Less	More	Equ-	Less	More	Equ-	Less	More			
More	ally	ur-	ur-	ally	ur-	All	ally	ur-	All			
ur-	ur-	ba-	ba-	ur-	ba-	All	ur-	ba-	All			
ba-	ba-	ba-	ba-	ur-	ba-	nized	ur-	ba-	nized			
nized	nized	nized	nized	nized	nized	nized	nized	nized	nized			
Gifte m. barn <i>Married, with children ....</i>	51	54	63	56	66	67	69	67	54	59	64	60
Gifte u.barn <i>Married, without children</i>	49	52	60	53	67	65	70	67	53	56	70	60
Mor/far m. barn <i>Mother/father with children ....</i>	:	:	:	:	:	:	:	:	68	64	57	62
Enkeltper- soner <i>Single</i>	47	48	62	51	57	58	66	61	43	51	65	52
Alle <i>All ...</i>	50	52	62	54	64	65	68	66	51	57	65	58

Vi kan først konstatere at vi finner den laveste andel som opplever forbedring i sine alminnelige levekår blant enkeltpersoner. Noe over halvparten av enkeltpersonene mente at situasjonen var bedre etter flyttingen enn før. Blant de øvrige familietypene opplevde 60 prosent forbedring. Vi har allerede konstatert at flyttere til "mindre urbane" steder relativt oftere opplevde bedring i de alminnelige levekårene enn flyttere til "mer urbane" steder. Dette gjelder for gifte med og uten barn og for enkeltpersoner. For hver av disse familietypene er det betydelig forskjell i andelen som opplevde forbedring ettersom flyttingen gikk til et "mer urbant", "like urbant" eller "mindre urbant" sted. Størst ulikhet er det blant enkeltpersoner hvor 43 prosent av dem som flyttet til et "mer urbant" sted oppgav bedring i de alminnelige levekår, mot 65 prosent av dem som flyttet til et "mindre urbant" sted. Blant gifte med barn finner vi minst spredning med en forskjell på bare 10 prosentpoeng mellom høyeste og laveste andel, men tendensen er den samme: Det er blant flytterne til "mindre urbaniserte" steder vi finner den største andel som sier at levekårene stort sett er blitt bedre.

Trekker vi inn nok en variabel, viktigste oppgitte grunn til flyttingen, blir bildet ytterligere nyansert. Vi har tidligere (tabell 5.2) sett at det er personer som oppgir "boligforhold" som flyttegrunn som relativt hyppigst opplevde bedring i sine allmenne levekår. Også når vi spesifiserer etter viktigste oppgitte grunn til flyttingen

kan vi konstatere at det er flyttere til "mindre urbane" steder som relativt hyppigst opplevde levekårsforbedringer. Denne tendensen er sterkest blant personer som flyttet p.g.a. "arbeidsforhold" og den gjelder uansett familietype. I kategorien mor/far med barn har vi for få observasjoner til å kunne trekke noen slutninger.

Forskjellen i andelen som opplever forbedring mellom den som flytter til mer og dem som flytter til mindre urbaniserte strøk, er relativt minst blant dem som oppgir boforhold som flyttegrunn og denne forskjellen er relativt størst blant dem som oppgir arbeidsforhold. Dette gjelder uansett familietyper. Spredningen er relativt størst, 15 prosentpoeng, blant enkeltpersoner som flytter p.g.a. arbeidsforhold. Spredningen blant gifte med og uten barn som flyttet p.g.a. "boligforholdene" er ubetydelige.

Den største relative andel med levekårsforbedringer finner vi blant gifte uten barn som oppgav boligforholdene som viktigste grunn til skifte av bosted og som flytter til et mindre urbant sted (ca. 70 prosent).

Relativt minst andel med forbedring i allmenne levekår opplevde enkeltpersoner som oppgav arbeidsforholdene som viktigste grunn til skifte av bosted og som flyttet til et mer urbant sted (47 prosent).

5.2.2. Viktigste forandringer til det dårligere/bedre og samlet levekårs- endring

Alle som syntes at de hadde hatt forandringer av noen sider ved sine levekår, ble bedt om å peke ut hva de oppfattet som den viktigste forbedring/forverring. Dersom disse viktigste forandringer stilles sammen med forandring i samlede levekår, får vi et grovt inntrykk av den rolle hvert enkelt forhold tillegges når den samlede vurdering foretas.

For de forhold som tillegges stor betydning for de samlede levekår, vil vi gå ut fra at vi får stor andel levekårsbedring for dem som har fått sin viktigste forbedring i dette forhold, og liten andel levekårsbedring for dem som har fått sin viktigste forverring her. For forhold som tillegges liten vekt, regner vi at sammenhengen er omvendt; lav andel forbedring for dem med viktigste forbedring i dette forholdet og høy andel samlet forbedring for dem som har den som sin viktigste forverring i dette forholdet.

Disse antakelsene er ikke uproblematisk. Vi vet ikke om den forbedring/forverring som oppgis er den eneste eller om den går sammen med andre. Vi vet heller ikke hvilken vekt flytterne legger på de forskjellige forholdene. Så lenge en ikke kjenner forbedrings-/forverringsprofilen for undergrupper av flytterne er det vanskelig å trekke slutninger av den type vi antydte innledningsvis. Vi kjenner heller ikke flytternes referanseramme når vurderinger tas.

Tabell 5.4. Flyttere med forskjellig vurdering av den viktigste forandringen til det dårligere, etter vurdering av husholdningens samlede levkårsbedring. Prosent *Migrants with different appraisal of the the main change to the worse, by appraisal as to overall change in living conditions of the household. Per cent*

Viktigste forandring til det dårligere <i>Main change to the worse</i>	I alt <i>Total</i>	Mener at husholdningen stort sett har det <i>Believe that the living conditions of the house- hold by and large are</i>				Uopp- gitt <i>Un- re- por- ted</i>	Tallet på per- soner som svarte <i>Number of res- pon- dents</i>
		bedre enn før <i>better off than before</i>	om- trent sø før <i>near- ly as before</i>	dår- ligere enn før <i>worse than before</i>	Uopp- gitt <i>Un- re- por- ted</i>		
Arbeidsforhold <i>Working con- ditions</i>	100	51	41	8	-	99	
Arbeidsreise <i>Journey to work</i> ...	100	64	32	3	1	284	
Økonomi <i>Economy</i>	100	58	33	7	1	349	
Boligforhold <i>Dwelling conditions</i>	100	46	42	12	0	365	
Kultur- og servicetilbud <i>Cultu- ral and service facilities</i>	100	70	28	2	0	462	
Andre forhold <i>Other conditions</i> .	100	52	43	5	0	797	
Ingen forhold forverret <i>No deterioration</i>	100	67	33	0	0	455	
Uoppgitt <i>Unreported</i>	100	40	43	6	11	83	
Alle <i>All</i>	100	58	36	5	1	2 894	

Kopi av tabell 65 i Statistisk Sentralbyrå 1974a.

Flyttere med ulik erfaringsbakgrunn vil naturlig nok vurdere endringer forskjellig.

Når vi på tross av det problematiske ved slike tolkninger, tar utgangspunkt i de to tabellene (5.4 og 5.5) er det fordi disse bygger opp under vurderingene fra bl.a. kapittel 4. Blant dem som oppgir forverring av boligforholdene, er det bare 46 prosent som har hatt en generell levkårsbedring. Det er hele 70 prosent av dem som har sin viktigste forverring m.h.t. kultur- og servicetilbudet som likevel har hatt bedring i levkårene. Dette tallet er høyere enn andelen blant dem som i det hele tatt ikke har hatt forverring for noe forhold. For viktigste forandring til det bedre er forholdene motsatt. Blant dem som her oppgir boligforhold, har 67 prosent levkårsbedring, for kultur- og servicetilbud er andelen bare 30 prosent. For dem med arbeidsreise som sin viktigste

forbedring, er andelen med generell levekårsforbedring så lav som 37 prosent, noe som betyr at de som ved sin flytting får kortere arbeidsreise samtidig ofrer vesentlige levekårshensyn.

Tabell 5.5. Flyttere med forskjellig vurdering av den viktigste forandringen til det bedre, etter vurdering av husholdningens samlede levekårsendring. Prosent *Migrants with different appraisal of the the main change to the better, by appraisal as to overall change in living conditions of the household. Per cent*

Viktigste forandring til det bedre <i>Main change to the better</i>	I alt <i>Total</i>	Mener at husholdningen stort sett har det <i>Believe that the living conditions of the house- hold by and large are</i>				Tallet på per- soner som svarte <i>Number of res- pon- dents</i>
		bedre enn før <i>better off than before mig- ration</i>	om- trent som før <i>Un- flyt- tingen nearly as before mig- ration</i>	dår- ligere enn før <i>flyt- tingen worse than before mig- ration</i>	Uopp- gitt re- por- ted <i>Un- re- ported</i>	
Arbeidsforhold <i>Working conditions</i>	100	58	36	6	0	418
Arbeidsreise <i>Journey to work</i> ..	100	37	54	8	1	141
Økonomi <i>Economy</i>	100	59	37	3	1	306
Boligforhold <i>Dwelling conditions</i>	100	67	31	2	0	778
Kultur- og servicetilbud <i>Cul- tural and service facilities</i> ...	100	30	58	11	1	149
Andre forhold <i>Other conditions</i>	100	58	36	6	0	1 031
Ingen forhold forbedret <i>No improvement</i>	-	-	-	-	-	-
Uoppgitt <i>Unreported</i>	100	42	34	6	18	71
Alle <i>ALL</i>	100	58	36	5	1	2 894

Kopi av tabell 66 i Statistisk Sentralbyrå 1974a.

Tallet på dem som oppgir arbeidsforhold som viktigste forbedring er fire ganger så høyt som tallet på dem som oppgir arbeidsforhold som viktigste forverring, for boligforhold er antallet forbedringer det dobbelte av antall forverringer. Som det kommer fram i kapittel 4, er boligforhold og arbeidsforhold de to viktigste årsakene til flytting. Økonomiske forhold (som trolig er avhengig av arbeidet) har samme antall forbedringer og forverringer. Overvekt av forverringer har vi for arbeidsreise (dobbelte så mange) og for kultur- og servicetilbudet (tre ganger så mange).

5.2.3. Endringer i boligforholdene

Det er lettere å finne objektive mål for boligforhold enn for arbeidsforhold, og det er vel også trolig at den subjektive vurderingen av boligforholdene er nokså uproblematisk. En del av de forbehold mot sammenlikninger som ble tatt innledningsvis i dette kapitlet (5.1.1) gjelder i mindre grad boligforholdene, fordi de ikke gjennomgår slike forandringer for befolkningen under ett som f.eks. lønnsforholdene gjør.

Vi skal se på endringer i noen utvalgte egenskaper ved boligforholdene; boligtype, tetthet og disposisjonsforhold til boligen. Boligforholdene er av stor betydning i levekårsammenheng (se bl.a. Gjestland 1974). Vi skal først, med utgangspunkt i tabell 5.6, se på hvilke endringer som fant sted i boligtype.

Det skjer ingen forandring i den samlede andelen som er bosatt i enebolig, andelen som er bosatt i andre småhus går opp, andel blokkbeboere går litt ned og det er en klar nedgang i andelen bosatt i andre hus typer (internat, brakke, osv.). En ser at disse forholdsvis beskjedne forandringene dekker over store forskjeller mellom flyttere med forskjellig motiv. Om lag 35 prosent av flytterne er bosatt i enebolig (ikke våningshus på gårdsbruk) både før og etter flyttingen. De som flyttet av hensyn til boligforholdene eller bosteds- og miljøforholdene lå under dette gjennomsnittet før flytting og klart over etter flyttingen. Andelen bosatt i andre småhustyper har økt fra før til etter flyttingen innen alle "motivgrupper". I de aller fleste mindre tettsteder er det slike hus som er tilgjengelige for innflyttere, blokker bygges i liten utstrekning utenom de mer sentrale deler av storbyområdene. Om lag en femtedel av flytterne bodde i blokk både før og etter flytting. Andelen ble halvert, fra om lag 30 til om lag 15 prosent, for "bolig- og miljøflytterne", mens det var en moderat øking innen de øvrige gruppene.

Det er også en relativt stor del av flytterne, ca. en sjuendedel som før flytting bodde i "andre hustyper" (brakke, internat og kombinerte bolig- og forretningsbygg). Denne andelen synker klart, spesielt for de som flytter av hensyn til familieforhold. Som kjent består denne gruppa i hovedsak av unge kvinner som flytter samtidig med inngåelse av ekteskap.

I kapittel 3 ble det pekt på at fordelingen m.h.t. kjennemerket "disposisjonsforhold til boligen" viser store forskjeller mellom flyttere og ikke-flyttere. Tabell 5.7 viser disposisjonsforholdet før og etter flytting for flyttere fra kommuner i hvert av de fire handelsfelt. I alt er det en klar oppgang i andelen som eier boligen, fra 22 prosent til 28 prosent, og en tilsvarende nedgang i andelen med mer usikkert disposisjonsforhold; tjenestebolig, internat eller framleie. Selv om flytterne oppnår en viss bedring, så har de fremdeles langt "usikrere" disposisjonsforhold enn ikke-flytterne (se kap. 3.6).

Tabell 5.6. Flyttere med forskjellig viktigste grunn til flyttingen, etter hustype for boligen før og etter flyttingen. Prosent *Migrants with different main cause of migration, by type of dwelling before and after migration. Per cent*

Viktigste oppgitte grunn <i>Main cause stated</i>	I alt <i>Total</i>	Hustype <i>Type of dwelling</i>											Tallet på personer som svarte <i>Number of respondents</i>		
		Våningshus på gårdsbruk <i>Farm house</i>	Frittliggende bolig <i>Single detached dwelling</i>	Kjederhus, inkl. kalt to-manns-bolig <i>Semi-detached dwelling</i>	To-til fire-mannsbolig <i>Two-to four-family dwellings</i>	Hus med 5-10 leiligheter <i>Houses with more dwellings</i>	Hus med 11 eller flere leiligheter <i>Houses with 11 or more dwellings</i>	Kombinert bolig for felles bruk <i>Combina-tional special-purpose dwellings</i>	Bolig for felles bruk <i>Inter-natal special-dwellings</i>	Brakke <i>Bar-racks</i>	Annent hus- <i>Other type of dwelling</i>	Uopp-gitt <i>Not reported</i>			
Ble uten arbeid på stedet <i>Loss of employment</i>		før flytting <i>before migration</i>	100	16	28	7	18	4	10	5	8	1	3	-	172
		etter flytting <i>after migration</i>	100	11	32	11	15	6	12	5	5	1	2	-	172
Andre arbeidsforhold <i>Other working conditions</i>		før flytting <i>before migration</i>	100	12	39	8	12	5	12	5	4	1	2	0	846
		etter flytting <i>after migration</i>	100	9	31	13	16	5	15	5	3	-	3	0	846

Tabell 5.6 (forts.). Flyttere med forskjellig viktigste grunn til flyttingen, etter hustype for boligen før og etter flyttingen. Prosent *Migrants with different main cause of migration, by type of dwelling before and after migration. Per cent*

Viktigste oppgitte grunn	I alt	Hustype											Tallet på personer som svarte
		Våningshus på gårdsbruk	Frittliggende bolig	Kjede- hus, rekke- hus, inkl. verti- kalt delt to- manns- bolig	To-til fire- manns- bolig, hori- son- talt delt	Hus med 5-10 lei- lig- heter (ikke rekke- eller kjede- hus)	Hus med 11 eller flere lei- lig- heter	Kombi- nert bolig for- ret- nings- bygg	Bolig for felles hus- holdning og spesial- bolig	Brak- ke	Annen hus- type	Uopp- gitt	
Familieforhold før flytting	100	12	39	8	11	7	9	5	5	1	3	-	344
<i>Family conditions</i> etter flytting	100	10	33	6	25	4	17	2	0	-	3	-	344
Boligforhold før flytting	100	5	32	8	17	6	23	4	2	0	3	0	766
<i>Housing conditions</i> etter flytting	100	6	42	15	15	5	12	3	1	-	1	-	766
Bosteds- og miljøforhold før flytting	100	7	29	10	12	10	23	6	2	-	1	-	225
<i>Environmental conditions</i> etter flytting	100	5	42	11	16	3	12	5	3	-	3	-	225
Andre grunner før flytting	100	8	40	7	11	5	10	5	10	1	3	0	536
<i>Other causes</i> etter flytting	100	6	33	11	17	5	15	3	8	-	2	0	536
Uoppgitt <i>Not reported</i>	100	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	5
Alle før flytting	100	9	35	8	13	6	15	5	5	1	3	0	2 894
<i>All</i> etter flytting	100	8	35	12	17	5	14	4	3	0	2	0	2 894

Kopi av tabell 83 i Statistisk Sentralbyrå 1974a.

Tabell 5.7. Flyttere i forskjellige handelsfelt før flyttingen, etter disposisjonsforhold til boligen før og etter flyttingen. Prosent *Migrants in different trade regions before migration, by tenure status before and after migration. Per cent*

Handelsfelt før flyttingen <i>Trade region before migration</i>	I alt <i>Total</i>	Disposisjonsforhold til boligen						Tallet på per- soner som svarte <i>Number of res- pon- dents</i>
		<i>Tenure status</i>						
		Eier av bo- ligen <i>Owner occu- pier</i>	Van- lig leie- for- hold Te- nant	Tjeneste- bolig, internat eller framleie <i>Employer's dwelling, house or subtenant status</i>	Annet dis- posi- sjons- for- hold <i>Other por- tured status</i>	Uopp- gitt <i>Un- re- ported</i>		
Østre handelsfelt <i>Eastern trade region</i>	før flytting before migration	100	19	51	26	4	0	1 616
	etter flytting after migration	100	30	51	17	2	0	1 616
Vestre handelsfelt <i>Western trade region</i>	før flytting	100	21	52	17	10	0	625
	etter flytting	100	28	53	13	5	1	625
Midtre handelsfelt <i>Central trade region</i>	før flytting	100	30	44	20	5	1	349
	etter flytting	100	23	53	20	3	1	349
Nordre handelsfelt <i>Northern trade region</i>	før flytting	100	30	38	26	5	1	286
	etter flytting	100	24	52	21	2	1	286
Uoppgitt <i>Unreported</i>	før flytting	100	:	:	:	:	:	18
	etter flytting	100	:	:	:	:	:	18
Alle <i>All</i>	før flytting	100	22	50	23	5	0	2 894
	etter flytting	100	28	52	16	3	1	2 894

Kopi av tabell 84 i Statistisk Sentralbyrå 1974a.

Av tabell 5.7 ser vi at det bare er flyttere fra kommuner i østre og vestre handelsfelt som i vesentlig grad får bedre disposisjonsforhold etter flyttingen. Andelen som eier boligen synker fra 30 prosent til under 25 prosent for flytterne fra kommuner i de to nordligste handelsfelt. For disse flytterne øker andelen med vanlig leieforhold sterkt. Denne nedgangen i andel selveiere og øking i andel leietakere blant

flyttere fra kommuner i midtre og nordre handelsfelt må være utslag av at en del her må forlate sin bolig i spredtbygde områder og flytte til tettsteder.

Kjennemerket botetthet tar utgangspunkt i forholdet mellom tallet på personer i husholdningen og tallet på rom i boligen (Statistisk Sentralbyrå 1974a, s. 12). Heller ikke når det gjelder botetthet har flyttingen medført særlig store forandringer for flyttergruppa under ett. Ved flyttingen synker andelen som bor svært trangt og trangt fra henholdsvis 6 prosent og 17 prosent til 3 prosent og 13 prosent, mens andelen som bor svært romslig synker fra 3 prosent til 1 prosent. Vi får derfor en øking for dem med "normal" botetthet og for dem som bor romslig (tabell 85, Statistisk Sentralbyrå 1974a).

Tidligere har vi antydnet at retningen for flyttingen, dvs. om en flytter til et mer, like eller mindre "urbanisert" sted enn en bodde på før flyttingen, har betydning for bl.a. hvordan en vurderer boligforholdene. I det følgende skal vi forsøke å nyansere bildet ved å se på endring i botetthet og flytteretning. Tabell 5.8 viser bruttoendringer i botetthet fra før til etter flyttingen for flyttere med forskjellige endringer i type strøk for bostedet. Vi kan konstatere, ved å se på marginalfordelingene, at andelen trangbodde synker fra 23 prosent til 16 prosent for flytterne sett under ett. Videre ser vi at det er personer som flytter til et "mindre urbanisert" sted som opplevde den største bedring av botetthet, mens flyttere til et "mer urbanisert" sted ikke opplevde endring av botetthet.

Personer som flyttet til et "mindre urbanisert" sted hadde den største andel "trangbodde" før flyttingen. Denne gruppa hadde også den største overgang til bedre boforhold blant dem som var trangbodde før flyttingen. Over 80 prosent av de "trangbodde" som flyttet til et "mindre urbanisert" sted, var ikke trangbodde etter flyttingen, mot henholdsvis tre fjerdedeler og to tredjedeler av flytterne til "like"- og "mer urbaniserte" steder. I alle "strømmene" er det om lag 14 prosent som bor trangere etter flyttingen enn før.

Et kjennemerke som antyder at de som flytter til større steder får dårligere boforhold enn andre flyttere, er forekomsten av støyproblemer i boligen (tabell 88, Statistisk Sentralbyrå 1974a). Andelen med støyproblemer i boligen synker fra 34 prosent før flyttingen til 25 prosent etter flyttingen. For dem som flytter til et større sted eller mye større sted er imidlertid andelen økende. For dem som flytter til et mindre sted synker andelen med støyproblemer fra 40 prosent til 18 prosent og fra 57 prosent til 13 prosent for dem som flytter til et mye mindre sted.

Tabell 5.8. Flyttere med forskjellig endring i type strøk for bosted, etter husholdningens botetthet før og etter flyttingen. Prosent *Migrants with different change in type of residential area, by housing density of the household before and after migration. Per cent*

Bosted etter flytting sammenliknet med før er: <i>Place of residence after migration compared with before is:</i>	Botetthet før flytting <i>Housing density before migration</i>	I alt <i>Total</i>	Botetthet etter flytting <i>Housing density after migration</i>		Tallet på personer som svarte <i>Number of respondents</i>	Prosent <i>Per cent</i>
			Trangbodd <i>Crowded</i>	Ikke trangbodd <i>Not crowded</i>		
Mer urbanisert <i>More urbanized</i>	Trangbodd <i>Crowded</i>	100	33	67	174	18
	Ikke trangbodd <i>Not crowded</i>	100	14	86	770	82
	Alle <i>All</i>	100	18	82	944	100
Like urbanisert <i>Equally urbanized</i>	Trangbodd	100	24	76	186	23
	Ikke trangbodd	100	14	86	623	77
	Alle	100	16	84	809	100
Mindre urbanisert <i>Less urbanized</i>	Trangbodd	100	19	81	284	28
	Ikke trangbodd	100	13	87	742	72
	Alle	100	15	85	1 026	100
Alle flyttere <i>Migrants, total</i>	Trangbodd	100	24	76	644	23
	Ikke trangbodd	100	14	86	2 135	77
	Alle	100	16	84	2 779	100

5.2.4. Urbanisering og endring i noen utvalgte levekårskomponenter

Som vi har nevnt tidligere i dette kapitlet vil vi anta at flyttingen finner sted med sikte på å oppnå forbedring av en eller annen art eller for å unngå at forholdene blir vanskeligere, og vi antar at en samlet vurdering av alle forandringer ved flyttingen ofte vil gi som resultat at levekårene gjennomgående har bedret seg. Bak den samlede vurderingen av endringer i levekårene vil det imidlertid ligge vurderinger av endringer av en rekke enkeltforhold.

I spørsmål 45 (vedlegg 1A) ble folk bedt om å vurdere om flyttingen hadde ført til at de hadde fått det bedre eller dårligere når det gjaldt 13 spesifiserte forhold som flyttingen kunne ha innvirkning på, f.eks. arbeidsforhold, boligforhold osv. M.h.t. arbeidsforhold ble sysselsatte flyttere som hadde skiftet arbeid, arbeidsgiver eller arbeidssted i og med flyttingen, i tillegg bedt om å vurdere endringene for en lang rekke faktorer som har med arbeidet å gjøre. (For nærmere analyse av disse, se Foss 1975 og kap. 5.3.)

I det følgende tar vi utgangspunkt i forskjeller i type strøk for bostedet før og etter flyttingen. Det er redegjort for konstruksjonen av kjennemerket i Statistisk Sentralbyrå 1974a, s. 17. Tabell 5.9 viser at endringene i noen av disse forholdene varierer sterkt med "urbaniseringsretningen".

Andelen som oppgir at husholdningen har det stort sett bedre er relativt større blant flyttere som flyttet til et mye mindre urbanisert sted enn blant flyttere som flyttet til et mye mer urbanisert sted. Blant dem som flytter til et "mye mer urbanisert sted" er det om lag halvparten som vurderte forholdene som stort sett bedre enn før, mens andelen er 68 prosent blant flytterne som flyttet til et "mye mindre urbanisert" sted. Når det gjelder enkeltforholdene viser det seg at andelen med forbedring varierer på en systematisk forskjellig måte for de enkelte forhold etter urbaniseringsretning. Når det gjelder arbeidsforhold er det en mye større andel blant flyttere til et "mye mer urbanisert" sted enn blant flyttere til et "mye mindre urbanisert" sted som sier at de har fått det bedre.

Endringer i økonomien viser ingen systematisk variasjon med urbaniseringsretning. Det er bare 38 prosent av flytterne som mener at økonomien er bedret.

For forhold som er knyttet til boligen finner vi den motsatte tendens av hva vi fant for arbeidsforhold. Både m.h.t. vurdering av "råderetten over boligen" og "boligstandarden" er det en større andel av flytterne som flyttet til et "mye mindre urbanisert" sted som oppgav bedring, enn blant flyttere til et "mye mer urbanisert" sted. Tendensen m.h.t. urbaniseringsretning for begge disse forholdene er meget klar og understøtter de funn vi tidligere har gjort rede for (se kap. 5.2.3).

En indikator på boligmiljøet (nærmiljøet) er mulighetene for aktivitet og utfoldelse for barn. Tabell 5.9 viser at en meget stor andel har fått bedring i disse ved flytting til et mye mindre urbanisert sted. Bolig- og miljøforhold oppgis da også relativt ofte som flyttegrunn av flyttere med barn i husholdningen.

Tabell 5.9. Andel av alle flyttere med forskjellig endring i type strøk for bostedet, som mener at utvalgte forhold har bedret seg ved flyttingen. Prosent *Share of all migrants with different change in type of residential area, who believe that selected conditions have improved by migration. Per cent*

Bostedet etter flyttingen, sammenliknet med før, er: <i>Place of residence after migration, compared with before, is:</i>	Andel som mener at <i>Share who means that</i>									
	hus- hold- ningen har det stort sett bedre <i>the household has a large better</i>	ar- beids- for- hol- dene er blitt bedre <i>work- ing con- ditions are bet- ter</i>	øko- mi- en er blitt bedre <i>eco- nomy is bet- ter</i>	råde- ret- ten er blitt bedre <i>ad- vance- ment has im- proved</i>	bolig- stand- arden er blitt bedre <i>hou- sing con- ditions are bet- ter</i>	slekt- og venner er blitt bedre <i>re- lations- hips are bet- ter</i>	kontak- ten med barn er blitt bedre <i>con- tact with chil- dren are bet- ter</i>	for- hold- ene er blitt bedre <i>con- ditions are bet- ter</i>	ser- vice- til- budet er blitt bedre <i>ser- vice fac- ility are bet- ter</i>	Tallet på per- soner som svarte <i>Number of re- spon- dents</i>
Mye mer urbani- sert <i>Much more urbanized</i>	53	56	43	40	43	33	24	84	244	
Litt mer urbani- sert <i>Somewhat more urbanized</i>	51	49	39	39	46	32	34	68	716	
Like urbanisert <i>Equally urba- nized</i>	56	45	34	46	55	33	37	36	833	
Litt mindre urbanisert <i>Somewhat less urbanized</i>	63	36	41	51	60	39	52	12	769	
Mye mindre ur- banisert <i>Much less urbanized</i>	68	32	37	60	67	40	75	6	300	
Alle flyttere <i>All migrants</i> ..	58	43	38	46	54	35	43	38	2 862	

De "urbaniserende" flyttinger har, som ventet, spesielt heldige resultater når det gjelder endringer i serviceforholdene.

Alt i alt kan vi slå fast at det særlig er m.h.t. arbeidsforhold og serviceforhold at sannsynligheten for å oppleve en forbedring er stor for flyttinger til mer urbaniserte steder, mens sannsynligheten er mindre for boligforhold og forhold av mer miljømessig art. For økonomiske forhold synes "urbaniseringsretning" å være uten betydning.

5.2.5. Livssyklusfase før flytting og endring i noen utvalgte levekårs- komponenter

Vi har tidligere vist at det ser ut til at yngre (under 45 år) oftere enn eldre (over 45 år) vurderer situasjonen etter flyttingen som stort sett bedre enn før flyttingen. Vi antar at det vil være av vel så stor interesse å se hvilke typer levekårsendringer som er framtreddende i de enkelte faser i livssyklusen. Vi tar igjen utgangspunkt i den vurdering flyttere i ulike faser av livet gav av endringer i noen sentrale levekårsforhold.

Ulikhetene i andelen som har fått forbedring er størst for økonomiske forhold, og minst for kontakten med slekt og venner.

Både m.h.t. arbeidsforhold og økonomi oppgav en større andel blant yngre enslige enn blant noen av de andre livssyklusgruppene at de anså situasjonen etter flyttingen som bedre enn før flyttingen.

Minst andel med forbedring av forhold som er knyttet til arbeidsmarkedet, opplevde eldre gifte uten hjemmeboende barn og eldre enslige, trolig de aller eldste gruppene i utvalget.

Vi skal så se på vurderingen av endringer i boligforholdene. Om vi først tar utgangspunkt i hvordan råderetten over boligen har endret seg, konstaterer vi at det er en større andel blant yngre gifte, med og uten hjemmeboende barn, som har forbedret råderetten, enn blant de andre livssyklusgruppene. Relativt minst andel med forbedring oppgav eldre gifte med hjemmeboende barn, hvor bare en tredjedel mente situasjonen var bedre etter flyttingen.

Over halvparten av alle flytterne vurderte boligstandarden som bedre etter flyttingen enn før, andelen med forbedring varierer mellom 1/2 og 2/3.

Relativt minst andel med forbedring hadde yngre, enslige. Relativt størst andel med forbedring hadde, slik de selv vurderte det, eldre gifte uten hjemmeboende barn. Vi har tidligere konstatert at denne gruppa har hatt en relativt moderat andel med forbedring m.h.t. levekårs-komponenter knyttet til arbeidsmarkedet. Vi vet videre at eldre gifte uten hjemmeboende barn oftere enn andre la vekt på boligforholdene som viktigste grunn til skifte av bosted. Det er derfor også ventet at denne livssyklusgruppa nettopp opplever bedring i boligstandarden.

Andelen som oppgav at kontakten med slekt og venner var blitt bedre etter flytting, var relativt liten i alle livssyklusgruppene, og det er heller ikke variasjon av betydning mellom gruppene.

Tabell 5.10. Andel av alle flyttere med forskjellige livssyklusfaser før flytting, som mener at utvalgte forhold har bedret seg ved flyttingen. Prosent *Share of all migrants with different life cycle phases before migration, who believe that selected conditions have improved by migration. Per cent*

	Andel som mener at <i>Share who believe that</i>									
	hus- hold- ningen har det stort sett <i>the house- hold is by and large better off</i>	ar- beids- hol- dene er blitt bedre <i>the wor- king condi- tions are bet- ter</i>	øko- no- mien er blitt bedre <i>eco- nomy is bet- ter</i>	råde- ret- ten over bo- ligen er blitt bedre <i>ad- vantage of liv- ing is bet- ter</i>	lig- stand- arden er blitt bedre <i>hou- sing stan- dard is bet- ter</i>	kontak- ten med slekt og venner er blitt bedre <i>rela- tives and friends is better</i>	for- hold- ene for barn er blitt bedre <i>con- ditions for chil- dren are bet- ter</i>	ser- vice- budet er blitt bedre <i>vice- versa</i>	Tallet på per- soner som svarte <i>Number of res- ponses</i>	
Yngre, enslige <i>Younger, single</i>	56	48	46	44	48	34	36	45	1	174
Yngre, gifte u. hjemmeboende barn <i>Younger, married without children living at home</i>	63	40	40	52	59	38	47	35		413
Yngre, gifte m. hjemmeboende barn <i>Younger, married with children living at home</i>	60	42	35	51	61	36	53	34		998
Eldre, gifte m. hjemmeboende barn <i>Elder, married with children living at home</i>	45	42	22	33	51	37	44	39		117
Eldre, gifte u. hjemmeboende barn <i>Elder, married without children living at home</i>	51	24	14	42	64	36	25	33		72
Eldre, enslige <i>Elder, single</i>	52	29	21	41	55	44	23	33		106
Alle flyttere <i>All migrants</i>	58	43	38	46	54	35	43	38	2	880

Andel med endring i serviceforholdene viste klare variasjoner når vi tok utgangspunkt i forholdet mellom størrelsen på bostedet før og etter flyttingen. Samtidig har vi vist at serviceforholdene ble tillagt svært liten vekt som flyttegrunn (se kap. 4). Tar vi utgangspunkt i livssyklusfase før flyttingen og ser på hvilke grupper som oppgav at serviceforholdene har bedret seg, var det de yngre enslige som hyppigst oppgav forbedring, mens det blant yngre gifte med hjemmeboende barn var mye mindre andel forbedring. Dette antyder at det særlig er unge enslige som flytter slik at serviceforholdene bedrer seg (til mye større steder) uten at dette forhold er utløsende for flyttingen.

5.2.6. Sosioøkonomisk status og endring i noen utvalgte leveårskomponenter

I kapittel 4 har vi sett hvordan en rekke "ressursvariabler" kan forklare noen av variasjonene i de oppgitte grunner, både enkeltvis, f.eks. egen disponibel inntekt eller som en indeks, sosioøkonomisk status for individ eller hushold. I det følgende skal vi ta utgangspunkt i husholdningenes sosioøkonomiske status før flyttingen og se noe nærmere på endringer i de samme leveårskomponenter som vi har sett på i forbindelse med livssyklusfase og flytteretning. Ut fra de resonnementer vi gjorde innledningsvis i dette kapitlet (5.1) skulle det være rimelig å anta at flyttere med lav sosioøkonomisk status ville legge mer vekt på forhold knyttet til arbeidsmarkedet enn flyttere med høy sosioøkonomisk status. De siste vil vi anta i større grad ville legge vekt på forhold utenfor arbeidsmarkedet, eksempelvis boligforhold. På grunnlag av kapittel 4 kan vi slå fast at dette bare til en viss grad holder stikk. Riktignok kunne vi registrere en svak tendens til at flyttere fra husholdninger med lav sosioøkonomisk status relativt hyppigere enn flyttere fra husholdninger med høy sosioøkonomisk status oppgav arbeidsforhold som viktigste grunn, men dette var langt fra entydig. På den andre siden kunne vi registrere at boligforhold relativt hyppigere ble oppgitt av flyttere fra husholdninger med høy enn for flyttere fra husholdninger med lav sosioøkonomisk status. Denne tendensen var mer markert. Vi skulle derfor også kunne vente visse variasjoner i andel med bedring av ulike leveårskomponenter, siden sammenhengen mellom de grunner flytterne la vekt på ved skifte av bosted og de forhold en opplevde forbedringer i, er såvidt sterk.

Tabell 5.11 viser at det er liten variasjon mellom de ulike sosioøkonomiske statusgrupper m.h.t. endringer i de allmenne levekår. I alle gruppene ligger andelen som vurderte den allmenne situasjonen etter flyttingen som bedre enn før, mellom 55 prosent og 60 prosent.

Tabell 5.11. Andel av alle flyttere med forskjellig sosioøkonomisk status for husholdningen før flyttingen, som mener at utvalgte forhold har bedret seg ved flyttingen. Prosent *Share of all migrants with different socio-economic status for the household before migration, who believe that selected conditions have improved by migration. Per cent*

Hus- holdningens sosio- økonomiske status før flytting <i>The household's socio-economic status before migration</i>	Hus- hold- ningen har det stort sett bedre <i>The house- hold is by and large better off</i>	Ar- beids- for- hol- dene er blitt bedre <i>The wor- king con- di- tions are bet- ter</i>	Øko- no- mien er blitt bedre <i>The eco- no- my is bet- ter</i>	Råde- ret- ten over bo- ligen er blitt bedre <i>The dis- posal of dwell- ing is bet- ter</i>	Bo- lig- stan- darden er blitt bedre <i>The hou- sing with stan- dard is bet- ter</i>	Kontak- ten med slekt og venner er blitt bedre <i>contact with rela- tives and friends is bet- ter</i>	For- hold- ene for barn er blitt bedre <i>con- di- tions chil- dren are bet- ter</i>	Ser- vice- til- budet er blitt bedre <i>Ser- vice- faci- li- ties bet- ter</i>	Tallet på per- sone- svarte <i>Number of res- pon- dents</i>
Svært høy <i>Very high</i>	55	40	32	45	56	37	45	38	
Høy <i>High</i>	60	39	36	50	55	35	48	35	
Middels <i>Medium</i>	57	44	38	46	54	35	42	39	
Lav <i>Low</i>	57	51	41	46	51	34	40	44	
Uoppgitt <i>Un- reported</i>	65	47	56	46	58	33	39	36	
Alle flyttere <i>All migrants</i> ..	58	43	38	46	54	35	43	38	

Når det gjelder endringer i arbeidsforholdene er det en tendens til at andelen forbedringer stiger med synkende sosioøkonomisk status. Samme tendens finnes vi om vi går over til å se på endringer i økonomien.

En forsiktig antydning om hva som kan forklare noe av forskjellen mellom flyttere med høy og lav sosioøkonomisk status m.h.t. vurderinger av endringer i økonomien, kan være at flyttere med høy sosioøkonomisk status har økt sine boligutgifter ved flyttingen. Vi har tidligere vist at flyttere fra husholdninger med svært høy/høy sosioøkonomisk status oppgav boligforholdene som flyttegrunn relativt hyppigere enn flyttere med lav sosioøkonomisk status. Sett i sammenheng med at det er en større andel av flytterne med svært høy eller høy sosioøkonomisk status som vurderte boligstandarden som bedret, virker dette ikke urimelig.

Imidlertid vil det foreligge en rekke forhold som gjør det vanskelig å si noe sikkert om årsakene til vurderte endringer i økonomien, og spesielt med hensyn til betydning av dette for levekårene (se kap. 5.1.2, 5.1.3). Blant annet vil vi anta at det skal mindre i absolutte forbedringer

i økonomien til for at personer med lav sosioøkonomisk status vurderer det som en forbedring enn for personer med høy sosioøkonomisk status.

For de øvrige forhold er det ingen systematiske forskjeller etter sosioøkonomisk status. Dette understreker bare at flyttingenes årsaker og konsekvenser er relativt lite avhengig av sosioøkonomisk status for flytterne.

5.3. Yrkesdeltaking og arbeidsskifte

5.3.1. Innledning

Den mest fundamentale endring i arbeidsforholdene som kan skje i forbindelse med en flytting, er når en person slutter eller begynner i inntektsgivende arbeid. Vi har derfor sett litt på denne prosessen.

Som sysselsatte har vi regnet personer som har svart "inntektsgivende arbeid" på spørsmål om hva som var deres viktigste gjøremål eller viktigste kilde til livsopphold henholdsvis umiddelbart før de flyttet og på intervjutidspunktet (spørsmålene 72 og 114, vedlegg 1A). Sysselsatte i prosent av personer i alt i hver gruppe har vi kalt sysselsettingsprosenten. Vi har sett både på endring i sysselsettingsprosent fra før til etter flyttingen (nettostrømmer) og overganger fra tilstanden sysselsatt før flyttingen til tilstanden sysselsatt/ikke sysselsatt etter flyttingen (bruttostrømmer).

Vi har også spurt personer som oppgir å ha vært i inntektsgivende arbeid før flyttingen, om de har "... skiftet enten arbeid, arbeidsgiver eller arbeidssted i og med flyttingen" (spørsmål 116, vedlegg 1A). Personer som svarte "ja" på dette spørsmålet har foretatt ett eller flere av de angitte arbeidsskiftene. I dette kapitlet skal vi bare presentere noen få data om denne typen mobilitet. Den gruppa som har foretatt slike skifter, vil imidlertid ha en sentral plass i neste kapittel.

5.3.2. Yrkesdeltaking

Vi skal i kapittel 5.3.2 bare se på sammenhengen mellom endring i yrkesdeltaking og utviklingen i ekteskapeleg status fra før til etter flyttingen. Dette valget er gjort fordi vi tror at kombinasjonene av flytting og ekteskapeleg statusskifte både har svært ulik betydning for yrkesdeltakelsen og slår forskjellig ut for menn og kvinner.

I tabell 5.12 viser vi endringer i sysselsettingsprosenten fra før til etter flyttingen sammen med utviklingen i personenes ekteskapelege status¹⁾.

1) De endringene i sysselsettingsprosent fra før til etter flyttingen som vi har festet oss ved, er alle signifikante på 0,05-nivået ifølge en statistisk test (X^2 -test). Se Hellevik (1971) og Hays (1969).

Tabell 5.12. Sysselsettingsprosent før og etter flytting og stabilitet i sysselsettingen for menn og kvinner i grupper for utvikling i ekteskapelig status *Employment rates before and after migration and stability in employment for men and women in groups for development in marital status. Per cent*

Ekteskapelig status før/etter flytting <i>Married status before/after migration</i>	Kjønn <i>Sex</i>	Sysselsettingsprosent før flytting <i>Employment rates before migration</i>	Sysselsettingsprosent etter flytting <i>Employment rates after migration</i>	Prosent av sysselsatte før som også er sysselsatte etter <i>Percentage of those employed before migration who were also employed after</i>	Tallet på personer som svarte <i>Number of respondents</i>
Ugift*/ <i>Unmarried*</i>	Menn <i>Males</i>	71	72	76	373
	Kvinner <i>Females</i>	62	66	73	482
	Alle <i>All</i>	66	69	74	855
Ugift*/ <i>Unmarried*</i>	Menn <i>Males</i>	76	85	91	203
	Kvinner <i>Females</i>	71	46	48	226
	Alle	73	64	69	429
Gift/ <i>Married</i>	Menn <i>Males</i>	86	90	94	762
	Kvinner <i>Females</i>	34	24	45	776
	Alle	60	57	81	1 538
Gift/ <i>Married</i>	Menn <i>Males</i>	100	88	88	25
	Kvinner <i>Females</i>	39	42	75	41
	Alle	62	59	83	66
Før gift/ <i>Previously married</i>	Menn <i>Males</i>	81	84	89	1 363
	Kvinner <i>Females</i>	49	41	59	1 525
	Alle	64	61	77	2 888

* Inneholder også før gifte (enker/enkemenn, separerte og skilte).

⊗ Incl. previously married.

Det er i hovedsak kvinner som slutter i inntektsgivende arbeid ved flytting.

Hele nedgangen i sysselsettingsprosenten for flytterne skyldes gifte kvinner eller kvinner som gifter seg og går ut av eller tar et opphold fra yrkeslivet etter flyttingen. Mennene har jevnt over en øking i yrkesprosenten. Det er mindre utskifting i gruppa av sysselsatte mannlige

flyttere (noe tilgang, liten avgang) fra før til etter flyttingen enn blant kvinnene, uansett endring i ekteskapelig status. Utviklingen for kvinner og menn er mest lik i gruppa som er ugifte både før og etter flyttingen.

En rimelig konklusjon må være at ektefeller som flytter og hvor begge er sysselsatte, velger tilflyttingssted først og fremst ut fra hensynet til mannens arbeid, og at bostedsvalget for personer som gifter seg, i liten grad skjer ut fra hensynet til kvinnens mulige sysselsettingsmønster.

Tallene bekrefter det vi vet fra før om forskjeller mellom menns og kvinners atferd i forhold til arbeidsmarkedet, og familiens rollemønster.

Spesielt i forbindelse med flytting vil vi anta at dette rollemønsteret kommer klart til syne. Kvinnens rolle i familien under fasen av etablering og tilpasning på et nytt bosted kan tenkes å favne om en hoveddel av den praktiske og emosjonelle "tilpasningsfunksjonen". Hun skal være det "stabile leddet" for ektefelle og eventuelle barn, hun skal søke fram til nye rutiner når det gjelder familiens dekning av sine service-, sosiale og kulturelle behov og stå for den praktiske etablering av et "nytt" hjem.

Mannens yrkesaktivitet blir i praksis ofte prioritert fordi det er vanlig å sikre hans karrieremuligheter framfor ektefellens eller rett og slett av økonomiske grunner, fordi han som regel kan få ut en større inntekt enn ektefellen på arbeidsmarkedet. I familiens etableringsfase på det nye stedet vil mannens omstilling til nye eksterne forhold (vesentlig i forbindelse med arbeidet) ofte kreve hans oppmerksomhet på bekostning av oppgaven med å bidra til at familien faller til ro i de nye omgivelsene.

Denne "arbeidsdelingen" vil neppe finnes ofte i "ren" form, men som tendens, og det er liten tvil om at slike faktorer bidrar til at gifte kvinner i beste fall får et opphold eller en forsinkelse (i forhold til ektefellen) i sin yrkesaktivitet når de skal etablere seg med ektefelle og eventuelle barn på et nytt bosted.

En nedgang i sysselsettingsprosent for gifte kvinner i en tilpasningsfase på et nytt bosted, har også sammenheng med at den gifte kvinnens forhold til arbeidsmarkedet generelt er problematisk. Dette henger også sammen med hennes spesielle rolle i familien. For det første har kvinner et snevrere marked å velge på, blant annet p.g.a. lavere utdanning, og fordi menn i praksis ofte blir foretrukket i de yrkesrollene det er flest av og som ikke tradisjonelt har vært betraktet som "kvinneyrker". For det andre har en gift kvinne, spesielt p.g.a. de rollekravene som stilles til henne som mor/husmor, spesielle krav å

stille til hva hun kan betrakte som et akseptabelt arbeidsforhold. Hun vil p.g.a. sin "dobbelstatus" ofte være avhengig av en spesiell arbeidstidsordning (deltid, fleksitid), nærhet til arbeidsplassen, daginstitusjonsplass eller andre tilfredsstillende løsninger for barn etc. Å oppnå slike forhold kan ta tid, og dersom flytteforberedelsene har vært konsentrert hovedsakelig om mannens arbeid på det nye stedet, vil denne tilpasningen falle helt og fullt i perioden etter flyttingen, og føre til mer eller mindre permanente fravær fra yrkeslivet for de gifte kvinnene.

5.3.3. Arbeidsskifte

Vi har i kapittel 5.3.2 vist at kvinnene i forbindelse med flyttingen går relativt hyppigere ut av inntektsgivende arbeid og har relativt større utskiftninger i gruppa av sysselsatte enn mennene. I særlig grad gjelder dette blant personer som gifter seg i forbindelse med flyttingen og blant personer som er gifte både før og etter flyttingen. Blant menn er det de som gifter seg eller er gifte ved begge tidspunkter som utgjør de mest stabile gruppene av sysselsatte, mens det for kvinnene altså er disse gruppene som er minst stabile. Dette samsvarer med funn som også andre har gjort (Meidner 1954).

I tabellen på neste side går det fram at kvinnene også er de mest mobile i forhold til arbeidsmarkedet blant dem som var i inntektsgivende arbeid både før og etter flyttingen (tabell 5.13). Således har nesten 80 prosent av kvinnene i denne gruppa skiftet arbeid fra før til etter flyttingen, mot bare 57 prosent av mennene. De kvinnelige arbeidsskifterne utgjør m.a.o. nesten 80 prosent av alle kvinnene som var sysselsatte både før og etter flyttingen, mens de mannlige arbeidsskifterne utgjør snaut 60 prosent av sin tilsvarende gruppe.

Kvinnenes andel av alle som har foretatt et arbeidsskifte, er derfor også noe større enn deres andel av alle dem som var sysselsatte både før og etter flyttingen (38 mot 31 prosent), og noe mindre enn blant alle som var sysselsatte før flyttingen (38 mot 40 prosent).

Bare snaut halvparten av de flytterne som skifter arbeid, oppgav "arbeidsforhold" som viktigste grunn for skifte av bosted, på tross av at de alle sammen har foretatt en eller annen form for bevegelse på arbeidsmarkedet i forbindelse med flyttingen (se tabell 5.17). Den oppgitte grunnen er i tillegg knyttet til den flyttende enheten, som er både familier og enkeltpersoner. Det er med andre ord ikke mulig å forklare verken arbeidsmarkedsmobiliteten eller flyttingene utelukkende med referanse til flytternes arbeidssituasjon. Noe av mobiliteten på arbeidsmarkedet vil være følger av den geografiske mobiliteten. Skiftene i arbeidsforholdene har da fungert delvis som stimuli (muligheter for

bedre arbeidsforhold) og som barrierer (uvilje mot å endre arbeidsforholdene) i forhold til den geografiske mobiliteten. Tilsvarende vil i andre tilfeller bostedsskiftene ha vært opplevd som stimuli (flytting til et mer attraktivt bosted) eller barrierer (uvilje mot å flytte, flytting til et mindre attraktivt bosted) i forhold til et ønsket eller nødvendig arbeidsskifte. Det er derfor en forenkling å anta at et bostedsskifte knyttet til mobilitet på arbeidsmarkedet entydig indikerer at vi har å gjøre med en særlig kostnadskrevende form for arbeidsmarkedsmobilitet for individet.

Tabell 5.13. Ulike grupper av flyttere, etter kjønn. Prosent *Different groups of migrants, by sex. Per cent*

	I alt <i>Total</i>	Kjønn <i>Sex</i>		Tallet på personer som svarte <i>Number of respondents</i>
		Menn <i>Males</i>	Kvinner <i>Females</i>	
Flyttere <i>Migrants</i>	100	47	53	2 894
Av dette: <i>Of which:</i>				
Sysselsatte før flytting <i>Em- ployed before migration</i>	100	60	40	1 851
Sysselsatte <u>før og etter</u> flytting <i>Employed before and after migration</i>	100	69	31	1 424
Med arbeidsskifte <i>Persons having changed their working place</i>	100	62	38	902
Personer med arbeidsskifte i prosent av <u>alle sysselsatte før og etter flyttingen</u> <i>Persons having changed their working place as percentage of all employees before and after migration</i>		57	79	

I mange tilfelle vil en kombinasjon av faktorer, både knyttet til arbeidsforholdene og andre trekk ved livssituasjonen, virke sammen som motiv for både arbeidsmarkeds- og geografisk mobilitet.

Arbeidsskiftene har i alle høve funnet sted og er en egenskap ved en del av undersøkelsens flyttestvalg. Arbeidsskiftene kan således betraktes som ett element i den levekårsendring som denne flyttergruppa opplever i tidsrommet fra før til etter flyttingen.

5.4. Endringer i arbeidsforhold

5.4.1. Innledning

Vi skal se på utviklingen m.h.t. to indikatorer på flytternes økonomiske situasjon. For å bevare en viss tilknytning til de økonomiske resonnementer om arbeidskraftens mobilitet og fordi lønns- og inntektsforhold er nær knyttet til virksomheten på arbeidsmarkedet, har vi begrenset beskrivelsen til å gjelde den gruppa av flyttere som var sysselsatt før og etter flyttingen og som dessuten svarte bekreftende på et spørsmål om hvorvidt de har "... skiftet enten arbeid, arbeidsgiver eller arbeidssted i og med flyttingen" (spørsmål 116, vedlegg 1A). Vi har i tillegg satt som betingelse at personene i sitt hovedyrke etter flyttingen er ansatte.

Valget av denne gruppa er også gjort fordi vi har en følelse av at det er slike flyttinger folk ofte har i tankene når flyttingene i samfunnet gjøres til diskusjonstema. Det er også rimelig å anta at simultane bosteds- og arbeidsskifter har en mer dyptgripende innflytelse på individenes livsvilkår enn rene bostedsskifter (se f.eks. Gjestland 1974).

Den gruppa vi studerer utgjør ca. en tredjedel av flytterne i utvalget og ca. to tredjedeler av alle som var i inntektsgivende arbeid både før og etter flyttingen. En tredjedel av dem som var i inntektsgivende arbeid før flyttingen foretok m.a.o. ingen endring i sin arbeidssituasjon (slik vi måler det) ved flyttingen, mens snaut en fjerdedel av dem forlot arbeidsstyrken.

Selv om det refererte spørsmålet (spm. 116) dekker et meget vidt mobilitetsbegrep, er ikke den gruppa som avgrenses representativ for alle dem som i den aktuelle perioden foretok et skifte i sin arbeidssituasjon. I denne undersøkelsen har vi bare studert mobilitet på arbeidsmarkedet som er forbundet med geografisk mobilitet.

I det følgende vil vi for letthets skyld betegne denne gruppa som har foretatt et arbeidsskifte, og som etter flyttingen er ansatte, som "arbeidskraftflytterne" (forkortet: "AK-flytterne").

Som vi har vist foran er det ikke grunnlag for å tolke den tradisjonelle økonomiske teorien om arbeidsmarkedet så enkelt at arbeidsskifter ensidig eller hovedsakelig skjer som svar på antatte relative lønnsdifferanser. Denne tolkingen er imidlertid ofte blitt gjort av økonomer og andre (se f.eks. Rottenberg 1968 og Hillestrøm 1972), og den empiriske tradisjonen som har sitt utspring i den økonomiske teorien, må kunne sies å ha en "slagside" mot slike resonnementer.

Den viktigste grunnen til at vi har valgt å se på lønns- og inntektsforhold er imidlertid en antakelse om at lønn og inntekt faktisk har

en viktig plass blant faktorer mennesker tillegger vekt når de vurderer egen velferd på ulike bosteder og i ulike arbeidsforhold.

Det er grunn til å anta at lønnen, i en viss forstand, vil være en utslagsgivende faktor også i mange arbeidsbytter som har andre hovedmotiv eller er en følge av geografisk mobilitet. En vil sjelden, dersom en har et reelt valg, være tilbøyelig til å foreta et arbeidsskifte som fører til redusert lønn, fordi en har tilpasset sitt forbruk til et visst inntektsnivå. Lønnen vil derfor også sannsynligvis være en av de faktorene som det i de aller fleste tilfeller er skaffet klarhet om før skiftet finner sted. Fra en slik synsvinkel kan det virke rimelig å tro at en, så langt det er mulig, søker en eller annen form for garanti mot nedgang i lønnsnivå, selv i de tilfeller der andre faktorer i arbeidssituasjonen eller livssituasjonen motiverer arbeidsskiftet.

5.4.2. Disponibel inntekt

Vi har nyttet "egen disponibel inntekt før flyttingen" som en indikator på AK-flytternes økonomiske utgangssituasjon og sett litt på hvordan noen undergrupper utvikler seg m.h.t. denne variabelen. Hvordan vi har målt "disponibel inntekt" går fram av spørsmålene 144 og 151, vedlegg 1A.

De tabellene vi nytter er: i) gjennomsnittlig disponibel inntekt i de aktuelle gruppene i forhold til gjennomsnittet for hele AK-flyttergruppa før flyttingen (gjennomsnittet for hele AK-flyttergruppa er satt lik 100). (Tabell 5.14.)

ii) endring i i) fra før til etter flyttingen (endring i prosentpoeng). (Tabell 5.15.)

iii) endring i gjennomsnittlig disponibel inntekt i prosent av inntekten før flytting for hver gruppe. (Tabell 5.16.)

Vi har delt inn AK-flytterne i grupper henholdsvis etter kjønn/flyttegrunn¹⁾, alder/flyttegrunn, alder/urbaniseringsretning²⁾ og flyttegrunn/urbaniseringsretning.

Hovedpoenget er å gi et inntrykk av eventuelle forskjeller mellom "flyttestrømmer" med hensyn til økonomisk utgangspunkt og endring. Kjønn og alder er valgt ut som kontrollvariabler for å sikre at de forskjellene som observeres, ikke bare skyldes ulik kjønns- og alderssammensetning i de forskjellige "strømmene". Denne kontrollen kan dessverre

1) Den grupperingen av "flyttegrunner" som nyttes er det redegjort for i Statistisk Sentralbyrå 1974a, s. 17-19 og i inneværende rapport, kapittel 5. 2) Variabelen "urbaniseringsretning" angir forskjellen i type strøk for bostedet til intervjuobjektet før flyttingen og i dag (intervjutidspunktet). Variabelen er beskrevet i Statistisk Sentralbyrå 1974a, s. 17 og i inneværende rapport, kapittel 5.

bare gjøres indirekte da materialet er for lite til å studere de fire variablene samtidig¹⁾.

I noen utenlandske undersøkelser har en forsøkt å skille mellom frivillig og ufrivillig arbeidskraftmobilitet og funnet at arbeidstakere som foretar et frivillig arbeidsskifte oppnår forbedrede lønnsforhold i større grad enn personer som ikke har hatt et reelt valg (Tetzschler et.al. 1974, s. 115, Rundblad 1966, s. 183, Rundblad 1964, s. 83 ff, Parnes 1954, s. 177, Reynolds 1961, s. 215). Parnes (1954) finner imidlertid at selv blant personer som foretar frivillige skifter, indikerer data at bare tilnærmevis 50 til 60 prosent oppnår en umiddelbar forbedring (s. 177). Rundblad (1964) gir et noe høyere tall (s. 87), men han påviser samtidig at de ulike aldersgruppene oppnår lønnsforbedring i ulik grad. Det er først og fremst "mellomgruppa" (35 år) som tjener lønnsmessig på å flytte (ca. 2/3 av menn i denne gruppa oppnådde en lønnsøkning på minst 5 prosent). Blant de eldre (45 år) var andelen betydelig lavere. I den yngste aldersgruppa (25 år) syntes det ikke å spille så stor rolle for lønnsutviklingen, om arbeidsskiftet hadde skjedd frivillig eller ufrivillig.

Rundblad viser også (1964, s. 55) at det er "mellomgruppa" som har det største innslaget av arbeidsbytter med lønn som viktigste motiv (26 prosent), mens bare en sjettedel av de yngste og en syvendel av de eldste oppgav lønnen som motiv for sitt arbeidsbytte.

I en undersøkelse av flyttere til Gøteborg, hvor det ikke er skilt mellom frivillige og ufrivillige flyttinger, hadde to tredjedeler av personer med inntektsgivende arbeid både før og etter flyttingen fått høyere lønn i Gøteborg (Rundblad 1970, s. 98). Hele dette utvalget flyttet imidlertid til en høytlønnsregion og tok ansettelse i foretak med minst 100 ansatte (s. 96). Innflytterne var meget unge og med gjennomgående høyt utdanningsnivå.

Rundblad (1964) peker også på at sannsynligheten for å oppnå lønnsforbedring ved arbeidsskifte varierer med yrkesstatus. Således er det en klar tendens i hans materiale (særlig i den midterste aldersgruppa) til at funksjonærer oppnår forbedring relativt hyppigere enn arbeidere. Studier foretatt av USA's Bureau of Labor Statistics viser at bare om lag en tredjedel av de arbeidsskiftene som ble foretatt av lavtlønnsarbeidere resulterte i bedre lønn (Bluestone 1968, s. 414).

1) Som parentessettingen i tabellene viser, er disse tabellenes utsagnskraft allerede kraftig redusert. Vi har derfor bare konsentrert oss om enkelte hovedtendenser. De "konklusjoner" som blir trukket må mer betraktes som spørsmål til videre analyse enn som sikre slutninger fra tabellene (se fotnote til tabell 5.14).

Rune Åberg (1972b) har studert personer som flyttet fra Norrland med støtte fra Arbeidsmarknadsstyrelsen. Han fant en klar sammenheng mellom flytting og nominelle lønnsendringer, men denne sammenheng var negativ på laveste utdanningstrinn.

Myers og MacLaurin (1943) har undersøkt sammenhengen mellom lønnsendringer ved arbeidsskifter og de oppgitte grunnene til skiftene. De fant at forbedring av lønnen opptrådte relativt hyppigere blant personer som oppgav grunner knyttet til selve arbeidsforholdet enn blant dem som oppgav forhold utenfor arbeidet som grunn (f.eks. forhold på stedet, familieforhold etc.). De fant også et klart skille mellom mobilitet som var begrunnet med misnøye med tidligere arbeidsforhold ("push") og mobilitet som hadde mer klare karrieremotiv ("more attractive opportunities elsewhere", "to take job with better future" etc.). Den siste typen mobilitet gav hyppigst lønnsgevinst (s. 65 og 90).

Rundblad (1964) argumenterer, på bakgrunn av egne erfaringer, mot den typen oppdeling av intervjusvar i "push" og "pull", som Myers og MacLaurin har gjort på grunnlag av et enkelt spørsmål (s. 46 ff og s. 89). I sin egen undersøkelse har han derfor ikke skilt mellom svar av typen "mishøye med lønnen" og "ønske om høyere lønn", men behandlet dem som én kategori, "lønn". Rundblad finner at personer som byttet arbeid for lønnens skyld, i meget stor utstrekning også har oppnådd en lønnsøkning. Ved sammenlikning av personer som oppgav andre grunner i forbindelse med arbeidet og personer som oppgav grunner knyttet til forhold utenfor arbeidet, finner Rundblad (i motsetning til Myers og MacLaurin) ingen vesentlig forskjell m.h.t. lønnsendring (s. 90 ff).

På bakgrunn av disse undersøkelsesresultatene kan vi slå fast at det ikke er et uvanlig funn at ca. halvparten av arbeidsskiftene foregår uten at de mobile personene oppnår noen lønnsøkning. Det er imidlertid vanskelig å si hvilken virkning det har at arbeidsskiftene er kombinert med geografisk mobilitet.

De geografisk mobile er sannsynligvis et skjevt utvalg av alle som skifter arbeid, med et større innslag av personer med høy utdanning og yrkesstatus (Rundblad 1964, Furåker 1972). Disse vil stå sterkere rustet til å utnytte de mulighetene "høytlønnsområdene" kan tilby og de vil sannsynligvis i relativt mindre grad flytte ufrivillig.

På den annen side kan et bostedsskifte være motivert av andre forhold enn flytterens arbeidssituasjon, slik at målet med flyttingen kanskje ikke innbefatter lønnsøkning i det hele tatt, eller at en lønnsøkning i alle fall ikke betraktes som en nødvendig forutsetning for å flytte (se f.eks. Johansson 1968).

Det er således vanskelig å si om vi burde forvente at den gruppa vi selv studerer har oppnådd lønnsøking i større eller mindre grad enn det som er funnet i studier av ren arbeidskraftmobilitet. De studier av arbeidskraftflyttinger vi har referert til, er såvidt spesielle at det neppe er tilrådelig å overføre funnene til slike flyttinger generelt.

Det er i det hele tatt vanskelig å trekke generelle slutninger fra slike undersøkelser bl.a. fordi mobiliteten måles på ulike måter. Det samme gjelder lønns- og inntektsbegrepene.

Med disse forbeholdene kan det se ut til at våre tall støtter opp om noen av de funnene vi har referert foran. For det første er det klart at arbeids-/bostedsskifter som er begrunnet i arbeidssituasjonen¹⁾, gir større inntektsøking enn skifter som har en annen forhistorie (tabell 5.14). Data tyder også på at begrunnelser i forbindelse med arbeid som har preg av tvang ("ble uten arbeid"), gir mindre inntektsøking enn andre "arbeidsforhold" (tabellene kan synes å indikere at dette bare gjelder for menn, ungdom og flytting mellom bestemte stedstyper (tabellene 5.14, 5.15 og 5.16). Materialet har imidlertid ingen utsagnskraft for denne problemstillingens vedkommende). For kvinnes vedkommende ser det ikke ut til at flyttegrunnen har den samme effekten på inntektsendring som blant mennene (dette kan bl.a. henge sammen med at den oppgitte grunnen, særlig når grunnen er knyttet til arbeidsforhold, for kvinnes vedkommende i større grad gjelder andre personer, f.eks. ektefelle (tabell 5.15). Det samme (m.h.t. effekten av "tvangspregede" og andre arbeidsmotiv) kan være tilfelle for de eldste flytterne (40-74 år). Tallene er imidlertid for små til at de kan festes lit til (tabell 5.16).

Rundblads (1964) konklusjon om at skillet mellom "frivillige" og "ufrivillige" skifter ikke synes å ha særlig betydning for unge arbeidstakere, blir imidlertid ikke støttet av våre funn (tabell 5.16). Det synes tvert imot som om dette skillet i vårt materiale har størst betydning blant de yngste. Men dette er basert på en tolkning av flyttegrunnen "ble uten arbeid" som mindre "frivillig" enn "andre arbeidsforhold". Forskjellen mellom Rundblads og våre funn kan være av rent "teknisk" natur, bl.a. som følge av ulike kriterier for skillet mellom "frivillighet" og "ufrivillighet", men også som følge av ulike alderskutt. Det er som generalisering Rundblads konklusjon ikke får støtte i vårt materiale.

1) De oppgitte grunnene kan være knyttet til andre medlemmer av den flyttende enheten. Vi har et annet sted i rapporten forsøkt å vise at dette sannsynligvis er tilfelle bare i liten grad. Når det forekommer er det trolig særlig blant kvinnene og de aller yngste. Vi har også argumentert for at arbeidsskiftet i alle tilfelle er tillagt vekt og det er dette som i hovedsak er bestemmende for inntektsutviklingen.

Tabell 5.14. Inntektsnivå før flytting og endring i gjennomsnittlig månedsinntekt for AK-flyttere¹⁾, etter oppgitt grunn for flyttingen og endring i type strøk for bosted

Viktigste oppgitte grunn	Bostedet etter flyttingen sammenliknet med før er <i>Residential area</i>								
	mye mindre urbanisert <i>much less urbanized</i>			mindre urbanisert <i>less urbanized</i>			like urbanisert <i>equally urbanized</i>		
	Inntekt før ²⁾ <i>Income before²⁾</i>	Endring i prosent <i>Change in per cent</i>	Endring i poeng <i>Change in points</i>	Inntekt før ²⁾ <i>Income before²⁾</i>	Endring i prosent <i>Change in per cent</i>	Endring i poeng <i>Change in points</i>	Inntekt før ²⁾ <i>Income before²⁾</i>	Endring i prosent <i>Change in per cent</i>	Endring i poeng <i>Change in points</i>
Ble uten arbeid	(107)	(21)	(22)	(92)	(28)	(26)	85	11	9
Andre arbeidsforhold	95	16	15	103	24	25	95	28	27
Familieforhold	(90)	(9)	(8)	92	10	9	96	5	5
Boligforhold	139	6	8	105	4	4	112	15	17
Bosteds- og miljøforhold	(92)	(6)	(6)	108	9	10	98	15	15
Andre forhold	(86)	(13)	(11)	99	14	14	98	18	18
Alle	104	10	10	102	16	16	98	19	19

1) AK-flytter, forkortelse for arbeidskraftflytter, person som før og etter flyttingen var sysselsatt og som hadde skiftet enten arbeid, arbeidsgiver eller arbeidssted i og med flyttingen, og som etter flyttingen var ansatt (se kap. 5.4.1). 2) Alle AK-flyttere, kr 1 737 = 100. Enkelte av tallene i tabellen baserer seg på svært få observasjoner og er derfor beheftet med stor usikkerhet. Med de krav vi har stilt opp (nøyaktighetsgrad på 80 prosent og et 95 prosent konfidensintervall) kan vi ikke gi utsagn for grupper som utgjør mindre enn ca. 2,7 prosent av AK-flytterne. Parentesene varsler tall som er basert på slike grupper. En nærmere redegjørelse er gitt i Statistisk Sentralbyrå 1974a, s. 22-23 og 135-137.

Income level before migration and change in average monthly income for persons having changed their working place, by stated cause of migration and by change in type of residential area

after migration compared with before is

mer urbanisert more urbanized			mye mer urbanisert much more urbanized			Alle All			Main cause stated
Inn- tekt før ²⁾	End- ring i	End- ring i	Inn- tekt før ²⁾	End- ring i	End- ring i	Inn- tekt før ²⁾	End- ring i	End- ring i	
In- come be- fore ²⁾	pro- sent Change in per cent	poeng Change in points	In- come be- fore ²⁾	pro- sent Change in per cent	poeng Change in points	In- come be- fore ²⁾	pro- sent Change in per cent	poeng Change in points	
121	-3	-4	(69)	(22)	(15)	96	14	13	Loss of employment
103	11	11	92	6	5	99	20	20	Other working conditions
(91)	(21)	(19)	(100)	(-13)	(-13)	94	8	8	Family conditions
(121)	(-1)	(-1)	(86)	(5)	(4)	113	7	8	Dwelling conditions
101	13	13	(78)	(8)	(6)	99	10	10	Environ- mental conditions
96	10	10	(94)	(16)	(15)	96	14	13	Other conditions
104	9	9	89	7	6	100	14	14	All

2) All persons having changed their working place, nkr 1 737 = 100. Figures in (.) are calculated on very few observations, and are less reliable.

Tabell 5.15. Inntektsnivå før flytting og endring i gjennomsnittlig månedsinntekt for mannlige og kvinnelige AK-flyttere, etter oppgitt grunn til flyttingen *Income level before migration and change in average monthly income for men and women having changed their working place, by stated cause of migration*

	Menn <i>Males</i>			Kvinner <i>Females</i>			Alle <i>All</i>		
	Inn- tekt før ¹⁾ <i>In- come before¹⁾</i>	End- ring i pro- sent Change in per cent	End- ring i poeng Change in points	Inn- tekt før ¹⁾ <i>In- come before¹⁾</i>	End- ring i pro- sent Change in per cent	End- ring i poeng Change in points	Inn- tekt før ¹⁾ <i>In- come before¹⁾</i>	End- ring i pro- sent Change in per cent	End- ring i poeng Change in points
Ble uten arbeid <i>Loss of employment</i>	107	9	10	(72)	(32)	(23)	96	14	13
Andre arbeidsforhold <i>Other working conditions</i>	110	21	23	72	19	14	99	20	20
Familieforhold <i>Family conditions</i>	116	5	6	81	11	9	94	8	8
Boligforhold <i>Dwelling conditions</i> .	123	7	9	86	6	5	113	7	8
Bosteds- og miljøforhold <i>Environmental conditions</i>	114	10	11	80	12	10	99	10	10
Andre forhold <i>Other conditions</i> .	113	11	12	76	21	16	96	14	13
Alle <i>All</i> ..	113	14	16	77	16	12	100	14	14

1) Alle AK-flyttere, kr 1 737 = 100. Se fotnote til tabell 5.14.

1) *All persons having changed their working place, nkr 1 737 = 100.*

Et av de klareste funnene her er at denne typen mobilitet på arbeidsmarkedet (kombinert med skifte av bosted), ikke virker inntektsutjammende mellom menn og kvinner blant dem som flytter, men at det tvert imot ser ut til at den absolutte forskjellen mellom menns og kvinners inntekter øker noe fra før til etter flyttingen. Særlig er dette tilfelle ved skifter som begrunnes med "arbeidsforhold" (tabell 5.15).

Tabell 5.16. Inntektsnivå før flytting og endring i gjennomsnittlig månedsinntekt for AK-flyttere i ulike aldersgrupper, etter alder *Income level before migration and change in average monthly income for persons having changed their working place, in different age groups, by age*

Viktigste oppgitte grunn <i>Main cause stated</i>	16-24 år <i>years</i>			25-39 år <i>years</i>			40-74 år <i>years</i>			Alle <i>ALL</i>		
	Inntekt før ¹⁾ <i>In come before¹⁾</i>	Endring i prosent <i>Change in per cent</i>	Endring i poeng <i>Change in points</i>	Inntekt før ¹⁾ <i>In come before¹⁾</i>	Endring i prosent <i>Change in per cent</i>	Endring i poeng <i>Change in points</i>	Inntekt før ¹⁾ <i>In come before¹⁾</i>	Endring i prosent <i>Change in per cent</i>	Endring i poeng <i>Change in points</i>	Inntekt før ¹⁾ <i>In come before¹⁾</i>	Endring i prosent <i>Change in per cent</i>	Endring i poeng <i>Change in points</i>
Ble uten arbeid <i>Loss of employment</i>	85	6	5	102	19	19	(112)	(18)	(20)	96	14	13
Andre arbeidsforhold <i>Other working conditions</i> .	70	30	21	114	18	21	124	10	12	99	20	20
Familieforhold <i>Family conditions</i>	82	13	11	106	6	6	(93)	(1)	(1)	94	8	8
Boligforhold <i>Dwelling conditions</i>	97	11	11	124	3	4	(103)	(13)	(13)	113	7	8
Bosteds- og miljøforhold <i>Environmental conditions</i> .	72	26	19	111	11	12	(124)	(-18)	(-22)	99	10	10
Andre forhold <i>Other conditions</i>	74	22	16	115	10	12	(124)	(10)	(12)	96	14	13
Alle <i>All</i>	77	21	16	114	12	14	117	6	7	100	14	14

1) Alle AK-flyttere, kr 1 737 = 100. Se fotnote til tabell 5.14.

1) All persons having changed their working place, nkr 1 737 = 100.

Når våre data synes å vise at flyttinger til "mindre urbaniserte" steder enn fraflyttingsstedet gjennomgående gir større inntektsgevinster enn flytting til "mer urbaniserte" steder, mens flere studier viser at det er de tettest befolkede områdene som har de høyeste lønns- og inntektsnivåer (Rødseth 1969, s. 69, Gjestland og Salomon 1975), skal en bl.a. være oppmerksom på at vi har å gjøre med målinger på svært ulikt regionalt nivå. Variabelen "type strøk for bostedet", som er nyttet i flyttemotivundersøkelsen, angir "urbaniseringsgrad" på svært lavt nivå (Statistisk Sentralbyrå 1974a, s. 16-17), mens de studier av regionale inntektsforskjeller vi har vist til, er utført på fylkesnivå. Det er derfor mulig både å bo på og flytte til "spredtbygde strøk" innenfor svært "urbaniserte fylker".

5.4.3. Vurderte lønnsendringer

Vi har i det følgende sett på hvordan ulike grupper av AK-flyttere vurderer lønnsnivået etter flyttingen i forhold til det de hadde før (spørsmål 121, vedlegg 1A).

Når personene vurderer om de skal flytte eller skifte arbeid, er det på grunnlag av subjektive oppfatninger av de situasjoner som står på valg. Tilsvarende kan det hevdes at det er den subjektive opplevelsen til flytteren av de endringer som har funnet sted, som er interessante når en skal si noe om flyttingens "vellykkethet" m.h.t. et bestemt kriterium.

I tabell 5.17 har vi stilt opp vurderte endringer i lønnsnivå henholdsvis for personer som har oppgitt "arbeidsforhold" og "andre forhold" som husholdningens flyttegrunn, vel vitende om at gruppene ikke er entydige¹⁾.

1) Vi har nyttet χ^2 -test for å se om de ulike gruppene i tabellene skiller seg signifikant fra hverandre m.h.t. vurdert lønnsendring. Vi har hatt som rettesnor et signifikansnivå på 0,05, men har ikke følt oss strengt bundet av dette dersom vi ellers har funnet "klare" tendenser. Formålet er rent beskrivende. Vi gjør imidlertid oppmerksom på forskjeller vi kommenterer som ikke er signifikante etter dette kriteriet. (Se f.eks. Hellevik 1971 eller Hays 1969. "Uoppgitt" er holdt utenfor ved beregning av χ^2 .)

Tabell 5.17. AK-flyttere med forskjellig viktigste oppgitte grunn til flyttingen, etter vurdert endring i lønnsnivå. Prosent
Persons having changed their working place, with different main cause of migration stated, by appraisal as to change in income level. Per cent

Viktigste oppgitte grunn til flyttingen <i>Main cause of migration stated</i>	I alt <i>Total</i>	Lønnsnivået er <i>The income level is</i>			Uopp- gitt <i>Un- reported</i>	Tallet på personer som svarte <i>Number of respondents</i>	Pst. <i>P.c.</i>
		bedre <i>better</i>	det samme <i>the same</i>	dårligere <i>worse</i>			
Arbeidsforhold <i>Working conditions</i> ..... <i>Wor-</i>	100	57	27	12	4	403	46
Andre forhold <i>Other conditions</i>	100	49	29	18	4	482	54
Alle <i>All</i>	100	53	28	15	4	885	100

Noe over halvparten av AK-flytterne oppgir at de har bedre lønn på intervju tidspunktet enn de hadde før flyttingen. Ca. 15 prosent mener at lønnsnivået er dårligere, og resten (ca. 28 prosent) oppgir at lønnsnivået er det samme i dag som før flyttingen.

Det er signifikant forskjell i vurdert lønnsendring mellom de to gruppene vi har delt flytterne inn i. Personer som begrunnet skiftet med forhold utenfor arbeidssituasjonen vurderte relativt hyppigere lønnsnivået som dårligere etter flyttingen og relativt sjeldnere som bedre, enn de som oppgav "arbeidsforhold" som flyttegrunn.

Tabellen kan tas til inntekt for de funn vi refererte foran av Myers og MacLaurin (1943, s. 65). Selv om de gruppene vi opererer med i tabellen er lite entydige, tyder den på at AK-flyttinger som er motivert i den mobile personens arbeidssituasjon, gir større sannsynlighet for lønnsforbedring enn når andre motiver er dominerende.

Denne effekten av forskjeller i "flyttegrunn" kan imidlertid bare sies å holde ved flyttinger til "mindre urbaniserte" steder (tabell 5.18). I denne gruppa sier under en tiendedel av "arbeidsforholdsflytterne" at de har fått et dårligere lønnsnivå, mens snaut to tredjedeler sier at de har fått bedre lønn. Blant dem som har oppgitt andre grunner enn "arbeidsforhold" er de tilsvarende tallene ca. en femtedel og snaut halvparten. Ved flyttinger mellom steder med samme type strøk er det sogar en svak omvendt tendens, slik at personer med andre grunner til flyttingen enn "arbeidsforhold", relativt hyppigst opplevde at lønnsnivået ble bedre.

Alt i alt er det personer som flyttet til "mindre urbanisert" sted på grunn av "arbeidsforhold" som relativt hyppigst oppnådde lønnsforbedring (slik de selv vurderer det), mens flyttere i samme "retning" med andre flyttegrunner hadde både den største andelen vurderte forverringer og den minste andelen vurderte forbedringer.

Når vi ser bare på variabelen "urbaniseringsretning" er det ingen forskjell i vurdering av lønnsendring mellom AK-flyttere som flyttet til steder som var henholdsvis "mindre", "like" og "mer urbaniserte" steder enn fraflyttingsstedet (tabell 5.18).

Tabell 5.18. AK-flyttere i grupper for viktigste oppgitte grunn til flyttingen og endring i type strøk for bostedet, etter vurdert endring i lønnsnivå. Prosent *Persons having changed their working place, in groups for main cause of migration stated and change in type of residential area, by appraisal as to change in income level. Per cent*

Oppgitt grunn/bostedet etter flyttingen sammenliknet med før, er <i>Stated cause/residential area after migration compared with before, is</i>	I alt <i>Total</i>	Lønnsnivået er <i>Income level is</i>			Uopp-gitt <i>Un-reported</i>	Tallet på personer som svarte <i>Number of respondents</i>
		bedre <i>better</i>	samme <i>the same</i>	dår- ligere <i>worse</i>		
Mindre urbanisert <i>Less urbanized</i>	100	53	28	15	4	347
Like urbanisert <i>Equally urbanized</i>	100	52	30	14	4	258
Mer urbanisert <i>More urbanized</i>	100	54	26	16	4	280
Alle <i>All</i>	100	53	28	15	4	885
Arbeidsforhold: <i>Working conditions:</i>						
Mindre urbanisert	100	63	25	9	3	136
Like urbanisert	100	48	34	12	6	122
Mer urbanisert	100	56	25	16	3	145
Alle	100	56	28	12	4	403
Andre motiv: <i>Other causes:</i>						
Mindre urbanisert	100	47	30	19	4	211
Like urbanisert	100	54	27	17	2	136
Mer urbanisert	100	52	28	16	4	135
Alle	100	49	29	18	4	482
Alle motiv <i>All causes</i> ...	100	53	28	15	4	885

Tabell 5.19. Arbeidsskiftere i grupper for alder og endring i type strøk for bostedet, etter vurdert endring i lønnsnivå. Prosent
Persons having changed their working place in groups for age and change in type of residential area, by appraisal as to change in income level. Per cent

Alder/bostedet etter flyttingen sammenliknet med før, er <i>Age/place of residence after migration compared with before, is</i>	I alt <i>Total</i>	Lønnsnivået er <i>Income level is</i>			Uopp- gitt <i>Un- reported</i>	Tallet på personer som svarte <i>Number of respondents</i>
		bedre <i>better</i>	det samme <i>the same</i>	dår- ligere <i>worse</i>		
16-24 år <i>years:</i>						
Mindre urbanisert <i>Less urbanized</i>	100	53	27	17	3	117
Like urbanisert <i>Equally urbanized</i>	100	58	23	11	8	103
Mer urbanisert <i>More urbanized</i>	100	66	17	14	3	125
Alle, 16-24 år <i>All 16-24 years</i>	100	59	22	14	5	345
25-39 år:						
Mindre urbanisert	100	56	25	15	4	184
Like urbanisert	100	46	32	20	2	119
Mer urbanisert	100	46	34	16	4	131
Alle, 25-39 år <i>All, 25-39 years</i>	100	49	30	17	4	434
40-74 år:						
Mindre urbanisert	100	41	44	13	2	46
Like urbanisert	100	50	44	6	-	36
Mer urbanisert	100	39	35	22	4	23
Alle, 40-74 år <i>All, 40-74 years</i>	100	44	42	12	2	105
Alle, 16-74 år <i>All, 16-74 years</i>	100	53	28	15	4	884

Når vi grupperer etter alder får vi imidlertid fram noen klare tendenser. Først og fremst gjelder dette blant de yngste (16-24 år), hvor det ser ut til at sannsynligheten for å oppleve en forbedring i lønnsnivået er størst ved flytting til steder som er "mer urbanisert" enn fraflyttingsstedet, for så å avta og være minst ved flytting til "mindre urbaniserte" steder.

I de andre aldersgruppene er tendensen mindre klar.

Det er en klar sammenheng mellom alder og vurdert lønnsendring, slik at sannsynligheten for å vurdere lønnsendringen positivt synker med stigende alder (tabell 5.19). Blant de eldste er det først og fremst den store andelen med uforandret lønnsnivå som er framtreddende, mens "mellomgruppa" også har en relativt betydelig andel som vurderer lønnsnivået til å ha blitt dårligere. Tabellen støtter Rundblads funn (Rundblad 1964, s. 85, tabell 12) som viser at de eldste i relativt minst grad oppnår lønnsøking ved å bytte arbeid. I Rundblads materiale rammer dette særlig eldre arbeidere (i forhold til funksjonærer)¹⁾.

35-åringene hos Rundblad har fått lønnsøking i langt større grad enn begge de to andre gruppene. I denne gruppa hos Rundblad finner en også den største forskjellen i andel med lønnsøking mellom arbeidere og funksjonærer. Blant gruppa funksjonærer, født 1923, har 81 prosent fått mer enn 5 prosent lønnsøking, mot 60 prosent blant arbeiderne.

De yngste (25 år) danner hos Rundblad ei mellomgruppe m.h.t. lønnsøking. Her finner en heller ikke noe vesentlig skille mellom arbeidere og funksjonærer.

Hvis vi ser på andelen som har hatt nedgang i lønn, er det i hans materiale igjen den mellomste aldersgruppa (35 år) som kommer heldigst ut (12 prosent med nedgang), mens andelen med nedgang var hele 26 prosent blant de eldste arbeiderne (45 år). Totalt (arbeidere og funksjonærer sammen) hadde de yngste og de eldste om lag samme andel med lønnsnedgang.

I vårt materiale kommer ungdomsgruppa (16-24 år) ut med den største relative hyppighet av vurderte forbedringer i lønnsnivå. Personene i denne gruppa er yngre enn Rundblads yngste gruppe (25 år) og er ikke representert i hans undersøkelse. Rundblads mellomgruppe (35 år) rommes i vår mellomgruppe sammen med 25-åringene. Rundblad har dessuten ikke et landsrepresentativt utvalg. Det er derfor ikke mulig å trekke direkte sammenlikninger. En tilsvarende oppsplitting av vår mellomgruppe ville muligens gitt samme resultat. Tilsvarende kunne et utvalg av yngre personer enn 25-åringene i tillegg hos Rundblad gitt et bilde som ligner vårt.

Det Rundblads undersøkelse først og fremst peker på, er nødvendigheten av å bringe inn en sosioøkonomisk indikator (f.eks. yrkesstatus). Særlig i de to eldste gruppene er det gode grunner til å anta at vårt materiale dekker over viktige forskjeller.

1) Rundblads utvalg bestod av menn født henholdsvis i årene 1913, 1923 og 1933 og bosatt i Norrköping 1/8 1958 (m.a.o. 25-, 35- og 45-åringene ved utvalgstidspunktet). Våre aldersgrupper kan derfor ikke sammenliknes direkte med Rundblads (Rundblad 1964, s. 22).

Den observerte sammenhengen mellom alder og vurdert lønnsendring, gjelder klart bare ved flytting til steder som er "mer urbaniserte" enn fraflyttingsstedet (tabell 5.19). Det kan se ut som om det blant AK-flytterne i hovedsak er ungdom som har "noe å vinne" lønnsmessig ved å flytte til "mer urbaniserte" steder.

Tabell 5.20 viser at det er signifikant forskjell mellom kvinner og menn m.h.t. vurdert lønnsendring. Imidlertid er det blant menn en større andel enn blant kvinner både som har vurdert lønnsnivået etter flyttingen som bedre og som dårligere.

Tabell 5.20. AK-flyttere med forskjellig kjønn, etter vurdert endring i lønnsnivå. Prosent *Persons having changed their working place, with different sex, by appraisal as to change in income level. Per cent*

Kjønn <i>Sex</i>	I alt <i>Total</i>	Lønnsnivået er <i>Income level is</i>			Uopp- gitt <i>Un- reported</i>	Tallet på personer som svarte <i>Number of respondents</i>
		bedre <i>better</i>	det samme <i>the same</i>	dår- ligere <i>worse</i>		
Menn <i>Males</i>	100	55	25	17	3	555
Kvinner <i>Females</i>	100	48	33	13	6	347
Alle <i>All</i>	100	53	28	15	4	885

De hovedkonklusjoner vi kan trekke av tabellanalysen er at over halvparten av AK-flytterne mener at de har et bedre lønnsnivå i det arbeidsforholdet de har etter flyttingen enn de hadde i sitt arbeidsforhold før flyttingen.

Andelen som vurderer det slik er større blant personer som oppgav "arbeidsforhold" som viktigste grunn til flyttingen enn blant personer med andre flyttemotiv. Andelen er større blant menn enn blant kvinner og er dessuten stigende med synkende alder.

Når vi bringer inn flyttingens "urbaniseringsretning", finner vi imidlertid at det refererte forholdet mellom vurdert lønnsendring og "flyttegrunn" bare gjelder klart for flyttinger til steder som er "mindre urbaniserte" enn fraflyttingsstedet, mens sammenhengen mellom alder og vurdert lønnsendring bare holder for flyttinger til steder som er "mer urbaniserte" enn fraflyttingsstedet.

Blant noen av de gruppene vi har studert har så mange som en femtedel opplevd å få et dårligere lønnsnivå ved flyttingen. Blant de eldste har rundt to femtedeler ikke opplevd noen forandring i det hele tatt.

5.5. Oppsummering

Et av det moderne velferdssamfunnets dilemmaer har vært at framskrittet har hatt som forutsetning at det skjer omfattende og hyppige forandringer som en ikke helt ut har kjent konsekvensene av. På individnivå er bosteds- og arbeidsskifter eksempel på forandringer med dyptgående virkninger for tilværelsen til den det gjelder.

En del av mobiliteten i samfunnet er ledd i realiseringer av individuelle livsprogrammer. En del er, mer eller mindre i samsvar med individenes preferanser, en nødvendig forutsetning for å nå samfunnsmessige målsettinger (økonomisk vekst). Den siste typen mobilitet er gjerne knyttet sammen med forskyvninger i arbeidskraftens relative fordeling på næringer. Alle samfunn har en viss grad av individuell geografisk mobilitet. Når flyttingene har vært tema for politisk debatt har en gjerne hatt i tankene den typen mobilitet som kan koples direkte eller indirekte sammen med sentrale utviklingstrekk i samfunnet (økonomisk vekst, urbanisering, "materialisering"). Debatten har delvis sitt utspring i uenighet om hvor "god" denne utviklingen er for befolkningen under ett, og for befolkningen på enkelte steder som opplever fraflytting eller opphoping av mennesker og økonomisk aktivitet. Debatten har imidlertid også dreid seg om virkningen av flyttingene for flytterne selv. Kunnskapen om flytternes skjebner har vært svært begrenset og ofte knyttet til mindre, lite representative grupper av flyttere.

Temaet for dette kapitlet har vært å forsøke å nytte data fra Flyttemotivundersøkelsen 1972 til å belyse noen sider ved de endringer som skjer i tilværelsen til personer som flytter. Flyttemotivundersøkelsens undersøkelsesplan har ikke tillatt oss å trekke slutninger om årsakssammenhenger mellom de studerte endringene og de foretatte skiftene, men resultatene viser noen faktiske endringer i flytternes tilværelse og flytternes vurdering av disse endringene. Vi har hatt som en arbeidshypotese at forskjellige grupper av flyttere har forskjellig sannsynlighet for å oppnå en forbedring på ulike levekårsområder, og at dette delvis skyldes forskjeller i formål og forventninger til flyttingen, og delvis forskjeller m.h.t. ressursmessig utgangspunkt og hvor ønsket flyttingen er.

Vi fant at godt over halvparten av flytterne vurderte sine levekår som stort sett bedre etter flyttingen enn før. Andelen med forbedring varierte både med familietype, flyttegrunn og "flytteretning" (endring i type for bosted fra før til etter flyttingen). Lavest andel med "forbedring" hadde enkeltpersoner som flyttet til et sted som er mer urbanisert enn fraflyttingsstedet og som oppgav annet enn bolig- og arbeidsforhold som flyttegrunn, (under to femtedeler). Enkeltpersoner hadde også

i gjennomsnitt en lavere andel med forbedring enn familier. Størst andel med forbedring hadde ektepar som flyttet på grunn av boligforhold. For denne gruppa spilte flytteretningen liten rolle (65-70 prosent med forbedring). Sannsynligheten for å oppleve en forbedring av levekårene totalt sett, varierer således ganske betraktelig mellom ulike grupper av flyttere.

Både for enkeltpersoner og familier, uansett flyttegrunn, er andelen med opplevde forbedringer i levekårene størst for personer som flyttet til mindre urbaniserte steder enn fraflyttingsstedet. Når det gjelder bakgrunnen for flyttingen, er det i alt flyttinger begrunnet med boligforhold som med størst sannsynlighet fører til en opplevd forbedring i levekårene (dette gjelder uansett "flytteretning" og for alle familietyper).

Ved å se på de enkelte forhold som levekårsbegrepet rommer, kommer det fram et mindre entydig mønster m.h.t. hvilken "flytteretning" som gir størst sannsynlighet for å gi forbedringer. Ved flytting til mer urbaniserte strøk enn fraflyttingsstedet, er sannsynligheten for å oppnå et bedre tilbud av service og arbeid større enn sannsynligheten for å oppnå f.eks. bedre leke- og utfoldelsesmuligheter for barn, bedre boligstandard, større råderett over boligen etc. Det omvendte er tilfelle ved flytting til steder som er mindre urbaniserte enn fraflyttingsstedet. Når det gjelder sannsynligheten for å få forbedret den økonomiske situasjonen, later det ikke til at "flytteretningen" spiller noen rolle.

Vi har hevdet at flyttinger som medfører endringer i arbeidsforholdene har en mer dyptgripende virkning på levekårene enn rene bostedsskifter. Vi har derfor rettet oppmerksomheten i spesielt stor grad mot endringer i arbeidsforhold. De sidene vi har valgt ut fra dette meget omfattende emneområdet, er endringer i yrkesdeltaking og endringer i disponibel inntekt og lønn. Bortsett fra endringer i yrkesdeltaking har vi avgrenset beskrivelsen til å gjelde den gruppa av flyttere som var sysselsatte både før og etter flyttingen og som sier at de i og med flyttingen har foretatt et skifte i sin arbeidssituasjon.

For hele flyttegruppa skjer det omfattende endringer m.h.t. flytternes yrkesdeltaking. Flyttingene er for noen sammenfallende med inntreden i inntektsgivende arbeid, mens den for andre faller sammen med et mer eller mindre permanent opphold fra inntektsgivende arbeid. Det siste gjelder i hovedsak gifte kvinner eller kvinner som flytter i tilknytning til inngåelse av ekteskap. Blant de sysselsatte flytterne er kvinnene mer mobile enn menn både med hensyn til endring av arbeidsstyrkestatus og skifte av arbeid.

Om lag halvparten av arbeidskraftflytterne oppnådde en forbedring av lønnsnivået ved flyttingen slik de selv vurderer det.

Andelen med forbedring er imidlertid noe større blant personer som begrunnet flyttingen med henvisning til arbeidsforholdene enn blant personer som hadde andre grunner til flyttingen.

Om lag 15 prosent sier at lønnsnivået etter flyttingen er dårligere enn før.

Det er de yngste som i størst grad har oppnådd å forbedre sitt lønnsnivå og andelen synker med stigende alder. Menn har oppnådd forbedring relativt hyppigere enn kvinner. Det ser ut som om det bare er de yngste (16-24 år) som får lønnsforbedring i større grad når de flytter til steder som er mer urbaniserte enn fraflyttingsstedet enn ved flytting i andre "retninger". Blant alle arbeidskraftflytterne med "arbeidsforhold" som flyttegrunn opplever de relativt hyppigst lønnsforbedring som flytter til steder som er mindre urbaniserte enn fraflyttingsstedet.

Både alder, kjønn, flyttegrunn og "urbaniseringsretning" ser m.a.o. ut til å påvirke sannsynligheten for å oppnå lønnsforbedring slik vi har målt den.

Hele gruppen av "arbeidskraftflyttere" økte sin gjennomsnittlige disponible inntekt med ca. 14 prosent. Størrelsen på endringene varierte imidlertid betydelig mellom de gruppene vi delte materialet inn i.

Størst inntektsøkinger oppnådde menn, ungdom, de som begrunnet flyttingen med "arbeidsforhold" og personer som flyttet til steder som ikke var "mer urbaniserte" enn fraflyttingsstedet.

Blant de øvrige gruppene var det flere som hadde en inntektsutvikling som gjør det lite rimelig å tro at ønske om inntektsøkning var en særlig betydningsfull drivkraft bak skiftene.

Det er en interessant forskjell mellom dem som oppgav at de "ble uten arbeid" på forrige bosted og dem som begrunnet flyttingen med "andre arbeidsforhold". Den først nevnte gruppa oppnådde mindre øking i sin gjennomsnittsinntekt enn den sist nevnte. Denne forskjellen er størst blant de yngste.

Arbeidssituasjonen og den øvrige livssituasjonen bør ikke ses isolert fra hverandre. Dette understrekes også klart ved at over halvparten av arbeidskraftflytterne begrunnet flyttingen med forhold utenfor arbeidet. Skiftene fører med seg endringer både i arbeidsforhold og andre forhold, og de ulike endringene griper inn i hverandre og utgjør til sammen den totale levekårsendring.

6. STRUKTURENDRING OG VIDEREFLYTTING

6.1. Strukturendringer i samfunnet som følge av flytting

6.1.1. Innledning

De endringer som er beskrevet hittil, er alle betraktet på individnivået. De vil imidlertid alle sammen også ha som konsekvens at fordelingen på aggregatnivå forandres. Med bestemte overganger mellom næringer, vil næringsstrukturen kunne bli påvirket. Når flytterne får bedre boliger, må flytting kunne betraktes som et middel til å bedre befolkningens boligstandard. Vi har også sett at flytting får betydning for den regionale fordeling av egenskaper ved befolkningen. Dette kan både virke utjæmnende og føre til at regionale forskjeller forsterker seg.

En utvalgsundersøkelse er ikke egnet for studiet av det geografiske mønster i flyttingene, til det egner den løpende flyttestatistikk på grunnlag av alle flyttemeldinger seg bedre. Her skal vi derfor legge vekt på kjennemerker som ikke registreres i den løpende statistikk og ikke ta med kjennemerker som kan bygges opp på grunnlag av kommunenummeret. Vi kommer til å gå nærmere inn på hvordan flyttingene omfordeler folk mellom steder av ulik størrelse og sentralitet, og se hvordan fordelingen mellom næringer påvirkes. Vi skal i dette kapitlet også beskrive nærmere tabeller som inneholder flytteavstand.

Den løpende statistikk blir mye brukt til å kommentere omfordelingen av befolkningen, på grunnlag av både netto og brutto flyttetall. Konsekvensene for strukturendringene i befolkningen er viet langt mindre oppmerksomhet til tross for at et balansert flyttemønster kan dekke over til dels store nettobevegelser for de ulike grupper for alder og kjønn. I hovedsak har en et mønster hvor sentrale områder, større byer og tettsteder, har en nettoinnflytting av unge folk (15-24 år) som søker seg arbeid og utdanning, og nettoutflytting i de andre gruppene. Nettoutflyttingen er særlig sterk for små barn og deres foreldre (0-4 år og 25-34 år), men den finnes også i de fleste andre aldersgrupper. Utkantstrøk, i hvert fall om vi regner hele fylker som utkant, har nokså konsekvent det motsatte nettoflyttemønster.

6.1.2. Endringer i bosetningsmønsteret

En av de viktigste problemstillinger i diskusjonen av bosetningsmønsteret, er i hvilken grad flyttingene virker sentraliserende. Den klare tendensen til konsentrasjon om Oslofjordområdet og noen få andre storbyregioner som vi så fram til 1970, er snudd fra 1971 (Østby 1975). Intervjuobjektene er bedt om å vurdere hva slags type strøk bostedet før

og etter flyttingen lå i, etter en skala fra spredtbygd strøk via mindre og større tettsteder til storby. Denne inndelingen er altså frigjort fra administrative grenser, og skal i utgangspunktet følge den vanlige tettstedsdefinisjon. Fordi vi har bygd på folks egen oppfatning, har vi avvik fra folketellingen 1970 når det gjelder fordeling etter tettstedets størrelse, mens andelen i tettsteder er lik. Tabell 6.1 viser at fordelingen av flytterne på type strøk for bostedet er omtrent identisk før og etter flytting. Andelen bosatt i spredtbygde strøk har faktisk øket noe. Dette trenger ikke være uttrykk for en reell desentralisering, men kan også skyldes at perifere forstadsområder ofte er spredtbygde strøk. Den relativt store forskjellen for "liten by" kan godt skyldes tilfeldige forskjeller, den er ikke stor nok til å være signifikant på 95-prosentnivået.

Den samme tabellen som 6.1 er også laget separat for hvert handelsfelt. Det viser seg her at det bare er på Østlandet at tettsteder over 20 000 innbyggere har nedgang. I de øvrige landsdeler har denne stedstype en klar tilvekst. Disse landsdelene har til gjengjeld en tilbakegang i andelen bosatt i mindre tettsteder og småbyer. Det er bare på Østlandet at det er tilvekst for den spredte bosetning. I de andre landsdelene har andelen i spredt bosetning holdt seg svært konstant. Det er altså ikke i materialet noen tendens til at flyttingen skjer til større steder med det mål på stedsstørrelse som vi kan bruke.

Selv om flyttingene under ett ikke får noen sentraliserende virkning på bosetningsmønsteret, gjelder ikke dette for alle aldersgrupper. Tabell 6.2 fordeler flytterne i de enkelte grupper for kjønn og alder på urbaniseringseffekt. Begge kjønn har omtrent det samme mønster. Det er bare for de aller yngste (16-19 år) at en har en klart sentraliserende tendens (overvekt på om lag 15 prosentpoeng i retning av mer urbaniserte bosteder for begge kjønn). I den neste gruppa (20-24 år) er det balanse, og klart desentraliserende flyttinger for de neste aldersgruppene. Andelen som flytter til mer urbaniserte strøk, øker igjen for de eldre (over 55 år). At menn og kvinner over 40 år har noe forskjellig fordeling, kan tilskrives at det her er relativt få flyttere med i utvalget. En medvirkende årsak til at de eldste flytter til større steder vil være at motivet "helseforhold" har en viss betydning. Mulighetene for spesialisert behandling og pleie er bedre på store enn på små steder, og dette forhold vil i noen grad lede flyttingene til de som flytter for å få tilgang på bedre helsetjenester.

I lys av det som er sagt foran, er det ikke overraskende at det er flyttere fra kommuner i østre handelsfelt som skaper overskuddet i retning av mindre urbaniserte bosteder. Vestre og midtre handelsfelt har omtrent balanse, mens det er en meget klar overvekt (19 prosentpoeng)

i retning av mer urbaniserte bosteder for flyttere fra kommuner i nordre handelsfelt. Etter de antydninger som tabell 101 (Statistisk Sentralbyrå 1974a) gir, skjer dette spesielt på bekostning av mindre og mellomstore tettsteder i Nord-Norge. Når disse likevel neppe taper innbyggere i særlig utstrekning, er det nærliggende å tro at det samtidig skjer en lokal sentralisering innen de kommuner som har slike tettsteder. Denne type flyttinger får vi jo som kjent ikke med i utvalget.

Tabell 6.1. Flyttere i forskjellige grupper for type strøk for bostedet, etter type strøk for bostedet etter flyttingen. Prosent
Migrants in different groups for type of residential area, by type of residential area after migration. Per cent

Type strøk for bostedet før flyttingen <i>Type of residential area before migration</i>	Type strøk for bostedet etter flyttingen <i>Type of residential area after migration</i>							Tallet på personer som svarte <i>Number of respondents</i>	Pst. <i>P.c.</i>
	I alt <i>Total</i>	Spredd- bygd <i>Sparsely populated</i>	Mindre tett- sted <i>Densely populated</i>	Liten by <i>Small town</i>	Større by <i>Town</i>	Stor by med for- steder <i>Town with suburbs</i>	Uopp- gitt <i>Unreported</i>		
Spreddbygd <i>Sparsely populated</i>	100	33	31	14	9	12	1	533	19
Mindre tettsted (200-2 000 innbyggere) <i>Densely populated (200-2 000 inhabitants)</i>	100	22	33	17	12	16	0	831	29
Liten by (2 000-20 000 innbyggere) <i>Small town (2 000-20 000 inhabitants)</i> ...	100	16	30	24	13	17	0	648	22
Større by (20 000-100 000 innbyggere) <i>Town (20 000-100 000 inhabitants)</i> ...	100	19	30	21	9	21	-	302	11
Stor by (over 100 000 innbyggere) med forsteder <i>Town (more than 100 000 inhabitants) with suburbs</i>	100	17	31	17	11	23	1	504	17
Uoppgitt <i>Unreported</i>	100	11	14	16	12	38	9	56	2
Alle <i>All</i>	100	21	31	18	11	18	1	2 894	100

Kopi av tabell 101 i Statistisk Sentralbyrå 1974a.

Tabell 6.2. Flyttere i forskjellige grupper for kjønn og alder, etter endring i type strøk for bostedet. Prosent *Migrants in different groups for sex and age, by change in type of residential area. Per cent*

Kjønn/alder <i>Sex/age</i>	I alt <i>Total</i>	Bostedet etter flyttingen sammenliknet med før, er <i>Place of residence after migration compared with before, is</i>						Tallet på per- soner som svarte of res- pon- dents
		mye mer urba- nisert <i>much more urba- nized</i>	litt mer urba- nisert <i>some- what more urba- nized</i>	like urba- nisert <i>equi- ally urba- nized</i>	litt mindre urba- nisert <i>some- what less urba- nized</i>	mye mindre urba- nisert <i>much less urba- nized</i>	uopp- gitt un- repor- ted	
		<i>Begge kjønn</i> <i>Both sexes</i>						
16-19 år <i>years</i>	100	13	31	27	19	9	1	336
20-24 " "	100	9	25	30	25	10	1	918
25-39 " "	100	7	23	29	29	11	1	1 244
40-54 " "	100	8	23	29	29	11	-	248
55-74 " "	100	10	29	25	26	10	-	148
Alle <i>All</i>	100	8	25	29	27	10	1	2 894
<i>Menn</i> <i>Males</i>								
16-19 år	100	11	33	28	19	10	-	112
20-24 "	100	9	26	30	24	9	2	363
25-39 "	100	7	23	29	29	10	2	680
40-54 "	100	6	23	27	29	15	-	137
55-74 "	100	7	35	27	22	9	-	71
Alle	100	8	25	29	27	10	1	1 363
<i>Kvinner</i> <i>Females</i>								
16-19 år	100	14	30	26	19	9	2	224
20-24 "	100	9	24	30	26	10	1	555
25-39 "	100	7	23	28	29	12	1	564
40-54 "	100	10	23	33	29	5	-	111
55-74 "	100	13	23	23	29	12	-	77
Alle	100	9	24	29	27	10	1	1 531

Kopi av tabell 109 i Statistisk Sentralbyrå 1974a.

Heller ikke om vi ser på endringer i bostedets sentralitet innen kommunen, kommer det fram særlige nettoeffekter (tabell 103, Statistisk Sentralbyrå 1974a). Andelen som har om lag 20 minutters reisetid eller mindre til kommunesenteret, er noe større etter flyttingen enn den var før. Andelen bosatt i ekstrem utkant i forhold til kommunesenteret er blitt mindre som følge av flyttingen i 1971. Det er videre verdt å merke seg at tilflyttingsstedenes fordeling på de enkelte avstandssoner fra kommunesenteret er nokså uavhengig av flytternes avstand fra kommunesenteret før flytting.

Som nevnt innledningsvis omfatter vårt utvalg av flyttere bare personer som har flyttet fra én kommune til en annen. Dette vil trolig ha spesielt stor betydning for endringen i sentralitet innen kommunen. Det kan synes rimelig at nettoeffekten av de intrakommunale flyttingene har en klarere sentraliserende virkning. Ut over dette har ikke flyttingene særlig sentraliserende virkning på bosetningsmønsteret.

6.1.3. Endringer i næringsstrukturen

Når det gjelder endringene i næringsstruktur, er det enda mindre forskjeller enn for bosetningsmønsteret. Ved gruppering av flytterne etter næring før og etter flytting, (tabell 70, Statistisk Sentralbyrå 1974a) viser det seg at blant dem som fortsatt er yrkesaktive, er det et stort flertall som beholder samme næring. Antallet som før flytting var tilknyttet primærnæringen, var så lite at næringsfordeling for disse etter flytting er svært usikker. Når andelen "ikke yrkesaktive" blir relativt høy etter flytting for de som var tilknyttet primær- og tertiærnæringene, skyldes nok dette alderen for de førstnevnte og at mange nygifte kvinner trer ut av yrkeslivet for de sistnevnte.

I tabellpublikasjonen (tabellene 71 og 72, Statistisk Sentralbyrå 1974a) er næringsfordelingen før og etter flytting vist for handelsfelt og flyttestrømmer. Heller ikke her er det noen signifikante forskjeller. De som flytter til mye større steder og de som flytter til mye mindre steder enn de bodde på før flytting, skiller seg ikke vesentlig fra hverandre når det gjelder endringen i næringstilknytning.

6.1.4. Flytteavstand

Østby og Reisz (1975) viser at de oppgitte grunner til flytting varierer sterkt med flytteavstanden. Også i flere andre sammenhenger er flytteavstand et meget viktig kjennemerke. Vi skal i det følgende se hvordan fordelingen på flytteavstand er innen grupper for kjønn og alder, utdanning og type strøk for bostedet før flytting.

Tabell 6.3 viser at de enkelte flyttegrunner fører til svært forskjellig avstandsfordeling. Det største innslag av langveisflyttingene er det blant slike som skjer av hensyn til utdanningen. Med kjennskap til fordelingen av tilbudet av videregående utdanning, er dette et ventet resultat. Vi skal seinere i dette avsnittet også se at flytteavstanden øker med utdanningstidens lengde. Også flytting av hensyn til arbeidsforholdene skjer forholdsvis ofte over lange avstander, nesten halvdel av disse flyttingene skjer over lenger avstand enn 20 mil.

Naturlig nok vil flyttinger p.g.a. boligforholdene svært ofte skje over korte avstander, nesten 3/4 av disse har kortere avstand enn 5 mil. Boligflyttingens andel utgjør over 50 prosent av flyttingene i denne avstandsgruppa, mot vel 10 prosent av de øvrige flyttingene. Flyttere som oppgir familieforhold som flyttegrunn, har også et forholdsvis stort innslag av korte flyttinger. Dette vil som nevnt i kapittel 4 ofte være unge kvinner som flytter til sin tilkommende ektefelle, og avstanden vil derfor i noen grad tilsvare den geografiske avstand mellom bostedet til de parter som inngår ekteskap.

Tabell 6.3. Flyttere med forskjellig viktigste oppgitte grunn til flytting, etter flytteavstand. Prosent *Migrants with different stated cause of migration, by distance of migration. Per cent*

Viktigste oppgitte grunn <i>Main cause stated</i>	I alt <i>Total</i>	Flytteavstand <i>Distance of migration</i>				Tallet på personer som svarte <i>Number of respondents</i>
		Mindre enn 5 mil <i>Less than 5 n. miles</i>	5-19 mil <i>5-19 n. miles</i>	eller 20 n. miles <i>or longer</i>	Uopp-gitt <i>Unreported</i>	
Ble uten arbeid på stedet <i>Loss of employment</i>	100	15	37	47	1	172
Andre arbeidsforhold <i>Other working conditions</i>	100	23	32	44	1	846
Familieforhold <i>Family conditions</i>	100	47	24	27	2	344
Boligforhold <i>Dwelling conditions</i>	100	73	16	10	1	766
Bosteds- og miljøforhold <i>Environmental conditions</i>	100	28	28	42	2	225
Utdanningsforhold <i>Educational conditions</i>	100	12	27	60	1	269
Andre grunner <i>Other causes</i> ..	100	16	28	36	2	267
Uopp-gitt <i>Unreported</i>	-	-	-	-	-	5
Alle <i>All</i>	100	37	26	36	1	2 894

Bygger på tabell 108 i Statistisk Sentralbyrå 1974a.

I tabell 6.4 kommer det fram en del klare forskjeller etter alder, forskjeller som dels er annerledes enn det var grunn til å anta på forhånd. Forskjellene etter kjønn er også betydelige. Begge deler skal her kommenteres noe nærmere. Marginalfordelingen for avstandsgruppene er svært lik for menn og kvinner, det er når en ser på de ulike aldersgrupper for hvert kjønn at forskjellene kommer fram. For de yngste flytterne er det langt flere kvinner enn menn som flytter kort (4 mil eller kortere).

Tabell 6.4. Flyttere i forskjellige grupper for kjønn og alder, etter flytteavstand. Prosent *Migrants in different groups for sex and age, by distance of migration. Per cent*

Kjønn/alder <i>Sex/age</i>	I alt <i>Total</i>	Flytteavstand <i>Distance of migration</i>				Tallet på personer som svarte <i>Number of respondents</i>
		Mindre enn 5 mil <i>Less than 5 n. miles</i>	5-19 mil <i>5-19 n. miles</i>	20 mil eller lenger <i>20 n. miles or longer</i>	Uopp-gitt <i>Un-reported</i>	
<i>Begge kjønn Both sexes</i>						
16-19 år <i>years</i>	100	30	38	31	1	336
20-24 " "	100	37	25	36	2	918
25-39 " "	100	38	24	37	1	1 244
40-54 " "	100	39	25	33	3	248
55-74 " "	100	41	30	28	1	148
Alle <i>All</i>	100	37	26	36	1	2 894
<i>Menn Males</i>						
16-19 år	100	23	40	36	1	112
20-24 "	100	35	25	39	1	363
25-39 "	100	39	23	37	1	680
40-54 "	100	45	23	29	3	137
55-74 "	100	46	30	24	-	71
Alle	100	38	25	36	1	1 363
<i>Kvinner Females</i>						
16-19 år	100	33	36	30	1	224
20-24 "	100	38	25	35	2	555
25-39 "	100	38	24	37	1	564
40-54 "	100	31	29	37	3	111
55-74 "	100	37	30	32	1	77
Alle	100	36	28	35	1	1 531

Bygger på tabell 104 i Statistisk Sentralbyrå 1974a.

Imidlertid vokser andelen kortveisflyttinger blant menn fra 23 til 46 prosent når en går fra yngste til eldste aldersgruppe, mens den for kvinner holder seg på omkring 1/3 for alle aldersgrupper. For begge kjønn har de yngste og eldste størst andel med midlere flytteavstander (mellom 5 og 19 mil). Når det gjelder langveisflyttinger, er denne andelen mye mindre for eldre enn yngre menn, mens andelen blant kvinnene er relativt lik innen alle aldersgrupper.

Forskjellene er i noen grad uttrykk for de ulike prosesser som ligger bak menns og kvinners flyttinger, og som også kan avleses på fordelingen av mange andre kjennemerker. Unge kvinner flytter oftere enn menn for å inngå ekteskap, og slike flyttinger skjer over kortere avstand enn andre flyttinger, boligmotiverte flyttinger unntatt. Unge kvinner er

underrepresentert blant utdanningsflytterne, og dette er overveiende langveisflyttinger.

Myten om de unge kvinners eventyrlyst og utferdstrang som grunnlag for flytting avkreftes i analysen av flyttemotivene (kapittel 4), og det går fram av tabell 6.4 at de når de flytter, dessuten velger forholdsvis nærliggende flyttemål.

For å se i hvilken grad forskjellene i tabell 6.4 skyldes forskjellig motivfordeling i de ulike aldersgrupper, har vi beregnet hvordan fordelingen på avstandsgruppene ville blitt dersom alle med samme motiv hadde samme avstandsfordeling. En slik standardisering av motivfordelingen innen hver avstandsgruppe gir relativt små avvik fra prosentfordelingen i tabell 6.4, og skal derfor ikke gjengis her. Når det ikke blir vesentlige forskjeller, må det skyldes at en innen de enkelte motivgrupper har omtrent samme sammenheng mellom alder og flytteavstand.

Tradisjonelt tillegges også utdanning stor vekt når de ulike gruppers flytteavstand skal forklares. Tabell 105 (Statistisk Sentralbyrå 1974a) bekrefter i noen grad at en slik forklaring er riktig. Andelen som flytter helt kort (kortere enn 2 mil) er lik for alle flyttere, uansett utdanningsnivå. Disse helt korte flyttinger skyldes i hovedsak boligformål. Det er rimelig å vente at når folk flytter for å få bedre boligforhold, så vil det bli korte flyttinger, uten hensyn til flytternes utdanning. Før flyttere over lengre avstander kommer andre motiv inn, deriblant slike som har nær sammenheng med utdanning. Forskjellen er klart for langveisflyttingene (50 mil eller mer). Hele 35 prosent av flyttere med mer enn 1 $\frac{1}{2}$ års utdanning etter examen artium flytter så langt, mot bare 13 prosent av flyttere uten utdanning ut over folkeskolenivå. Dette avspeiler i noen grad forskjeller i motivstruktur for de to gruppene, med størst innslag av motiv som fører til lange flyttinger hos de med høyest utdanning. Denne avstandsfordelingen sier også noe om hvordan arbeidstilbudene er fordelt for folk med høy og lav utdanning. Akademikere er utdannet for yrker som kan utøves på et forholdsvis begrenset antall steder, i hovedsak tilknyttet våre få storbyer. Når disse først flytter og skifter arbeidssted, så vil dette bli en lang flytting. De fleste ikke-akademikere vil ha et arbeidstilbud med langt større geografisk spredning, og dermed bedre muligheter for valg av flyttemål innen alle avstandsgrupper.

Når en snakker om virkelig problematiske flyttinger, så vil det bl.a. være flyttinger over meget lange avstander en tenker på. En er imidlertid som regel ikke villig til å inkludere godt utdannede personers flyttinger i denne gruppa, trolig fordi deres langveisflyttinger i større grad oppfattes som frivillige. Grunnlaget for tabell 105 (Statistisk Sentralbyrå 1974a) viser at om lag halvdelen av alle langveisflyttinger

(lenger enn 50 mil) utføres av personer med utdanning på artiumsnivå eller høyere, mens denne gruppa utgjør 1/3 av de øvrige flyttingene.

Andelen kort- og langveisflyttinger varierer også mellom landsdelene (tabell 106, Statistisk Sentralbyrå 1974a). Når andelen kortveisflyttinger er svært lav i midtre og nordre handelsfelt, skyldes dette i vesentlig grad deres meget spredte bosetning og de store kommunene; de fleste som bytter bostedskommune må flytte lenger enn 2 mil. At det også er reelle forskjeller i flytteavstand ser vi på avstandsfordelingen for de som flytter noe lenger. Av de som flytter fra en kommune i nordre handelsfelt, og som flytter lenger enn 10 mil, er det hele 2/3 som også flytter lenger enn 50 mil. Denne andelen er 1/3 på Østlandet og 1/2 i vestre og midtre handelsfelt. Uavhengig av kommunestørrelse og bosetningsmønster ser det altså ut til at når folk i Nord-Norge flytter, så flytter de gjerne svært langt. Dette har selvfølgelig også sammenheng med at flytterne fra kommuner i Nord-Norge oftere enn andre flyttere har arbeidsforhold og utdanningsforhold som flyttemotiv (kapittel 4). Fra andre kilder (f.eks. Østby 1975) vet vi dessuten at mobiliteten i Nord-Norge er høyere enn i andre deler av landet. Disse to ting tyder på at selv om Nord-Norge har oppnådd omtrent flyttebalanse, så er det fortsatt sider ved flyttingene her som gjør mobiliteten mer problematisk enn i de øvrige landsdeler.

Forskjellen i type strøk for bostedet før og etter flytting er omtrent den samme for alle avstandsgrupper. For alle flyttere under ett, er andelen som har flyttet til et mindre urbanisert sted 4 prosentpoeng større enn andelen flyttet til et mer urbanisert sted. Innen de seks avstandsgruppene vi bruker, varierer denne forskjellen mellom 0 og 6 prosentpoeng (tabell 111, Statistisk Sentralbyrå 1974a). Med det antall observasjoner vi har, er ikke forskjellen mellom 0 og 6 prosentpoeng signifikant på 0,05-nivået. For gruppa som har flyttet nokså langt (10-49 mil) er forskjellen 0, den er størst for dem som har flyttet 2-4 mil. De som flytter fra storbyene ut til de fjerneste forstadsområdene kommer ofte i denne gruppa. Konklusjonen på denne tabellen er altså noe overraskende at flyttingen i de ulike avstandsgrupper har omtrent samme effekt på bosetningsmønsteret. Det har tidligere vært vanlig å anta at spesielt lange flyttinger fra spredtbygde områder vil gå til store steder. Dette har blant annet vært begrunnet med at det bare er store steder som er så godt kjent over lange avstander at folk kan tenke seg å flytte dit. Når dette ikke viser seg å holde stikk i praksis, kan tilbakeflytting være en del av forklaringen.

6.1.5. Oppsummering

De flyttingene som skjedde i 1971 hadde liten betydning for bosetningsmønsteret og næringsstrukturen. Det regionale flyttemønster var mer balansert enn det hadde vært på lenge (Østby 1975, s. 44-49), og det skjedde små forskyvninger mellom de ulike tettstedstypene. Det var på Østlandet en klar utflytting fra storbyene til spredtbygde strøk (forstadsdannelse), mens det i de andre handelsfelt skjedde en viss tilvekst til de største tettstedene på bekostning av de små og mellomstore. Noen sentraliserende virkning mellom regioner, stedstyper eller innen kommuner kunne ikke påvises. Næringsstrukturen var svært lik for flytterne før og etter flytting, det gjelder både alle flyttere under ett og innen de grupper vi så på.

Ut fra de kommentarene til flytteavstand, er det klart at avstand er et meget viktig kjennemerke når en flytting skal beskrives. De aller fleste kjennemerker vil vise god samvariasjon med avstand, og avstand er en meget god tilleggsopplysning når en bestemt type flytting skal gis en normativ vurdering i planleggingsammenheng. De største forskjeller når en grupperer etter avstand, har vi m.h.t. viktigste oppgitte grunn til flytting, og denne forskjellen er lik for de enkelte aldersgrupper. Med lik motivstruktur vil altså unge og eldre flytte like langt. Noen effekt av "eventyrlyst" kan ikke måles hverken for flyttemotiv eller-avstand.

Flyttere fra kommuner i Nord-Norge skiller seg klart ut med lange flyttinger, også innen avstandsgrupper hvor kommunestørrelsen ikke kan ha noe å si. Også for dette kjennemerket får altså flytterne fra Nord-Norge større andel problematiske flyttinger enn flyttere fra kommuner i Sør-Norge. Type strøk for bostedet før flytting ser derimot ut til å ha liten sammenheng med flytteavstand, med det unntak at flyttere fra storbyer har større andel langveisflyttinger enn andre flyttere. Heller ikke forskjell i type strøk for bostedet viser noen samvariasjon med avstand, flyttingene i de ulike avstandsgrupper får tilnærmet lik effekt på bosetningsmønsteret.

6.2. Videreflytting

6.2.1. Innledning

I dette avsnittet skal vi se på de forventninger våre intervjuobjekter har om flytting i framtida. Slike planer er kartlagt gjennom spørsmålene 53-58 for flytterne (vedlegg 1A) og spørsmålene 26-31 for ikke-flytterne (vedlegg 1B). Det er tre sider ved den framtidige flytting som skal stå sentralt: i) Hvilke flyttere er det som fortsatt regner med å flytte? ii) Hvilke motiver finnes for framtidig flytting, og hvordan atskiller de seg fra grunnene til gjennomført flytting? iii) Hvordan fordeler holdningen til videreflytting seg i grupper av befolkningen?

Av flytterne er det 36 prosent som svarer ja, helt sikkert, og 20 prosent ja, antakelig, på spørsmålet om de tror de kommer til å flytte fra det stedet de bor på. Vi vil derfor si at det er en videreflyttingfrekvens på 56 prosent blant flytterne. Det er 27 prosent som mer eller mindre sikkert tror at de ikke kommer til å flytte, mens 17 prosent svarer "vet ikke". Av de som regner med å flytte igjen i framtida, er det 37 prosent som regner med at det vil skje i løpet av 0-1 år, 28 prosent i løpet av 2-4 år, 8 prosent tror det vil ta minst 5 år, mens 27 prosent ikke vet. Vi har ikke gjort noen oppfølgingsundersøkelse i utvalget, men etter hva vi ellers vet om flytting, ser tallet 37 prosent ut til å være rimelig, eller eventuelt litt lavere enn hva en kunne vente. Om vi slår flytterne sammen med ikke-flytterne (se slutten av dette kapittel) finner vi at 8 prosent av befolkningen venter å flytte i løpet av 0-1 år, et tall som stemmer bra med de observerte flyttingfrekvenser.

Det vil naturlig nok knytte seg en viss usikkerhet til forholdet mellom svar på hypotetiske spørsmål og faktisk atferd. Bruken av hypotetiske spørsmål er analysert av f.eks. Dolven (1968b) og Foss (1974). Det er bare under meget spesielle betingelser at svarene på slike spørsmål har prediksjonsverdi, men de kan likevel brukes f.eks. til sammenlikninger mellom grupper.

Svarene på våre hypotetiske spørsmål vil kunne gi et relativt godt bilde av de faktiske flyttingene for store grupper. For små grupper er nok avvikene langt større, og til å forutsi individenes flytteeatferd er svarene neppe særlig verdifulle.

6.2.2. Hvem er det som ønsker å flytte igjen?

I utgangspunktet vil vi gå ut fra at de som har hatt forverring av levekårene eller av viktige levekårskomponenter vil ha en sterkere tilbøyelighet enn andre til å regne med flere flyttinger. Vi vil også tro at det samme gjelder for de som har flyttinger som kan oppfattes som tvungne. En hypotese som vi ikke kan belyse gjennom dette materialet, er at en flytting kan vise seg så vellykket at den positive erfaring i seg selv kan motivere nye flyttinger; suksessen skal forfølges. En betydelig del av flyttingene vil være et ledd i en lengre planlagt kjede med flyttinger, f.eks. med utdannings- eller rene karriereformål. De som flytter med slik bakgrunn, vil alltid regne med å flytte igjen i framtida uavhengig av utfallet ved det tilfeldige leddet i flyttekjeden som vi intervjuer om. Begge de to siste flyttetypene vil "ødelegge" testen av de to hypotesene vi nevnte innledningsvis, fordi de faller utenfor den type flyttinger som ligger til grunn for hypotesene.

Vi ser i tabell 6.5 at den første del av den første hypotesen blir meget klart støttet i vårt materiale; de som har hatt forverring i levekårene har sterk tendens til å planlegge videreflytting. Spesielt gjelder dette for den kategorien som helt sikkert vil flytte. Hele 61 prosent av de som har fått generell forverring av levekårene, regner helt sikkert med å flytte igjen i framtida. Denne andel er dobbelt så stor som for de som har fått en generell levekårsbedring. Selv om det er en relativt liten gruppe som har fått forverring av levekårene, er denne forskjellen meget klart signifikant.

Tabell 6.5. Flyttere med forskjellig vurdering av husholdningens samlede levekårsendring, etter om de tror de kommer til å flytte igjen. Prosent *Migrants with different appraisal as to overall change in living conditions of the household, by possibility of future move. Per cent*

Mener at husholdningen stort sett har det <i>Believe that the living conditions of the household by and large is</i>	I alt <i>Total</i>	Tror de kommer til å flytte <i>Believe they will move again</i>					Uopp- gitt <i>Un- repor- ted</i>	Tallet på personer som svarte <i>Number of respondents</i>
		Helt sik- kert <i>Cer- tain- ly</i>	Anta- kelig <i>Prob- ably</i>	Vet ikke <i>No opi- nion</i>	Anta- kelig ikke <i>Prob- ably not</i>	Helt sik- kert ikke <i>Cer- tain- ly not</i>		
Dårligere enn før flyttingen <i>Worse than before migration</i>	100	61	12	13	10	3	1	142
Omtrent som før flyttingen <i>As before migration</i>	100	41	19	17	15	8	0	1 060
Bedre enn før flyttingen <i>Better than before migration</i>	100	32	20	17	18	13	0	1 672
Uopp-gitt <i>Unreported</i>	100	:	:	:	:	:	:	20
Alle <i>All</i>	100	36	20	17	17	10	0	2 894

Kopi av tabell 118 i Statistisk Sentralbyrå 1974a.

Når vi ser på noen enkelte sider ved levekårene, er ikke forskjellen på langt nær så klare. Tendensen til å si at en vil flytte igjen i framtida er uavhengig av endringer i arbeidsforhold. Heller ikke for endringer i husholdningens økonomiske forhold er det klare forskjeller. Når det gjelder endringer i boligstandard (tabell 117, Statistisk Sentralbyrå 1974a) er forskjellene i videreflytteleplaner nesten de samme som

for endringer i samlede levekår. Dette er igjen et tegn på at endringene i boligforholdene tillegges størst vekt når virkningen av flyttingen skal bedømmes (se også tabellene 5.4 og 5.5).

Sammenhengen mellom tvungne flyttinger (flyttebeslutninger tatt i en tvangssituasjon), og videreflytteplaner lar seg ikke teste like lett, fordi vi ikke kan si med sikkerhet om en flytting er tvungen eller frivillig. Vi har imidlertid noen kjennemerker som hver for seg kan brukes til å si noe om tvang eller frivillighet.

Vi vil regne på de som flyttet fordi de ble uten arbeid på stedet, har vært i en tvangssituasjon. Ved hjelp av grunnlagsmaterialet for tabellpublikasjonen har vi regnet ut andelen som vil flytte videre for hver motivgruppe (tabell 6.6).

Tabell 6.6. Andelen som tror at de helt sikkert eller antakelig kommer til å flytte igjen i grupper for forskjellig viktigste grunn til flyttingen. Prosent *Share who believe that they certainly or probably will move again, in groups for different main cause of migration. Per cent*

Viktigste oppgitte grunn <i>Main cause stated</i>	Videreflyttefrekvens <i>Frequency of further move</i>
Ble uten arbeid på stedet <i>Loss of employment</i>	67
Andre arbeidsforhold <i>Other working conditions</i>	60
Familieforhold <i>Family conditions</i>	51
Boligforhold <i>Dwelling conditions</i>	49
Bosteds- og miljøforhold <i>Environmental conditions</i>	42
Andre grunner <i>Other causes</i>	65
Alle flyttere <i>All migrants</i>	56

Tabell 6.6 viser at de som ble uten arbeid på stedet har høyest videreflyttefrekvens; hele 2/3 regner med å flytte i framtida, mot 2/5 blant de som har flyttet av hensyn til bosteds- og miljøforhold. Også blant de som hadde bolig som motiv for flyttingen, er det relativt få som regner med å flytte igjen. De mest vellykkede flyttingene kan derfor regne med å finne innen disse to motivgruppene. I gruppa "andre grunner" må en regne med at utdanningsflyttere vil trekke videreflyttefrekvensen opp.

De som har flyttet til et sted som de ikke hadde godt kjennskap til på forhånd, må i noen grad ha opplevd en form for tvang, og de stod i hvert fall i fare for å flytte til et sted hvor de ikke kunne tenke seg å bo. Tabell 121 (Statistisk Sentralbyrå 1974a) viser da også klart høyere videreflyttefrekvens blant dem som ikke var kjent på tilflyttingsstedet enn blant dem som var noe eller god kjent. Dette målet vil være sterkt avhengig av flytteavstanden, og tabell 119 (Statistisk Sentralbyrå 1974a) viser at langveisflyttere har høyere videreflyttefrekvens enn kortveisflytterne. Forskjellen ville blitt enda klarere om en hadde kunnet holde tilbakeflytterne utenom tabellen.

Endring i type strøk for bostedet tillegges i denne rapporten stor vekt ved forklaringen av de aller fleste aspekter ved flytting. Tabell 120 (Statistisk Sentralbyrå 1974a) viser at 2/3 av dem som har fått et mye mer urbanisert bosted regner med å flytte igjen i framtida, mot 1/2 av dem som har flyttet til et mindre sted. Dette er klart mindre utslag enn det type strøk for bostedet gir (kapittel 6.2.7), forholdene etter flyttingen gir altså sterkere utslag enn selve flyttingen.

6.2.3. Grunnene til framtidig flytting

Når vi sammenlikner motivfordeling for videreflyttere med flytternes motiv, må vi huske at spørsmålet om videreflytting ikke begrenser seg til flytting mellom kommuner, men gjelder alle flyttinger "her fra stedet". For definisjoner av sted, se side 16, Statistisk Sentralbyrå 1974a. Når det i tabell 6.7 kommer fram at boligmotiv blir antatt som grunn for 34 prosent av alle framtidige flyttinger, mot 27 prosent av alle registrerte flyttinger, så vil forklaringen bl.a. være at de framtidige flyttingene har med langt flere kortveisflyttinger. Det viktigste ved tabellen er at den viser sammenhengen mellom tidligere grunn og antatt framtidig flyttegrunn på individnivå.

Det er en klar tendens for de fleste flyttegrunners vedkommende at de er de samme for den faktiske flyttingen og for en eventuell framtidig flytting. De som har en flytting motivert i arbeidsforholdene bak seg, har større sannsynlighet for å tro på en arbeidsmotivert flytting i framtida enn andre flyttere. Sammen med tabell 6.6, viser dette at de som blir uten arbeid i liten grad har muligheter til å velge blant gode arbeidsplasser når de må flytte. Stabiliteten i motiv er særlig sterk for boligforhold, hvor 55 prosent av de som har flyttet på grunn av forhold ved boligen og som regnet med å flytte igjen, antar at det nok en gang vil skje av hensyn til boligforholdene. Vi har tidligere sett at det er en relativt lav videreflyttefrekvens i denne gruppa, og de som

flytter igjen gjør det altså i stor utstrekning fordi at boligforholdene tross flyttingen ikke ble gode nok eller stabile nok, eller fordi de ventet endring i sitt boligbehov i framtida. For grupper med små ressurser vil vi anta at boligmarkedet ofte er så vanskelig at flytting ikke kan gi noen permanent løsning på boligproblemene. Blant dem som har flyttet med motiv som angår familieforhold (særlig inngåelse av ekteskap), er naturlig nok boligmotivet dominerende blant videreflytterne. Familieforhold er den eneste motivgruppe for framtidig flytting som er helt jamnt fordelt mellom gruppene for viktigste oppgitte grunn til den foretatte flyttingen. Dette motivet kunne en selvfølgelig ikke vente skulle holde seg ved flere flyttinger.

Tabell 6.7. Flyttere med forskjellig viktigste grunn til flyttingen, og som tror de kommer til å flytte igjen, etter grunn til videreflytting. Prosent *Migrants with different main cause of migration, and who believe in a future move, by cause of future move. Per cent*

Viktigste oppgitte grunn <i>Main cause stated</i>	Oppgitt grunn til videreflytting <i>Stated cause of future move</i>								Tallet på personer som svarte <i>Number of respondents</i>	
	<i>I alt Total</i>	Ble uten arbeid på stedet <i>Loss of employment</i>	Andre arbeidsforhold <i>Other working conditions</i>	Familieforhold <i>Family conditions</i>	Boligforhold <i>Dwelling conditions</i>	Bosteds- og miljøforhold <i>Environmental conditions</i>	Andre grunner <i>Other causes</i>	Uopp-gitt <i>Unreported</i>		
Ble uten arbeid på stedet <i>Loss of employment</i>	100	4	36	4	18	19	19	19	115	7
Andre arbeidsforhold <i>Other working conditions</i>	100	4	30	5	26	16	18	18	503	31
Familieforhold <i>Family conditions</i>	100	3	15	4	49	13	15	1	175	11
Boligforhold <i>Dwelling conditions</i>	100	2	17	4	55	12	9	1	378	23
Bosteds- og miljøforhold <i>Environmental conditions</i>	100	1	19	4	38	19	19	-	95	6
Andre grunner <i>Other causes</i>	100	5	22	5	18	14	35	1	350	22
Uopp-gitt <i>Unreported</i>	100	:	:	:	:	:	:	:	3	0
Alle <i>All</i>	100	3	23	4	34	15	20	1	619	100

Kopi av tabell 122 i Statistisk Sentralbyrå 1974a.

Som vi ser er det altså en sammenheng mellom den foretatte og forventede flytting når det gjelder flyttegrunn. Også på andre måter er det sammenheng mellom grunn til ventet videreflytting og grunn til den foregående flyttingen. De som flytter videre på grunn av boligforholdene, er spesielt de som valgte tilflyttingssted fordi det var det eneste eller nærmeste stedet med brukbare bolig-, arbeids- eller skoletilbud (tabell 123, Statistisk Sentralbyrå 1974a). Disse har altså hatt relativt liten sjanse for å få brukbare boligforhold. Heldigst i så måte ser de ut til å være som har valgt bosted ut fra rene tilfældigheter. Tilfældighetene vil ofte ligge i det at "det var her vi fikk tomt", eller "godt tilbud på leilighet"; det er altså ofte at ønsket om god bolig har vært dominerende, og selve stedsvalget av underordnet betydning. Det er da rimelig at disse flytterne sjeldnere enn andre vil ha rene boligmotiv for sin framtidige flytting. Gruppen består også av slike som er beordret eller forflyttet, og svært mange av disse må nok også regne med framtidige beordringer. Andelen som regner med å flytte av hensyn til arbeidsforholdene er derfor stor.

Det legges stor vekt på sammenhengen mellom forskjell i type strøk for bostedet og oppgitt grunn til flytting (se kap. 4). De som har flyttet til et mye mer urbanisert sted, gjorde dette ofte av hensyn til arbeid og utdanning, sjelden av hensyn til bolig- og miljøforhold. Deres videreflyttinger antas derfor å skulle skje spesielt for å bedre bolig- og miljøforholdene (2/3 av videreflytterne oppgir slike grunner til videreflytting) og sjelden av hensyn til arbeidsforholdene. De som flyttet til et mye mindre sted oppgav ofte bolig- og miljøforhold som grunn, sjelden arbeids- eller utdanningsforhold. For videreflyttingene er forholdet også her det motsatte, arbeid gis ofte som grunn og bolig sjelden. Dette viser altså at når det oppstår planer om videreflytting, så skjer det ofte for å oppheve negative konsekvenser av den forrige flyttingen. De som har flyttet til et mye større sted får samme fordeling av videreflyttemotiv som motivfordelingen til de som flyttet til et mye mindre sted, og vice versa.

6.2.4. Grunnene til å bli boende

Motivene for å bli boende på et sted kan ikke grupperes slik at de blir direkte sammenliknbare med flyttemotiv, fordi det ofte er helt forskjellige forhold som påvirker flytting og bofasthet. Av de som tror de ikke skal flytte igjen, oppgav 11 prosent tilknytning til stedet med følelsesbånd, 32 prosent var bundet med eiendom, 17 prosent hadde et godt og trygt arbeid som grunn til ikke å flytte og 27 prosent oppgav miljøforhold eller generell tilfredshet med stedet. Til sammenlikning kan nevnes at de tilsvarende tall for ikke-flytterne uten framtidige flytteplaner var 24 prosent, 24 prosent, 16 prosent og 12 prosent. De to gruppene

atskiller seg altså særlig ved at flytterne oppgir at de er bundet av økonomiske bånd, mens ikke-flytterne oftere nevner følelsesbånd.

Av de som hadde arbeidsforhold som flyttegrunn, blir 1/3 bofaste p.g.a. at de har fått et trygt og godt arbeid, mot om lag 1/10 av de øvrige flytterne. De som flyttet av hensyn til familie- eller boligforhold blir ofte boende fordi de er bundet til eiendom, gjerne en tilgiftet eller kjøpt bolig (tabell 128, Statistisk Sentralbyrå 1974a).

De få som foretrekker å bli boende til tross for at flyttingen har forverret levekårene, gjør dette ut fra at de er bundet til stedet med investeringer eller på annen måte (tabell 130, Statistisk Sentralbyrå 1974a). Ingen i denne gruppa føler generell tilfredshet med å bo på stedet.

Om flyttingen har gått til et større eller mindre sted, har også mye å si for motivene for å bli boende. Tabell 131 (Statistisk Sentralbyrå 1974a) viser at det blant de relativt få flytterne til større steder som vil bli boende, er arbeidet av større betydning enn for de øvrige. Få av disse er bundet av investeringer, slik tilfellet er for dem som har flyttet til like stort eller mindre sted. Særlig blant dem som har flyttet til et mye mindre sted, er det få som er bundet av trygt arbeid. Dette er naturlig, siden arbeidsforholdene sjelden er motiv ved slike flyttinger, og fordi disse stedene sjeldnere enn andre steder gir sikre arbeidstilbud.

6.2.5. Forventninger om videreflytting for flyttere og ikke-flyttere

I dette avsnittet skal vi sammenlikne andelene som tror/ikke tror at de kommer til å flytte i framtida, for grupper av flyttere og ikke-flyttere. For å forenkle tabellene og kommentarene er de helt sikre og de mer tvilende slått sammen i en gruppe.

Blant flytterne er det 56 prosent som tror og 27 prosent som ikke tror de kommer til å flytte i framtida, mot henholdsvis 22 prosent og 67 prosent blant ikke-flytterne. Dette er meget klare forskjeller, og for alle de grupper som flytterne og ikke-flytterne kan deles inn i, er troen på flytting i framtida mye sterkere blant flytterne enn blant ikke-flytterne. At det vil være slik også for faktiske flyttinger, er vist ved kommentarene til tidligere flyttinger i kapittel 3.4. En annen indikasjon på at det eksisterer en sammenheng for store grupper av individer mellom faktisk og forventet flytting, er at de mobilitetsforskjeller en kan se for de forventede flyttingene i de fleste tilfeller også gjenfinnes for de observerte flyttingene. Vi skal i det følgende gjøre merknader ved de tilfeller hvor det ikke er noen slik sammenheng.

Tabell 6.8. Flyttere og ikke-flyttere i forskjellige grupper for kjønn og alder, etter om de tror de kommer til å flytte i framtida. Prosent *Migrants and non-migrants in different groups for sex and age, by possibility of future move. Per cent*

Kjønn/alder <i>Sex/age</i>	I alt <i>Total</i>	Flyttere <i>Migrants</i>				Tallet på per- soner samt I alt <i>Total</i>	Ikke-flyttere <i>Non-migrants</i>				Tallet på per- soner samt I alt <i>Total</i>	
		Tror de kommer til å flytte <i>Believe they will move again</i>	Vet ikke flytte <i>No opi- nion</i>	Tror ikke de kommer til å flytte <i>Do not believe they will move again</i>	Uopp- gitt <i>Un- repor- ted</i>		Tror de kommer til å flytte <i>Believe No Do not believe they will move again</i>	Vet ikke flytte <i>No opi- nion</i>	Uopp- gitt <i>Un- repor- ted</i>			
<i>Begge kjønn Both sexes</i>												
16-24 år	100	67	16	17	-	1 254	100	54	17	29	-	211
25-39 "	100	55	17	28	(0)	1 244	100	26	14	60	-	328
40-54 "	100	30	22	47	(1)	248	100	16	9	75	-	375
55-74 "	100	23	16	60	(1)	148	100	9	7	84	-	401
Alle	100	56	17	27	(0)	2 894	100	22	11	67	-	1 315
<i>Menn Men</i>												
16-24 år	100	68	18	14	-	475	100	58	(17)	25	-	106
25-39 "	100	54	17	29	(0)	680	100	27	14	59	-	171
40-54 "	100	31	21	47	(1)	137	100	17	(10)	73	-	193
55-74 "	100	(21)	(16)	63	-	71	100	(8)	(6)	86	-	172
Alle	100	55	18	27	(0)	1 363	100	24	11	65	-	642
<i>Kvinner Women</i>												
16-24 år	100	66	15	19	-	779	100	49	(17)	34	-	105
25-39 "	100	55	17	28	(0)	564	100	26	14	60	-	157
40-54 "	100	29	22	47	(2)	111	100	15	(8)	77	-	182
55-74 "	100	26	(16)	57	(1)	77	100	10	(7)	83	-	229
Alle	100	57	16	27	(0)	1 531	100	21	10	69	-	673

Kopi av tabell 132 i Statistisk Sentralbyrå 1974a.

Tabell 6.9. Flyttere og ikke-flyttere i forskjellige grupper for alder og utdanning, etter om de tror de kommer til å flytte i framtida. Prosent *Migrants and non-migrants in different groups for age and education, by possibility of future move. Per cent*

Alder/utdanning Age/education	I alt Total	Flyttere <i>Migrants</i>					Tallet på per- soner som svarte Number of res- pon- dents	I alt Total	Ikke-flyttere <i>Non-migrants</i>					
		Tror de kommer til å flytte <i>Believe they will move again</i>	Vet ikke flytte <i>No opi- nion</i>	Tror ikke de kommer til å flytte <i>Do not believe they will move again</i>	Uopp- gitt Un- repor- ted	Tallet på per- soner som svarte Number of res- pon- dents			Tror de kommer til å flytte <i>Believe they will move again</i>	Vet ikke flytte <i>No opi- nion</i>	Tror ikke de kommer til å flytte <i>Do not believe they will move again</i>	Uopp- gitt Un- repor- ted	Tallet på per- soner som svarte Number of res- pon- dents	
Alle aldersgrupper <i>All age groups</i>														
Folkeskolenivå <i>Primary school, lower stage level</i>	100	31	25	44	-	252	100	12	9	79	-	436		
Framhaldsskolenivå <i>Con- tinuation school level</i>	100	47	18	35	0	829	100	20	11	69	-	401		
Realskolenivå <i>Secondary school, lower stage level</i>	100	50	18	22	-	695	100	29	14	57	-	230		
Artiumsnivå <i>Secondary school, upper stage level</i>	100	66	14	20	0	637	100	37	10	53	-	169		
Høyere nivå <i>Higher level</i>	100	69	14	17	-	442	100	47	7	46	-	59		
Uoppgitt <i>Unreported</i> ...	100	46	8	38	8	39	100	20	15	65	-	20		
Alle <i>All</i>	100	56	17	27	0	2 894	100	22	11	67	-	1 315		

Tabell 6.9 (forts.). Flyttere og ikke-flyttere i forskjellige grupper for alder og utdanning, etter om de tror de kommer til å flytte i framtida. Prosent *Migrants and non-migrants in different groups for age and education, by possibility of future move. Per cent*

Alder/utdanning	I alt	Flyttere				Tallet på personer som svarte	I alt	Ikke-flyttere				Tallet på personer som svarte
		Tror de kommer til å flytte	Vet ikke	Tror ikke de kommer til å flytte	Uopp-gitt			Tror de kommer til å flytte	Vet ikke	Tror ikke de kommer til å flytte	Uopp-gitt	
16-29 år <i>years</i>												
Folkeskolenivå	100	39	26	35	-	65	100	39	35	26	-	23
Framhaldsskolenivå	100	54	18	28	-	580	100	31	16	53	-	110
Realskolenivå	100	62	19	19	-	606	100	50	18	32	-	102
Artiumsnivå	100	73	13	14	0	491	100	68	10	22	-	72
Høyere nivå	100	78	12	10	-	294	100	:	:	:	-	16
Uopp-gitt	100	62	10	28	-	21	100	:	:	:	-	6
Alle	100	64	16	20	0	2 057	100	48	16	36	-	329
30-74 år												
Folkeskolenivå	100	28	25	47	-	187	100	10	8	82	-	413
Framhaldsskolenivå	100	32	18	49	1	249	100	16	9	75	-	291
Realskolenivå	100	40	12	48	-	89	100	13	10	77	-	128
Artiumsnivå	100	42	19	38	1	146	100	15	9	76	-	97
Høyere nivå	100	49	19	32	-	148	100	39	5	56	-	43
Uopp-gitt	100	:	:	:	:	18	100	:	:	:	:	14
Alle	100	37	19	43	1	837	100	14	9	77	-	986

Kopi av tabell 135 i Statistisk Sentralbyrå 1974a.

Tabell 6.8 viser hvordan troen på flytting i framtida varierer mellom grupper for kjønn og alder. For de aller yngste (16-24 år) er det relativt små forskjeller mellom flyttere og ikke-flyttere, henholdsvis 67 prosent og 54 prosent i denne aldersgruppa regner med å flytte i framtida. Det er noe fler menn enn kvinner i denne aldersgruppa som venter å flytte, men forskjellen er ikke større enn at det er om lag 15 prosent sannsynlighet for at den skyldes tilfeldigheter. For flytterne avtar den forventede mobilitet mye langsommere med stigende alder enn den gjør hos ikke-flytterne. Den eldste gruppa av flyttere (55-74 år) og den nest yngste av ikke-flyttere (25-39 år) har samme andel framtidige flyttere.

Sammenhenger mellom alder og mobilitet er i noen grad påvirket av type strøk for bostedet. Tabell 133 (Statistisk Sentralbyrå 1974a) viser forholdet mellom alder og framtidig flytting separat for de som bor på store steder (over 2 000 innbyggere) og de øvrige. Både for flyttere og ikke-flyttere er framtidig mobilitet høyere i "byene", som en kunne vente. Det mest interessante ved denne tabellen er kanskje forskjellen mellom "by" og "land" for de to gruppene. Både for flyttere og ikke-flyttere har vi den klart største forskjell i aldersgruppa 25-39 år, f.eks. blant ikke-flytterne er det her 40 prosent av de bosatte på steder med flere enn 2 000 innbyggere som tror de kommer til å flytte, mot 17 prosent av de som bor spredt eller på småsteder. Det ser derfor ut til at den viktigste mobilitetsforskjellen ligger i at ungdomsmobiliteten holder seg lenger på de større stedene.

I kapittel 3.3 har vi vist at den faktiske mobilitet er mye høyere for de med høyere utdanning enn i befolkningen ellers. Spesielt gjelder dette for personer over 25 år. Noe av det samme mønsteret gjelder også for framtidig flytting. Tabell 6.9 viser at også troen på framtidig flytting øker med utdanningsnivået. Selv blant flytterne med bare folkeskoleutdanning er det langt flere som ikke tror de skal flytte enn som tror de skal flytte igjen. Andelen videreflyttere øker med utdanningens lengde slik at den blant de med utdanning på artiumsnivå og over er om lag 2/3. Også for ikke-flytterne er denne sammenhengen sterk, blant de med høyere utdanning er andelen flyttere i framtida lik andelen som regner seg som bofaste. Dette bildet av entydig sammenheng mellom videreflytting og utdanningsnivå nyanseres noe om vi også tar alderen med i betraktning. Flytterne over 30 år og under 30 år har ganske lik sammenheng mellom utdanning og framtidig flytting. De under 30 år har selvfølgelig noe høyere mobilitet i alle grupper, og forskjellen blir større med økende utdanning. Det er altså i gruppa av de som både er unge og har høy utdanning at vi finner de som lettest kan tenke seg å flytte i framtida også. Forskjellen mellom flyttere og ikke-flyttere er svært liten akkurat for

denne gruppa. Blant de eldre ikke-flytterne (30 år og over) har utdanning svært lite å si for flytting i framtida, det er bare de med den aller høyeste utdanning som skiller seg fra gjennomsnittet. Om vi for de eldre betrakter andelen som tror de ikke kommer til å flytte igjen, er den stabil for de tre laveste utdanningsgrupper blant flytterne og de fire laveste for ikke-flytterne.

Konklusjonen på det tabell 6.9 forteller oss, sammen med det som sies om alder og utdanning i kapittel 3, kan være følgende: Det er nær sammenheng mellom utdanning og mobilitet, som virker slik at med økende utdanning så øker lengden på den mobile periode, og den mobile periode begynner først når utdanningen er avsluttet. For de som er unge og som har høyere utdanning, er det liten forskjell på flyttere og ikke-flyttere når det gjelder planer om flytting i framtida, og denne forskjellen holder seg liten for de med den aller høyeste utdanning. Det vil være for de med lav og midlere utdanning at tidligere flytting har stor betydning, de med høyest utdanning vil regne med å flytte i alle fall.

Vi så i kapittel 3 at folk med tilknytning til primærnæringene hadde lav mobilitet, og det gjelder også for framtidig flytting. Selv blant flytterne i primærnæringene er andelen som regner med å flytte i framtida bare halvparten av andelen som regner med å bli boende (tabell 136, Statistisk Sentralbyrå 1974a). Ikke-flytterne i servicenæringene og flytterne i primærnæringene mener det samme om sjansene for framtidig flytting. Dette gir en antydning om hvor forskjellig flytting blir oppfattet innen de to gruppene.

Sammenhengen mellom framtidig flytting og type strøk for bostedet er som vi kunne vente, men kanskje noe svakere (tabell 142, Statistisk Sentralbyrå 1974a). For både flyttere og ikke-flyttere vokser andelen videreflyttere jevnt og likt når vi går fra spredtbygd strøk til storby. Andelen videreflyttere blant flyttere bosatt i spredtbygde områder er større enn andelen blant ikke-flytterne i storbyene, slik at tidligere flytting tross alt gir større utslag enn type strøk for bostedet.

Når det gjelder den faktiske mobilitet, var den høyere i nordre handelsfelt enn i de øvrige. (Tall for fylker og landsdeler er presentert i Østby 1975.) Tabell 139 (Statistisk Sentralbyrå 1974a) viser flytternes og ikke-flytternes tro på framtidig flytting i de ulike landsdeler. Andelen blant flytterne som regner med å flytte i framtida gir samme rangordning av handelsfeltene som faktisk mobilitet gjør. For ikke-flytterne derimot er andelen framtidige flyttere minst i nordre handelsfelt, mens det vel kan være grunn til å anta at de faktisk vil flytte minst like ofte som folk i de andre delene av landet. Denne forskjellen mellom ventet og faktisk flytteeatferd kan sikkert være en medvirkende årsak til at flytterne fra kommuner i Nord-Norge er de som

oftest er misfornøyd med flyttingen.

6.2.6. Flytteplaner for hele befolkningen

Vi har til nå hele tida kommentert flytterne og ikke-flytterne hver for seg. Våre utvalg er representative for hver sin gruppe, og fordi vi kjenner begge univers, er det mulig å regne seg fram til prosenttall som er representative for hele befolkningen. Flytterne og ikke-flytterne er trukket med forskjellig sannsynlighet for å få flere flyttere med i undersøkelsen enn vi ville fått ved å trekke utvalg som er representative for hele befolkningen. For å få tall for hele befolkningen, må observasjonene i de to utvalg veies slik at flytternes bidrag i tabellene kommer i overensstemmelse med deres andel av befolkningen. Sammenveilingen er beskrevet i Statistisk Sentralbyrå 1974a, s. 21.

De aller fleste beregnede tall ligger nokså nær de tall som ikke-flytterne har, fordi det er langt flere ikke-flyttere enn flyttere i de fleste befolkningsgrupper.

Det viser seg at 23 prosent av befolkningen regner med å flytte i framtida, 66 prosent regner ikke med det, mens 11 prosent er usikre. Den samme aldersavhengighet som er beskrevet i forrige avsnitt finner vi selvfølgelig her. Blant de yngste (16-24 år) regner 59 prosent av mennene og 51 prosent av kvinnene med å flytte i framtida. For de eldre aldersgruppene er det større likhet, 29 og 28 prosent 25-39 år, 17 og 16 prosent 40-54 år og henholdsvis 8 prosent og 10 prosent for menn og kvinner mellom 55 og 74 år.

Det er videre et flertall som tror de skal flytte i framtida blant enslige personer under 45 år, blant personer med høyere utdanning og blant de unge (under 30 år) som har utdanning på realskolenivå og over.

I den norske befolkning er troen på framtidig flytting ganske skjævt fordelt. Vi skal bare kort nevne hvordan forholdstallet mellom andel som ikke tror og andel som tror de skal flytte i framtida, forandrer seg med type strøk for bostedet (tabell 150, Statistisk Sentralbyrå 1974a). I spredtbygde områder er dette forholdstallet 5,5; dvs. at andelen som tror de blir boende er 5-6 ganger større enn andelen som tror de skal flytte. For tettstedene mellom 200 og 100 000 innbyggere ligger tallet mellom 3 og 2, mens det i storbyene bare er en overvekt på 25 prosent av slike som tror de blir boende. Ganske vesentlige forskjeller mellom disse stedstypene vises på denne måten.

6.2.7. Oppsummering

Avsnittet om forventet videreflytting viser i hovedtrekkene god konsistens med det vi har fått vite om de faktiske flyttingene, og der hvor det er avvik, er årsakene lette å forstå. Dette antyder at svar på hypotetiske spørsmål av denne type i mange sammenhenger kan tillegges en viss utsagnskraft. Dette gjelder særlig når en skal sammenlikne svarene for ulike grupper. Det er mer usikkert om en kan feste særlig lit til de absolutte tall som kommer fram.

Den egenskap som sier mest om sannsynligheten for videreflytting er tydeligvis om en har flyttet i fortida. Selv med vår på mange måter uhensiktsmessige definisjon av flyttere og ikke-flyttere, er denne forskjellen helt klar i praktisk talt alle grupperinger vi foretar. Dette er for øvrig også i god overensstemmelse med det som kom fram i kapittel 3.4. Dette indikerer at flytting lettere framstår som et mulig alternativ til å løse tilpasningsproblemer av ulik karakter for den del av befolkningen som har erfaring med å flytte.

For hele befolkningen er det beregnet at om lag 1/4 vil flytte i framtida. For flytterne og ikke-flytterne er tallene henholdsvis 56 prosent og 22 prosent. Det er 1/4 av flytterne og 2/3 av ikke-flytterne som regner med å bli boende, for hele befolkningen er andelen litt i underkant av 2/3.

På samme måte som ved flytting, er det en nær sammenheng mellom videreflytting og alder/utdanning. Blant de aller yngste er det et flertall i begge utvalg som tror de kommer til å flytte igjen, og videreflyttefrekvensen avtar raskere med alderen for ikke-flytterne enn for flytterne. Dette skyldes at flytterne gjennomgående har lenger utdanning enn ikke-flytterne. Innenfor de enkelte utdanningsgrupper er forskjellen i videreflyttefrekvens mellom flyttere og ikke-flyttere spesielt stor for de unge (under 30 år) med lav utdanning og for de eldre med lav og middels utdanning. Spesielt liten er forskjellen for dem med høyere utdanning, dette gjelder både eldre og yngre.

Det er stort sett de samme grupper som har høy mobilitet og som ofte tror de skal flytte i framtida. Ett unntak er ikke-flytterne bosatt i nordre handelsfelt. Den observerte mobiliteten i Nord-Norge er større enn i resten av landet, og det er også andelen av flytterne som tror på framtidig flytting. Fra statistikken over registrerte flyttinger (se f.eks. kap. 2), vet vi at mobiliteten i Nord-Norge er høyere enn i resten av landet. Vi kan derfor gå ut fra at også ikke-flytterne i Nord-Norge vil komme til å flytte relativt ofte i framtida, til tross for at de selv ikke tror det. En mulig forklaring på at den registrerte mobiliteten i Nord-Norge er høyere enn i resten av landet, kunne være at flytterne i Nord-Norge flytter mange flere ganger enn flytterne ellers i landet, men

alene kan ikke dette være forklaringen. Nord-norske ikke-flyttere vil nok faktisk få flere uønskede flyttinger enn andre.

Blant flytterne er det de som alt i alt er mest fornøyde eller som er godt fornøyd med forandringer i viktige forhold som blir de mest bofaste. Det er også verdt å merke at jo mindre vesentlige forhold de viktigste forbedringer angår, jo større er tendensen til videreflytting. Det er også slik at jo mer tvungen en flytting gir inntrykk av å være, jo større er sannsynligheten for videreflytting.

Motivene for å flytte videre likner i stor utstrekning motivene for den faktiske flytting, med de avvik en kan vente. Det er også en klar stabilitet i motivene; f.eks. er sannsynligheten for at en videreflytter som før hadde boligmotiv, også gir boligen som motiv for den neste flyttingen, hele 55 prosent. Motiv som familieforhold viser ingen stabilitet. Blant motivene for å bli boende, dominerte ulike artbindinger til stedet og miljøforhold. Grunnen til foregående flytting hadde ofte betydning for grunnen til å bli boende ved at forbedringer nettopp på det området som ble gitt som flyttemotiv også ble årsak til bofasthet. Grunnene til framtidig flytting ser ut til å ha langt sterke sammenheng med viktigste forverring enn med viktigste forbedring. Når en skal vurdere hvilke forandringer som er vesentlige, må en altså legge vekt på slike som har høy videreflyttefrekvens for viktigste forverring og lav for viktigste forbedring.

LITTERATURLISTE

- Arnljot, H. A. (1969): Hægebostad, en sosiologisk undersøkelse. N.I.B.R., Rapport 14. Oslo
- Asheim, B. T. (1974): En teoretisk modell for analyse av geografisk mobilitet på individnivå. Levekårsundersøkelsen, arbeidsnotat nr. 35. Bergen
- Aubert, V. og E. Karlsen (1965): Flytting fra utkanten. Tidsskrift for Samfunnsforskning. 6. S. 182-212
- Becker, H. C. (1963): Outsiders. Free Press, New York
- Berge, A. (1973): Kvalitetsanalyse av Byråets data for innenlandske flyttinger, 1970-1971. Statistisk Sentralbyrå ANO IO 73/13
- Berge, E. (1974): Regionale variasjoner i fertilitet i Norge omkring 1970, Statistisk Sentralbyrå, ANO IO 74/40
- Blau, P. (1968): Social Exchange. International Encyclopedia of the Social Sciences. Sills, D. (ed). vol. 5, Colling & Macmillan
- Bluestone, B. (1968): The Poor Who Have Jobs. Dissent, s. 410-419
- Borge, T. (1969): En rapport om norske flergangsflyttinger 1966. Statistisk Sentralbyrå, ANO IO 69/5
- Brox, O. (1966): Hva skjer i Nord-Norge. Pax Forlag, Oslo
- Brox, O. (1971): Avfolking og lokalsamfunnsutvikling i Nord-Norge. Sosialantropologisk institutt. Bergen
- Brox, O. (1974): Flytter folk til dårligere levestandard? Dagbladet 12/2
- Coleman, J. (1971): Resources for Social Change. John Wiley & Sons, Inc., New York
- Dahl, G. (1973): Om frafallsproblemet ved statistiske undersøkelser. En drøfting av problemet spesielt i forbindelse med forbruksundersøkelser. Statistisk Sentralbyrå, Metodehefte nr. 4, ANO IO 73/3
- Dolven, A. (1965): Aurskog-Høland, en sosiologisk undersøkelse. N.I.B.R., Rapport 1. Oslo
- Dolven, A. (1968a): Aurskog-Hølandinger i Oslo. N.I.B.R., Rapport 10. Oslo
- Dolven, A. (1968b): Reactions to hypothetical and actual job and house lot choice. Journal of the American Institute of Planners, nr. 3
- Dolven, A. (1974): Bostedspreferanser. N.I.B.R., arbeidsrapport 4/74. Oslo
- Eisenstadt, S. N. (1954): The Absorption of Immigrants. London

- Erikson, R. (1971): Uppväxtförhållanden og social rörlighet. Kapitel 6 i betänkande om svenska folkets levnadsförhållanden. Allmänna Förlaget, Stockholm
- ERU (1974): Ortsbundna levnadsvillkor. SOU¹⁾ 1974: 2, Bilaga 1
- Festinger, L. (1957): A Theory of Cognitive Dissonance. Stanford University Press, Stanford
- Foss, O., R. Salomon, E. Stordahl og L. Østby (1974): Teori og metode. Flyttemotivundersøkelsen 1972, Rapport nr. 2. Statistisk Sentralbyrå, ANO IO 74/43
- Foss, O. (1974): Holdninger og atferd. Noen synspunkter på problemet med prediksjon av handlinger på grunnlag av utsagn. Statistisk Sentralbyrå, Metodehefte nr. 13, ANO IO 74/25
- Foss, O. (1975): Flytting og levekår. En studie av noen endringer i levekårene ved arbeids- og bostedsskifte. Flyttemotivundersøkelsen 1972. Rapport nr. 5. Statistisk Sentralbyrå, ANO IO 75/42
- Furåker, B. (1972): Hoppjerkedebatten - om rörlighet i arbeidsmarknadspolitiken. Sociologisk Forskning nr. 3, s. 135-153
- Gerger, T. (1969): Den svenska flyttningen i mitten av 1960-talet - med særskild hänsyn til storstadsregionernas roll. Urbaniseringsprocessen 20, Stockholm
- Gjestland, D. (1974): Notat om arbeid, bosted, geografisk mobilitet. Institutt for samfunnsforskning
- Gjestland, D. og R. Salomon (1975): Norge i regionalt perspektiv. Kap. VI i Rogoff Ramsøy, N. og M. Vaa (red.): Det Norske Samfunn. Gyldendal Norsk Forlag, Oslo
- Hannan, D. (1970): Rural Exodus. Geoffrey Chapman, London
- Hays, W. L. (1969): Statistics. Holt, Rinehart and Winston. London
- Hellevik, O. (1971): Forskningsmetode i Sosiologi og Statsvitenskap. Universitetsforlaget. Oslo
- Hietala, K. (1973): The economic causes and consequences of emigration. S. 155-196 i Migration Research in Scandinavia. Migration reports nr. 4. Ministry of Labour. Helsinki
- Hillestrøm, K. (1972): En analyse af begrepet mobilitet på arbejdsmarkedet. Socialt Tidsskrift nr. 3-4, s. 80-99
- Hoffmann-Nowotny, H-J. (1970): Migration, ein Beitrag zu einer Soziologischen Erklärung. Ferdinand Enke Verlag, Stuttgart
- Homans, G. L. (1958): Social behaviour as exchange. The American Journal of Sociology. Vol. LXII. s. 597-606
- Hägerstrand, T. (1969): On the Definition of Migration. Yearbook of Population Research in Finland XI
- Hägerstrand, T. (1972): Om en konsistent, individorienterad samhällsbeskrivning för framtidsstudiebruk. Lund - Stockholm
- Israel, J. (1963): Socialpsykologi. Universitetsforlaget, Oslo

1) Statens offentliga utredningar.

- Jackson, J. A. (1969): Migration. The University Press, Cambridge
- Jakobsson, A. (1969): Omflyttingen i Sverige 1950-1960. Komparativa studier av migrationsfält, flyttningsavstånd och mobilitet. Monografiserie 5. Statistiska Centralbyrån och Bostadsstyrelsen. Lund
- Jansen, C. J. (ed) (1970): Readings in the Sociology of Migration. Pergamon Press, Toronto
- Johansson, S. (1968): Socialpsykologiska synpunkter på ekonomisk löneteori. Sociologisk Forskning nr. 3, s. 173-190
- Johansson, S. (1970): Om levnadsnivåundersökningen. Utkast till kap. 1 och 2 i betänkande om svenska folkets levnadsförhållanden. Allmänna Förlaget, Stockholm
- Klakeg, S. A. (1975): Variasjoner i arbeidskraftsmobiliteten over tid, Arbeidsnotat nr. 63. Levekårsundersøkelsen. Bergen
- Kommunal- og arbeidsdepartementet (1967): St.meld. 87 (1966-67). Om distriktspåplanlegging
- Kommunal- og arbeidsdepartementet (1970): St.meld. 6 (1970-71). Om arbeidet med prøvesentrene og utviklingsområdene
- Kommunal- og arbeidsdepartementet (1972): St.meld. nr. 27 (1971-72). Om regionalpolitikken og lands- og landsdelsplanleggingen
- Kristensen, H. (1971): Levevilkårene i Nordjylland, Bilag V. Landsplanudvalgets sekretariat, København
- Lee, E. S. (1969): A theory of migration. S. 282-297 i Jackson, J. A. (ed.), Migration. The University Press, Cambridge
- Lindbekk, T. (1975): Utdannelse. Kap. V i Rogoff Ramsøy, N. og M. Vaa (red.): Det Norske Samfunn. Gyldendal Norsk Forlag, Oslo
- Maslow, A. H. (1954): Motivation and Personality. Harper & Row, New York
- Meidner, R. (1954): Svensk arbetsmarknad vid full sysselsättning. Stockholm
- Miljøverndepartementet (1972): Om landsdelsplan for Nord-Norge. NOU 1972:33
- Mills, C. W. (1970): Situated actions and the vocabularies of motive. I Horowitz, I. L. (ed.), 1970. Power, Politics and People. The Collected Essays of C. Wright Mills. Oxford University Press. London
- Myers, C. A. & W. R. MacLaurin (1943): The Movement of Factory Workers. John Wiley and Sons, Inc., New York
- Neymark, E. (1961): Selektiv rörlighet. Flyttetendenser och yrkesval i relation till utbildning, begåvning och härkomst. Stockholm
- NOU 1972:33 Se Miljøverndepartementet 1972
- Oslo kommunes statistiske kontor (1948): Statistisk kvartalshefte, hefte 2

- Parnes, H. S. (1954): Research on Labor Mobility. An Appraisal of Research Findings in the United States. Social Science Research Council. New York
- Parnes, H. S. and R. S. Spitz (1969): Hypothetical questions as measures of labor mobility. Amer. Statist. Assoc. Proceedings of the Social Statistical Section
- Petersen, W. (1969): Population. Collier-Macmillan Ltd., London
- Ravenstein, E. G. (1885): The laws of migration. Journal of the Royal Statistical Society, s. 167-227
- Reynolds, L. E. (1961): The Structure of Labor Markets. Wages and Labor Mobility in Theory and Practice. Harper. New York
- Rideng, A. (1974): Klassifisering av kommunene i Norge 1974. Statistisk Sentralbyrå, Artikler nr. 67
- Ringen, S. (1973): An introduction to the level of living study. Memorandum No. 23. The level of living study, Bergen
- Ringen, S. (1975): Materialisme og idealisme i velferdsteorien. Arbeidsnotat nr. 62. Levekårsundersøkelsen. Bergen
- Rossi, P. F. (1955): Why Families Move? A Study in Social Psychology of Urban Residential Mobility. Free Press of Glencoe, Illinois
- Rottenberg, S. (1968): On Choice in Labor Markets. S. 49-74 i McCormick, B. J. og E. Owen Smith (ed.): The Labour Market. Penguin Books. Harmondsworth
- Rundblad, B. G. (1964): Arbetskraftens Rörlighet. Industriens Utredningsinstitutt. Stockholm
- Rundblad, B. G. (1966): Arbetsmarknad och anpassning. S. 176-195 i Dahlström et.al.: Teknisk Förändring och Arbetsanpassning. Prisma. Stockholm
- Rundblad, B. G. (1970): Inflyttad arbeidskrafts anpassning i en expanderende arbeidsmarknad. S. 94-101 i Kommunalstatistiska föreningen: Regionala och Lokala Befolkningsprognoser. Lund
- Rødseth, T. (1969): Utredning om lavtlønnsproblemer i Norge. Lønns- og prisdepartementet
- Salomon, R. (1969): Ytre Senja, en sosiologisk undersøkelse. N.I.B.R., Rapport 12. Oslo
- Saunders, H. W. (1956): Human Migration and Social Equilibrium. S. 219-233 i Spengler, J. J. and O. D. Duncan (eds.): Population Theory and Policy. The Free Press, Glencoe, Illinois
- Seierstad, S. (1967): Om bruken av økonomiske synspunkter i sosiologien. Tidsskrift for samfunnsforskning, 7
- Simon, H. A. (1957): A comparison of organization theories. S. 170-182 i Simon, H. A.: Models of Man. John Wiley & Sons, Inc., New York
- Skrede, K. (1971): Sosioøkonomisk kartlegging av yrker i Norge 1960. INAS rapport 71:1

- Solstad, K. J. (1968): Seleksjon ved flytting fra utkantstrøk.
Tidsskrift for samf.forskn. 9, s. 291-310
- Spengler, J. J. and O. D. Duncan (1956): Population Theory and Policy.
The Free Press, Glencoe, Illinois
- Statistisk Sentralbyrå (1968): Boligundersøkelsen 1967. Rapport nr. 3
fra Kontoret for intervjuundersøkelser
- Statistisk Sentralbyrå (1974a): Flyttemotivundersøkelsen 1972, Statistisk
Sentralbyrå, NOS A 617
- Statistisk Sentralbyrå (1974b): Boforholdsundersøkelsen 1973. Statistisk
Sentralbyrå, NOS A 673
- Statistisk Sentralbyrå (1974c): Arbeidsmarkedstatistikk 1973.
Statistisk Sentralbyrå, NOS A 629
- Stinchcombe, A. L. (1968): Constructing Social Theories. Harcourt,
Brace & World, Inc., New York
- Stordahl, E. (1976): Justerte flytterelasjoner. Arbeidsrapport nr. 1.
Statistisk Sentralbyrå, ANO IO 76/10
- St.meld. 87 (1966-67) Se Kommunal- og arbeidsdepartementet 1967
- St.meld. 6 (1970-71) Se Kommunal- og arbeidsdepartementet 1970
- Tamsfoss, S. (1970): Om bruk av stikkprøver ved Kontoret for intervju-
undersøkelser, Statistisk Sentralbyrå. Artikler nr. 37
- Tetzschner, H., P. Gundelach, K. Hillestrøm og H. Brogaard (1974):
Arbejdskraftens Mobilitet 1. Teknisk forlag, København
- Østby, L. (1970): Geografisk Mobilitet, en gjennomgåelse av dens teore-
tiske grunnlag og behandling av flyttingene i Norge 1966-67.
Medd. Geogr. Inst. Univ. i Oslo. Kulturgeografisk serie nr. 4.
2 bd. Oslo
- Østby, L. (1975): Flyttingene i Norge 1971 og 1949-1973. Statistisk
Sentralbyrå, Statistiske analyser nr. 13
- Østby, L. (1974): Hvem flytter i Norge. Tendenser i flyttergruppens
sammensetning etter 1950. s. 375-392 i "I forskningens lys"
NAUF's jubileumsbok. I kommisjon hos H. Lyches forlag, Oslo.
Også trykt i Statistisk Sentralbyrå, Artikler nr. 73
- Østby, L. og B. A. Reisz (1975): Noen hovedresultater. Flyttemotiv-
undersøkelsen 1972, Rapport nr. 6. Statistisk Sentralbyrå,
ANO IO 75/46
- Åberg, R. (1972a): Geografisk rörlighet - sociala och ekonomiska ef-
fekter. Rapport nr. 5, Sysselsättning och vissa arbetsförhål-
landen i relation till aspekter på strukturomvandlingen. Umeå
- Åberg, R. (1972b): Lönenivå i relasjon till några aspekter på struktur-
omvandlingen. Umeå universitet, Umeå

V e d l e g g 1 A o g 1 B

Vedleggene er en presentasjon av spørreskjemaene og frekvensfordeling av svarene på de enkelte spørsmålene. En antar at det vil være av en viss interesse å se disse enkle svarfordelingene, selv om de har en begrenset anvendelse. Særlig ved sammenlikning mellom svarfordelingene for flyttere og ikke-flyttere, må en ta i betraktning at disse to gruppene er svært forskjellige når det gjelder alder og andre grunnleggende kjennemerker.

For enkelte svar vil det være små avvik fra de tallene som presenteres ellers i notatet og i tabellpublikasjonene. Disse avvikene vil skrive seg fra at tallene i tabellene er avrundet for å få 100 prosent i sum for hver fordeling. I spørreskjemaene er det ikke skjedd slik avrundning, og enkelte små svarkategorier er utelatt i noen spørsmål.

Statistisk Sentralbyrå
Kontoret for intervjuundersøkelser
Oslo-Dep., Oslo 1
Tlf. 41 38 20, 41 36 60

UNDERSØTT TAUSHETSPLIKT

Prosjektnr.	5	6	Kol.
Utvalgsområdenr.			1- 2
IO nr.			3- 5
Korttype	0	1	6- 8
		0	9-10
			11

SPØRRESKJEMA MED SVARFORDELINGER

FLYTTEMOTIVUNDERSØKELSEN 1972

FLYTTERE

IO's navn _____

Adresse _____

For Byrået

Fødselsdag, -mnd., -år				

Personnummer				

12-22

Intervjuet ble foretatt: Dato ____/____ 1972

Intervjuetid fra kl. ____ til kl. ____, i alt antall minutter: 23-25

i alt ble IO oppsøkt antall ganger: 26

Intervjuer nr. _____

Intervjuerens navn _____

ORIENTERING		BOSTEDER ETTER FYLTE 16 ÅR	
<p>I denne undersøkelsen vil vi se spesielt på den <u> siste flyttingen</u>. De har foretatt mellom to kommuner. Det gjelder flyttingen hit til _____ kommune fra Deres forrige bostedskommune som var _____ kommune (SPØR IO HVILKEN KOMMUNE HAN/HUN FLYTTET FRA.)</p> <p>Gjennom hele undersøkelsen vil vi særlig søke opplysninger om tre forhold: Situasjonen umiddelbart før flyttingen, selve flyttingen og situasjonen der De bor nå. Før vi går løs på dette, vil vi først stille noen spørsmål om Deres oppvekst.</p>		<p>Vi ønsker et par opplysninger om noen av Deres bosteder etter at De fylte 16 år.</p>	
<p>Tilflyttingskommune _____</p> <p>For Byrådet <input type="text"/> 27-30 <input type="text"/></p> <p>Fraflyttingskommune _____</p> <p>For Byrådet <input type="text"/> 31-34 <input type="text"/></p>		<p>6. Kan vi først få vite hvor mange bosteder De i alt har hatt etter at De fylte 16 år?</p> <p>[DER SOM IO HAR BODD FLERE GANGER PÅ SAMME BOSTED, TELLES HVER GANG SOM ETT BOSTED. FERIEOPPHOLD, VERNEPLIKTTJENESTE O.L. REGNES IKKE MED.]</p> <p>1 <input type="text"/> 44 To bosteder 2 <input type="text"/> 24 Tre bosteder 3 <input type="text"/> 22 Fire bosteder 4 <input type="text"/> 25 Fem eller seks bosteder 5 <input type="text"/> 8 Sju til ni bosteder 6 <input type="text"/> 4 Ti eller flere bosteder</p>	
<p>10's OPPVEKST (INNTIL FYLTE 16 ÅR)</p> <p>1. Hvor bodde De det meste av tiden før De fylte 16 år?</p> <p>Sted _____</p> <p>Kommune _____</p> <p>For Byrådet <input type="text"/> 35-38 <input type="text"/></p>		<p>7. (VIS KORT NR. 1)</p> <p>Hva slags sted bor De på nå?</p> <p>1 <input type="text"/> 45 Spredtbygd 2 <input type="text"/> 3/ Mindre tettsted (200-2 000 innb.) 3 <input type="text"/> 18 Liten by (2 000-20 000 innb.) 4 <input type="text"/> 11 Større by (20 000-100 000 innb.) 5 <input type="text"/> 18 Stor by (over 100 000 innb.) med forsteder 9 <input type="text"/> Vet ikke</p>	
<p>2. (VIS KORT NR. 1)</p> <p>Hva slags sted var dette bostedet da De vokste opp der?</p> <p>1 <input type="text"/> 39 Spredtbygd 2 <input type="text"/> 29 Mindre tettsted (200-2 000 innb.) 3 <input type="text"/> 16 Liten by (2 000-20 000 innb.) 4 <input type="text"/> 7 Større by (20 000-100 000 innb.) 5 <input type="text"/> 10 Stor by (over 100 000 innb.) med forsteder 9 <input type="text"/> Vet ikke</p>		<p>8. Når flyttet De hit? Oppgi måned og år</p> <p><input type="text"/> <input type="text"/> Måned nr. <input type="text"/> <input type="text"/> Årstall</p>	
<p>3. Hvor mange steder hadde De bodd på før De fylte 16 år?</p> <p>[DER SOM IO HAR BODD FLERE GANGER PÅ SAMME BOSTED, TELLES HVER GANG SOM ETT BOSTED. FERIEOPPHOLD O.L. REGNES IKKE MED.]</p> <p>1 <input type="text"/> 40 Bare ett sted 2 <input type="text"/> 63 To steder 3 <input type="text"/> 8 Tre steder 4 <input type="text"/> 6 Fire eller flere steder</p>		<p>9. Hvor bodde De før De flyttet til Deres nåværende bosted?</p> <p>Sted _____</p> <p>Kommune _____</p> <p>For Byrådet <input type="text"/> 50-53 <input type="text"/></p>	
<p>4. Hvilket yrke hadde Deres hovedforsørger under mesteparten av Deres oppveksttid?</p> <p>Yrke <u>Tekn., hum., adm. kontor: 18%, Handel: 6%, Jord- skog, fiske: 27%, Industri, bygg og anl.m.v.: 32%, Service: 15%</u></p>		<p>10. (VIS KORT NR. 1)</p> <p>Hva slags sted var Deres forrige bosted?</p> <p>1 <input type="text"/> 54 Spredtbygd 2 <input type="text"/> 29 Mindre tettsted (200-2 000 innb.) 3 <input type="text"/> 22 Liten by (2 000-20 000 innb.) 4 <input type="text"/> 11 Større by (20 000-100 000 innb.) 5 <input type="text"/> 19 Stor by (over 100 000 innb.) med forsteder 9 <input type="text"/> Vet ikke</p>	
<p>5. Hadde Deres hovedforsørger noen utdanning utover vanlig folkeskole?</p> <p>1 <input type="text"/> 43 Ja 2 <input type="text"/> 52 Nei</p>		<p>11. Når flyttet De til Deres forrige bosted? Oppgi måned og år</p> <p><input type="text"/> <input type="text"/> Måned nr. <input type="text"/> <input type="text"/> Årstall</p> <p>☐ Født på stedet</p>	
		<p>12. DERSOM DET ER SVART "TO BOSTEDER" PÅ SPØRSMÅL 6: ELLERS: → 20 → 13</p>	
		<p>13. Hvor hadde De Deres tredje siste bosted?</p> <p>Sted _____</p> <p>Kommune _____</p> <p>For Byrådet <input type="text"/> 59-62 <input type="text"/></p>	

14. [VIS KORT NR. 1]

Hva slags sted var Deres tredje siste bosted? (Slik det var da De bodde der.)

1	63	14	Spredtbygd
2	20	20	Mindre tettsted (200-2 000 innb.)
3	16	16	Liten by (2 000-20 000 innb.)
4	8	8	Større by (20 000-100 000 innb.)
5	17	17	Stor by (over 100 000 innb.) med forsteder
9			Vet ikke

25% ikke fått spm.

15. Når flyttet De dit? Oppgi måned og år

64-65 Måned nr.

66-67 Arstall

Født på stedet

16. DERSOM DET ER SVART "TRE BOSTEDER" PÅ SPØRSMÅL 6: ELLERS:

→ 20
→ 17

17. Hvor hadde De Deres fjerde siste bosted:

Sted _____

Kommune _____ 68-71

For Byrådet

18. [VIS KORT NR. 1]

Hva slags sted var Deres fjerde siste bosted? (Slik det var da De bodde der.)

1	72	10	Spredtbygd
2	14	14	Mindre tettsted (200-2 000 innb.)
3	10	10	Liten by (2 000-20 000 innb.)
4	6	6	Større by (20 000-100 000 innb.)
5	12	12	Stor by (over 100 000 innb.) med forsteder
9			Vet ikke

49% ikke fått spm.

19. Når flyttet De dit? Oppgi årstallet

73-74 Arstall

Født på stedet

HUSHOLDNINGEN

Vi vil nå stille noen spørsmål om den husholdningen De tilhører i dag og den De tilhørte i forrige bostedskommune.

20. Først vil vi gjerne vite om De selv var gift, tidligere gift eller ugift. Like før De flyttet, og om De er det samme i dag.

	75	76	
	Før i dag		
1	55	68	Gift
2	3	5	Tidligere gift
3	4	27	Ugift

21. Hvor mange personer var det i husholdningen i forrige bostedskommune og hvor mange er det i den husholdningen De tilhører i dag? (TIL HUSHOLDNINGEN REGNES VANLIGVIS DE PERSONER SOM BOR I SAMME LEILIGHET OG VANLIGVIS SPISER SAMMEN)

	77	78	
	Før i dag		
1	24	19	Bare IO
2	17	20	To personer
3	22	27	Tre personer
4	18	20	Fire personer
5	11	10	Fem personer
6	5	4	Seks personer
7	2	1	Syv personer
8	1	0	Åtte personer
9	1	0	Ni eller flere personer

22. Til intervjueren:

ER DET PÅ SPM. 21 SVART "BARE IO" BADE I DAG OG FØR FLYTTING? Ja → 26 Nei → 23

23. Kan vi få vite de forskjellige husholdningsmedlemmenes slektskapsforhold til Dem. (FOR EGNE HJEMMEBOENDE BARN: SPØR OGSA OM ALDER. FØR OPP I RUTENE TALLET PÅ BARN SOM FALLER I HVER ALDERSGRUPPE)

Korttype 020 Kol. 9-11

Pst. av IO som hadde i familien:

	Før i dag		
IO's far	17	9	12-13
IO's mor	19	10	14-15
Ektefelle	52	67	16-17
Ektefelles far (svigerfar)	1	1	18-19
Ektefelles mor (svigermor)	1	1	20-21
~~Tilleggs~~ egne hjemmeboende barn 16 år og over	6	5	22-23
~~Tilleggs~~ egne hjemmeboende barn 7-15 år	14	15	24-25
~~Tilleggs~~ egne hjemmeboende barn 3-6 år	19	24	26-27
~~Tilleggs~~ egne hjemmeboende barn 0-2 år	20	31	28-29
~~Tilleggs~~ 10's hjemmeboende søsken	13	7	30-31
Andre (estall)	5	5	32-33

24. Til intervjueren:

ER DET PÅ SPM. 21 SVART "BARE IO" ENTEN I DAG ELLER FØR FLYTTING? SVART "BARE IO" I DAG → 25 SVART "BARE IO" FØR FLYTTING → 26

FLYTTEMOTIVER

I en del spørsmål framover skal vi ta for oss den flyttingen vi nevnte innledningsvis. Det gjelder altså flyttingen fra _____ kommune til _____ kommune

25. Skyldtes flyttingen forhold som angikk bare Dem personlig, som angikk hele husholdningen eller som angikk bare andre husholdningsmedlemmer og ikke Dem selv?

	34	
1	25	Forhold som bare angikk Dem personlig
2	42	Forhold som angikk hele husholdningen
3	5	Forhold som angikk bare andre husholdningsmedlemmer og ikke Dem selv

26. Hva var de viktigste grunnene til at De/husholdningen besluttet å flytte fra

	(kommunenavn)	
	Viktigst	Nest viktigst
Arbeidsforhold:	35	9
Boligforhold:	26	10
Familieforhold:	12	3
Utdanning:	9	2
Bosted/miljø:	8	7

27. (DERSOM SVARET PÅ SPØRSMÅL 26 ER UPRESIST ELLER LITE UTFYLLENDE)
Kan De forklare dette litt nærmere?

Helseforhold:	2	1
Andre forhold:	7	2
Nevnt bare ett forhold:	67	

(SE IO PEKE UT DET ALLER VIKTIGSTE BLANT SVARENE PÅ SPM. 26 OG 27. DITTE SVARET SKAL DE STREKE UNDER!)

35-45

For Byrådet

11) intervjuer:

(FINN UT OM SVARENE PÅ SPØRSMÅL 26 OG 27 DIREKTE ELLER INDIREKTE BERØRER NOEN AV FORHOLDENE I LISTEN VED SIDEN AV. KRYSS AV FOR ALLE DE FORHOLD SOM SVARENE BERØRER. STILL DERETTER DE SPØRSMÅLENE DET ER HENVIST TIL FRA DE FORHOLD SOM ER KRYSSSET AV.

NB: NAR ALLE DE AKTUELLE SPØRSMÅLENE ER STILT, GA TIL SPØRSMÅL 37)

☐	Arbeidsforhold	→ 29
☐	Utdanningsforhold	→ 30
☐	Boligforhold	→ 31
☐	Bosteds-, miljøforhold	→ 32
☐	Familieforhold	→ 33
☐	Service- og kommunikasjonsforhold	→ 34
☐	Helseforhold	→ 35 og 36

28. (VIS KORT NR. 2)

De har vært inne på arbeidsforhold som flyttegrunn. På dette kortet er det ført opp noen mulige flyttegrunner som har med arbeidsforhold å gjøre. Flyttet De/dere på grunn av noe av det som står på kortet? Dersom det er flere grunner som passer, kan De nevne inntil tre, og vi vil gjerne vite hvilken de selv mener er den viktigste, den nest viktigste og den 3. viktigste.

	47-48	49-50	51-52	
	Viktigste grunn	Nest viktigste	3. viktigste	
01	2,5	0,2	0,1	Arbeidsplassen ble flyttet, nedlagt
02	0,9	0,1	—	Ble oppsagt/permittert/forflyttet p.g.a. rasjonalisering/innskrenkning
03	2,5	0,2	—	Ble oppsagt/permittert/forflyttet av andre grunner

	47-48	49-50	51-52	
	Viktigste grunn	Nest viktigste	3. viktigste	
04	6,4	1,6	0,3	Ble forfremmet, fikk tilbud om bedre arbeid på tilflyttingsstedet
05	2,6	1,7	0,9	Var misfornøyd med lønnsforholdene, vanskelig å oppnå bedre lønnsforhold på stedet
06	2,7	1,9	0,5	Var misfornøyd med andre sider ved arbeidsforholdene
07	2,2	2,2	1,0	Var vanskelig å avansere/ arbeidet var ikke fortløpende med ønske for framtida
08	6,0	1,8	0,7	Ønsket å få kortere/ lettere arbeidsreise
09	5,6	2,4	0,6	Flytting var eneste mulighet for å få brukbart arbeid
10	0,4	0,0	—	Ble pensjonert
11	5,3	1,0	0,4	Begynte i arbeid etter avsluttet skolegang
12	1,1	0,1	—	Startet egen virksomhet
13	0,6	0,2	—	Overtok slektingers virksomhet
14	4,1	0,7	0,3	Annet (spesifiser):

Ingen: 55,7 85,9 95,1

(GA TILBAKE TIL SPM. 28 FOR VIDERE INSTRUKS)

30. (VIS KORT NR. 3)

De har vært inne på utdanningsforhold som flyttegrunn. På dette kortet er det ført opp noen mulige flyttegrunner som har med utdanningsforhold å gjøre. Flyttet De/dere på grunn av noe av det som står på kortet? Dersom det er flere grunner som passer, kan De nevne inntil tre, og vi vil gjerne vite hvilken de selv mener er den viktigste, den nest viktigste og den 3. viktigste.

	53	54	55	
	Viktigste grunn	Nest viktigste	3. viktigste	
1	2,5	0,7	0,2	Var for dårlige utdanningsmuligheter på stedet
2	4,6	0,6	0,1	Var ingen utdanningsmuligheter på stedet
3	0,9	0,8	0,3	Ønsket kortere eller lettere vei til utdanningsstedet
4	1,9	1,5	0,4	Tilflyttingsstedet har spesielt gode skoler
5	2,0	0,3	0,1	Annet (spesifiser):

Ingen: 87,8 96,1 98,9

(GA TILBAKE TIL SPM. 28 FOR VIDERE INSTRUKS)

31. (VIS KORT NR. 4)

De har vært inne på boligforhold som flyttegrunn. På dette kortet er det ført opp noen mulige flyttegrunner som har med boligforhold å gjøre. Flyttet De/dere på grunn av noe av det som står på kortet? Dersom det er flere grunner som passer, kan De nevne inntil tre, og vi vil gjerne vite hvilken De selv mener er den viktigste, den nest viktigste og den 3. viktigste

	56-57	58-59	60-61	
	Viktigste grunn	Nest viktigste	3. viktigste	
01	4,7	0,6	0,1	Ble oppsagt fra boligen, tidsbegrenset leiekontrakt
02	0,3	0,1	—	Boligen brant, ble kondemnert
03	5,8	3,7	1,7	Boligen var for liten
04	0,3	0,1	0,1	Boligen var for stor
05	1,3	0,9	0,5	Boligen var for dyr
06	2,4	2,3	1,3	Boligen var uoderne, dårlig
07	1,0	1,8	1,2	Ønsket å bo i en annen husstype
08	3,2	2,8	1,7	Fikk tilbud om bedre bolig på tilflyttingsstedet
09	12,6	3,3	1,3	For å få egen leilighet/hus
10	1,4	2,2	1,7	Boligen var lite egnet for barn
11	0,3	0,3	0,1	Dårlig forhold til hus-eier
12	1,5	1,0	0,6	Bødde i tjenestebolig/ arbeidsgivers bolig
13	1,3	2,4	1,9	Var ikke mulig å få bolig på stedet
14	1,4	0,5	0,3	Annet (spesifiser):

Ingen: 62,5 77,8 87,6

(GA TILBAKE TIL SPM. 28 FOR VIDERE INSTRUKS)

32. (VIS KORT NR. 5)

De har vært inne på bosteds- og miljøforhold som flyttegrunn. På dette kortet er det ført opp noen mulige flyttegrunner som har med bosteds- og miljøforhold å gjøre. Flyttet De/dere på grunn av noe av det som står på kortet? Dersom det er flere grunner som passer, kan De nevne inntil tre, og vi vil gjerne vite hvilken De selv mener er den viktigste, den nest viktigste og den 3. viktigste.

	62-63	64-65	66-67	
	Viktigste grunn	Nest viktigste	3. viktigste	
01	2,1	0,7	0,4	Ønsket å bo mer sentralt
02	0,9	0,3	0,5	Ønsket å bo mindre sentralt
03	0,8	0,9	0,6	Ønsket bedre/flere fritidsmuligheter
04	2,0	1,2	0,2	Ønsket bedre muligheter for lek og utfoldelse for barn
05	0,5	0,8	0,4	Farlige trafikkforhold på stedet
06	0,6	1,0	0,6	Mye støy og forstyrrelser på stedet

	62-63	64-65	66-67	
	Viktigste grunn	Nest viktigste	3. viktigste	
07	0,6	0,4	0,3	Sterk forurensning på stedet
08	0,3	0,5	0,2	Dårlig klima på stedet
09	0,4	0,2	0,3	Dårlig miljø på stedet
10	0,3	0,4	0,3	Dårlig miljø på stedet spesielt for barna
11	0,3	0,5	0,3	Kjente ikke folk på stedet
12	1,3	1,3	0,6	Trivdes ikke i bolig-området/på stedet
13	2,3	0,9	0,7	Ønsket miljøforandring, ønsket å prøve noe nytt
14	5,2	1,7	1,3	Ønsket å bo nærmere familie eller venner
15	0,9	1,1	1,5	Ønsket å bo i et roligere strøk
16	0,7	0,2	0,0	Annet (spesifiser):

Ingen: 80,6 87,9 91,8

(GA TILBAKE TIL SPM. 28 FOR VIDERE INSTRUKS)

33. (VIS KORT NR. 6)

De har vært inne på familieforhold som flyttegrunn. På dette kortet er det ført opp noen mulige flyttegrunner som har med familieforhold å gjøre. Flyttet De/dere på grunn av noe av det som står på kortet? Dersom det er flere grunner som passer, kan De nevne inntil tre, og vi vil gjerne vite hvilken De selv mener er den viktigste, den nest viktigste og den 3. viktigste.

	68	69	70	
	Viktigste grunn	Nest viktigste	3. viktigste	
1	9,6	0,1	0,0	Giftermål
2	1,0	0,9	0,1	Familieføring
3	0,1	0,1	—	Børne/noen av barna flyttet hjemefra
4	0,5	0,9	0,0	Flyttet selv hjemefra
5	1,3	0,0	—	Skilsmisse/separasjon
6	1,4	0,0	0,0	Dødsfall
7	0,4	0,2	—	Uoverensstemmelse i familien
8	2,6	0,4	0,0	Flyttet etter andre familiedlemmer
9	2,0	0,3	0,0	Annet (spesifiser):

Ingen: 80,9 97,0 99,7

(GA TILBAKE TIL SPM. 28 FOR VIDERE INSTRUKS)

34. (VIS KORT NR. 7)

De har vært inne på service- og kommunikasjonsforhold som flyttegrunn. På dette kortet er det ført opp noen mulige flyttegrunner som har med service- og kommunikasjonsforhold å gjøre. Flyttet De/dere på grunn av noe av det som står på kortet? Dersom det er flere grunner som passer, kan De nevne inntil tre, og vi vil gjerne vite hvilken De selv mener er den viktigste, den nest viktigste og den 3. viktigste.

	71	72	73	
	Viktigste grunn	Nest viktigste	3. viktigste	
1	1,7	0,6	0,2	Ønsket å bo mer sentralt
2	0,2	0,4	0,3	Dårlig servicetilbud på stedet
3	-	0,1	0,1	Farlige trafikkforhold på stedet
4	0,2	0,1	0,2	Langt til nødvendige kontor eller forretninger
5	0,2	0,2	0,2	Langt til nærmeste offentlige kommunikasjonsmiddel (båt, buss, tog o.l.)
6	1,1	0,8	0,3	Dyre eller ubehagelige reiser
7	0,3	0,5	0,5	Sjeldne ruteavganger
8	0,3	0,2	0,2	Dårlige eller ingen vei-forbindelse
9	0,2	-	0,0	Annet (spesifisér):

Ingen: 95,9 97,1 98,0

(GA TILBAKE TIL SPM. 28 FOR VIDERE INSTRUKS)

35. (VIS KORT NR. 8)

De har vært inne på helseforhold som flyttegrunn. På dette kortet er det ført opp noen mulige flyttegrunner som har med helseforhold å gjøre. Flyttet De/dere på grunn av noe av det som står på kortet? Dersom det er flere grunner som passer, kan De nevne inntil tre, og vi vil gjerne vite hvilken De selv mener er den viktigste, den nest viktigste og den 3. viktigste.

	74	75	76	
	Viktigste grunn	Nest viktigste	3. viktigste	
1	0,2	0,2	-	Dårlig helsestjeneste på stedet
2	0,4	0,2	-	Kunne ikke få behandling på stedet
3	0,8	0,2	0,1	Ønsket å skifte klima av helsemessige grunner
4	0,4	-	-	Skulle pleie/hjelpes syke familiemedlemmer på tilflyttingsstedet
5	0,9	0,1	-	Måtte bytte arbeid p.g.a. helsen
6	0,2	0,2	0,0	Måtte bytte bolig p.g.a. helsen
7	0,6	0,0	0,1	Annet (spesifisér):

Ingen: 96,1 99,0 99,8

(NB: ALLE SOM HAR FATT SPM. 35 SKAL OGSÅ HA SPM. 36)

36. Mener De at flyttingen har ført til forbedring eller forverring med hensyn til helseforholdene? (LES OPP SVAR-MULIGHETENE)
	77	
1	1,1	Sterk forbedring
2	1,9	Forbedring
3	0,1	Både forbedring og forverring
4	0,0	Forverring
5	0,0	Sterk forverring
6	0,8	Ingen forandring
9	0,3	Vet ikke

Ingen: 96,1

MOTIVER FOR STEDSVALGET

37. (VIS KORT NR. 9)

Vi har nå fått vite hvorfor De/dere besluttet å flytte. På kortet har vi listet opp noen mulige grunner til at De/dere valgte å flytte nettopp hit til dette stedet. Kan De si hvilken grunn som passer best.

Korttype 030 Kol. 9-11

12-13

01	16	Eneste eller nærmeste stedet det var mulig å skaffe brukbar bolig
02	9	Bedre boligtilbud her enn andre steder
03	5	Eneste eller nærmeste stedet med brukbare arbeidsmuligheter
04	9	Bedre arbeidsmuligheter her enn andre steder
05	3	Eneste eller nærmeste stedet med brukbare skoletilbud
06	2	Bedre skoletilbud her enn andre steder
07	4	Ble beordret eller forflyttet hit
08	14	Nær slekt og venner/gode muligheter for kontakt med andre
09	17	Har selv/ektefelle har tidligere bodd på stedet
10	0,2	Kulturtilbudet (kino, teater etc.)
11	0,1	Tilbudet av butikker og annen service
12	3	Klimaet/omgivelsene
13	7	Rene tilfældigheter (spesifisér):

14 11 Andre grunner (spesifisér):

38. Var det noen gang på tale å flytte andre steder enn hit?
1	29	Jå
2	69	Nei

39. (VIS KORT NR. 10)

Hvordan fikk De/dere den kunnskapen om dette stedet som gjorde at det kom på tale å flytte hit? Dersom det er flere måter, nevnt bare den viktigste.

- 15
- 1 40 Gjennom slekt og venner på stedet
  - 2 18 Gjennom arbeidsgiver, firma eller forretningsforbindelser på stedet
  - 3 01 Gjennom radio/TV
  - 4 14 Gjennom annonser
  - 5 4 Gjennom aviser, blader
  - 6 1 Gjennom arbeidsformidlingen
  - 7 4 Fikk kunnskap på annen måte (spesifiser):
12 *Bodd her før*
4 *Vært på besøk*

40. Var De godt kjent, litt kjent eller ikke kjent i det hele tatt med dette stedet før De kom hit?

- 16
- 1 42 Godt kjent
  - 2 30 Litt kjent
  - 3 28 Ikke kjent i det hele tatt

41. Kan De angi omtrent hvor stor avstand det er mellom deres bosted i dag og deres bosted før flyttingen? Angi avstand i mil langs vei.

- 17
- 1 19 Mindre enn to mil
  - 2 18 2 - 4 mil
  - 3 18 5 - 9 mil
  - 4 13 10 - 19 mil
  - 5 13 20 - 49 mil
  - 6 23 50 mil eller mer
  - 9 1 Vet ikke

ØKONOMISK STØTTE

42. Fikk De/husholdningen noen form for økonomisk støtte i forbindelse med flyttingen?

- 18
- 1 14 Ja → 43
  - 2 85 Nei → 44

43. Hvem fikk De/husholdningen denne støtten gjennom? Dersom De har fått støtte fra flere hold, er vi bare interessert i den De selv mener er den viktigste.

- 19
- 1 1 Gjennom familie eller slektninger
  - 2 10 Gjennom arbeidsgiver
  - 3 2 Gjennom offentlig arbeidsformidling
  - 4 1 Gjennom andre organisasjoner enn 2 og 3
  - 5 1 Gjennom andre (spesifiser):

Ingen: 86

OPPLEVELSE AV FLYTTINGEN

44. Vi vil gjerne vite hva De synes om noen sider ved flyttingen. Kan De si om noe av det følgende var problemfylt, ikke problemfylt eller både og.

	1	2	3	4	
	Problemfylt	Både og	Ikke problemfylt	Ikke aktuelt	
- Å finne noen til å overta den boligen De flyttet fra?	1	1	51	46	20
- Å skaffe penger til å dekke utgiftene ved flyttingen?	5	5	81	8	21
- Å lasrive Dem fra bostedet og miljøet der?	10	15	72	2	22
- forberedelsene og gjennomføringen av selve flyttingen?	8	11	78	2	23
- tilpasse Dem et nytt sted og nye miljøer?	7	12	73	7	24
- Å ferdes i uferdig hus og omgivelser på tilflyttingsstedet?	5	5	26	62	25

VURDERING AV RESULTATENE AV FLYTTINGEN

45. Mener De at flyttingen har ført til at De/dere har fått det dårligere, omtrent som før eller bedre når det gjelder følgende forhold: (LES OPP HELE LISTEN FOR IO)

	1	2	3		
	Dårligere	Som før	Bedre		
01 Arbeidsforhold	9	43	43	26	3 14
02 Egen/andres arbeidsreide	24	34	32	27	8 5
03 Økonomi	23	37	38	28	9 10
04 Råderett over bolig	14	38	47	29	3 10
05 Boligstandard	21	23	55	30	7 16
06 Familieforhold	5	64	28	31	1 7
07 Kontakt med slekt og venner	19	44	35	32	7 7
08 Omgivelser, klima	19	40	39	33	5 6
09 Muligheter for aktivitet og utfoldelse for barn	19	31	43	34	4 6
10 Muligheter for en rolig livsform	15	41	41	35	2 3
11 Kulturtilbud (kino, teater etc.)	33	28	38	36	6 3
12 Servicetilbud (butikker etc.)	32	28	39	37	7 2
13 Råderett over egen tid	13	55	30	38	3 4

Viktigste endringer til:

verre bedre

Er det noe annet De vil nevne? (spesifiser):

14					39
15					40
16					41

Ingen eller en

31 1

(DERSOM DET ER KRYSET I SPALTE 1, "DÅRLIGERE", FOR IO ELLER FLERE FORHOLD, STILLES SPM. 46. ELLERS GÅ TIL SPM. 47)

46. Hvilken av forandringene til det dårligere mener De er den viktigste?

42-43 Forhold nr.

(DERSOM DET ER KRYSSSET I SPALTE 3, "BEDRE", FOR TO ELLER FLERE FORHOLD, STILLES SPM. 47. ELLERS GA TIL SPM. 48)

47. Hvilken av forandringene til det bedre mener De er den viktigste? 44-45

1		44		45	
					Forhold nr.

48. Mener De at De/husholdningen stort sett har det bedre eller dårligere i dag enn før De/dere forlot forrige bostedskommune? 46

1	Bedre	58			
2	Omrent som før	37			
3	Dårligere	5			

49. Tror De at flyttingen ville kommet i stand dersom De kunne tatt hensyn til de erfaringene De har i dag? 47

1	Ja, helt sikkert	76			→ 51
2	Ja, antakelig	14			→ 51
3	Vet ikke	4			→ 52
4	Nei, antakelig ikke	4			→ 50
5	Nei, helt sikkert ikke	2			→ 50

50. Hvorfor ville De ikke ha flyttet? Dersom det er flere grunner, oppgi bare den viktigste. 48

1	Stiller andre krav til bostedet i dag enn da jeg/vi flyttet	1			→ 52
2	Forventningene til dette stedet er ikke blitt oppfylt	3			→ 52
3	Familiesituasjonen har endret seg siden jeg/vi flyttet	1			→ 52
4	Det har skjedd forandringer på det stedet vi flyttet fra	0			→ 52
5	Andre grunner, (spesifiser):	2			→ 52

Ikke stilt: 94 _____

51. Tror De at De ville ha flyttet hit til dette stedet, til et annet sted i denne kommunen eller til en annen kommune? 49

1	Hit til dette stedet	71			
2	Til et annet sted i denne kommunen	8			
3	Til en annen kommune	10			10 Ville ikke flytte, vet ikke

52. Hvilket sted føler De Dem alt i alt sterkest knyttet til? 50

1	Nåværende bosted	40			
2	Annet sted:	46			
Sted _____					
Kommune _____					
For Byrådet 51-54					
3	Føler ingen sterk tilknytning til noe sted	8			
9	Vet ikke	8			

FRAMTIDIG FLYTTING

53. Alt tatt i betraktning, vil De i dag si at De er tilfreds med å bo her på stedet, eller ville De egentlig bodd på et annet sted? 55

1	Tilfreds med å bo her på stedet	68			
2	Både og	11			
3	Ville egentlig bodd på et annet sted	19			
9	Vet ikke	2			

54. Tror De at De kommer til å flytte fra dette stedet? 56

1	Ja, helt sikkert	27			→ 56
2	Ja, antakelig	20			→ 56
3	Vet ikke	17			→ 59
4	Nei, antakelig ikke	17			→ 55
5	Nei, helt sikkert ikke	10			→ 55

55. Hva er det særlig som gjør at De regner med å bli boende på dette stedet? Dersom det er flere grunner, oppgi den viktigste.

*3% folelesshånd, 6% investeringer,
5% godt arbeid, 5% tilfreds, uspesifisert,
73% ikke fått spm. fordi* For Byrådet 57-58

skal flytte videre eller ikke vet. → 59

56. Hvorfor regner De med å flytte igjen? Dersom det er flere grunner, oppgi den viktigste

*3% Familieforhold, 0% Helseforhold, 15% Arbeidsforhold, 19% Boligforhold, 8% Bosted/miljøforhold,
8% andre forhold* For Byrådet 59-60

44% ikke fått spm. fordi de ikke skal flytte videre eller ikke vet.

57. Hvor lenge tror De at De blir boende her på stedet før De flytter? 61

1	0-1 år	20			→ 58
2	2-4 år	16			→ 58
3	5 år eller mer	5			→ 59
9	Vet ikke	15			→ 59

44 flytter ikke, vet ikke

58. Har De faste planer om å flytte herfra? 62

1	Ja	23			
2	Nei	11			Svar 1 og 2 på spm. 57

BOLIG OG BOSTED/FORRIGE BOSTEDSKOMMUNE

Vi vil nå stille noen spørsmål om boligforholdene og om bostedet Deres i forrige bostedskommune.

59. (VIS KORT NR. 11) 63

1	Våningshus på gårdsbruk	9			
2	Frittliggende enebolig bodde De i?	36			
3	Kjedeus, rekkehus, inkl. vertikalt delt tomannsbolig	8			
4	To- til firemannsbolig, horisontalt delt	13			
5	Hus med 5-10 leiligheter (ikke rekke- eller kjedeus)	6			
6	Hus med 11 eller flere leiligheter	15			
7	Kombinert bolig- og forretningsbygg	5			
8	Annen hustype (spesifiser):	3			1 Brakke

5 Fellesbolig

60. Hvor mange rom disponerte De/husholdningen i boligen? (Regn ikke med kjøkken, bad, gang, kott, kjeller, loft o.l.)	64	1 ☐ 26	Ett rom	67. Hvor lang tid tok det til vanlig å komme til nærmeste barneskole?	73	1 ☐ 11	0-3 minutter
		2 ☐ 20	To rom			2 ☐ 21	Ca. 5 min. (4-7 min.)
		3 ☐ 17	Tre rom			3 ☐ 27	Ca. 10 min. (8-12 min.)
		4 ☐ 17	Fire rom			4 ☐ 18	Ca. 15 min. (13-17 min.)
		5 ☐ 10	Fem rom			5 ☐ 10	Ca. 20 min. (18-24 min.)
		6 ☐ 5	Seks rom			6 ☐ 8	Ca. ½ time
		7 ☐ 2	Sju rom			7 ☐ 2	Ca. 3 kvarter
		8 ☐ 2	Atte eller flere rom			8 ☐ 1	Ca. 1 time eller over
61. [VIS KORT NR. 12] Hva slags eiendoms- eller leieforhold hadde De/husholdningen til boligen?	65	1 ☐ 2	Badde på internat	68. Hvor lang tid tok det til vanlig å komme til kommunesenteret?	74	1 ☐ 3	0-3 minutter
		2 ☐ 16	Hadde tjenestebolig			2 ☐ 11	Ca. 5 min. (4-7 min.)
		3 ☐ 5	Badde på framleie			3 ☐ 21	Ca. 10 min. (8-12 min.)
		4 ☐ 38	Vanlig leieforhold uten innskudd	[DERSOM DET ER FLERE SENTRA, VELGES DET NÆRMESTE. MED KOMMUNESENTER MENS HER ET STED I KOMMUNEN HVOR LIKNINGSKONTORET, TRYGGESKAPSKONTORET, FORMANNSKAPSKONTORET ELLER ANDRE KOMMUNALE KONTOR LIGGER]		4 ☐ 22	Ca. 15 min. (13-17 min.)
		5 ☐ 6	Andelseier i borettslag eller aksjeeier i boligselskap			5 ☐ 16	Ca. 20 min. (18-24 min.)
		6 ☐ 6	Vanlig leieforhold med innskudd			6 ☐ 17	Ca. ½ time
		7 ☐ 2	Selveierleilighet			7 ☐ 5	Ca. 3 kvarter
		8 ☐ 20	Eier av huset			8 ☐ 6	Ca. 1 time eller over
		9 ☐ 1	Annet eie- eller leieforhold, (spesifiser):	69. Hva syntes De alt i alt om kommunikasjonsforholdene på stedet; var de dårlige, ganske bra eller gode?	75	1 ☐ 21	Dårlige
			3 Gratis			2 ☐ 35	Ganske bra
						3 ☐ 43	Gode
62. Fantest noe av det følgende i boligen? [LES OPP SVARMULIGHETENE OG KRYSS AV DER DET SVARES "JA"]	001	☐	Innlagt vann	70. Deltok De noen gang i lags- eller foreningsmøter i løpet av det siste året før De flyttet?	76	1 ☐ 32	Ja → 71
	002	☐	Vannklosett			2 ☐ 68	Nei → 72
	004	☐	Varmtvannsanlegg				
	008	☐	Bad eller dusj	71. Hvor ofte deltok De i lags- eller foreningsmøter? [LES SVARMULIGHETENE OVENFRA TIL DET SOM PASSER BLIR NEVNT]	77	1 ☐ 6	Minst 2 ganger pr. uke
	016	☐	Oppvarming med elektrisitet eller flytende brensel, event. sentralfyring			2 ☐ 9	Minst 1 gang pr. uke
	100	☐	Kjøleskap			3 ☐ 7	Minst 1 gang hver 14. dag
	200	☐	Vaskemaskin, vaskeri			4 ☐ 6	Minst 1 gang pr. måned
			For Byrådet			5 ☐ 3	Minst 4 ganger pr. år
						6 ☐ 1	Sjeldnere
53% har alt, 70% har de 5 første elementene	66-68						
63. Ble De i noen særlig grad sjenert av støy i boligen?	69	1 ☐ 19	Ja	ARBEIDSFORHOLD FØR FLYTTINGEN			
		2 ☐ 81	Nei	De spørsmålene som kommer nå gjelder noen sider ved Deres arbeidsforhold før De flyttet.			
64. Måtte De/dere selv ta særlige hensyn for ikke å forstyrre naboene?	70	1 ☐ 24	Ja				
		2 ☐ 86	Nei				
65. Hva synes De alt i alt om de boligforholdene som De/husholdningen hadde før flyttingen?	71	1 ☐ 21	Svært gode	(VIS KORT NR. 13)	12	1 ☐ 64	Inntektsgivende arbeid (medregnet arbeid i egen bedrift) → 73
		2 ☐ 41	Gode	72. Hva var Deres viktigste gjøremål eller viktigste kilde til livsopphold umiddelbart før De flyttet?		2 ☐ 1	Arbeid som familiemedlem uten fast avtalt lønn i familiebedrift (f.eks. gårdsarbeid utført av gårdsbrukers hustru) → 73
		3 ☐ 25	Både og			3 ☐ 1	Vernepliktjeneste → 91
		4 ☐ 9	Dårlige			4 ☐ 17	Husarbeid for egen familie → 84
		5 ☐ 4	Svært dårlige			5 ☐ 12	Skolearbeid/studier → 86
66. Hvor lang tid tok det til vanlig å komme til nærmeste kolonialforretning?	72	1 ☐ 37	0-3 minutter			6 ☐ 2	Pensjonist, trygdet (ikke arbeidsledighetstrygd) → 91
		2 ☐ 38	Ca. 5 min. (4-7 min.)			7 ☐ 2	Hjemmeværende → 91
		3 ☐ 15	Ca. 10 min. (8-12 min.)			8 ☐ 27	Arbeidsledig, arbeidsøkende → 87
		4 ☐ 7	Ca. 15 min. (13-17 min.)				
		5 ☐ 3	Ca. 20 min. (18-24 min.)				
		6 ☐ 3	Ca. ½ time				
		7 ☐ 1	Ca. 3 kvarter				
		8 ☐ 1	Ca. 1 time eller over				

73. Hva slags virksomhet arbeidet De ved?	Virksomhetens art: <u>2% primær, 15% industri m.v., 5% bygg og anl., 4,2% service, 13-14</u> <u>35% har ikke fått spm.</u> ☐ Næringskode	
74. Hva var Deres hovedyrke?	Hovedyrke: <u>0-2 Tekn. hvm, adm: 29%, 3 Handel: 5%, 4 Primær: 2%, 5, 7, 8 Industri m.v.: 16%, 15-16</u> <u>6 Transp.: 5%, 9 Service: 7%, 35% ikke fått spm.</u> ☐ Yrkeskode	
75. Var De i Deres hovedyrke ansatt, selvstendig uten leid hjelp eller selvstendig med leid hjelp? (Familiemedlemmer uten fast avtalt lønn grupperes som ansatt)	1 ☒ 62 Ansatt 2 ☒ 2 Selvstendig uten leid hjelp 3 ☒ 7 Selvstendig med leid hjelp <u>35 ikke fått spm. (se spm 72)</u>	
76. Lå arbeidsplassen i samme kommune som den De bodde i, eller lå den i en annen kommune?	1 ☒ 46 Lå i bostedskommunen 2 ☒ 18 Lå i en annen kommune (DERSOM IØ ER I TVIL: FA OPPGIT STEDSNAVNET: _____) <u>35 ikke fått spm.</u>	
[VIS KORT NR. 14.]		
77. Hvor lang tid brukte De vanligvis fra boligen til arbeidsplassen én vei? Regn tiden fra De dro hjem fra De begynte arbeidet, og regn med all ventetid og tidstap p.g.t. dårlig korrespondanse o.l. (DERSOM REISTIDEN VARIERTE MED ÅRSTIDEN ELLER MED FRAMKOMST-MIDDEL, REGNES DET MEST BRUKTE FRAMKOMSTMIDDEL OG VÄNLIGSTE REISETID I SOMMERTIDEN)	19 0 ☒ 11 Bodde på arbeidsstedet → 79 1 ☒ 17 10 minutter eller mindre 2 ☒ 14 Ca. ett kvarter (11-22 min.) → 78 3 ☒ 11 Ca. en halv time (23-37 min.) → 78 4 ☒ 5 Ca. tre kvarter (39-52 min.) → 78 5 ☒ 3 Ca. en time (53-77 min.) → 78 6 ☒ 7 Ca. halvannen time → 78 7 ☒ 1 Ca. to timer eller mer → 78 8 ☒ 2 Varierende frammetsted → 78 <u>35 ikke fått spm.</u>	
78. Hvor ofte tilbakela De vanligvis strekningen fra bolig til arbeidsplass?	20 1 ☒ 49 Hver arbeidsdag 2 ☒ 2 To-fire ganger pr. uke 3 ☒ 7 En gang pr. uke 4 ☒ 0 Sjeldnere 5 ☒ 1 Varierende <u>46 ikke fått spm.</u>	
79. Var det noen periode de to siste årene før De flyttet at De var helt eller delvis uten arbeid?	21 1 ☒ 10 Ja → 80 2 ☒ 55 Nei → 83 <u>35 ikke fått spm.</u>	
80. Ønsket De arbeid/mer arbeid i denne tiden?	22 1 ☒ 5 Ja → 81 2 ☒ 5 Nei → 83 <u>90 ikke fått spm.</u>	
(VIS KORT NR. 15)		
81. Hva var grunnen til at De ikke hadde arbeid/mer arbeid i denne tiden? Dersom det er flere grunner, nev den viktigste.	23 1 ☒ 1 Driftsinnskrenkninger, rasjonalisering, arbeidsstans p.g.a. tekniske forhold eller værforhold 2 ☒ 2 Mangel på høvelig arbeidstilbud på stedet 3 ☒ 1 Egen sykdom eller skade 4 ☒ 0 Ventet (f.eks. etter avsluttet skolegang) på at saken skulle avgjøres og jobben kunne overtas) 5 ☒ 1 Andre forhold (spesifiser): _____ <u>95% ikke fått spm.</u>	
82. Hvor lang tid til sammen hadde De for lite arbeid/var De uten arbeid i løpet av de to siste årene før De flyttet?	24 1 ☒ 0 1 - 4 uker 2 ☒ 1 5 - 8 uker 3 ☒ 1 9 - 16 uker 4 ☒ 2 17 uker eller lenger <u>95% ikke fått spm.</u>	
83. Hadde De noe inntektsgivende arbeid ved siden av det De har oppgitt som hovedyrke?	25 1 ☒ 5 Ja → 85 2 ☒ 59 Nei → 91 <u>35% ikke fått spm.</u>	
84. Hadde De noe inntektsgivende arbeid ved siden av husarbeidet?	26 1 ☒ 3 Ja → 85 2 ☒ 14 Nei → 91 <u>83 ikke fått spm.</u>	
85. Hva slags virksomhet var dette?	Virksomhetens art: <u>0,6% primær, 0,8% industri m.v., 0,2% bygg og anlegg, 5,1% service</u> ☐ Næringskode → 91	
86. Hva slags skole gikk De på før flyttingen?	27-28 Skoleslag: <u>3% Ungd.sk.nivå, 3% Gymnasnivå I-III, 5% Univ- og høyskolenivå I-III, 88% ikke fått spm.</u> ☐ For Byrådet → 91	
87. Hva slags virksomhet hadde De arbeid ved før De ble arbeidsledig?	29-30 Virksomhetens art: <u>0,0% Industri m.v., 0,1% Bygg og anl., 0,3% Serviceyrker</u> ☐ Næringskode <u>99,3% ikke fått spm.</u>	
88. Hva var Deres yrke?	31-32 ☐ Yrkeskode	
	33-34 ☐ Yrkeskode	

(VIS KORT NR. 15)

89. Hva var grunnen til at De var uten arbeid?
Bersom det er flere grunner, nevñ den viktigste.

1	01	Driftsinnskrenkninger, rasjonalisering, arbeidsstans p.g.a. tekniske forhold eller værforhold
2	03	Mangel på hovelig arbeidstilbud på stedet
3	02	Egen sykdom eller skade
4	01	Ventet (f.eks. etter avsluttet skolegang) på at søkerader skulle avgjøres og jobben kunne overtas
5	01	Andre forhold (spesifiser):

90. Hvor mange uker til sammen var De uten arbeid i løpet av de to siste årene før flyttingen?

1	0	1 - 4 uker
2	0	5 - 8 uker
3	03	9 - 16 uker
4	02	17 uker eller lenger

91. Var det De selv eller andre som normalt hadde den største inntekten i husholdningen i forrige bostedskommune?

1	57	10 selv	→ 98
2	43	Andre	→ 92

(VIS KORT NR. 16)

92. Hva var viktigste gjøremål eller viktigste kilde til livsopphold rett før flyttingen for den som hadde størst inntekt i husholdningen?

1	40	Inntektsgivende arbeid (medregnet arbeid i egen bedrift)	→ 93
2	1	Vernepfiktjeneste	→ 98
3	1	Skolearbeid, studier	→ 98
4	2	Pensjonist, trygdet (ikke arbeidsledighetstrygd)	→ 98
5	0	Arbeidsledig, arbeidsøkende	→ 93
6	0	Annet (spesifiser):	→ 98

57% ikke fått spm.

93. Hva slags virksomhet arbeidet han/hun ved?

Virksomhetens art: 4% primær, 11% industri m.v., 4% bygg og anlegg, 21% service

60% ikke fått spm.

39-40

Næringskode

94. Hva slags yrke hadde han/hun?

Yrke: 0-2 Tekn., hum., adm., kontor: 14%, 3 Handel: 3%, 4 Jord, skog, fiske: 2%, 5, 7, 8 Industri m.v.: 13%, 9 Service: 2%, Annet: 1%

60% ikke fått spm.

95. Var han/hun ansatt, selvstendig uten leid hjelp eller selvstendig med leid hjelp?

1	34	Ansatt
2	3	Selvstendig uten leid hjelp
3	3	Selvstendig med leid hjelp

60% ikke fått spm.

44

96. Hadde han/hun noe arbeid ved siden av det De har oppgitt som hovedyrke?

1	5	Ja	→ 97
2	35	Nei	→ 98

60% ikke fått spm.

97. Hva slags virksomhet var dette?

Virksomhetens art: 1% primær, 0% industri, 0% bygg og anlegg, 3% service

95% ikke fått spm.

45-46

Næringskode

UTDANNING

Vi vil nå stille noen spørsmål om utdanning og utdanningsplaner.

47

98. Hvilken allmennutdanning har De fullført? (MERK AV FOR HØYESTE UTDANNING ID HAR FULLFØRT)

1	16	Folkeskole
2	22	Framhaldsskole eller fortsettelsesskole
3	10	9-årig grunnskole (eventuelt med 10. frivillig år)
4	8	Folkehøgskole, ungdoms- eller fylkesskole
5	21	Real- eller middelskole
6	22	Artium eller økonomisk gymnas

48

99. Har De fullført noen annen utdanning?

1	68	Ja	→ 100
2	32	Nei	→ 101

100. Hvor lang tid varte denne utdanningen i alt? Angi nærmeste hele år.

49-50	Antall år
-------	-----------

1 år: 42%
2 " : 18%
3 " : 14%
4 " : 11%
5 " : 6%
6 " : 8%

51

101. Har De faste planer om videre utdanning?

1	23	Ja	→ 102
2	76	Nei	→ 102

102. Hva slags endelig eksamen tar De sikte på? (NOTER KURSTYPE, LINJE ELLER FAGOMRADE OG EVENTUELT SKOLENS NAVN)

Ungdomsskolenivå 3%, Gymnasnivå I-III 6%,

Univ- og høgskolenivå 12% For Byrået 52-53

Ikke faste planer, ubesvart: 78%

DAGENS BOSTED

Vi har tidligere spurt om forholdene på forrige bosted. Nå følger noen spørsmål om boligen Deres i dag og om en del forhold ved dette bostedet.

54

103. Til intervjueren:

1	8	Våningshus på gårdsbruk
2	35	Frittliggende enebolig
3	12	Kjædehus, rekkehus inkl. vertikalt delt tomannsbolig
4	17	To- til firemannsbolig, horisontalt delt
5	5	Hus med 5-10 leiligheter (ikke rekke- eller kjædehus)
6	14	Hus med 11 eller flere leiligheter
7	4	Kombinert bolig- og forrettingsbygg
8	2	Annen hustype (spesifiser):

<p>104. Hvordan skaffet De/husholdningen den boligen De/dere har i dag?</p> <p>[HVIS TO NEVNER FLERE SVARMULIGHETER, KRYSS AV BARE VED DEN VIKTIGSTE]</p> <p>1 ☐ 11 Ved å bygge selv</p> <p>2 ☐ 5 Gjennom medlemskap i boligbyggelag</p> <p>3 ☐ 4 Gjennom eiendomsmegler eller advokat</p> <p>4 ☐ 28 Gjennom arbeidsgiver/arbeid</p> <p>5 ☐ 8 Bor hos foreldre/svigerforeldre</p> <p>6 ☐ 14 Gjennom slektninger</p> <p>7 ☐ 16 Gjennom kjente</p> <p>8 ☐ 11 Gjennom annonsering eller svar på annonse</p> <p>9 ☐ 5 På annen måte:</p> <p>_____</p> <p>_____</p>	<p>108. Blir De i noen særlig grad sjeneret av støy i boligen?</p> <p>1 ☐ 12 Ja</p> <p>2 ☐ 88 Nei</p> <p>62</p> <p>109. Må De/dere ta særlige hensyn for ikke å forstyrre naboene?</p> <p>1 ☐ 19 Ja</p> <p>2 ☐ 81 Nei</p> <p>63</p> <p>110. Hvor lang tid tar det til vanlig å komme til nærmeste kolonialforretning?</p> <p>1 ☐ 32 0-3 minutter</p> <p>2 ☐ 32 Ca. 5 min. (4-7 min.)</p> <p>3 ☐ 20 Ca. 10 min. (8-12 min.)</p> <p>4 ☐ 8 Ca. 15 min. (13-17 min.)</p> <p>5 ☐ 4 Ca. 20 min. (18-24 min.)</p> <p>6 ☐ 3 Ca. ½ time</p> <p>7 ☐ 0 Ca. 3 kvarter</p> <p>8 ☐ 1 Ca. 1 time eller over</p> <p>64</p> <p>111. Hvor lang tid tar det til vanlig å komme til nærmeste barneskole?</p> <p>1 ☐ 9 0-3 minutter</p> <p>2 ☐ 22 Ca. 5 min. (4-7 min.)</p> <p>3 ☐ 26 Ca. 10 min. (8-12 min.)</p> <p>4 ☐ 20 Ca. 15 min. (13-17 min.)</p> <p>5 ☐ 11 Ca. 20 min. (18-24 min.)</p> <p>6 ☐ 8 Ca. ½ time</p> <p>7 ☐ 2 Ca. 3 kvarter</p> <p>8 ☐ 1 Ca. 1 time eller over</p> <p>65</p> <p>112. Hvor lang tid tar det til vanlig å komme til kommunesenteret?</p> <p>1 ☐ 3 0-3 minutter</p> <p>2 ☐ 9 Ca. 5 min. (4-7 min.)</p> <p>3 ☐ 21 Ca. 10 min. (8-12 min.)</p> <p>4 ☐ 23 Ca. 15 min. (13-17 min.)</p> <p>5 ☐ 19 Ca. 20 min. (18-24 min.)</p> <p>6 ☐ 16 Ca. ½ time</p> <p>7 ☐ 5 Ca. 3 kvarter</p> <p>8 ☐ 4 Ca. 1 time eller over</p> <p>66</p> <p>113. Synes De dette stedet er så godt å bo på at De ville råde andre til å flytte hit?</p> <p>1 ☐ 64 Ja</p> <p>2 ☐ 18 Nei</p> <p>9 ☐ 15 Vet ikke</p>
<p>105. Hvor mange rom disponerer De/husholdningen i boligen?</p> <p>[REGN IKKE MED KJØKKEN, BAD, GANG, KOTT, KJELLER, LOFT O.L.]</p> <p>1 ☐ 16 Ett rom</p> <p>2 ☐ 20 To rom</p> <p>3 ☐ 20 Tre rom</p> <p>4 ☐ 24 Fire rom</p> <p>5 ☐ 9 Fem rom</p> <p>6 ☐ 5 Seks rom</p> <p>7 ☐ 2 Sju rom</p> <p>8 ☐ 2 Atte eller flere rom</p> <p>57</p> <p>106. Hva slags eiendoms- eller leieforhold har husholdningen til boligen?</p> <p>[VIS KORT NR. 17]</p> <p>1 ☐ 2 Bor på internat</p> <p>2 ☐ 12 Her tjenestebolig</p> <p>3 ☐ 3 Bor på framleie</p> <p>4 ☐ 30 Vanlig leieforhold uten innskudd</p> <p>5 ☐ 6 Andelseier i borettslag eller aksjeeier i boligselskap</p> <p>6 ☐ 8 Vanlig leieforhold med innskudd</p> <p>7 ☐ 3 Selveierleilighet</p> <p>8 ☐ 22 Eier av huset</p> <p>9 ☐ 3 Annet eie- eller leieforhold (spesifiser):</p> <p>_____</p> <p>_____</p>	<p>67</p> <p>ARBEIDSFØRHOLD ETTER FLYTTINGEN</p> <p>I noen spørsmål framover skal vi snakke litt om Deres arbeidsforhold etter flyttingen.</p> <p>(VIS KORT NR. 18)</p> <p>114. Hva er Deres viktigste gjøremål eller viktigste kilde til livsopphold i dag?</p> <p>1 ☐ 61 Inntektsgivende arbeid (medregnet arbeid i egen bedrift) → 115</p> <p>2 ☐ 1 Arbeid som familiemedlem uten fast avtalt lønn i familiebedrift (f.eks. gårdsarbeid utført av gårdsbrukers hustru) → 116</p> <p>3 ☐ 1 Vernepliktig → 137</p> <p>4 ☐ 23 Husarbeid for egen familie → 128</p> <p>5 ☐ 8 Skolearbeid/studier → 130</p> <p>6 ☐ 3 Pensjonist/trygdet (ikke arbeidsledighetstrygd) → 137</p> <p>7 ☐ 2 Hjemmevarende → 137</p> <p>8 ☐ 1 Arbeidsledig, arbeidsøkende → 131</p>
<p>107. Finnes noe av det følgende i boligen?</p> <p>[LES SVARMULIGHETENE]</p> <p>001 ☐ Innlagt vann</p> <p>002 ☐ Vannklosett</p> <p>004 ☐ Varmtvannsanlegg</p> <p>008 ☐ Brd eller dusj</p> <p>016 ☐ Oppvarming med elektrisitet eller flytende brensel, event. sentralfyring</p> <p>100 ☐ Kjøleskap</p> <p>200 ☐ Vaskemaskin, vaskeri</p> <p>58-60</p> <p>For Byrket ☐ ☐ ☐</p> <p>63% har alt, 77% har de 5 første elementene.</p>	

115. Til intervjueren: ER DET SVART INN-TEKSTGIVENDE ARBEID PÅ SPM. 72?
 1 51 Ja → 116
 2 11 Nei → 117
 39 ikke fått spm.

116. Har De skiftet enten arbeid, arbeidsgiver eller arbeidssted i og med flyttingen?
 1 33 Ja → 117
 2 18 Nei → 123
 48 ikke fått spm.
 [BESVARES MED JA SELV OM BARE EN AV DELENE ER SKIFTET.]

117. Hva slags virksomhet arbeider De ved nå? (Spm. stillt bare til de som har skiftet arbeid, o.s.v.)
 Virksomhetens art: Primær: 2%, Industri m.v.: 10%
 70-71   Næringskode
Bygg og ornl.: 3%, Service: 22%
 56% ikke fått spm.

118. Hva er Deres hovedyrke?
 Hovedyrke: Tekn. hvm, adm, kontor: 22%, Handel: 3%
Primær: 4%, Transport: 3%
 72-73   Yrkeskode
Industri m.v.: 10%, Service: 4%
 56% ikke fått spm.

119. Er De i Deres hovedyrke ansatt, selvstendig uten leid hjelp eller selvstendig med leid hjelp? (Familiemedlemmer uten fast avtalt lønn grupperes som ansatt)
 1 42 Ansatt → 120
 2 1 Selvstendig uten leid hjelp → 122
 3 1 Selvstendig med leid hjelp → 122
 56 ikke fått spm.

(GA TIL 123 DERSOM DET ER SVART FAMILIEMEDLEM (KODE 2) PÅ SPM. 114)
 120. (VIS KORT NR. 19)
 På hvilken måte skaffet De Dem det arbeidet De har i dag?
 1 3 Gjennom offentlig arbeidsformidling
 2 18 Svarte på annonse/opplag
 3 1 Egen annonse
 4 11 Tok direkte kontakt med arbeidsgiveren
 5 4 Arbeidsgiveren tok direkte kontakt med Dem
 6 3 Gjennom familie, venner
 7 1 På annen måte (spesifiser):
 58 ikke fått spm.

[SPM. 121 STILLES IKKE DERSOM DET ER SVART "NEI" PÅ SPM. 115]

121. Hvis De sammenlikner Deres arbeidsforhold nå med arbeidsforholdene før De flyttet, vil De si at forholdene nå er bedre, dårligere eller omtrent de samme når det gjelder:
 Korttype 050. Kol. 9-11
 Ansettelsesvilkår (f.eks. oppsigelsestid, fast ansettelse kontra engasjement, årsmålsansettelse, midlertidig ansettelse etc.)
 Lønns- ellerinntektsnivå
 Muligheter for lønnsopprykk
 Muligheter for stillingsopprykk (forfremmelse, avansement)

	1	2	3	9	
	Bedre	Samme	Dårligere	Vet ikke	
Ansettelsesvilkår	10	17	2	1	12
Lønns- ellerinntektsnivå	17	9	5	0	13
Muligheter for lønnsopprykk	12	14	3	2	14
Muligheter for stillingsopprykk	8	17	4	2	15

(forts.)

	1	2	3	9	
	Bedre	Samme	Dårligere	Vet ikke	
Muligheter for videreutdanning (opplæring, kurser etc.)	11	14	5	2	16
Arbeidstid (lengde, skiftarbeid, fast arbeidstid etc.)	11	15	5	0	17
Arbeidssituasjon (arbeid ute/inne, tempo, trykde, arbeidstemperatur, forurensninger, helsertisiko etc.)	11	15	5	1	18
Miljøet på arbeidsplassen (kontakt med arbeidskamerater, overordnede, underordnede, foreningsliv etc.)	12	15	4	1	19
Arbeidsreise (om reisen er lettere eller vanskeligere å gjennomføre, bruk av tid og penger på reisen)	11	10	10	0	20
Trygghet på arbeidsplassen (bedre eller dårligere muligheter til å kunne bli i arbeidet så lenge De ønsker)	9	18	2	1	21

Muligheter for videreutdanning (opplæring, kurser etc.)

Arbeidstid (lengde, skiftarbeid, fast arbeidstid etc.)

Arbeidssituasjon (arbeid ute/inne, tempo, trykde, arbeidstemperatur, forurensninger, helsertisiko etc.)

Miljøet på arbeidsplassen (kontakt med arbeidskamerater, overordnede, underordnede, foreningsliv etc.)

Arbeidsreise (om reisen er lettere eller vanskeligere å gjennomføre, bruk av tid og penger på reisen)

Trygghet på arbeidsplassen (bedre eller dårligere muligheter til å kunne bli i arbeidet så lenge De ønsker)

(GA TIL SPM. 123)

69 pst. ikke yrkesaktiv før og/eller etter flytting, eller ikke skiftet arbeid m.v.

122. Hvis De vurderer dagens arbeid med tanke på framtida, vil De si at det er tryggere, mindre trygt eller omtrent like trygt som det arbeidet De hadde før flyttingen?
 1 22 Tryggere
 2 04 Omtrent like trygt
 3 02 Mindre trygt
 99% ikke fått spm.

123. Ligger arbeidsplassen i samme kommune som den De bor i, eller ligger den i en annen kommune?
 1 43 Ligger i denne kommune
 2 18 Ligger i en annen kommune
 (DERSOM IO ER I TVIL, FA OPPGITT STEDSNAVNET:
 38 ikke fått spm.)

(VIS KORT NR. 20)

124. Hvor lang tid bruker De vanligvis fra boligen til arbeidsplassen én vei? (Regn tiden fra De åpner døren til De begynner arbeidet, og regn med all ventetid og tidstap p.g.a. dårlig korrespondanse o.l.) (DERSOM REISETIDEN VARIERER MED ÅRSTIDEN ELLER MED FRAMKOMSTMIDDEL, REGNES DET MEST BRUKTE FRAMKOMSTMIDDEL OG VANLIGSTE REISETID I SOMMERHALVÅRET)
 0 7 Bor på arbeidstedet → 126
 1 19 10 min. eller mindre → 125
 2 15 Ca. ett kvarter (11-22 min.) → 125
 3 10 Ca. en halv time (23-37 min.) → 125
 4 4 Ca. tre kvarter (38-52 min.) → 125
 5 3 Ca. en time (53-77 min.) → 125
 6 1 Ca. halvannen time → 125
 7 1 Ca. to timer eller mer → 125
 8 2 Varierende framtested → 125
 38 ikke fått spm.

125. Hvor ofte tilbakelegger De vanligvis strekningen fra bolig til arbeidsplass?
 1 51 Hver arbeidsdag
 2 2 To-fire ganger pr. uke
 3 1 En gang pr. uke
 4 0 Sjeldnere
 5 1 Varierende
 45 ikke fått spm.

126. Vil De si at det arbeidet De har i dag er tilfredsstillende med hensyn til Deres ønsker for framtida?	<p>26</p> <p>1 ☒ Ja</p> <p>2 ☒ Nei</p> <p>9 ☒ Vet ikke</p> <p>38 ikke fått spm.</p>	
127. Har De noe inntektsgivende arbeid ved siden av det De har oppgitt som hovedyrke?	<p>27</p> <p>1 ☒ Ja → 129</p> <p>2 ☒ Nei → 137</p> <p>38% ikke fått spm.</p>	
128. Har De noe inntektsgivende arbeid ved siden av husarbeidet?	<p>28</p> <p>1 ☒ Ja → 129</p> <p>2 ☒ Nei → 137</p> <p>77% ikke fått spm.</p>	
129. Hva slags virksomhet er dette?	<p>Virksomhetens art: 0,6% primær, 0,9% industri m.v.,</p> <p>0,1% bygg og anl., 6,6% service</p> <p>92% ikke fått spm.</p> <p>29-30 Næringskode</p>	
130. Hva slags skole går De på?	<p>Skoleslag: Ungdomsskolenivå 0,8%, Gymnasnivå I-III 2,2%,</p> <p>Univ.nivå 4,4%</p> <p>92% ikke fått spm.</p> <p>31-32 For Byrådet</p>	
131. Hvor mange uker har De vært uten arbeid etter flyttingen?	<p>33</p> <p>1 ☒ 1 - 4 uker</p> <p>2 ☒ 5 - 8 uker</p> <p>3 ☒ 9 - 16 uker</p> <p>4 ☒ 17 uker eller lenger</p> <p>98,8% ikke fått spm.</p>	
132. Har De hatt inntektsgivende arbeid etter flyttingen?	<p>34</p> <p>1 ☒ Ja → 133</p> <p>2 ☒ Nei → 137</p>	
133. Hva slags virksomhet arbeidet De ved sist?	<p>Virksomhetens art: 0,0% primær, 0,1% industri, 0,1% bygg og anlegg, 0,6% service</p> <p>99% ikke fått spm.</p> <p>35-36 Næringskode</p>	
134. Hva var Deres yrke?	<p>37-38 Yrkeskode</p>	
135. På hvilken måte kom De i forbindelse med denne arbeidsplassen?	<p>39</p> <p>1 ☒ Gjennom offentlig arbeidsformidling</p> <p>2 ☒ Svarte på annonse/oppslag</p> <p>3 ☒ Egen annonse</p> <p>4 ☒ Tok direkte kontakt med arbeidsgiveren</p> <p>5 ☒ Arbeidsgiveren tok direkte kontakt med Dem</p> <p>6 ☒ Gjennom familie, venner</p> <p>7 ☒ Annet (spesifiser):</p> <p>99,2 ikke fått spm.</p>	
(VIS KORT NR. 21)		40
136. Hva er grunnen til at De nå er uten arbeid?	<p>1 ☒ Driftsinnskrenkning, rasjonalisering, arbeidsstans p.g.a. tekniske forhold eller værforhold</p> <p>2 ☒ Mangel på hvelig arbeidstilbud på stedet</p> <p>3 ☒ Egen sykdom eller skade</p> <p>4 ☒ Ventar på at søknader på nytt arbeid skal avgjøres, f.eks. etter avsluttet skolegang</p> <p>5 ☒ Andre forhold (spesifiser):</p> <p>99% ikke fått spm.</p>	
Dersom det er flere grunner, nevnt den viktigste.		
137. Er det De selv eller andre som normalt har den største inntekten i husholdningen i dag?	<p>41</p> <p>1 ☒ 10 selv → 144</p> <p>2 ☒ Andre → 138</p>	
(VIS KORT NR. 22)		42
138. Hva er viktigste gjøremål eller viktigste kilde til livsopphold for den som har størst inntekt i husholdningen?	<p>1 ☒ Inntektsgivende arbeid (medregnet arbeid i egen bedrift) → 139</p> <p>2 ☒ Vernepliktig → 144</p> <p>3 ☒ Skolearbeid, studier → 144</p> <p>4 ☒ Pensjonist, trygdet (ikke arbeidsledighetstrygd) → 144</p> <p>5 ☒ Arbeidsledig, arbeidssøkende → 139</p> <p>6 ☒ Annet (spesifiser) → 144</p> <p>58% ikke fått spm.</p>	
139. Hva slags virksomhet arbeider han/hun ved?	<p>Virksomhetens art: 1,9% primær, 1,1% industri, 4% bygg og anlegg, 2,2% service</p> <p>60% ikke fått spm.</p> <p>43-44 Næringskode</p>	
140. Hva slags yrke har han/hun?	<p>Hovedyrke: 16% tekn., hum., adm., kontor, 3% handel, 2% primær, 4% transp., 12% industri m.v., 2% service</p> <p>60% ikke fått spm.</p> <p>45-46 Yrkeskode</p>	
141. Er han/hun ansatt, selvstendig uten leid hjelp eller selvstendig med leid hjelp?	<p>47</p> <p>1 ☒ Ansatt</p> <p>2 ☒ Selvstendig uten leid hjelp</p> <p>3 ☒ Selvstendig med leid hjelp</p> <p>61 ikke fått spm.</p>	
142. Har han/hun noe arbeid ved siden av det De har oppgitt som hovedyrke?	<p>48</p> <p>1 ☒ Ja → 143</p> <p>2 ☒ Nei → 144</p>	
143. Hva slags virksomhet er dette?	<p>Virksomhetens art: 0,4% primær, 0,1% industri, 0,1% bygg og anl., 1,9% service</p> <p>99% ikke fått spm.</p> <p>49-50 Næringskode</p>	

ØKONOMISKE FORHOLD F B R FLYTTINGEN

144. Hvor stor var normalt Deres disponible inntekt pr. måned det siste året for flyttingen? Denne omfatter alle former for inntekt fratrukket direkte skatter. Som inntekt regnes f.eks. lønn, nettonæringsinntekt, alle former for naturalinntekt, mottatte renter og aksjeutbytte, trygder, pensjoner, utdanningsstipend, underholdsbidrag og annen stønad fra private. For uregelmessige inntekter, f.eks. ferieinntekter, skal det regnes et gjennomsnitt.
- 51-54   Månedlig disponibel inntekt (OVERFØRES TIL SPM. 145 DERSOM DU VAR ALENE I HUSHOLDNINGEN, SPM. 21)
- 0000 Hadde ingen inntekt
0009 Vet ikke

145. Hvor stor var normalt husholdningens samlede disponible inntekt pr. måned det siste året for flyttingen? Ta også med eventuelle egne inntekter.
- 55-58   Samlet månedlig disponibel husholdningsinntekt (OVERFØRES TIL SPØRSMÅL 149)
- 0000 Hadde ingen inntekt
0009 Vet ikke

DERSOM DU IKKE KAN GI SUMMEN DIREKTE, F. EKS. I NÆRMESTE 100 KR., SPESIFISERES DISPONIBEL INNTekt FOR HVER PERSON OG SUMMERES AV INTERVJUET (OMRENTLIGE TALL). SPØR DU OM SUMMEN SYNES TILNÆRMET RIKTIG. ETTER EVENTUELL JUSTERING FØRES BELØPET I SVAR-RUBRIKKEN FOR SPØRSMÅL 145. MERK: VI ØNSKER ÅRISLAGSVISE GJENNOMSNITTSTALL PR. MÅNED.	Husholdningsmedlemmenes disponible inntekt	kr.
		kr.
		kr.
	Felleshusholdningsinntekter (f.eks. bostøtte, barnetrygd o.l.)	kr.
	SUM	kr.

146. Kan De anslå hvor store reiseutgifter husholdningen samlet hadde til skole- og arbeidsreiser pr. måned det siste året for flyttingen? Ta også med egne utgifter.
- 59-61   Samlede månedlige arbeidsreiseutgifter (OVERFØRES TIL SPØRSMÅL 149)
- 000 Ingen reiseutgifter
009 Vet ikke
147. Kan De anslå hvor mye De/husholdningen hadde i samlede boutgifter pr. måned. Ta med husleie, renter og avdrag på boliglån, bensin, elektrisk strøm og vedlikeholdsutgifter. For eneboliger også vann- og renovasjonsavgifter.
- 62-65   Totale månedlige boutgifter. (OVERFØRES TIL SPØRSMÅL 149)
- 0000 Ingen boutgifter
0009 Vet ikke

148. Til intervjuer:

DERSOM DET ER SVART "VET IKKE" PÅ ETT ELLER FLERE AV SPØRSMÅLENE 145, 146 OG 147, GÅ TIL 150. ELLERS GÅ TIL 149.

149. Til intervjuer:

UTFØR REGNESTYKKE NEDENFOR. PLASSER SVARET DIREKTE I EN AV INNTEKTSGRUPPENE PÅ SPM. 150. MERK AV VED DEN GRUPPEN SOM PASSER BEST OG GÅ DERETTER TIL SPM. 151 UTEN Å STILLE 150.

Samlet disponibel husholdningsinntekt (OVERFØRT FRA SPØRSMÅL 145) kr. _____

Samlede reiseutgifter (OVERFØRT FRA SPØRSMÅL 146) kr. _____

Boutgifter (OVERFØRT FRA SPØRSMÅL 147) + kr. _____

± Sum fradrag = kr. _____ ± kr. _____

Til rådighet pr. måned når de ovenstående utgiftene var betalt = kr. _____

66-67

- (VIS KORT NR. 23)
01	☒	Under 250 kr.
02	☒	250 - 499 kr.
03	☒	500 - 749 kr.
04	☒	750 - 999 kr.
05	☒	1 000 - 1 499 kr.
06	☒	1 500 - 1 999 kr.
07	☒	2 000 - 2 499 kr.
08	☒	2 500 - 2 999 kr.
09	☒	3 000 - 3 499 kr.
10	☒	3 500 - 3 999 kr.
11	☒	4 000 - 4 999 kr.
12	☒	5 000 kr. og over
13	☒	Vet ikke
14	☒	Nekter å oppgi
150. Et av beløpene vi er interessert i i denne undersøkelsen er det De/husholdningen hadde igjen pr. måned når boutgiftene og eventuelle utgifter til arbeidsreiser var trukket fra husholdningens disponible inntekt. Kan De si hvilken gruppe på kortet som passer best for dette beløpet for Deres husholdning i forrige bostedskommune?
- MERK: VI ØNSKER ET ANSLAGSVIS GJENNOMSNITTSBELØP PR. MÅNED.

ØKONOMISKE FORHOLD E T T E R FLYTTINGEN

151. Hvor stor er normalt Deres disponible inntekt pr. måned i dag? Denne omfatter alle former for inntekt fratrukket direkte skatter. Som inntekt regnes f.eks. lønn, nettonæringsinntekt, alle former for naturalinntekt, mottatte renter og aksjeutbytte, trygder, pensjoner, utdanningsstipend, underholdsbidrag og annen stønad fra private. For uregelmessige inntekter, f.eks. ferieinntekter, skal det regnes et gjennomsnitt.
- 68-71   Månedlig disponibel inntekt (OVERFØRES TIL SPØRSMÅL 152 DERSOM DU ER ALENE I HUSHOLDNINGEN, SPØRSMÅL 21)
- 0000 Har ingen inntekt
0009 Vet ikke

Korttype 060. Kol. 9-11

152. Hvor stor er normalt husholdningens samlede disponible inntekt pr. måned i dag?
Ta også med eventuelle egne inntekter.

12-15

Samlet månedlig disponibel husholdningsinntekt etter skatt (OVERFØRES TIL SPØRSMÅL 156)

0000 Har ingen inntekt
 0009 Vet ikke

DERSOM IO IKKE KAN GI SUMMEN DIREKTE, F. EKS. I NÆRMESTE 100 KR., SPESIFISERES DISPONIBEL INNTEKT FOR HVER PERSON OG SUMMERES AV INTERVJUER (OMTRENTLIGE TALL). SPØR IO OM SUMMEN SYNES TILNÆRMET RIKTIG. ETTER EVENTUELL JUSTERING FØRES BELØPET I SVARBRUKEN FOR SPØRSMÅL 152.	Husholdningsmedlemmenes disponible inntekt	kr. _____
		kr. _____
		kr. _____
	Felleshusholdningsinntekter (f.eks. bostatte, barnetrygd o.l.)	kr. _____
MERK: VI ØNSKER ANSLAGSVISE GJENNOMSNITTSTALL PR. MÅNED.		
	SUM	kr. _____

153. Kan De anslå hvor store reiseutgifter husholdningen samlet har til skole- og arbeidsreiser pr. måned? Ta også med egne utgifter.

16-18

Samlede månedlige arbeidsreiseutgifter (OVERFØRES TIL SPØRSMÅL 156)

000 Ingen reiseutgifter
 009 Vet ikke

154. Kan De anslå hvor mye De/husholdningen har i samlede boutgifter pr. måned. Ta med husleie, renter og avdrag på boliglån, brensel, elektrisk strøm og vedlikeholdsutgifter. For eneboliger også vann- og renovasjonsavgifter.

19-27

Totalt månedlige boutgifter (OVERFØRES TIL SPØRSMÅL 156)

0000 Ingen boutgifter
 0009 Vet ikke

155. Til intervjuer:

DERSOM DET ER SVART "VET IKKE" PÅ ETT ELLER FLERE AV SPØRSMÅLENE 152, 153 OG 154, GÅ TIL 157. ELLERS GÅ TIL 156.

156. Til intervjuer:

UTFØR REGNESTYKKET NEDENFOR. PLASSER SVARET DIREKTE I EN AV INNTEKTSGRUPPENE PÅ SPM. 157. MERK AV VED DEN GRUPPEN SOM PASSER BEST OG GÅ DERETTER TIL SPM. 158 UTEN Å STILLE 157.

Samlet disponible husholdningsinntekt (OVERFØRT FRA SPØRSMÅL 152) kr. _____

Samlede reiseutgifter (OVERFØRT FRA SPØRSMÅL 153) kr. _____

Boutgifter (OVERFØRT FRA SPØRSMÅL 154) + kr. _____

= Sum fradrag = kr. _____ = kr. _____

Til rådighet pr. måned når de ovenstående utgiftene er betalt = kr. _____

23-24

(VIS KORT NR. 23)

01	☒	2	Under 250 kr.
02	☐	1	250 - 499 kr.
03	☒	4	500 - 749 kr.
04	☒	6	750 - 999 kr.
05	☒	23	1 000 - 1 499 kr.
06	☒	21	1 500 - 1 999 kr.
07	☒	14	2 000 - 2 499 kr.
08	☒	10	2 500 - 2 999 kr.
09	☒	6	3 000 - 3 499 kr.
10	☒	3	3 500 - 3 999 kr.
11	☒	3	4 000 - 4 999 kr.
12	☐	1	5 000 kr. og over
13	☒	4	Vet ikke
14	☐	1	Nekter å oppgi

MERK: VI ØNSKER ET ANSLAGSVIS GJENNOMSNITTSBELØP PR. MÅNED.

158. Vi vil til slutt gjerne vite om det er forhold av betydning for Deres flytting eller for de forandringer som den har ført med seg som ikke har kommet godt nok fram under dette intervjuet?

- 25
 1 Nei
 2 Ja (spesifiser):

Arbeidsforhold: 2%
Bosted/miljø: 2%
Boligforhold: 2%

159. Til intervjuer:

- BOR IO PÅ DEN ADRESSEN SOM IO-LISTEN ANGIR, ELLER BOR HAN/HUN PÅ EN ANNEN ADRESSE?
 1 Bor på den adresse som IO-listen angir
 2 Bor på annen adresse

V E D L E G G 1 B

Statistisk Sentralbyrå
Kontoret for intervjuundersøkelser
Oslo-Dep., Oslo 1
Tlf. 41 38 20, 41 36 60

UNDERGITT TAUSHETSPLIKT

Prosjektnr.	<table border="1"><tr><td>5</td><td>6</td></tr></table>	5	6	Kol. 1- 2		
5	6					
Utvalgsområdenr.	<table border="1"><tr><td></td><td></td></tr></table>			" 3- 5		
IO nr.	<table border="1"><tr><td></td><td></td></tr></table>			" 6- 8		
Korttype	<table border="1"><tr><td>0</td><td>1</td></tr><tr><td></td><td>1</td></tr></table>	0	1		1	" 9-10
0	1					
	1					
		" 11				

SPØRRESKJEMA MED SVARFORDELINGER

FLYTTEMOTIVUNDERSØKELSEN 1972

IKKE-FLYTTERE

IO's navn _____

Adresse _____

	Fødselsdag,-mnd.,-år	Personnummer													
For Byrådet	<table border="1"><tr><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr></table>							<table border="1"><tr><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr></table>							Kol. 12-22

Intervjuet ble foretatt: Dato _____ / _____ 1972

Intervjutid fra kl. _____ til kl. _____, i alt antall minutter:

--	--	--

 Kol. 23-25I alt ble IO oppsøkt antall ganger:

--

 Kol. 26

Intervjuer nr. _____

Intervjuerens navn _____

ORIENTERING

I denne undersøkelsen vil vi samle inn noen opplysninger om det stedet De bor på, om Deres arbeids- og boligforhold, og om hvordan De selv vurderer Deres/husholdningens leveforhold her på stedet.

Dersom De noen gang har flyttet, vil vi gjerne vite litt om dette.

Vi vil innledningsvis stille noen få spørsmål om tiden fram til De fylte 16 år.

10's OPPVEKST (INNTIL FYLTE 16 ÅR)

1. Hvor bodde De det meste av tiden før De fylte 16 år?

Sted _____

Kommune _____

For Byrådet   27-30

(VIS KORT NR. 1)

2. Hva slags sted var dette bostedet da De vokste opp der?

1	☒ 52	Spredtbygd
2	☒ 20	Mindre tettsted (200-2 000 innb.)
3	☒ 12	Liten by (2 000-20 000 innb.)
4	☒ 7	Større by (20 000-100 000 innb.)
5	☒ 9	Stor by (over 100 000 innb.) med forsteder
9	☐	Vet ikke

3. Hvor mange steder hadde De bodd på før De fylte 16 år?

1	☒ 32	Bare ett sted
2	☒ 18	To steder
3	☒ 7	Tre steder
4	☒ 4	Fire eller flere steder

[DERSOM IO HAR BODD FLERE GÅNGER PÅ SAMME BOSTED, TELLES HVER GÅNG SOM ETT BOSTED. FERIEOPPHOLD O.L. REGNES IKKE MED]

4. Vilket yrke hadde Deres hovedforsørger under mesteparten av Deres oppveksttid?

Yrke Tekn, hum, adm, kontor: 12%, Handel: 5%
Primær: 39%, Industri m.v: 32%, Service: 3%

Uoppgitt: 1%

33-34 Yrkeskode

5. Hadde Deres hovedforsørger noen utdanning utover vanlig folkeskole?

1	☒ 34	Ja
2	☒ 65	Nei

BOSTEDER ETTER FYLTE 16 ÅR

Vi ønsker et par opplysninger om Deres bosteder etter at De fylte 16 år.

6. Har De bodd andre steder enn her De bor i dag etter at De fylte 16 år?

1	☒ 68	Ja	→ 7
2	☒ 32	Nei	→ 21

7. Kan vi få vite hvor mange bosteder De i alt har hatt etter at De fylte 16 år?

[DERSOM IO HAR BODD FLERE GÅNGER PÅ SAMME BOSTED, REGNES HVER GÅNG SOM ETT BOSTED. FERIEOPPHOLD, VERNEPLIKTJENESTE O.L. REGNES IKKE MED]

1	☒ 14	To bosteder
2	☒ 19	Tre bosteder
3	☒ 14	Fire bosteder
4	☒ 14	Fem eller seks bosteder
5	☒ 5	Sju til ni bosteder
6	☒ 2	Ti eller flere bosteder

(VIS KORT NR. 1)

8. Hva slags sted er nåværende bosted?

1	☒ 38	Spredtbygd
2	☒ 19	Mindre tettsted (200-2 000 innb.)
3	☒ 10	Liten by (2 000-20 000 innb.)
4	☒ 7	Større by (20 000-100 000 innb.)
5	☒ 13	Stor by (over 100 000 innb.) med forsteder
9	☐	Vet ikke

De resterende 32% fordeles i spm.21

9. Når flyttet De hit? Oppgi årstallet.

39-40
19   Arstall

10. Hvor bodde De før De flyttet til Deres nåværende bosted?

Sted _____

Kommune _____

For Byrådet   41-44

(VIS KORT NR. 1)

11. Hva slags sted var Deres forrige bosted? (Slik det var da De bodde der)

1	☒ 20	Spredtbygd
2	☒ 16	Mindre tettsted (200-2 000 innb.)
3	☒ 11	Liten by (2 000-20 000 innb.)
4	☒ 7	Større by (20 000-100 000 innb.)
5	☒ 13	Stor by (over 100 000 innb.) med forsteder
9	☐	Vet ikke

32% bodd bare på ett sted

12. Når flyttet De til Deres forrige bosted? Oppgi årstallet

46-47
19   Arstall
  Født på stedet

13. DERSOM DET ER SVART "TO BOSTEDER" PÅ SPØRSMÅL 7: ELLERS:

→ 22
→ 14

14. Hvor hadde De Deres tredje siste bosted?

Sted _____

Kommune _____

For Byrådet   48-51

[VIS KORT NR. 1]

15. Hva slags sted var Deres tredje siste bosted? (Slik det var da De bodde der)

16. Når flyttet De dit? Oppgi årstallet

17. DERSOM DET ER SVART "TRE BOSTEDER" PÅ SPØRSMÅL 7: ELLERS:

18. Hvor hadde De Deres fjerde siste bosted?

Sted _____

Kommune _____

For Byrådet

55	58

[VIS KORT NR. 1]

19. Hva slags sted var Deres fjerde siste bosted? (Slik det var da De bodde der)

20. Når flyttet De dit? Oppgi årstallet

21. Hva slags sted er Deres nåværende bosted?

22. Hvilket sted føler De Dem alt i alt sterkest knyttet til?

Sted _____

Kommune _____

For Byrådet

64	67

HUSHOLDNINGEN

Vi vil nå stille noen spørsmål om den husholdningen De tilhører i dag.

23. Først vil vi gjerne vite om De selv er gift, tidligere gift eller ugift.

24. Hvor mange personer er det i den husholdningen De tilhører i dag? (TIL HUSHOLDNINGEN REGNES VANLIGVIS DE PERSONER SOM BØR I SAMME LEILIGHET OG VANLIGVIS SPISER SAMMEN)

25. Kan vi få vite de forskjellige husholdningsmedlemmenes slektskapsforhold til Dem? (FOR EGNE HJEMMEBOENDE BARN: SPØR OGSA OM ALDER. FOR OPP I RUTENE TALLET PÅ BARN SOM FALLER I HVER ALDERSGRUPPE. *Prosentandel som har svart "ja".*)

10's far

10's mor

Ektefelle

Ektefelles far (svigerfar)

Ektefelles mor (svigermor)

~~Slektskapsforhold~~ egne, hjemmeboende barn 16 år og over

~~Slektskapsforhold~~ egne, hjemmeboende barn 7-15 år

~~Slektskapsforhold~~ egne, hjemmeboende barn 3-6 år

~~Slektskapsforhold~~ egne, hjemmeboende barn 0-2 år

~~Slektskapsforhold~~ egne, hjemmeboende søsken

Andre (antall)

26. Alt tatt i betraktning, vil De i dag si at De er tilfreds med å bo her på stedet, eller ville De egentlig bodd på et annet sted?

27. Tror De at De kommer til å flytte fra dette stedet?

FRAMTIDIG FLYTTING

korttype 021. Kol. 9-11

26. Alt tatt i betraktning, vil De i dag si at De er tilfreds med å bo her på stedet, eller ville De egentlig bodd på et annet sted?

27. Tror De at De kommer til å flytte fra dette stedet?

28. Hva er det særlig som gjør at De regner med å bli boende på dette stedet?
Dersom det er flere grunner, oppgi den viktigste.

16% Følelsesbånd, 16% Investeringer,

12% Godt arbeid, 8% Tilfreds, uspesifisert,

33% har ikke fått spm fordi de skal

flytte videre.

For Byrådet 14-15

→ 32

29. Hvorfor regner De med å flytte igjen?
Dersom det er flere grunner, oppgi den viktigste.

9% boligforhold, 4% arbeidsforhold,

4% bostedsmiljøforhold,

78% ikke fått spm.

For Byrådet 16-17

30. Hvor lenge tror De at De blir boende her på stedet før De flytter?
1	☐ 0 - 1 år	→ 31
2	☐ 2 - 4 år	→ 31
3	☐ 5 år eller mer	→ 32
9	☐ Vet ikke	→ 32
- 78% ikke fått spm.*

31. Har De faste planer om å flytte herfra?

1 Ja
 2 Nei

88% ikke fått spm.

BOLIG OG BOSTED

Vi vil nå stille noen spørsmål om boligforholdene og om bostedet Deres.

- Til intervjuer:
32. HVILKEN HUSTYPE BOR IO I?
- MERK AV HUSTYPE DIREKTE. I TVILS-TILFELLE, RADFØR DEM MED IO.
- [SVARMULIGHET 7 "KOMBINERT BOLIG- OG FORRETNINGSBYGG" KRYSSSES AV BARE DERSOM INGEN AV SVARMULIGHETENE 1-6 PASSER]
1	☐ 17	Våningshus på gårdsbruk
2	☐ 42	Frittliggende enebolig
3	☐ 9	Kjedehus, rekkehuis inkl. vertikalt delt tomannsbolig
4	☐ 14	To- til firemannsbolig, horisontalt delt
5	☐ 3	Hus med 5-10 leiligheter (ikke rekke- eller kjedehuis)
6	☐ 11	Hus med 11 eller flere leiligheter
7	☐ 2	Kombinert bolig- og forretningsbygg
8	☐ 1	Annen hustype (spesifiser):

33. Hvordan skaffet De/husholdningen den boligen De/dere har i dag?

[HVIS IO NEVNER FLERE SVARMULIGHETER, KRYSS AV BARE VED DEN VIKTIGSTE]

1	☐ 35	Ved å bygge selv
2	☐ 7	Gjennom medlemskap i boligbyggelag
3	☐ 4	Gjennom eiendomsmegler eller advokat
4	☐ 8	Gjennom arbeidsgiver/arbeid
5	☐ 24	Gjennom slektinger
6	☐ 11	Gjennom kjente
7	☐ 5	Gjennom annonsering eller svar på annonse
8	☐ 5	På annen måte:

34. Hvor mange rom disponerer De/husholdningen i boligen?

[REGN IKKE MED KJØKKEN, BAD, GANG, KOTT, KJELLER, LOFT O.L.]

1	☐ 6	Ett rom
2	☐ 12	To rom
3	☐ 22	Tre rom
4	☐ 29	Fire rom
5	☐ 16	Fem rom
6	☐ 10	Seks rom
7	☐ 4	Sju rom
8	☐ 3	Atte eller flere rom

[VIS KORT NR. 17]

35. Hva slags eiendoms- eller leieforhold har husholdningen til boligen?

1	☐ 0	Bor på internat
2	☐ 3	Har tjenestebolig
3	☐ 1	Bor på framleie
4	☐ 17	Vanlig leieforhold uten innskudd
5	☐ 8	Andelseier i borettslag eller aksjeier i boligselskap
6	☐ 5	Vanlig leieforhold med innskudd
7	☐ 3	Selveierleilighet
8	☐ 60	Eier av huset
9	☐ 2	Annet eie- eller leieforhold (spesifiser):

36. Finnes noe av det følgende i boligen?

[LES SVARMULIGHETENE]

001	☐	Innlagt vann
002	☐	Vannklosett
004	☐	Varmtvannslegg
008	☐	Bad eller dusj
016	☐	Oppvarming med elektrisitet eller flytende brensel, event. sentralfyring
100	☐	Kjøleskap
200	☐	Vaskemaskin, vaskeri

24-26

For Byrådet

66% har alt,

72% har de 5 første elementene

37. Blir De i noen særlig grad sjenert av støy i boligen? 27
- 1 12 Ja
- 2 88 Nei
38. MA De/dere ta særlige hensyn for ikke å forstyrre naboene? 28
- 1 10 Ja
- 2 90 Nei
39. Hva synes De alt i alt om de boligforholdene som De/husholdningen har? 29
- 1 40 Svært gode
- 2 49 Gode
- 3 14 Både og
- 4 3 Dårlige
- 5 1 Svært dårlige
40. Hvor lang tid tar det til vanlig å komme til nærmeste kolonialforretning? 30
- 1 31 0-3 minutter
- 2 39 Ca. 5 min. (4-7 min.)
- 3 18 Ca. 10 min. (8-12 min.)
- 4 9 Ca. 15 min. (13-17 min.)
- 5 4 Ca. 20 min. (18-24 min.)
- 6 4 Ca. ½ time
- 7 1 Ca. 3 kvarter
- 8 1 Ca. 1 time eller over
41. Hvor lang tid tar det til vanlig å komme til nærmeste barneskole? 31
- 1 9 0-3 minutter
- 2 21 Ca. 5 min. (4-7 min.)
- 3 26 Ca. 10 min. (8-12 min.)
- 4 20 Ca. 15 min. (13-17 min.)
- 5 11 Ca. 20 min. (18-24 min.)
- 6 10 Ca. ½ time
- 7 2 Ca. 3 kvarter
- 8 1 Ca. 1 time eller over
42. Hvor lang tid tar det til vanlig å komme til kommunesenteret? 32
- 1 1 0-3 minutter
- 2 8 Ca. 5 min. (4-7 min.)
- 3 17 Ca. 10 min. (8-12 min.)
- 4 19 Ca. 15 min. (13-17 min.)
- 5 12 Ca. 20 min. (18-24 min.)
- 6 21 Ca. ½ time
- 7 6 Ca. 3 kvarter
- 8 8 Ca. 1 time eller over
- [DERSOM DET ER FLERE SENTRA, VELGES DET NÆRMESTE. MED KOMMUNESENTER MENES HER ET STED I KOMMUNEN HVOR LIKNINGSKONTORET, TRYGGDEKONTORET, FORMANNSKAPSKONTORET ELLER ANDRE KOMMUNALE KONTOR LIGGER]
43. Hva synes De alt i alt om kommunikasjonsforholdene her på stedet, er de dårlige, ganske bra eller gode? 33
- 1 18 Dårlige
- 2 40 Ganske bra
- 3 42 Gode
- 9 1 Vet ikke
44. Har De noen gang deltatt i lags- eller foreningsmøter det siste året? 34
- 1 42 Ja → 45
- 2 58 Nei → 46

45. Hvor ofte har De deltatt i lags- eller foreningsmøter det siste året? 35
- 1 3 Minst 2 ganger pr. uke
- 2 8 Minst 1 gang pr. uke
- 3 9 Minst 1 gang hver 14. dag
- 4 17 Minst 1 gang pr. måned
- 5 8 Minst 4 ganger pr. år
- 6 3 Sjeldnere
- [LES SVARMULIGHETENE ØVENFRA TIL DET SOM PASSER BLIR NEVNT]
46. Synes De dette stedet er så godt å bo på at De ville råde andre til å flytte hit? 36
- 1 70 Ja
- 2 17 Nei
- 3 12 Vet ikke

ARBEIDSFORHOLD

I noen spørsmål framover skal vi snakke litt om Deres arbeidsforhold.

- [VIS KORT NR. 1B]
47. Hva er Deres viktigste gjøremål eller viktigste kilde til Tivsoophold i dag? 37
- 1 53 Inntektsgivende arbeid (medregnet arbeid i egen bedrift) → 48
- 2 2 Arbeid som familie-medlem uten fast avtalt lønn i familie-bedrift (f.eks. gårdsarbeid utført av gårdbrukens hustru) → 48
- 3 1 Vernepliktig → 68
- 4 24 Husarbeid for egen familie → 61
- 5 5 Skolearbeid, studier → 63
- 6 13 Pensjonist, trygdet (ikke arbeidsledighetstrygd) → 68
- 7 2 Hjemmeværende → 68
- 8 1 Arbeidsledig, arbeidsøkende → 64
48. Hva slags virksomhet arbeider De ved?
- Virksomhetens art: Primær 8%, Industri m.v. 15%,
38-39
Bygg og anlegg 6%, Service 27%   Næringskode
44% har ikke fått spm.
49. Hva er Deres hovedyrke? 40-41
- Hovedyrke: Tekn., adm., hum., kontor: 16%, Handel: 5%,
Primær: 7%, Industri m.v.: 18%, Transport: 5%,
Service: 4%   Yrkeskode
44% har ikke fått spm.
50. Er De i Deres hovedyrke ansatt, selvstendig uten leid hjelp eller selvstendig med leid hjelp? 42
- 1 46 Ansatt → 51
- 2 7 Selvstendig uten leid hjelp → 52
- 3 3 Selvstendig med leid hjelp → 52
- (Familiemedlemmer uten fast avtalt lønn grupperes som ansatt) 44% har ikke fått spm.
- (GA TIL 52 DERSOM DET ER SVART FAMILIEMEDLEM (KODE 2) PA SPM. 47)

(VIS KORT NR. 19)

51. På hvilken måte skaffet De Dem det arbeidet De har i dag?

43
1 ☒ 2 Gjennom offentlig arbeidsformidling
2 ☒ 13 Svarte på annonse/oppslag
3 ☒ 0 Egen annonse
4 ☒ 14 Tok direkte kontakt med arbeidsgiveren
5 ☒ 8 Arbeidsgiveren tok direkte kontakt med Dem
6 ☒ 6 Gjennom familie, venner
7 ☒ 1 På annen måte (spesifiser):

54% ikke fått spm.

52. Ligger Deres arbeidsplass i den kommunen som De bor i, eller ligger den i en annen kommune?

44
1 ☒ 45 Ligger i bostedskommunen
2 ☒ 10 Ligger i en annen kommune

(DERSOM DU ER I TVIL, FA OPPGITT STEDSNÅVNET:
44% ikke fått spm.

(VIS KORT NR. 20)

53. Hvor lang tid bruker De vanligvis fra boligen til arbeidsplassen én vei? (Regn tiden fra De drar hjemmefra til De begynner arbeidet, og regn med all ventetid og tidstap p.g.a. dårlig korrespondanse o.l.)

45
0 ☒ 10 Bor på arbeidstedet → 55
1 ☒ 14 10 min. eller mindre → 54
2 ☒ 12 Ca. ett kvarter (11-22 min.) → 54
3 ☒ 10 Ca. en halv time (23-37 min.) → 54
4 ☒ 3 Ca. tre kvarter (38-52 min.) → 54
5 ☒ 2 Ca. en time (53-77 min.) → 54
6 ☒ 1 Ca. halvannen time → 54
7 ☒ 1 Ca. to timer eller mer → 54
8 ☒ 3 Varierende framførested → 54

(DERSOM REISETIDEN VARIERER MED ÅRSTIDEN ELLER MED FRAMKOMSTMIDDEL, REGNES DET MEST BRUKTE FRAMKOMSTMIDDEL OG VANLIGSTE REISETID I SOMMERHALVÅRET)

45% ikke fått spm.

54. Hvor ofte tilbakelegger De vanligvis strekningen fra bolig til arbeidsplass?

46
1 ☒ 42 Hver arbeidsdag
2 ☒ 2 To-fire ganger pr. uke
3 ☒ 1 En gang pr. uke
4 ☒ 0 Sjeldnere
5 ☒ 1 Varierende

54% ikke fått spm.

55. Vil De si at det arbeidet De har i dag er tilfredsstillende med hensyn til Deres ønsker for framtida?

47
1 ☒ 42 Ja
2 ☒ 10 Nei
9 ☒ 3 Vet ikke

44% ikke fått spm.

56. Er det noen periode de to siste årene at De har vært helt eller delvis uten arbeid?

48
1 ☒ 6 Ja → 57
2 ☒ 50 Nei → 60

44% ikke fått spm.

57. Ønsket De arbeid/mer arbeid i denne tiden?

49
1 ☒ 3 Ja → 58
2 ☒ 2 Nei → 60

95% ikke fått spm.

(VIS KORT NR. 21)

58. Hva var grunnen til at De ikke hadde nok arbeid/mer arbeid i denne tiden?

50
1 ☒ 07 Driftsinnskrenkninger, rasjonalisering, arbeidsstans p.g.a. tekniske forhold eller værforhold
2 ☒ 13 Mangel på hovelig arbeidstilbud på stedet
3 ☒ 05 Egen sykdom eller skade
4 ☒ 03 Ventet (f.eks. etter avsluttet skolegang) på at søknader skulle avgjøres og jobben kunne overtas
5 ☒ 02 Andre forhold (spesifiser):

97% ikke fått spm.

59. Hvor lang tid til sammen har De hatt for lite arbeid, har De vært uten arbeid i løpet av de to siste årene?

51
1 ☒ 24 1 - 4 uker
2 ☒ 05 5 - 8 uker
3 ☒ 03 9 - 16 uker
4 ☒ 09 17 uker eller lenger

97% ikke fått spm.

60. Har De noe inntektsgivende arbeid ved siden av det De har oppgitt som hovedyrke?

52
1 ☒ 8 Ja → 62
2 ☒ 48 Nei → 68

44% ikke fått spm.

61. Har De noe inntektsgivende arbeid ved siden av husarbeidet?

53
1 ☒ 7 Ja → 62
2 ☒ 17 Nei → 68

76% ikke fått spm.

62. Hva slags virksomhet er dette?

Virksomhetens art: Primær: 2,2%, Industri: 1,5%, Bygg og anlegg: 0,9%, Service: 10,1% Næringskode
86% ikke fått spm. → 68

63. Hva slags skole går De på?

Skoleslag: Ungdomsskolenivå: 0,9%, Gymnasnivå I-III: 2,4% For Byrådet
Univ- og høyskolenivå I-III: 1,7% 95% ikke fått spm. → 68

64. Hva slags virksomhet hadde De arbeid ved før De ble arbeidsløst?

Virksomhetens art: Bare 9 svar angitt på spm. Næringskode

65. Hva var Deres yrke?

Bare 9 svar angitt på spm. Yrkeskode

(VIS KORT NR. 21)

66. Hva er grunnen til at De er uten arbeid?
(Hvis det er flere enn en grunn, nevnt den viktigste)

62

1 0,1 Driftsinnskrenkninger, rasjonalisering, arbeidsstans p.g.a. tekniske forhold eller værforhold

2 0,2 Mangel på hovelig arbeidstilbud på stedet

3 0,1 Egen sykdom eller skade

4 0,2 Ventet (f.eks. etter avsluttet skolegang) på at søknader skulle avgjøres og jobben kunne overtas

5 0,2 Andre forhold (spesifiser):

99,3 ikke fått spm.

67. Hvor mange uker til sammen var De uten arbeid i løpet av de to siste årene?

63

1 0,1 1 - 4 uker

2 0,2 5 - 8 uker

3 - 9 - 16 uker

4 0,4 17 uker eller lenger

99,3% ikke fått spm.

68. Er det De selv eller andre som normalt har den største inntekten i husholdningen?

54

1 5,4 10 selv → 75

2 4,6 Andre → 69

(VIS KORT NR. 22)

69. Hva er viktigste gjøremål eller viktigste kilde til livsopphold for den som har størst inntekt i husholdningen?

65

1 4,0 Inntektsgivende arbeid (medregnet arbeid i egen bedrift) → 70

2 0 Vernepliktig → 75

3 - Skolearbeid, studier → 75

4 5 Pensjonist, trygdet (ikke arbeidsledighetstrygd) → 75

5 0 Arbeidsledig, arbeidssøkende → 70

6 Annet (spesifiser):

54% ikke fått spm.

→ 75

70. Hva slags virksomhet arbeider han/hun ved?

Virksomhetens art: Primær: 5%, Sekundær: 11%, Bygg og anlegg: 6%, Service: 18%

66-67

Næringskode

60% ikke fått spm.

71. Hva slags yrke har han/hun?

Hovedyrke: Tekn. hum, adm, kontor: 11%, Handel: 3%, Primær: 5%, Transport: 4%, Industri m.v.: 15%

Service: 1%

68-69

Yrkeskode

60% ikke fått spm.

72. Er han/hun ansatt, selvstendig uten leid hjelp eller selvstendig med leid hjelp?

70

1 3,1 Ansatt

2 5 Selvstendig uten leid hjelp

3 4 Selvstendig med leid hjelp

60% ikke fått spm.

73. Har han/hun noe arbeid ved siden av det De har oppgitt som hovedyrke?

71

1 5 Ja → 74

2 3,5 Nei → 75

60% ikke fått spm.

74. Hva slags virksomhet er dette?

Virksomhetens art: Primær: 1,9%, Industri m.v.: 0,3%

72-73

Bygg og anl.: 0,5%, Service: 2,3%

Næringskode

95% ikke fått spm.

UTDANNING

Vi vil nå stille noen spørsmål om utdanning og utdanningsplaner.

75. Hvilken allmenn-utdanning har De fullført?

74

1 4,8 Folkeskole

2 1,6 Framhaldsskole eller fortsettelsesskole

(MERK AV FOR HØYESTE UTDANNING IO HAR FULLFØRT)

3 6 9-årig grunnskole (eventuelt med 10. frivillig år)

4 7 Folkehøgskole, ungdoms- eller fylkesskole

5 1,5 Real- eller middelskole

6 8 Artium eller økonomisk gymnas

76. Har De fullført noen annen utdanning?

75

1 4,8 Ja → 77

2 5,1 Nei → 78

77. Hvor lang tid varte denne utdanning i alt? Angi nærmeste hele år.

76-77

Antall år

1 år 24 %

2 10 %

3 5 %

4 5 %

5 2 %

6+ 2 %

78. Har De faste planer om videre utdanning?

78

1 1,0 Ja → 79

2 9,0 Nei → 80

79. Hva slags endelig eksamen tar De sikte på?

(NOTER KURSTYPE, LINJE ELLER FAGOMRADE OG EVENTUELT SKOLENS NAVN)

Ungdomsskolenivå 2,3%, Gymnasnivå I-III 3,4%

Univ- og høyskolenivå I-III 3,5%

90% ikke fått spm.

79-80

For Byrådet

ØKONOMISKE FORHOLD

Korttype 031. Kol. 9-11

80. Hvor stor er normalt Deres disponible inntekt pr. måned? Denne omfatter alle former for inntekt fratrukket direkte skatter. Som inntekt regnes f.eks. lønn, nettonæringsinntekt, alle former for naturinntekt, mottatte renter og aksjeutbytte, trygde, pensjoner, utdanningsstipend, underholdsbidrag og annen stønad fra private. For uregelmessige inntekter, f.eks. ferieinntekter, skal det regnes et gjennomsnitt.

12-15

Månedlig disponibel inntekt (OVERFØRES TIL SPØRSMÅL 81 BERSOM IO ER ALENE I HUSHOLDNINGEN, SPØRSMÅL 24)

0000 Har ingen inntekt

0009 Vet ikke

81. Hvor stor er normalt husholdningens samlede disponible inntekt pr. måned? Ta også med eventuelle egne inntekter.

16-19

Samlet månedlig disponibel husholdningsinntekt etter skatt (OVERFØRES TIL SPØRSMAL 85)

0000 Har ingen inntekt
0009 Vet ikke

DERSOM IO IKKE KAN GI SUMMEN DIREKTE, F.EKS. I NÆRMESTE 100 KR., SPESIFISERES DISPONIBEL INNTEKT FOR HVER PERSON OG SUMMERES AV INTERVJUER (OMTRENTLIGE TALL). SPØR IO OM SUMMEN SYNES TILNÆRMET RIKTIG. ETTER EVENTUELL JUSTERING FØRES BELØPET I SVARBRITIKKEN FOR SPØRSMAL 81.	Husholdningsmedlemmenes disponible inntekt	kr. _____
		kr. _____
		kr. _____
	Felleshusholdningsinntekter (f.eks. bostøtte, barnetrygd o.l.)	kr. _____
MERK: VI ØNSKER ANSLAGS- VISE GJENNOMSNITTSTALL PR. MANED.	Sum	kr. _____

82. Kan De anslå hvor store reiseutgifter husholdningen samlet har til skole- og arbeidsreiser pr. måned? Ta også med egne utgifter.

20-22

Samlede månedlige arbeidsreiseutgifter. (OVERFØRES TIL SPØRSMAL 85)

000 Ingen reiseutgifter
009 Vet ikke

83. Kan De anslå hvor mye De/husholdningen har i samlede boutgifter pr. måned. Ta med husleie, renter og avdrag på boliglån, brensel, elektrisk strøm og vedlikeholdsutgifter. For eiereboliger også vann- og renovasjonsavgifter.

23-26

Totale månedlige boutgifter. (OVERFØRES TIL SPØRSMAL 85)

0000 Ingen boutgifter
0009 Vet ikke

84. Til intervjueren:

DERSOM DET ER SVART "VET IKKE" PÅ ETT ELLER FLERE AV SPØRSMALENE 81, 82 OG 83, GA TIL 86. ELLERS GA TIL 85.

85. Til intervjueren:

UTFØR REGNESTYKKEET NEDENFOR. PLAGSØR SVARET DIREKTE I EN AV INNTEKTSGRUPPENE PÅ SPM. 86. MERK AV VED DEN GRUPPEN SOM PASSER BEST OG INTERVJUET AVSLUTTES.

Samlet disponibel husholdningsinntekt (OVERFØRT FRA SPØRSMAL 81)

kr. _____

Samlede reiseutgifter (OVERFØRT FRA SPØRSMAL 82)

kr. _____

Boutgifter (OVERFØRT FRA SPØRSMAL 83)

+ kr. _____

∴ Sum fradrag = kr. _____

∴ kr. _____

Til rådighet pr. måned når de ovenstående utgiftene er betalt

= kr. _____

27-28

(VIS KORT NR. 23)

01 Under 250 kr.

02 250 - 499 kr.

03 500 - 749 kr.

04 750 - 999 kr.

05 1 000 - 1 499 kr.

06 1 500 - 1 999 kr.

07 2 000 - 2 499 kr.

08 2 500 - 2 999 kr.

09 3 000 - 3 499 kr.

10 3 500 - 3 999 kr.

11 4 000 - 4 999 kr.

12 5 000 kr. og over

13 Vet ikke

14 Hekter & oppgi

MERK! VI ØNSKER ET ANSLAGS- VISE GJENNOMSNITTS- BELØP PR. MANED.

87. Til intervjueren:

BOR IO PÅ DEN ADRESSEN SOM IO-LISTEN ANGIR, ELLER BOR HAN/HUN PÅ EN ANNEN ADRESSE?

29

1 Bor på den adresse som IO-listen angir

2 Bor på annen adresse

DEN PRAKTISKE GJENNOMFØRINGEN AV FLYTTEMOTIVUNDERSØKELSEN 1972

1. UNDERSØKELSESOPPLEGGET

1.1. Hovedvariablene

I dette kapitlet skal vi ta opp en del problemer vi stod overfor i valg av undersøkelsesopplegg. Vi vil begrunne de valg vi foretok, presentere undersøkelsesopplegget og til slutt redegjøre for begrensninger som knytter seg til det.

Hovedsiktemålet med Flyttemotivundersøkelsen 1972 er å kaste lys over flytteårsaker på individnivå. Individnivået ble valgt fordi kunnskaper på dette nivået er mangelfulle.

Individopplysningene kan deles i tre grupper: generelle kjennemerker, atferdsopplysninger og vurderingsopplysninger.

1) Generelle kjennemerker

Disse omfatter objektive opplysninger om individets utdanning, økonomi, boligforhold, familieforhold m.v. En antar at slike opplysninger kan kaste lys over flytternes situasjon før og etter flyttingen og eventuelt bidra til å forklare hvorfor flyttingene finner sted.

De generelle kjennemerkene kan vi dele i tre grupper som vil gå igjen seinere i analysen. Det er kjennemerker som beskriver individets livssyklusfase, individets ressurser og de geografiske områder individet handler innenfor - også kalt handlingsarenaer. Vi regner med at det er en sammenheng mellom disse variablene og flytteeatferden og tilpasning etter flyttingen.

For å få data om individenes livssyklusfase har vi skaffet opplysninger om alder, ekteskapelig status og husholdningens sammensetning.

Individenes ressurser er målt ved spørsmål om inntekt, yrke, utdanning, boligforhold, arbeidsforhold og foreningsaktivitet. Det er også blitt stilt en rekke spørsmål om husholdningens ressurser.

Opplysninger om omgivelsene skrives seg vesentlig fra svar på spørsmål om type strøk for bosted, samt opplysninger om kommunetype, handelsfelt og avstand til servicesentra.

2) Atferdsopplysninger

Vi registrerer en del opplysninger om intervjuobjektene konkrete atferd. I denne undersøkelsen er naturligvis flytteeatferden den viktigste. Vi spør både om siste registrerte flytting i 1971 og tidligere flyttinger.

Av andre atferdsopplysninger kan nevnes f.eks. opplysninger om arbeidsreiser og opptreden på boligmarkedet.

3) Vurderingsopplysninger

Med vurderingsopplysninger tenkes det på opplysninger om hvordan individene vurderer ulike sider ved sin situasjon før og etter flyttingen. Det dreier seg om vurdering av arbeidsforhold, boligstandard, egenskaper ved omgivelsene, servicetilbud, økonomi m.v. og vurdering av hva som var viktigste grunn til flyttingen.

Opplysninger fra disse tre feltene er ment å støtte opp under hverandre. Dersom vi f.eks. ønsker opplysninger om endringer i flytternes boligsituasjon, kan opplysninger av alle tre typer med fordel trekkes inn. Generelle kjennemerker vil være opplysninger om boligens art og størrelse. Eksempel på atferdsopplysninger vil være svar på spørsmål om hvordan man konkret gikk fram for å skaffe bolig. Vurderingsopplysninger vil framkomme ved en rekke spørsmål der intervjuobjektet vurderer boligens kvaliteter.

Både opplysninger om generelle kjennemerker, atferdsopplysninger og vurderingsopplysninger er i denne undersøkelsen framskaffet ved intervjuer basert på spørreskjema. Det ble brukt ett skjema for flytterne og et annet skjema for ikke-flytterne. (Se henholdsvis skjema A og B i vedlegg nr. 1.)

Spørsmålsrekkefølgen innenfor hver sekvens går fram av spørreskjemaene. Der vi ber om mange opplysninger om samme emne, har vi åpnet sekvensen med spørsmål om de enkleste og mest grunnleggende forhold. Når vi har nyttet en kombinasjon av faktaspørsmål og vurderingss spørsmål, har vi latt vurderingss spørsmålene komme til slutt.

1.2. Innholdet i spørreskjemaene

Vi skal skissere innhold og oppbygging i de enkelte spørsmålssekvensene. Gjennomgåelsen tar sitt utgangspunkt i skjema A. De sekvensene som også inngår i skjema B er bygd opp på samme måte som i skjema A. (Skjemaene er trykt som vedlegg 1A og 1B.)

i) Oppvekstforholdene. Denne sekvensen inneholder spørsmål om hvilket bosted og hvilken bostedstype flytterne bodde på det meste av tiden før fylte 16 år. Dessuten er flyttehistorien i oppveksten (antall bosteder før fylte 16 år) kartlagt. Som indikatorer på sosioøkonomisk bakgrunn er nyttet yrke og utdanning for den som var intervjuobjektets hovedforsørger under oppveksten.

ii) Bostedserfaring etter fylte 16 år. Etter en kartlegging av tallet på bosteder etter fylte 16 år, registreres bosted, bostedstype og tilflyttingsår og -måned for de inntil fire siste bosteder etter fylte 16 år.

iii) Familie og husholdning før og etter flyttingen. Sekvensen inneholder spørsmål om ekteskapelig status, tallet på personer i husholdningen og husholdningsmedlemmenes slektskapsforhold til intervjuobjektet. For å kunne si noe om hovedflytter/medflytter, spør vi også om flyttingen skyldtes forhold som angikk bare IO, bare andre i husholdningen eller hele husholdningen.

iv) Oppgitte grunner til flyttingen. Sekvensen åpner med to åpne spørsmål hvor IO blir bedt om å redegjøre mest mulig utførlig for sine flyttegrunner. Dersom det er oppgitt flere forskjellige grunner eller grunner som berører flere forhold, er IO bedt om å peke ut det forhold som har hatt størst betydning for beslutningen om å flytte.

Alle svarene på de åpne spørsmålene er kodet direkte av intervjueren etter sju grovere kategorier som er stilt opp på forhånd. Hver av disse kategoriene leder til et lukket spørsmål hvor IO blir bedt om å peke ut husholdningens flyttegrunner på en detaljert liste med mulige grunner. Dersom flere grunner er aktuelle under enkelte av de lukkede temaspørsmålene, blir IO bedt om å rangere disse etter viktighet.

v) Stedsvalget. Grunner til stedsvalget er oppgitt i ett lukket spørsmål. Det er også forsøkt kartlagt om stedsvalget var resultat av en avveining mellom flere aktuelle steder, eller om det valgte stedet var det eneste som ble overveid. Husholdningens forhåndskjennskap til stedet og måten husholdningen hadde fått den nødvendige kunnskap på, er kartlagt gjennom to lukkede spørsmål. Til slutt er avstanden (i mil langs vei) mellom forrige og nåværende bosted registrert.

vi) Kostnader ved flytting. To spørsmål tar sikte på å finne ut om husholdningen fikk økonomisk støtte i forbindelse med flyttingen og eventuelle kilder for den økonomiske støtten. I ett spørsmål (spm. 44, vedlegg 1A) har vi registrert hvor vidt intervjuobjektene opplevde en del forhold i samband med flyttingen som problemfylte.

vii) Vurdering av resultatene av flyttingen. Sekvensen tar for seg en serie forhold og ber om intervjuobjektets vurdering av hva flyttingen har betydd for hvert enkelt av dem. Blant de vurderte "forbedringer" og "forverringer" har intervjuobjektet pekt ut de mest betydningsfulle. Spørsmåls-serien rundes av med en totalvurdering av de endringer flyttingen har ført med seg, sett på bakgrunn av hvordan husholdningen hadde det før flyttingen fant sted. Vi stiller et spørsmål om husholdningens hypotetiske atferd dersom flyttebeslutningen skulle foretas på nytt mot dagens erfaringer

(spm. 49, vedlegg 1A). Dette følges opp med et spørsmål om begrunnelse for at de da eventuelt ville handlet annerledes enn de gjorde i virkeligheten. De som fremdeles ville ha flyttet, får spørsmål om de ville flyttet til samme sted. Sekvensen avsluttes med et spørsmål om hvilket sted intervjuobjektet føler seg sterkest knyttet til.

viii) Framtidig flytting. Intervjuobjektets holdning til nåværende bosted og til flytting i framtida blir kartlagt i en serie spørsmål. Holdningene til flytting/bofasthet begrunnes i to spørsmål.

ix) Bolig- og bostedsforhold før og etter flyttingen. I disse sekvensene har vi kartlagt en serie forhold i tilknytning til boligen (hus-type, tallet på rom, disposisjonsforhold etc.) og bostedet. De faktiske opplysningene er supplert med vurderingsspørsmål.

x) Arbeidsforhold før og etter flyttingen. Sekvensen åpner med et "filterspørsmål" hvor IO-ene blir fordelt etter viktigste gjøremål/viktigste kilde til livsopphold. Intervjuobjekter med inntektsgivende arbeid eller arbeid som familiemedlem i familiebedrift blir ledet videre i sekvensen til spørsmål om yrke, næring, yrkesstatus, evt. binæring, arbeidsstedets lokalisering, arbeidsreisefrekvens og -tid, og arbeidsledighet. Spørsmål om yrke, næring og arbeidsledighet blir også stilt til personer som er arbeidsledige ved intervjutidspunktet.

Personer som ikke selv er hovedinntektstakere i husholdningen, får stilt spørsmål om hovedinntektstakerens arbeidsforhold.

I et spørsmål blir IO bedt om å sammenlikne en rekke trekk ved dagens arbeidssituasjon med de tilsvarende trekk ved arbeidssituasjonen før flyttingen. Spørsmålssekvensen om arbeidsforholdene etter flyttingen rundes av med en vurdering av dagens arbeid i forhold til en ønsket framtidssituasjon.

xi) Utdanning. Høyeste allmennutdanning og varighet av samlet spesialutdanning kartlegges i to spørsmål. Til personer med planer om videreutdanning blir det stilt spørsmål om planlagt endelig utdanningsnivå.

xii) Økonomiske forhold før og etter flyttingen. Spørsmålene om IO's egen og husholdningens månedlige disponible inntekt (Statistisk Sentralbyrå 1974a, s. 11) kombineres med spørsmålene om husholdningens boutgifter og totale reiseutgifter til skole og arbeid for husholdningsmedlemmene. Til sammen utgjør dette et inntektsmål som vi kaller husholdningens rådighetsbeløp (Statistisk Sentralbyrå 1974a, s. 12). Dersom én eller flere av økonomispørsmålene ikke kan besvares, blir IO bedt om å anslå rådighetsbeløpet tilnærmet ved å plassere husholdningen på en forevist liste med inntektskategorier. Beregningsmåten for de ulike beløp er angitt i spørreskjemaet, og det er avsatt plass til intervjuerens beregninger.

1.3. Definisjon av "flytter" og "ikke-flytter"

Et siktemål med denne undersøkelsen er å gi data som er representative for alle voksne flyttere i Norge. Datatilfanget må altså være slik at det er mulig å generalisere til den norske voksne flytterbefolkning.

Statistisk Sentralbyrå har et fast intervjuerkorps spredt over hele landet. Ved å bruke dette korpset var det mulig å få gjennomført en undersøkelse som var representativ på landsbasis. Det ville da også være mulig å gjennomføre undersøkelsen innen en forsvarlig økonomisk ramme samtidig som en kunne få tilstrekkelig informasjon på individnivå til å si noe om flyttergruppers holdninger og atferd. Ideelt sett skulle vi gjerne benyttet en metode som gav enda bedre informasjon på individnivå (som f.eks. intensivintervjuer og deltakende observasjon), men særlig av økonomiske grunner var slike metoder uaktuelle.

Hvert år foregår om lag 190 000 flyttinger over en kommunegrense i Norge. Først og fremst av økonomiske grunner var det uaktuelt å intervju alle disse. Det avveingsproblemet vi egentlig sto overfor, var om vi skulle intervju et utvalg av hele den norske befolkningen eller et utvalg av flytterne i en viss periode. Vi valgte en mellomform som vi skal komme tilbake til.

Hovedutvalget skulle bestå av flyttere, men hvilke aldersgrupper skulle tas med i undersøkelsen? I hvilket tidsrom skulle flyttingene være foregått? Hva slags områder skulle en flytte mellom for at vi skulle kunne snakke om flytting?

Det siste spørsmålet var det enkelt å ta stilling til. Det sentrale personregister skal i prinsippet motta melding om alle flyttinger. De flyttinger som skjer innen kommunen, blir registrert i mindre utstrekning enn flyttinger til en annen kommune. De intrakommunale flyttingene blir ikke bearbeidd for statistikkformål, og det vil trolig ikke være mulig å komme fram til et anvendelig utvalg basert på slike flyttinger. Flyttere er altså i denne undersøkelsen personer som har skiftet bostedskommune i et gitt tidsrom. Det betyr at visse typer korte flyttinger ikke blir tatt med i denne undersøkelsen. Det gjelder særlig lokale flyttinger fra spredtbygde kommuners periferi til disse kommunenes sentra. Slike flyttinger forekommer i et betydelig omfang i Norge. Effekten av denne typen flyttinger kalles gjerne lokal konsentrasjon. Vi får heller ikke med den typen flyttinger som foregår innen større byer der deler av befolkningen flytter fra bykjernen til drabantbyer i kommunens periferi.

Med utgangspunkt i personer som skifter bostedskommune kan vi likevel få med flyttesituasjoner som har noe felles med den vi beskrev foran. Flytting til lokale sentra foregår også på tvers av kommunegrensene og flyttinger fra storbyer til nabokommuner har flere fellestrekk med den flyttingen som finner sted fra sentrum til drabantbyer innen storbyene.

Som øvre aldersgrense ble valgt 74 år. Erfaring viser at intervjuing av eldre ofte blir vanskelig p.g.a. sykdom, dårlig hørsel o.l. Fra-fallet vil lett bli stort i de eldre aldersgruppene. Dessuten kan intervjuingen i seg selv ofte være en belastning for intervjuobjektet.

Som nedre aldersgrense ble valgt 16 år, fordi yngre flyttere ville få vanskeligheter med å besvare flere av våre spørsmål og fordi 16-åringene nettopp er ferdig med ungdomsskolen og dermed står ved en korsvei som kan være avgjørende for flytteeatferden.

Videre la vi vekt på at mobiliteten avtar med alderen til 15 år, mens det blant 16-åringer kan spores en viss mobilitetsøking igjen. Dette tolker vi dithen at det er blant 16-åringene vi har de yngste selvstendige flytterne.

Avgrensingen av det tidsrommet flyttingen skulle ha foregått innenfor, voldt en del problemer. Ideelt sett ønsket vi å ivareta følgende interesser ved valg av tidsrom:

- a) Flyttingen burde ha funnet sted så tett opp til intervjutidspunktet som mulig. En rekke av de forhold vi ønsket kartlagt, krever at intervjuobjektet husker omstendigheter omkring tidligere hendinger. Hvis det gikk for lang tid mellom intervjuing og faktisk flytting, kunne "glemselseffekt" føre til at vi fikk gale eller mangelfulle informasjoner om flyttingen.
- b) Flyttingen burde ha funnet sted så pass lang tid tilbake at flytteren ville hatt tid til å bli etablert på tilflyttingsstedet. På den måten kunne intervjuobjektet vite mer om stabile virkninger av flyttingen. Det ville derfor være lettere å få fram velbegrunnede meninger om situasjonen på tilflyttingsstedet.
- c) De unormale flyttetallene fra folketellingsåret 1970 burde unngås ved defineringen av universet.

Vi ser at interessene uttrykt i punkt a) og b) er i konflikt med hverandre. Denne konflikten kunne løses på ulike måter. Det ble vurdert å trekke et utvalg blant personer som hadde flyttet i perioden 1968-71. I analysen kunne en da splitte materialet i "nye flyttere" (f.eks. folk som hadde flyttet i 1971) og "eldre flyttere" (f.eks. folk som hadde flyttet i 1968). Personer som flyttet i 1969 og 1970 ville da representere mellomgrupper. En slik oppsplitting ville imidlertid bli for detaljert. Alternativt kunne en ta utgangspunkt bare i flyttinger registrert i 1968 og 1971. Med et slikt utgangspunkt ville en ta hensyn til alle punktene ovenfor. Denne løsningen var derfor fristende, men ble til slutt forkastet av flere grunner:

- 1) Vi kunne ikke kjenne oss sikre på at de to flyttergruppene (68- og 71-gruppene) kunne slås sammen for analyseformål nettopp fordi mulighetene for tilpasning på tilflyttingsstedet ville være så forskjellige for de to gruppene.
- 2) Et betydelig antall av 68-flytterne ville ha flyttet igjen seinere. Dette ville vanskeliggjøre rapporteringen av forhold knyttet til den spesielle flyttingen som vi ville konsentrere oss om. (Dette problemet dukket dessverre også opp selv med den løsningen vi valgte til slutt.)
- 3) Hvis vi bare analyserte den del av 68-gruppa som flyttet siste gang i 1968, ville vi få ei lita og spesiell flyttergruppe som ikke ville være representativ for norske flyttere, og heller ikke for 68-flytterne.

Konklusjon: Det ble betraktet som mest hensiktsmessig å ta utgangspunkt i flyttinger foretatt i 1971.

Den endelige operasjonelle flytterdefinisjonen ble følgende:

Med flytter menes i flyttemotivundersøkelsen en person i alderen 16-74 år (født i tidsrommet 1/1 1897 - 31/12 1955) som har fått registrert flytting fra én norsk kommune til en annen i løpet av 1971.

Denne definisjonen ble brukt da vi skulle trekke utvalget av flyttere. Nå viste det seg imidlertid at 815 personer eller 28 prosent av alle intervjupersoner hadde flyttet videre i tidsrommet fra registreringen i 1971 til intervju tidspunktet. De fleste av disse hadde flyttet videre til en annen kommune. I spørreskjemaet spurte vi om den sist foretatte flytting over en kommunegrense. Dermed får vi ikke alltid sammenfall mellom den flyttingen intervjuobjektene er trukket ut på grunnlag av, og den flyttingen de er intervjuet om. Dette skaper noen problemer. Bl.a. blir den reelle avgrensingen overfor ikke-flyttere (se seinere) i 1971 mindre skarp enn ønskelig. F.eks. kan et intervjuobjekt i vårt utvalg av flyttere bli intervjuet om en flytting foretatt i 1972, mens en person i ikke-flyttergruppa som også flyttet i 1972, betraktes som ikke-flytter fordi han ikke flyttet i 1971. Vårt utvalg av flyttere er representativt for flytterne i 1971, men de flyttinger vi intervjuet om, trenger altså ikke være det.

Flyttergruppa blir dessuten mindre homogen bl.a. når det gjelder tidsrommet mellom flytting og intervjuing, enn hva vi opprinnelig hadde tenkt. Forstyrrende problemer oppstår også ved at ulike intervjupersoner får ulik sannsynlighet for å bli påvirket i sine svar av glemselseffekt eller av ulik botid på tilflyttingsstedet.

Vi vet at flytterne er i en situasjon som på et gitt tidspunkt skiller dem fra resten av befolkningen med hensyn til f.eks. alder og kjønn. For å få en bedre forståelse av flytternes situasjon, kunne derfor flytterne analyseres i forhold til normalbefolkningen eller i forhold til folk som ikke flyttet i det angitte tidsrom.

Den gruppa man ønsker å analysere flytterne i forhold til, kan vi kalle referansegruppa. Ved bruk av ei referansegruppe kunne man tenke seg å få fram hva som kjennetegner flytternes situasjon i forhold til ikke-flytterne.

Som referansegruppe ble trukket et utvalg av den norske befolkningen i alderen 16-74 år (født i tidsrommet 1/1 1897 - 31/12 1955) som ikke hadde registrert noen flytting over kommunegrenser i 1971. Denne avgrensingen av referansegruppa er heller ikke helt uten problemer. For hva er egentlig de spesifikke egenskaper ved den gruppa av den norske befolkning som ikke flyttet i 1971? Vi vet at denne gruppa har en stor andel av folk som aldri har flyttet, men i gruppa er det også mange personer som har foretatt flyttinger både før og etter 1971. F.eks. hadde 11 prosent av "ikke-flytterne" skiftet bosted (inkl. flyttinger innen kommunen) mellom slutten av 1971 og intervju tidspunktet (årsskiftet 1972/73).

Det vi først og fremst har oppnådd ved referansegruppa, er å få ei gruppe flyttere og ei gruppe ikke-flyttere hvor deltaking i ei av gruppene utelukker deltaking i den andre. Hadde vi valgt et utvalg av den norske befolkning som referansegruppe, ville faren for dobbeltrepresentasjon vært til stede.

I praksis viser det seg at populasjonen av ikke-flyttere skiller seg svært lite fra den norske befolkningen i alderen 16-74 år m.h.t. alder, kjønn, sivilstand og handelsfelt. Det endelige utvalg ikke-flyttere skiller seg imidlertid noe fra totalbefolkningen.

Referansegruppa kan først og fremst brukes som ei ren sammenlikningsgruppe, slik at vi kan få en oversikt over hva som kjennetegner flytterne m.h.t. kjønn, alder, bosted osv. i forhold til ikke-flytterne. En rekke tabeller som skal karakterisere egenskaper ved flytterne og ikke-flytterne, er presentert i tabellpublikasjonen (Statistisk Sentralbyrå 1974a), og kommentert i kap. 3.

Referansegruppa kan også nyttes som ei kontrollgruppe i noen sammenhenger. F.eks. kunne en i kontrollgruppa skille ut ei gruppe som overhodet ikke hadde flyttet noen gang. Denne gruppa kunne i analysen sammenstilles med folk med stor flyttehyppighet for å se om det var forskjeller m.h.t. flytteplaner, vurdering av nåværende situasjon o.l.

Referansegruppa kunne også analyseres isolert. Bl.a. kunne en studere planer om framtidig flytting blant folk som ikke har flyttet tidligere. Referansegruppa kunne også slås sammen med flyttergruppa for å si noe om framtidig flytting for hele befolkningen i alderen 16-74 år. I denne rapporten har vi i liten grad benyttet oss av slike muligheter.

2. BESKRIVELSE AV POPULASJON OG UTVALG

2.1. Populasjon

I dette avsnittet gir vi en presentasjon av undersøkelsens to populasjoner (flytterne og ikke-flytterne), ved siden av at vi beskriver utvalgsplanen og presenterer våre utvalg. Vi behandler også frafallet og gir en vurdering av mulighetene til å splitte opp dataene under analysen.

De flytterne som vårt utvalgs trekkes fra (alder 16-74 år og registrert flytting i 1971) har fått registrert i alt ca. 142 600 flyttinger i 1971. Ved sammenlikning av populasjonen av flyttere med den offisielle statistikk over flyttinger, må vi ta i betraktning at mange flyttere er registrert i statistikken med to eller flere flyttinger i løpet av 1971. Vi har følgelig å gjøre med enheter (flyttere og flyttinger) som ikke er direkte sammenliknbare. Borge (1969) har utført en analyse av flergangsflytterne i 1966. Denne viser at 173 845 flyttinger ble utført av 159 398 personer, eller 1,09 flyttinger pr. person. I alt 8 prosent av flytterne var altså hva vi kan kalle flergangsflyttere i 1966.

Opptellinger for 1971 i Personregisteret viser at det gjennomsnittlige antall flyttinger pr. flytter dette år var ca. 1,12. Ytterligere analyser over flergangsflytterne er imidlertid ikke foretatt. Undersøkelsen fra 1966 viser at de egenskaper som er karakteristiske for flytterne, er enda mer typiske for flergangsflytterne. Det er altså i de mest mobile grupper at tallet på flyttinger er betydelig større enn tallet på personer som utfører disse flyttingene. Populasjonen av flyttere vil derfor ha relativt færre personer i de mest mobile grupper enn statistikken over alle flyttinger skulle tilsi.

Ikke-flytterne er trukket blant den norske befolkning i alderen 16-74 år, som ikke har fått registrert flytting i 1971. Dette vil utgjøre litt i underkant av 2,6 millioner mennesker.

2.2. Utvalgsplan

2.2.1. Generelt¹⁾

Statistisk Sentralbyrå har utarbeidd en utvalgsplan til bruk for sine intervjuundersøkelser. Utvalgsmetoden bygger på en to-trinns utvelgning av intervjuobjektene (IO-ene).

Første trinn består i å trekke et utvalg av på forhånd definerte geografiske områder: primære utvalgseenheter (pue). Dette innebærer at intervjuingen kan begrenses til et relativt lite antall geografisk

1) Framstillingen bygger hovedsakelig på Tamsfoss (1970), og er en beskrivelse av den planen som gjaldt da undersøkelsen ble gjennomført. En ny utvalgsplan ble tatt i bruk i 1976.

avgrensede områder. Annet trinn består i å trekke IO-ene fra de primære utvalgsenhetene.

I flyttemotivundersøkelsen har vi nyttet Byråets utvalgsplan med visse tillempinger til vår spesielle populasjon. Tillempingene gjelder trekkingen i annet trinn. Vi skal i det følgende beskrive hovedelementene i den utvalgsplan som er brukt.

Ut fra teoretiske, kostnads- og arbeidsmessige vurderinger bygger utvalgsplanen på følgende grunnleggende forutsetninger (Tamsfoss 1970):

- i) Utvalgsplanen skal gi grunnlag for undersøkelser av varierende art (General purpose sample).
- ii) Antall intervjuere skal maksimalt være ca. 300.
- iii) Det tas sikte på å gi tall gjeldende for hele landet. Dessuten har utvalgsplanen konstrueres slik at det kan gis spesifikasjoner for handelsfelt og de 3 største byene.
- iv) Utvalget skal være "selvveiende", dvs. at alle enhetene skal bidra med samme vekt i estimatorene.

2.2.2. 1. trinn. Trekking av utvalgsområder¹⁾

Utgangspunktet for trekking av primære utvalgsenheter ("utvalgsområder") er en inndeling av landet i 1 502 primærområder, hvert med ca. 2 000 innbyggere. Oslo er et unntak og utgjør et eget primærområde. Grunnlaget for avgrensing av primærområdene er tellingskretsene ved Folke- og boligtellingsen 1960. Tellingskretser er slått sammen eller delt slik at en har fått områder med det ønskede folketal. Ved sammenslåing av kretser er det sørget for at hvert primærområde blir geografisk sammenhengende. En har også sørget for i størst mulig utstrekning å unngå sammenslåing av tettbygde og spredtbygde kretser. Dette betyr at det er mulig å skille mellom tettbygde og spredtbygde primærområder i utvalgsplanen.

De 1 502 primærområdene er stratifisert (gruppert etter gitte kriterier) etter geografisk beliggenhet og næringsstruktur i til sammen 46 strata. Den geografiske stratifiseringen er foretatt ved en inndeling av landet i sju geografiske enheter: De tre byene Oslo, Bergen og Trondheim, og resten av landet delt i de fire handelsfeltene østre handelsfelt, vestre handelsfelt, midtre handelsfelt og nordre handelsfelt. Stratifiseringen etter næringsstruktur er foretatt separat innen hvert geografisk stratum ut fra fordelingen av yrkesbefolkningen over de fire næringsgruppene i) Jordbruk og skogbruk, ii) Industri m.v., iii) Fiske og fangst og iv) Tjenesteyting. Stratumgrensene er satt slik at hvert stratum i handelsfeltene inneholder omtrent like mange primærområder, 30-38. Oslo utgjør et eget stratum. Bergen og Trondheim har 3 strata hver.

1) Se note 1, side 227.

For hvert av de 40 strata utenom Oslo, Bergen og Trondheim er det trukket 6 utvalgsområder.

For hvert av de 6 strataene i Bergen og Trondheim er det trukket 3 utvalgsområder. I Oslo trekkes personene enkelt tilfeldig. Til sammen får vi da 259 utvalgsområder.

Som vi ser er de primære utvalgseenhetene trukket med forskjellige trekkesannsynlighet. Trekkesannsynligheten for de sekundære utvalgseenhetene (IO-ene) er fastsatt ut fra målsettingen at utvalget skal være selvveiende.

2.2.3. 2. trinn. Trekking av intervjuobjekter

IO-ene ble trukket fra to forskjellige registre, ett for flytterne og ett for ikke-flytterne.

Utvalget av ikke-flyttere ble trukket tilfeldig fra Byråets navn- og adresseregister over befolkningen i utvalgsområdene. Med kontroll for at flytterne ikke kom med trakk vi et selvveiende utvalg på 1 562 ikke-flyttere.

Registeret over flyttere ble etablert spesielt for undersøkelsen. Det ble bygd opp på grunnlag av siste registrerte flytting i 1971. Det praktiske registreringsarbeidet ble utført i flere operasjoner. Det ble tatt utskrift fra Det sentrale personregister over alle flyttere til de kommunene hvor Byrådet har sine utvalgsområder. Navn- og adresseliste over flytterne til den enkelte kommunen ble deretter sendt til Byråets intervjuer(e) i kommunen. Intervjuerne gav opplysninger til Byrådet om hvilke flyttere som bodde innenfor deres utvalgsområde. På dette grunnlaget kunne vi etablere et register over alle personer som inngikk i flyttepopulasjonen og som dessuten hadde foretatt sin siste registrerte flytting i 1971 til et av de 259 utvalgsområdene. Fra dette registeret ble det trukket et tilfeldig selvveiende utvalg på i alt 3 672 flyttere.

2.3. Presentasjon av utvalg og frafall

Vi fikk et frafall blant flytterne på 778 (21 prosent) og blant ikke-flytterne 247 (16 prosent). Sammenliknet med opplysninger om frafall i tidligere Byrå-undersøkelser (Dahl 1973), er dette tall som en kan si seg rimelig fornøyd med.

Som fryktet ble det størst frafall blant flytterne, og viktigste frafallsgrunn er videreflytting til ukjent adresse eller til adresse som ikke kan nås av intervjuerne. Forskjeller i frafallsårsaker mellom flyttere og ikke-flyttere kan forklares ved forskjeller i gruppenes aldersfordeling og at flytterne oftere har flyttet bort fra den uttrukne adressen. Andelen som nektet er mye større blant ikke-flytterne enn blant

flytterne. Dette har trolig med motiveringen å gjøre. Undersøkelsen oppfattes lett som uvedkommende og uinteressant for dem som ikke har flyttet, mens den direkte vil angå dem som selv har flyttet nylig.

Dersom frafallet er sterkt selektivt, vil det svekke resultatene i undersøkelsen. Vi har opplysninger om kjønn, alder, sivilstand og hvilket handelsfelt de bor i for svarerne, for utvalgene av flyttere og ikke-flyttere, for alle flyttere og ikke-flyttere, og for hele befolkningen (tab. B, Statistisk Sentralbyrå 1974a).

Det viser seg at fordelingen etter kjønn og handelsfelt er svært lik for svarerne og populasjonen. Blant ikke-flytterne er det en overrepresentasjon av gifte blant svarerne (m.a.o. frafallet er størst blant de ugifte). Blant ikke-flytterne er også andelen i alderen 16-24 år noe lavere enn i populasjonen. Mønsteret i frafallet stemmer i grove trekk med det som er vanlig ved Byråets intervjuundersøkelser. Det er stort frafall blant dem som vanskelig kan treffes (unge, ugifte personer) og eldre som av helsemessige og andre årsaker vegrer seg. For flytterne kommer det forhold i tillegg at de mest mobile grupper også oftest har flyttet videre til ukjent adresse eller adresse som ikke kan nås. Vi har derfor fått en underrepresentasjon av denne gruppa, og de forskjellene som våre tabeller viser mellom flyttere og ikke-flyttere når det gjelder mobilitet, vil være mindre enn de i virkeligheten er. Utvalget og frafallet er beskrevet nærmere i Foss et.al. 1974.

2.4. Muligheter og begrensninger ved bruk av materialet

Ved publisering av resultater fra en utvalgsundersøkelse er det vanlig at en bestemt befolkningsgruppe (f.eks. flyttere fra et handelsfelt) splittes opp i flere undergrupper (f.eks. i grupper etter flyttemotiv). Tabellen viser så hvordan personene i hovedgruppa prosentvis fordeler seg på undergruppene.

Det er vanlig å bruke standardavviket som mål for usikkerheten som knytter seg til prosenttallene. Imidlertid vil en isolert betraktning av standardavviket ikke alltid si hvor godt et estimat er. F.eks. er et standardavvik på 2 prosent lite i forhold til en estimert verdi på 90 prosent, men stort i forhold til en verdi på 3 prosent. For å få tatt hensyn til nettopp dette er det her brukt et annet mål for nøyaktighet, nemlig forholdet mellom et estimats konfidensintervall og estimatet selv.

De teoretiske betraktninger bak dette sikkerhetsmålet er vist i tabellpublikasjonen fra undersøkelsen (Statistisk Sentralbyrå 1974a, s. 135).

Vårt flytterutvalg bestod av 2 900 personer som svarte. Det betyr at vi kan gi utsagn innen de definerte sikkerhetsmarginer¹⁾ for grupper som utgjør noe i underkant av 1 prosent i materialet. Sagt på en annen måte betyr det at vi med de valgte sikkerhetsmarginer ikke kan slutte fra ei gruppe i utvalget til den samme gruppa i populasjonen dersom denne gruppa utgjør mindre enn 0,9 prosent av utvalget. For ikke-flytterne vil vi under de samme betingelser bare kunne gi utsagn om grupper som utgjør minst 1,9 prosent av materialet. (Antallet som svarte var ca. 1 300.)

De formelle representativitetskravene som her settes opp, legger store begrensninger på hvor langt det er mulig å bearbeide materialet. I spørsmålet om hvorfor intervjuobjektene valgte akkurat dette tilflyttingsstedet (spm. 37, vedlegg 1A), er det oppgitt 14 svarkategorier. Setter vi fordelingen av disse kategoriene sammen med f.eks. kjønn og handelsfelt, får vi en tabell med 14 x 2 x 4 celler = 112 celler. Et større antall av cellene vil da nødvendigvis ha observasjoner som utgjør mindre enn 1 prosent av svarerne. Dermed har vi allerede overskredet grensen for oppsplittingsmulighetene ved materialet. Løsningen på problemet er at en slår sammen enkelte kategorier og eventuelt konstruerer indekser. Dette kan ofte være hensiktsmessig også av andre grunner, f.eks. for å lette oversikten over materialet eller å trekke fram generelle trekk ved materialet. Men samtidig kan mange viktige og interessante nyanser i materialet forsvinne.

Enkelte variabler eller kategorier som kunne vært av stor interesse må utelukkes fra undersøkelsen fordi det er for få observasjoner i materialet. Eksempelvis vet vi at mange yrkesaktive i utkant-Norge henter sin inntekt fra en kombinasjon av jordbruk og fiske og at denne måten å skaffe inntekt på er blitt mindre vanlig i de seinere år. En analyse av slike yrkesaktives situasjon før og etter flyttingen ville vært av stor interesse. Slik materialet er, må imidlertid kombinasjonsbrukere i analysen slås sammen med andre sysselsatte i jordbruk og fiske. På den måten går vi glipp av verdifull informasjon. Tilsvarende vil gjelde for andre grupper. Vi tenker f.eks. på personer som flytter p.g.a. dødsfall i familien eller på en videreanalyse av de typiske pensjonistflyttingene. Ut fra materialet kan vi si noe om hvor stor andel av flytterne som er over en viss alder, men vi har ingen mulighet til å følge dem videre, f.eks. ved å si noe generelt om hvor strømmen av pensjonistflyttere går.

Disse begrensningene viser noen av de viktigste svakheter ved materialet.

1) Dersom en velger en nøyaktighetsgrad på 80 prosent $\alpha = 0,8$, og et konfidensintervall på 90 prosent ($\epsilon = 0,10$) viser det seg at med 2 500 observasjoner er det mulig å gi utsagn om grupper som utgjør ca. 1 prosent av materialet.

Utkommet i serien SØS

Issued in the series Samfunnsøkonomiske studier (SØS)

- Nr. 1 Det norske skattesystems virkninger på den personlige inntektsfordeling *The Effects of the Norwegian Tax System on the Personal Income Distribution* 1954 Sidetall 103 Pris kr 3,00
- 2 Skatt på personleg inntekt og middel *Tax on Personal Income and Capital* 1954 Sidetall 120 Pris kr 3,00 (utsolgt)
- 3 Økonomisk utsyn 1900-1950 *Economic Survey* 1955 Sidetall 217 Pris kr 4,00
- 4 Nasjonalregnskap Teoretiske prinsipper *National Accounts Theoretical Principles* 1955 Sidetall 123 Pris kr 3,00 (utsolgt)
- 5 Avskrivning og skattlegging *Depreciation and Taxation* 1956 Sidetall 85 Pris kr 3,00 (utsolgt)
- 6 Bedriftsskatter i Danmark, Norge og Sverige *Corporate Taxes in Denmark, Norway and Sweden* 1958 Sidetall 101 Pris kr 4,00 (utsolgt)
- 7 Det norske skattesystemet 1958 *The Norwegian System of Taxation* 1958 Sidetall 159 Pris kr 6,50 (utsolgt)
- 8 Produksjonsstruktur, import og sysselsetting *Structure of Production, Imports and Employment* 1959 Sidetall 129 Pris kr 5,50 (utsolgt)
- 9 Kryssløpsanalyse av produksjon og innsats i norske næringer 1954 *Input-Output Analysis of Norwegian Industries* 1960 Sidetall 614 Pris kr 10,00
- 10 Dødeligheten og dens årsaker i Norge 1856-1955 *Trend of Mortality and Causes of Death in Norway* 1962 Sidetall 246 Pris kr 8,50
- 11 Kriminalitet og sosial bakgrunn *Crimes and Social Background* 1962 Sidetall 194 Pris kr 7,00
- 12 Norges økonomi etter krigen *The Norwegian Post-War Economy* 1965 Sidetall 437 Pris kr 15,00
- 13 Ekteskap, fødsler og vandringer i Norge 1856-1960 *Marriages, Births and Migrations in Norway* 1965 Sidetall 221 Pris kr 9,00
- 14 Foreign Ownership in Norwegian Enterprises *Utenlandske eierinteresser i norske bedrifter* 1965 Sidetall 213 Pris kr 12,00 (utsolgt)
- 15 Progressiviteten i skattesystemet 1960 *Statistical Tax Incidence Investigation* 1966 Sidetall 95 Pris kr 7,00
- 16 Langtidslinjer i norsk økonomi 1865-1960 *Trends in Norwegian Economy* 1966 Sidetall 150 Pris kr 8,00 (utsolgt)
- 17 Dødelighet blant spedbarn i Norge 1901-1963 *Infant Mortality in Norway* 1966 Sidetall 74 Pris kr 7,00
- 18 Storbyutvikling og arbeidsreiser En undersøkelse av pendling, befolkningsutvikling, næringsliv og urbanisering i Oslo-området *Metropolitan Growth, Commuting and Urbanization in the Oslo Area* 1966 Sidetall 298 Pris kr 12,00 (utsolgt)

- Nr. 19 Det norske kredittmarked siden 1900 *The Norwegian Credit Market since 1900* 1967 Sidetall 395 Pris kr 11,00
- 20 Det norske skattesystemet 1967 *The Norwegian System of Taxation* 1968 Sidetall 146 Pris kr 9,00
- 21 Estimating Production Functions and Technical Change from Micro Data An Exploratory Study of Individual Establishment Time-Series from Norwegian Mining and Manufacturing 1959-1967 *Estimering av produktfunksjoner og tekniske endringer fra mikro data. Analyser på grunnlag av tidsrekker for individuelle bedrifter fra norsk bergverk og industri* 1971 Sidetall 226 Pris kr 9,00 ISBN 82-537-0014-8
- 22 Forsvarets virkninger på norsk økonomi *The Impact of the Defence on the Norwegian Economy* 1972 Sidetall 141 Pris kr 9,00 ISBN 82-537-0149-7
- 23 Prisutvikling og prisatferd i 1960-årene En presentasjon og analyse av nasjonalregnskapets prisdata 1961-1969 *The Development and Behaviour of Prices in the 1960's Presentation and Analysis of the Price-Data of Norwegian National Accounts* 1974 Sidetall 478 Pris kr 15,00 ISBN 82-537-0279-5
- 24 Det norske skattesystemet I Direkte skatter 1974 *The Norwegian System of Taxation I Direct Taxes* 1974 Sidetall 139 Pris kr 9,00 ISBN 82-537-0399-6
- 25 Friluftsliv, idrett og mosjon *Outdoor Recreation, Sport and Exercise* 1975 Sidetall 114 Pris kr 8,00 ISBN 82-537-0469-0
- 26 Nasjonalregnskap, modeller og analyse En artikkelsamling til Odd Aukrusts 60-årsdag *National Accounts, Models and Analysis To Odd Aukrust in Honour of his sixtieth Birthday* 1975 Sidetall 320 Pris kr 13,00 ISBN 82-537-0530-1
- 27 Den representative undersøgelsesmetode *The Representative Method of Statistical Surveys* 1976 Sidetall 64 Pris kr 8,00 ISBN 82-537-0538-7
- 28 Statistisk Sentralbyrå 100 år 1876-1976 *Central Bureau of Statistics 100 Years* 1976 Sidetall 128 Pris kr 9,00 ISBN 82-537-0557-3
- 29 Statistisk Sentralbyrås 100-årsjubileum Prolog og taler ved festmøtet i Universitetets aula 11. juni 1976 *Central Bureau of Statistics Prologue and Addresses at the Centenary Celebration, University Hall* 1976 Sidetall 32 Pris kr 7,00 ISBN 82-537-0637-5
- 30 Inntekts- og forbruksbeskatning fra et fordelingssynspunkt - En modell for empirisk analyse *Taxation of Income and Consumption from a Distribution Point of View - A Model for Empirical Analysis* 1976 Sidetall 148 Pris kr 9,00 ISBN 82-537-0647-2
- 31 Det norske skattesystemet, hefte II Indirekte skatter og offentlige trygdeordninger 1976 *The Norwegian System of Taxation, Volume II Indirect Taxes and Social Security Schemes* 1977 Sidetall 124 Pris kr 13,00 ISBN 82-537-0713-4
- 32 Inntekt og formue for funksjonshemma *Income and Consumer Expenditure of Disabled Persons* 1977 Sidetall 166 Pris kr 13,00 ISBN 82-537-0732-0
- 33 Prinsipper og metoder for Statistisk Sentralbyrås utvalgsundersøkelser *Sampling Methods Applied by the Central Bureau of Statistics of Norway* Sidetall 105 Pris kr 11,00 ISBN 82-537-0771-1
- 35 Flyttemotivundersøkelsen 1972 *Survey of Migration Motives 1972* Sidetall 233 Pris kr 15,00 ISBN 82-537-0783-5

Publikasjonen utgis i kommisjon hos H. Aschehoug & Co. og
Universitetsforlaget, Oslo, og er til salgs hos alle bokhandlere.
Pris kr 15,00

ISBN 82-537-0783-5